WYDZIAŁ LOTNICTWA
I OBRONY POWIETRZNEJ AON

EWOLUCJA DLA POSTĘPU

56693

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
56693
Akademii Obrony Narodowej

WYDZIAŁ LOTNICTWA I OBRONY POWIETRZNEJ AON

EWOLUCJA DLA POSTĘPU

WARSZAWA 2003

Zespół autorski:
Wojciech MICHALAK – kierownictwo naukowe, wstęp, zakończenie
Marian MIKOŁAJCZUK – rozdział I
Marian RUCHLICKI – rozdział II, bibliografia
Stanisław MIODEK – rozdział III

36643

Projekt okładki: Marian Mikołajczuk

Redaktor: Teresa Piątek

Redaktor techniczny: Beata Klarowska

Korekta:
Renata Czerwińska
Jolanta Puchalska

ISBN 83-89423-10-3

Sygn. AON 5549/03

Skład, druk i oprawa: Akademia Obrony Narodowej – Wydział Wydawniczy
00-910 Warszawa, al. gen. A. Chruściela 103, tel. 681-40-55, tel./faks 681-37-52
Zam. nr 885/2003

Nie ma jednej pamięci.

Każdy pamięta co innego i pamięta inaczej.

Ryszard Kapuściński

Spis treści

WSTĘP ... 7

1. EWOLUCJA STRUKTUR WYDZIAŁU LOTNICTWA I OBRONY POWIETRZNEJ ... 11
1.1. Ewolucja struktur Wydziału w Akademii Sztabu Generalnego WP ... 11
1.1.1 Powstanie pierwszych struktur organizacyjnych lotnictwa w ASG WP (lata 1947–1953) ... 11
1.1.2. Początkowy okres działalności Fakultetu Wojsk Lotniczych (lata 1953–1956) ... 15
1.1.3. Dalszy rozwój Fakultetu Wojsk Lotniczych (lata 1957–1963) ... 18
1.1.4. Funkcjonowanie Oddziału Wojsk Obrony Powietrznej Kraju i Lotnictwa (lata 1963–1977) ... 23
1.1.5. Działalność Wydziału Wojsk Lotniczych i OPK (lata 1977–1990) ... 26
1.2. Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej w strukturze Akademii Obrony Narodowej ... 30
1.2.1. Organizacja i funkcjonowanie Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej w okresie przemian ustrojowych (lata 1990–1992) ... 30
1.2.2. Funkcjonowanie Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej w drodze do NATO (lata 1993–1999) ... 35
1.2.3. Działalność Wydziału po wstąpieniu Polski do NATO (lata 1999–2003) ... 41
1.2.4. Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej dzisiaj ... 46

2. EWOLUCJA PROCESU KSZTAŁCENIA W WYDZIALE LOTNICTWA I OBRONY POWIETRZNEJ ... 51
2.1. Ewolucja założeń studiów i treści kształcenia z problematyki lotnictwa i obrony powietrznej ... 51
2.2. Doskonalenie form i metod kształcenia ... 72
2.3. Rozwój bazy dydaktycznej ... 83
2.4. Rezultaty działalności dydaktycznej ... 91

3. EWOLUCJA DZIAŁALNOŚCI NAUKOWO-BADAWCZEJ WYDZIAŁU LOTNICTWA I OBRONY POWIETRZNEJ ... 95
3.1. Ewolucja działalności naukowo-badawczej pionu lotnictwa i obrony powietrznej w Akademii Sztabu Generalnego WP ... 95
3.2. Ewolucja działalności naukowo-badawczej pionu lotnictwa i obrony powietrznej w Akademii Obrony Narodowej ... 114

ZAKOŃCZENIE ... 133

BIBLIOGRAFIA ... 135

ZAŁĄCZNIKI ... 139

Wstęp

Rok 2003 można określić mianem historycznych rocznic lotnictwa. Właśnie w nim przypada bowiem 100-lecie pierwszego lotu braci Wright, który traktuje się jako zaranie lotnictwa światowego. W tym roku obchodzono również 85-lecie lotnictwa polskiego, 35-lecie wyższego szkolnictwa lotniczego i 100. promocję w Dęblinie, a także 50-lecie powstania Fakultetu Wojsk Lotniczych i rozpoczęcia zorganizowanego kształcenia oficerów lotnictwa, a następnie obrony powietrznej w Akademii Sztabu Generalnego i Akademii Obrony Narodowej.

Nadarzyła się więc doskonała sposobność do dokonania swoistego podsumowania i zilustrowania funkcjonowania pionu lotnictwa i obrony powietrznej w Akademii Sztabu Generalnego, a następnie w Akademii Obrony Narodowej. Jest to również okazja do wyrażenia uznania i oddania należytego hołdu twórcom, kontynuatorom i organizatorom kształcenia – nauczycielom akademickim, pracownikom pionu, a także studentom i absolwentom wydziału, którzy stanowili przedmiot oddziaływania dydaktycznego i sól rodziny lotniczej w rembertowskiej Alma Mater.

Wstępne analizy całokształtu dokonań Wydziału Lotnictwa i Obrony Powietrznej zarysowały bogactwo jego osiągnięć i różnorodność spełnianych zadań, co wskazywało na celowość zawężania owego bilansu do priorytetowych obszarów działalności, tj. procesu dydaktycznego, prac naukowych i zmian strukturalno-organizacyjnych.

Poszukiwania materiałów źródłowych i wstępne studia literatury wykazały, że brakuje zwartego opracowania, które obejmowałoby zarys rozwoju i zestawienie uzyskanych wyników przez wydział sił powietrznych w obu akademiach. Dostępne były natomiast rozproszone materiały kronikarskie, a także publikacje okazjonalne i rocznicowe, prezentujące opisy cząstkowych rezultatów funkcjonowania wydziału (katedr, fakultetu, oddziału, wydziału). Równocześnie stwierdzono, że wiele materiałów – nawet tych cząstkowych oraz podsumowujących działania, zarysowujących nowe zadania, wyrażających opinie o procesie dydaktycznym i podnoszeniu kwalifikacji kadry, zostało zniszczonych i nie ma już możliwości ich odtworzenia. Dotyczy to opracowań szczególnie z okresu istnienia Akademii Sztabu Generalnego.

Zaistniała więc pilna potrzeba podjęcia badań, które obejmowałyby cały okres funkcjonowania pionu lotnictwa i obrony powietrznej w Akademii Sztabu Generalnego i Akademii Obrony Narodowej, tj. jego działalności w latach 1947–2003, szczególnie zaś od powstania Fakultetu Wojsk Lotniczych, czyli od 1953 roku.

Te przesłanki legły u podstaw powstania zespołu autorskiego i ujęcia w planie prac naukowych Akademii Obrony Narodowej zadania badawczego na temat: *Proces kształcenia i nauki w Wydziale Lotnictwa i Obrony Powietrznej.*

Zespół autorski zbadał dostępne w bibliotekach Akademii Obrony Narodowej, Wydziale Lotnictwa i Obrony Powietrznej oraz Centralnym Archiwum Wojskowym opracowania naukowe i publicystyczne, kroniki i materiały o charakterze wspomnieniowym oraz dokumentalne źródła archiwalne, takie jak: dokumenty normatywne, programy szkolenia, plany działalności i rozkazy szkoleniowe. Przedmiotem analiz były zawarte w nich oceny, bilanse, zadania, programy kształcenia oraz poglądy dotyczące koncepcji użycia lotnictwa i obrony powietrznej, a także funkcjonowania wydziału lotniczego w Akademii Sztabu Generalnego i Akademii Obrony Narodowej. Posługując się teoretycznymi metodami badawczymi, dokonano konfrontacji dotychczasowej wiedzy w tym zakresie i wyeliminowano występujące sprzeczności i akcenty polityczne, charakterystyczne dla okresu PRL.

Przestudiowanie literatury i materiałów archiwalnych pozwoliło na zarysowanie rozwoju Wydziału Lotnictwa i Obrony Powietrznej w obu akademiach oraz dokonanie zbilansowania działalności dydaktycznej i naukowej. Niemniej jednak wyniki dociekań, zwłaszcza z początkowego okresu funkcjonowania pionu lotniczego Akademii Sztabu Generalnego, wskazywały na liczne luki wiedzy w tych obszarach, ujawniały się także sprzeczności i wieloznaczne oceny artykułowane w literaturze źródłowej. Niezbędne więc było zweryfikowanie rezultatów badań teoretycznych w wyniku ich konfrontacji z treścią wywiadów, udzielonych przez byłych pracowników wydziału, szczególnie z lat 1950–1980. W ich rezultacie dokonano korekty niektórych efektów dociekań teoretycznych, uzupełniono najistotniejsze obszary niewiedzy oraz wzbogacono treściowo wiele wydarzeń i działań w pionie lotnictwa i obrony powietrznej. Wspomniane wywiady i dyskusje, zwłaszcza z płk. Jerzym Machurą i płk. Władysławem Bartochą, sprzyjały wynikom procesu badawczego i okazały się bardzo cenne dla ostatecznego nadania kształtu tematom prac, realizowanych w ramach wymienionego wcześniej zadania badawczego.

Prace badawcze, wydane pod wspólnym tytułem *Ewolucja badań i kształcenia w Wydziale Lotnictwa i Obrony Powietrznej*, są monografią obrazującą funkcjonowanie i rezultaty dokonań pionu lotniczego w Akademii Sztabu Generalnego i Akademii Obrony Narodowej w latach 1947–2003. Stanowiły one również podstawę do wydania niniejszej książki.

Jest ona syntezą, szczególnie pierwszej i drugiej części, wspomnianych prac badawczych. Podczas dyskusji nad sposobem prezentacji genezy i rozwoju wydziału rozważano różne opcje podziału na etapy cząstkowych wyników dociekań i przyjęciu kryteriów umożliwiających ocenę jego funkcjonowania. Ostatecznie postanowiono podzielić książkę na części obejmujące struktury, dydaktykę i pracę naukową, natomiast jako cezurę czasową przyjąć funkcjonowanie Akademii Sztabu Generalnego i Akademii Obrony Narodowej oraz charakterystyczne okresy ich rozwoju i zmian w strukturach polskich sił powietrznych.

Publikacja nie zawiera wszystkich dokonań Wydziału Lotnictwa i Obrony Powietrznej, podobnie jak nie wskazano w niej (np. w przypisach) materiałów źródłowych, z których czerpano określoną wiedzę. Elementy te znajdują się we wspo-

mnianych pracach badawczych znajdujących się w Bibliotece Akademii Obrony Narodowej i dociekliwych Czytelników odsyłamy do tych właśnie pozycji.

Książka stanowi jednak swoiste kompendium wiedzy o Wydziale Lotnictwa i Obrony Powietrznej. W sposób kompleksowy odzwierciedla ewolucję jego struktur, doskonalenie procesu dydaktycznego i rozwój działalności naukowej. Wzbogacona materiałami fotograficznymi może stanowić źródło wiedzy o powstaniu i rozwoju wydziału oraz o jego dokonaniach w czasie 50 lat działalności naukowo-dydaktycznej prowadzonej w celu pogłębienia teorii sił powietrznych i kształcenia kadr dowódczo-sztabowych i logistycznych dla lotnictwa taktycznego, morskiego i wojsk lądowych oraz obrony powietrznej i przeciwlotniczej.

1. Ewolucja struktur wydziału lotnictwa i obrony powietrznej

1.1. Ewolucja struktur Wydziału w Akademii Sztabu Generalnego WP

1.1.1. Powstanie pierwszych struktur organizacyjnych lotnictwa w ASG WP (lata 1947–1953)

Zapoczątkowane w 1945 roku przejście systemu szkolnictwa wojennego na strukturę pokojową było kontynuowane przez kolejne lata. W ramach toczących się ówcześnie dyskusji nad nowym kształtem szkolnictwa wyższego w Polsce przedstawiono także konieczność powołania do życia wyższej uczelni wojskowej. Potrzebę tę uzasadniały przesłanki polityczne, kadrowo-organizacyjne i szkoleniowe. Po osiągnięciu względnej stabilizacji w zakresie funkcjonowania podstawowego systemu szkolnictwa wojskowego typu akademickiego dekretem Rady Państwa (zał.1) powołano Akademię Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, zaś rozkazem personalnym nr 1027 z dnia 30 września 1947 roku, na podstawie etatu nr 20/85, sformowana została struktura wewnętrzna akademii. Na jej komendanta powołano gen. bryg. Jerzego Kirchmayera. Uroczystej inauguracji roku akademickiego dokonano 12 grudnia 1947 roku w budynku przy ul. Opaczewskiej 2 (na Ochocie). Stan etatowy akademii wynosił wówczas 321 osób, w tym: 152 żołnierzy służby stałej, 100 służby zmiennej oraz 69 pracowników kontraktowych. Ówczesną strukturę akademii przedstawiono na rys. 1. W ustalonej do studiowania problematyce wśród 13 specjalności znalazło się również lotnictwo.

Proces zorganizowanego kształcenia kadry dowódczo-sztabowej dla lotnictwa i obrony powietrznej rozpoczęto kilka lat później i podlegał on nieustającym przemianom zarówno w sferze dydaktycznej, jak i strukturalno-organizacyjnej. Zmiany instytucjonalne były ściśle związane z ewolucją doktryn i potrzeb ówczesnych wojsk lotniczych i nieco później wojsk OPK. Dlatego też przystępując do zarysowania zmian strukturalnych, cały 50-letni czas działalności wydziału podzielono na dwa zasadnicze okresy (rys. 2).

Pierwszy obejmujący lata 1947–1990, a więc czas, w którym funkcjonowała Akademia Sztabu Generalnego WP, oraz drugi dotyczący działalności Akademii Obrony Narodowej (od 1990 r. do chwili obecnej). Z kolei te dwa zasadnicze okresy podzielono na krótsze odcinki czasowe, nazwane umownie etapami. Każdy z etapów determinowany był zmianami strukturalnymi w pionie lotnictwa i obrony powietrznej lub polityczno-militarnymi. Przyjęte cezury czasowe umożliwiają stosunkowo dokładne i przejrzyste przedstawienie rozwoju i funkcjonowania lotniczych struktur naukowo-dydaktycznych na przestrzeni ostatniego półwiecza.

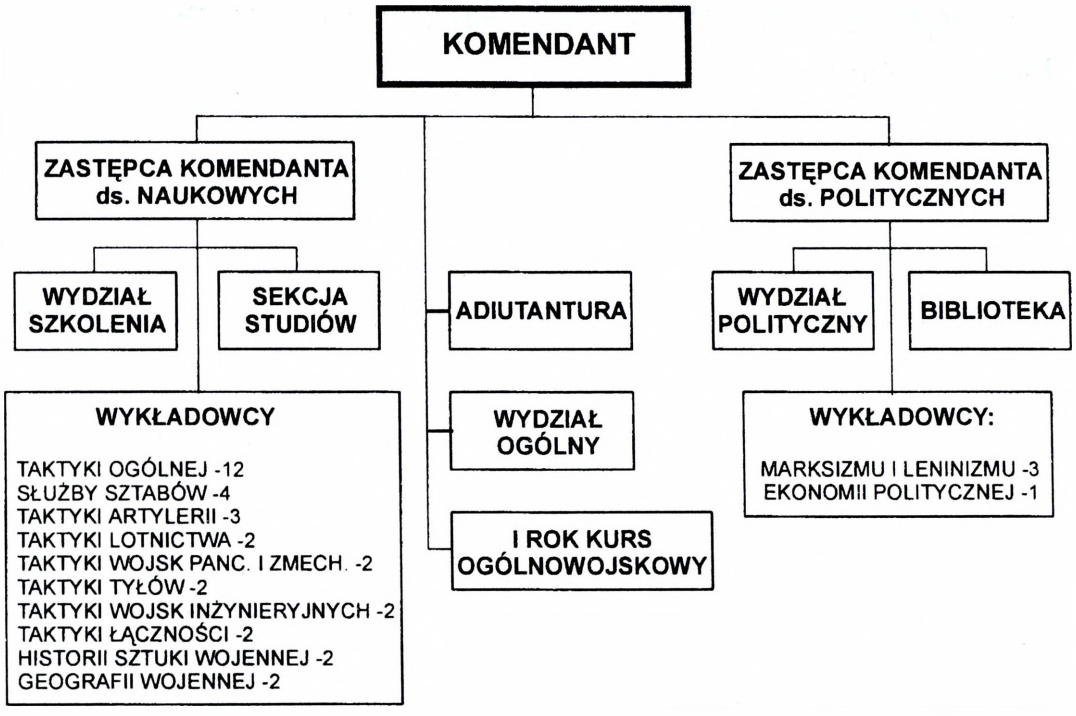

Rys. 1. Struktura organizacyjna Akademii Sztabu Generalnego WP w 1947 r.

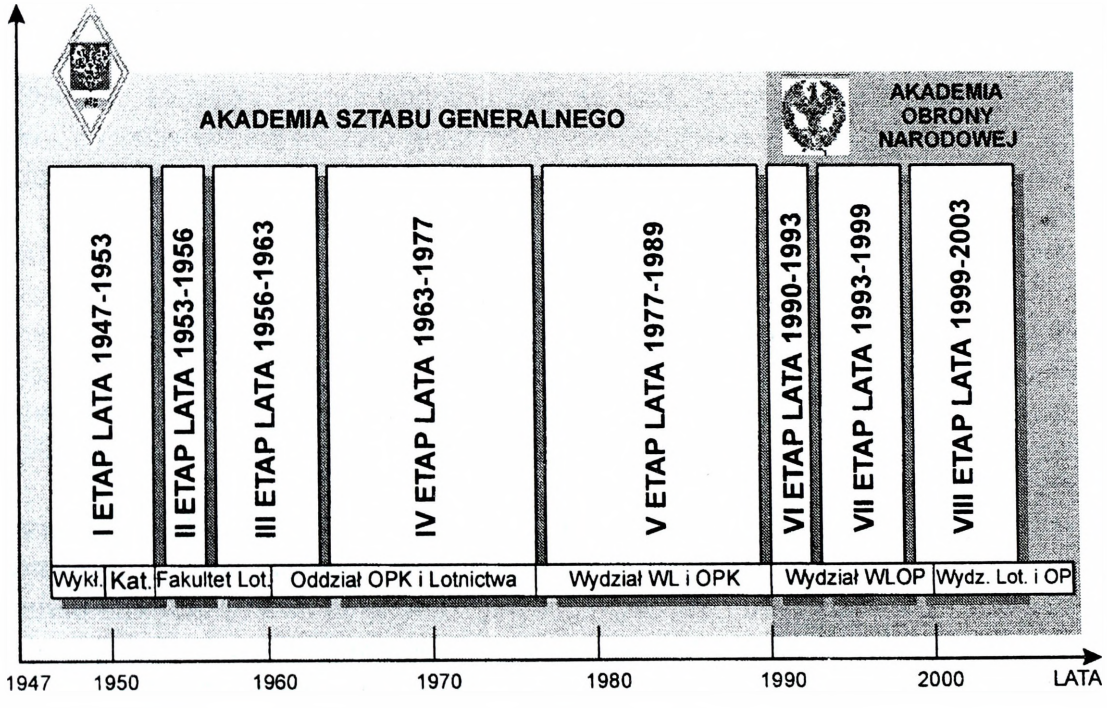

Rys. 2. Etapy rozwoju i funkcjonowania komórek lotnictwa i obrony powietrznej w ASG WP i AON w latach 1947-2003

Pierwszy etap działalności Akademii Sztabu Generalnego WP (ASG WP), obejmujący lata 1947–1953, był systematycznym zdobywaniem doświadczeń w zakresie wypracowywania metod działania właściwych dla wyższej szkoły wojskowej. W okresie tym, oprócz pokonywania wielu trudności organizacyjnych, główny wysiłek koncentrowano na opracowaniu programów kształcenia, poszukiwaniu odpowiednich form i metod nauczania oraz przygotowaniu własnej kadry dydaktyczno-naukowej. Zbudowano wtedy trwałe fundamenty nowoczesnej wojskowej uczelni akademickiej, które pozwoliły w latach następnych na dalszą jej rozbudowę zgodnie ze zmieniającymi się potrzebami naszych sił zbrojnych.

Nowo sformowana Akademia Sztabu Generalnego przyjęła za swoje główne zadanie przygotowanie oficerów rodzajów sił zbrojnych oraz wojsk i służb do sprawowania funkcji dowódczych i sztabowych w oddziałach i związkach taktycznych oraz wykonywania funkcji pomocniczych w ogniwach dowodzenia operacyjnego. Absolwent akademii uzyskiwał tytuł oficera dyplomowanego, który był odpowiednikiem dyplomu magistra, otrzymywanego przez absolwenta szkoły wyższej drugiego stopnia.

Na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych, wraz ze wzrostem napięcia w stosunkach międzynarodowych, opracowano siedmioletni plan rozwoju Wojska Polskiego na lata 1949–1955. Także w ASG WP poczyniono wiele przedsięwzięć związanych z rozbudową uczelni. Uwzględniając pierwsze doświadczenia zdobyte w okresie półrocznej działalności dydaktycznej, postanowiono opracować plan zmian organizacyjnych w strukturze uczelni, dostosowując ją do lepszego funkcjonowania. Z dniem 19 kwietnia 1948 roku ASG WP przeszła reorganizację w wyniku wprowadzenia etatu nr 20/98. Podstawową zmianą charakteryzującą nową strukturę akademii było przyjęcie struktury katedralnej. Ze składu wykładowców sformowano sześć katedr specjalistycznych i trzy grupy wykładowców, w tym grupę wykładowców lotnictwa. Także stan zmienny objęto reorganizacją, tworząc trzy roczniki grup słuchaczy, w każdym po 50 osób. Zgodnie z nowym etatem ASG WP liczyła ogółem: 172 stanowisk wojskowych, 35 pracowników cywilnych oraz 155 stanu zmiennego (słuchaczy).

Kolejnych zmian w strukturze organizacyjnej akademii dokonano już w połowie 1948 roku, a więc po dwóch miesiącach od ostatniej korekty etatowej. Zgodnie z rozkazem MON nr 111/Org. wprowadzono w akademii kolejny etat nr 20/139 zwiększający stan z 362 do 427 etatów.

Na podstawie tego rozkazu utworzono m.in. zespół wykładowców lotnictwa. W jego skład wchodziło dwóch oficerów: płk dypl. obs. Józef Jungraw reprezentujący grupę oficerów przedwrześniowych, walczących na Zachodzie oraz ppłk Stanisław Basow, oficer radziecki. Działalność zespołu wykładowców lotnictwa sprowadzała się do prowadzenia zajęć dydaktycznych w zintegrowanych grupach ogólnowojskowych, w których składzie byli przedstawiciele różnych rodzajów sił zbrojnych i wojsk. W lipcu 1948 roku nastąpiły zmiany w grupie wykładowców lotnictwa: na stanowisko służbowe w Sztabie Generalnym WP został przeniesiony płk dypl. obs. Józef Jungraw. W listopadzie na jego miejsce przybył ppłk nawig. Zygmunt Sokołowski. Do ZSRR wyje-

chał ppłk Stanisław Basow, a na jego miejsce przybył polski frontowy oficer mjr pil. Jerzy Czownicki.

W 1950 roku znacznie zaostrzyła się sytuacja polityczno-militarna w świecie, wybuchł konflikt na Półwyspie Koreańskim. Wzrosło napięcie pomiędzy dwoma przeciwstawnymi blokami militarnymi zgrupowanymi wokół ZSRR i USA. Ta sytuacja szybko przełożyła się na funkcjonowanie poszczególnych armii, w tym Wojska Polskiego.

Uwarunkowania te wpłynęły na przeprowadzenie kolejnych zmian i w szkolnictwie wojskowym, w tym w ASG WP. W wyniku tej sytuacji w Polsce, podobnie jak w innych państwach bloku wschodniego, przystąpiono do intensywniejszej rozbudowy sił zbrojnych. Opracowano wówczas plan przyspieszonego rozwoju WP na lata 1951–1952. Fakt ten zapoczątkował także wzrost zapotrzebowania na kadry dowódczo-sztabowe z wyższym wykształceniem wojskowym. Równolegle z przyspieszoną rozbudową sił zbrojnych zaczęto wyposażać je w nowe uzbrojenie i sprzęt techniczny. Wojska lądowe zostały w większym stopniu zmechanizowane. W lotnictwie samoloty z napędem tłokowym zastąpiono odrzutowymi. Wojska wyposażono w nowoczesne urządzenie radioelektroniczne (radiostacje i stacje radiolokacyjne). Zmiany koncepcji strategicznych i poglądów na charakter przyszłej wojny oraz duże zmiany jakościowe w siłach zbrojnych spowodowały konieczność dokonania istotnej korekty programów, struktur organizacyjnych i profilów studiów w Akademii Sztabu Generalnego WP.

W październiku 1950 roku akademia przeszła na kolejny nowy etat nr 20/194 Główną zmianą strukturalną było utworzenie trzech nowych katedr, to jest: **Katedry Lotnictwa**, Katedry Łączności i Katedry Historii Sztuki Wojennej. Zorganizowano także lotniczy Kurs Doskonalenia Dowódców o stanie zmiennym 36 oficerów. Na szefa Katedry Lotnictwa wyznaczony został ppłk nawig. Zygmunt Sokołowski

Szereg zmian zarówno programowych, jak i strukturalnych wprowadzano w ASG WP także w 1951 i 1952 roku Akademia przechodziła na kolejne etaty: 20/274 i 20/285, które powiększały sukcesywnie stany stałe i zmienne. W składzie Katedry Lotnictwa zachodziły dalsze zmiany kadrowe, zwiększające jej stan osobowy. W 1952 roku katedra liczyła już siedem osób: ppłk nawig. Zygmunt Sokołowski, płk dypl. Henryk Barchasz, mjr pil. Jerzy Czownicki, mjr pil. Mieczysław Goworek, mjr nawig. Ryszard Seregiet, kpt pil. Czesław Denderski oraz kpt. nawig. Eugeniusz Grysiewicz.

Nowe zadania, które postawiono przed ASG, były ważne i nadzwyczaj skomplikowane. Należało przede wszystkim przekształcić akademię, w której realizowano zintegrowane studia o profilu ogólnowojskowym, w uczelnię wielowydziałową, mogącą kształcić oficerów-specjalistów dla rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk. W 1952 roku Rada Państwa dekretem z 10 grudnia „O akademiach wojskowych" w sposób szczegółowy określiła organizację wewnętrzną, sposób i kryteria przyjęcia na studia, przebieg procesu dydaktycznego, obowiązki słuchacza i sposób nadawania stopni naukowych. Na podstawie tego dekretu minister obrony narodowej w swoim rozkazie nr 064/Org. nakazał wprowadzić nowy etat nr 20/285. Zasadniczą zmianą w organizacji

struktur uczelni było wprowadzenie wyższych od katedr jednostek dydaktyczno-naukowych, jakimi były fakultety. Jednocześnie określono liczbę etatów na 781 osób.

W wyniku przeprowadzenia reorganizacji struktury uczelni, dokonanej w 1953 roku, utworzono:

- Fakultet Ogólnowojskowy,
- Fakultet Wojsk Pancernych,
- **Fakultet Wojsk Lotniczych**,
- Fakultet Artylerii,
- Fakultet Rozpoznania Wojskowego.

Od roku akademickiego 1952/1953 na studia do ASG zaczęto przyjmować oficerów z niższych stanowisk służbowych, posiadających mniejszą praktykę w jednostkach. Głównym celem studiów było przygotowanie słuchaczy do pełnienia funkcji dowódczych i sztabowych na szczeblach taktycznych (oddziału i związku taktycznego).

W 1952 roku szefem Katedry Lotnictwa został płk dypl. Henryk Barchasz, zaś poprzedni szef katedry ppłk nawig. Zygmunt Sokołowski w wyniku fałszywych oskarżeń został aresztowany i w późniejszym okresie stracony. Podobny los spotkał byłego szefa zespołu wykładowców lotnictwa płk. dypl. obs. Józefa Jungrawa, który również został aresztowany i stracony. W 1953 roku do Katedry Lotnictwa przybyła kolejna grupa oficerów, która w znacznym stopniu pomogła w zorganizowaniu i przygotowaniu trzyletnich studiów dyplomowych na kierunku lotnictwo.

1.1.2. *Początkowy okres działalności Fakultetu Wojsk Lotniczych (lata 1953–1956)*

Jak już wspomniano, w 1953 roku na bazie Katedry Lotnictwa został utworzony Fakultet Wojsk Lotniczych. Jego komendantem został płk dypl. Henryk Barchasz. W skład fakultetu weszły: dwie katedry (Katedra Taktyki Lotnictwa i Katedra Techniki Lotniczej), Komenda, Wydział Szkolenia i Kancelaria. Fakultet dysponował wówczas 26 etatami stałymi i 115 etatami stanu zmiennego; w tym 45 słuchaczy kursów dyplomowych, 50 na kursie przygotowawczym oraz 20 na Wyższym Akademickim Kursie.

Katedrą Taktyki Lotnictwa kierował ppłk Eugeniusz Bejgier, zaś wykładowcami byli: mjr pil. Mieczysław Goworek, mjr nawig. Ryszard Seregiet, mjr pil. Jerzy Czownicki, ppłk Eugeniusz Szer, mjr Jan Sajak. Szefem Katedry Techniki Lotniczej został ppłk Antoni Kowalski, a kadrę dydaktyczną tworzyli: kpt. pil. Zygmunt Radzik, por. Władysław Poznański i por. Jerzy Białas.

Po utworzeniu w ASG WP fakultetów i wprowadzeniu studiów specjalistycznych, okazało się, że dotychczasowe pomieszczenia i zaplecze przy ulicy Opaczewskiej 2 nie są w stanie pomieścić wszystkich słuchaczy, kadry oraz całej bazy szkoleniowej i administracyjno-gospodarczej uczelni. W związku z tą sytuacją w końcu 1953 roku zapadła decyzja o przemieszczeniu ASG WP do Rembertowa na teren Wyższej Szkoły Piechoty. W lecie 1954 roku cała akademia przeniosła się do nowego rejonu dyslokacji, gdzie już jesienią rozpoczęto nowy rok akademicki 1954/1955. Fakultet Wojsk Lotniczych otrzymał pomieszczenia w bloku nr 22. Od

początku istnienia fakultetu katedrą profilującą była Katedra Lotnictwa. Skupiła ona grupę wykładowców taktyk poszczególnych rodzajów lotnictwa oraz przedmiotów specjalnych (nawigacja, bombardowanie, łączność lotnicza itp.). W połowie lat pięćdziesiątych nastąpiły znaczące zmiany w technice wojskowej, koncepcjach strategicznych i w poglądach na charakter przyszłej wojny. Sytuacja ta spowodowała znaczne korekty w ówczesnych programach szkolenia wojsk. Także w akademii zmieniono zarówno programy, jak i wiele materiałów teoretycznych, szkoleniowych i pomocniczych. Kadra dydaktyczna sprostała temu niełatwemu zadaniu w stopniu zadawalającym. Dużą pomoc w rozwiązywaniu problematyki nowego charakteru pola walki, szczególnie w warunkach użycia broni masowego rażenia, okazała Akademia Lotnicza z Monino w ZSRR.

W czerwcu 1954 roku nastąpiły zmiany i powołano kolejną katedrę w fakultecie (rys. 3). Nowo sformowana Katedra Przedmiotów Specjalnych (KPS) miała się zajmować nauczaniem przedmiotów specjalistycznych, takich jak: nawigacja powietrzna, aerodynamika, bombardowanie i strzelanie powietrzne, łączność lotnicza, meteorologia. Wykłady z zakresu specjalistycznej wiedzy lotniczej były dla słuchaczy bazą do studiów taktyki i sztuki operacyjnej lotnictwa. Miało to szczególne znaczenie dla słuchaczy, którzy z praktyczną działalnością lotniczą przed studiami w akademii nie mieli do czynienia. Na szefa KPS powołano kpt. dypl. nawig. Romana Dworaka. Poszczególne etaty obsadzono wysoko wykwalifikowanymi oficerami, przybyłymi z różnych jednostek. Byli to:

– st. wykładowca nawigacji	– mjr nawig. Eugeniusz Grysiewicz
– st. wykładowca bombardowania	– kpt. nawig. Ryszard Siedlecki
– st. wykładowca strzelania powietrznego	– mjr nawig. Stefan Pawłowski
– st. wykładowca meteorologii	– mjr Józef Sławiński
– st. wykładowca łączności lotniczej	– ppłk Józef Nowak
– wykładowca radiolokacji	– kpt. mgr inż. Marian Glinkowski
– kierownik gabinetu	– por. Henryk Laszuk
– podoficer zawodowy	– plut. Marian Miltyk

Rok 1955 przyniósł zarówno akademii, jak i fakultetowi dalsze zmiany organizacyjne. Po raz kolejny zmieniono stany etatowe, zwiększając je niemal dwukrotnie. Fakultet miał 56 etatów wojskowych, 10 pracowników cywilnych oraz 125 etatów stanu zmiennego (słuchaczy i kursantów). W sumie było to 191 etatów, co stanowiło znaczny potencjał ludzki i szkoleniowy. Jednak na 56 etatów kadry w fakultecie obsadzonych było 39, czyli 69 procent. W maju 1955 roku nastąpiła także zmiana na stanowisku komendanta Fakultetu Wojsk Lotniczych. Na miejsce ustępującego płk. dypl. Henryka Barchasza został wyznaczony płk dypl. nawig. Remigiusz Wójtowicz. W tym okresie etat fakultetu został powiększony o dwa etaty dowódców kursów, na które wyznaczono ppłk. dypl. Władysława Hanuszkiewicza i kpt. pil. Zygmunta Radzika.

Szybka rozbudowa uczelni wymagała wydatnego zwiększenia kadry dydaktyczno-naukowej. Kadrę tę uzupełniano przeważnie absolwentami kolejnych promocji ASG i innych uczelni wojskowych. W latach 1954–1955 włożono duży wysiłek w modernizację i dalszą rozbudowę bazy szkoleniowej, uwzględniając zmiany w uzbroje-

niu i wyposażeniu sił zbrojnych. Zbudowano szereg doskonale urządzonych gabinetów taktyczno-metodycznych oraz nowoczesnej techniki. Spośród powstałych w owym czasie sal i ośrodków szkoleniowych na szczególną uwagę zasługiwało szkolne stanowisko dowodzenia oddziału i związku taktycznego lotnictwa.

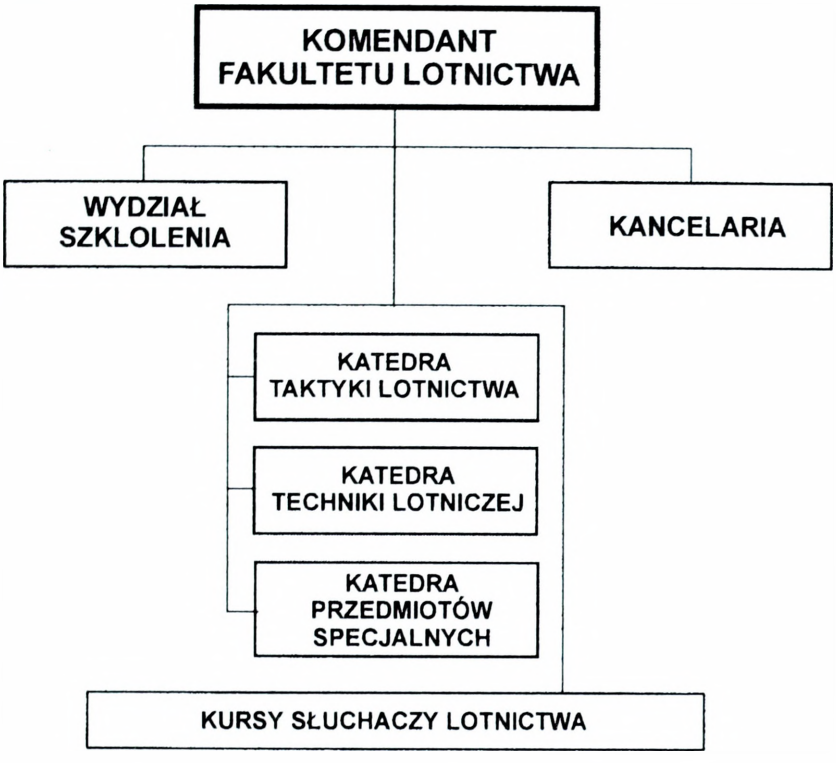

Rys. 3. Struktura organizacyjna Fakultetu Lotnictwa w 1954 roku

Ósmego września 1956 roku odbyła się w ASG WP pierwsza promocja absolwentów trzyletniego kursu lotniczego. Sześciu absolwentów pozostało w akademii, przysposabiając się do roli nauczyciela i wychowawcy wojskowego; byli to: kpt. Jerzy Machura, kpt. Zygmunt Maletka, kpt. Kazimierz Gierczak, kpt. Mieczysław Zając, por. Marian Szpakowski i por. Kazimierz Nowak.

Lata 1953–1956 były dla ASG WP, jak i dla fakultetu okresem intensywnego rozwoju. W okresie tym, podobnie jak w poprzednim, dominowały sprawy szkoleniowe, choć były już i znaczne osiągnięcia naukowe. Nastąpił rozwój katedr, zwiększyła się liczba pracowników naukowo-dydaktycznych (zob. rys. 4, który ujmuje również lata 1948–1953). Fakultet okrzepł organizacyjnie i zbudował niezbędną bazę dydaktyczną. Podjął również kształcenie i wypromował pierwszych absolwentów na kierunku lotnictwo. Osiągnięcia te miały zasadnicze znaczenie dla dalszego rozwoju strukturalnego i poprawy efektywności procesu kształcenia słuchaczy.

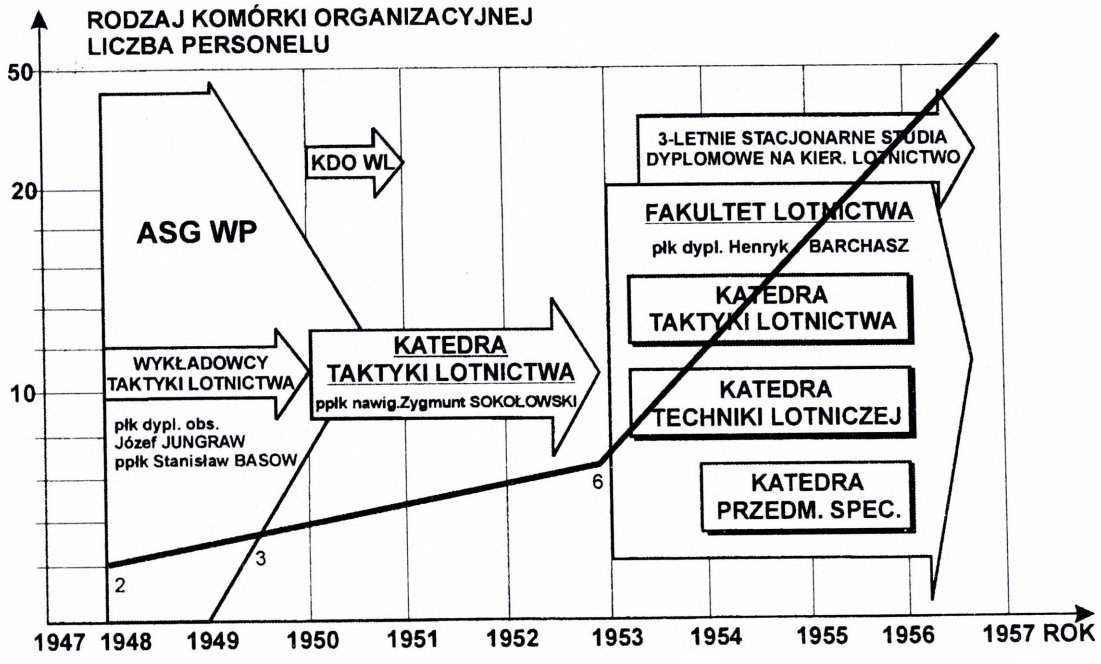

Rys. 4. Rozwój komórek organizacyjnych lotnictwa oraz ich stanów etatowych w latach 1947–1956

1.1.3. Dalszy rozwój Fakultetu Wojsk Lotniczych (lata 1957–1963)

W drugiej połowie lat pięćdziesiątych rozpoczął się następny etap działalności ASG WP oraz Fakultetu Wojsk Lotniczych, który trwał przez siedem lat. Wówczas to wprowadzono kolejne dwa kierunki kształcenia: zaopatrzenie wojsk lotniczych i obrona przeciwlotnicza obszaru kraju. Ich powstanie zobligowane było ówczesnymi potrzebami wojsk lotniczych oraz powstałych wojsk obrony przeciwlotniczej obszaru kraju. Przez dwa lata w strukturze fakultetu funkcjonowała także Katedra Obrony Przeciwlotniczej.

Jeszcze w 1956 roku dokonano zmiany dyslokacji fakultetu. Po dwuletnim wykorzystywaniu pomieszczeń w bloku 22 fakultet przeniesiono do znacznie większego i obszerniejszego budynku nr 56, usytuowanego naprzeciw przedwojennej siedziby CWP (blok 14). Decyzja ta została przyjęta przez kadrę z mieszanymi uczuciami ze względu na zaangażowany proces rozbudowy bazy szkoleniowej w bloku 22. W nowym miejscu należało ją od podstaw zorganizować, co wymagało od kadry wzmożonego wysiłku. Niemniej rok akademicki 1957/1958 rozpoczęto już w nowym miejscu.

W drugiej połowie lat pięćdziesiątych nastąpiły przewartościowania w światowej polityce. Zanotowano chwilowe odprężenie w stosunkach wschód–zachód. Jednak postęp techniczny zaczął wywierać coraz większy wpływ na powstawanie nowych technologii uzbrojenia. Szczególnego znaczenia nabierały nowe środki walki – uzbrojenie rakietowe, broń masowego rażenia oraz systemy radioelektroniczne. Doktryna powszechnej wojny jądrowej kształtowała zarówno charakter, jak i dalszy

rozwój sił zbrojnych oraz proces ich szkolenia. W związku z tym wzrosło zapotrzebowanie na odpowiednio przygotowaną kadrę dowódczą i sztabową, która miała sprostać nowym wymaganiom.

Akademia Sztabu Generalnego WP już na przełomie lat 1956/1957 dokonała niezbędnych zabiegów, przedsięwzięć i zmian. Rada Naukowa Akademii powołała specjalną komisję składającą się z przedstawicieli poszczególnych fakultetów i katedr. Celem komisji było opracowanie założeń dotyczących zmian systemu studiów i struktury uczelni.

Określono, że duże znaczenie dla dalszego jej rozwoju miała reforma szkolnictwa wojskowego, przeprowadzona po wejściu w życie w 1958 roku nowej ustawy o szkolnictwie wyższym. Ujednolicała ona w uprawnieniach i założeniach wyższe szkolnictwo wojskowe z uczelniami cywilnymi, zapoczątkowała nowy etap istotnych zmian organizacyjnych i programowych w uczelniach wojskowych.

Kolejne przepisy normatywne i wykonawcze, wydane zgodnie z tą ustawą, stanowiły podstawę prawną do wypracowania nowych założeń przebiegu studiów oraz były wytycznymi do działalności dydaktycznej, naukowej i wychowawczej uczelni. W pierwszej kolejności dokonano gruntownej przebudowy programów nauczania

Po przełomie październikowym w 1956 roku kadrę naukowo-dydaktyczną, zabezpieczającą i administracyjną wywodzącą się z Armii Radzieckiej, w tym dotychczasowego komendanta ASG gen. Wiktora Siennickiego, odwołano ze stanowisk. Kierownictwo akademią objął dotychczasowy zastępca ds. naukowych gen. bryg. Mieczysław Bień, natomiast stanowisko zastępcy komendanta ds. naukowych powierzono płk. dypl. Jakubowi Brochowi.

W grudniu 1957 roku w ASG WP obchodzono uroczyście 10. rocznicę jej powstania. Akademii wręczono sztandar ufundowany przez Radę Państwa PRL. Aktu wręczenia sztandaru dokonał gen. bryg. Stanisław Orliński.

W 1959 roku, w związku z koniecznością ujednolicenia i ujęcia w zwartą całość problematyki kształcenia z OPL, do Fakultetu Wojsk Lotniczych włączono Katedrę Obrony Przeciwlotniczej wraz z podległymi jej kursami. Stworzyło to możliwość bardziej wszechstronnego i zarazem jednolitego nauczania słuchaczy kursów lotniczych i OPL, prowadzenia wspólnych ćwiczeń z uwypukleniem elementów współdziałania lotnictwa i naziemnych środków obrony przeciwlotniczej. W fakultecie były więc cztery katedry.

Wraz z objęciem obowiązków dowódcy WL i OPL OK przez gen. bryg. pil. Jana Freya-Bieleckiego rozpoczął się długotrwały i dość intensywny proces reorganizacji tych wojsk. W strukturach organizacyjnych dokonywano znaczących zmian, które miały na celu poprawienie systemu funkcjonowania, dowodzenia i zabezpieczenia WL i OPL OK. Wprowadzenie do wyposażenia WL i OPL OK nowej generacji sprzętu lotniczego – samolotów naddźwiękowych MiG-19, spowodowało znaczną rozbudowę systemu zabezpieczającego. Dlatego też ASG WP otrzymała zadanie uruchomienia nowego kierunku studiów związanego z problematyką zabezpieczenia WL i OPL OK. Organizatorem tego kierunku studiów został, co oczywiste, Fakultet Wojsk Lotniczych. W sierpniu 1959 roku utworzono Katedrę Zaopatrzenia Wojsk Lotniczych

(ZWL), którą zasiliła kadra fakultetu oraz oficerowie oddelegowani z dowództwa WL i OPL OK. Szefem nowo sformułowanej katedry został ppłk dypl. Franciszek Kotkowicz, a na jego zastępcę powołano mjr. dypl. Mieczysława Torunia. W składzie katedry rozpoczęli pracę także: ppłk pil. Mieczysław Podgórski, mjr Euzebiusz Barszcz, mjr Kazimierz Bułka, mjr Jan Lendor, kpt. Stanisław Wietrzyński, kpt. Władysław Bedełek oraz kpt. Jerzy Frydrych. Już w październiku 1959 roku rozpoczął szkolenie pierwszy trzyletni kurs na kierunku ZWL (dziewięciu słuchaczy) oraz roczny kurs doskonalenia oficerów ZWL. Dotychczasowy Fakultet Wojsk Lotniczych przekształcono w **Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju**, w którego skład weszło pięć katedr. Strukturę wydziału pokazano na rys. 5.

Wraz z wprowadzeniem do arsenałów armii nowych generacji sprzętu wojskowego oraz wzrostem znaczenia broni rakietowej zmieniły się poglądy na prowadzenie działań bojowych. Znacznie wzrosło znaczenie rozpoznania, szczególnie środków rakietowo-jądrowych. Sztaby poszczególnych szczebli potrzebowały wyszkolonych specjalistów w tym zakresie.

Jesienią 1961 roku w strukturach wydziału rozpoczęła działalność Katedra Rozpoznania Powietrznego i Lotniczej Służby Fotograficznej. Na jej szefa został powołany mjr dypl. nawig. Zygmunt Grzęda, absolwent drugiej promocji z 1957 roku. W skład katedry weszli także: mjr dypl. nawig. Władysław Bartocha, kmdr. ppor. Czesław Michałowski oraz kpt. Andrzej Musiałowicz. Ówczesną strukturę organizacyjną wydziału zaprezentowano na rys. 6.

W 1962 roku w wojskach lotniczych i OPL OK dokonano znaczącej reorganizacji strukturalnej, dostosowując je do zadań wynikających z założeń doktrynalnych Układu Warszawskiego. W wyniku przeprowadzonych zmian zorganizowano:

– Inspektorat Lotnictwa, któremu podporządkowano szkolnictwo lotnicze, służbę eksploatacji, remontów, produkcję i dostawy sprzętu, a także instytuty naukowo-badawcze;

– Lotnictwo Operacyjne, którego przeznaczeniem były wspólne działania z wojskami lądowymi (i z marynarką wojenną);

– Wojska Obrony Powietrznej Kraju, które uzyskały samodzielność i tworzyły kolejny rodzaj sił zbrojnych.

Fakt ten wpłynął w sposób zasadniczy na funkcjonowanie Wydziału Wojsk Lotniczych i OPL OK. Niezwłocznie postanowiono uruchomić kształcenie na kierunku WOPK, przystąpiono do opracowania programów nauczania dla nowego kierunku studiów oraz dokonano korekty struktury wydziału, formując kolejną katedrę. Na podstawie rozkazu organizacyjnego komendanta ASG WP nr 056/Org. z dnia 16 stycznia 1963 roku została powołana Katedra Taktyki Lotnictwa Myśliwskiego i OPL. W jej skład weszli pracownicy Katedry Taktyki WL oraz Katedry OPL, która wcześniej została wyłączona ze struktury Wydziału WL i OPL OK. Na szefa nowo sformowanej katedry wyznaczono ppłk. dypl. nawig. Jana Uchańskiego. W wyniku dalszych zmian organizacyjnych, na bazie wspomnianej katedry utworzono Katedrę Wojsk Obrony Powietrznej Kraju. Ponieważ nowa katedra borykała się z brakiem odpowiedniej kadry,

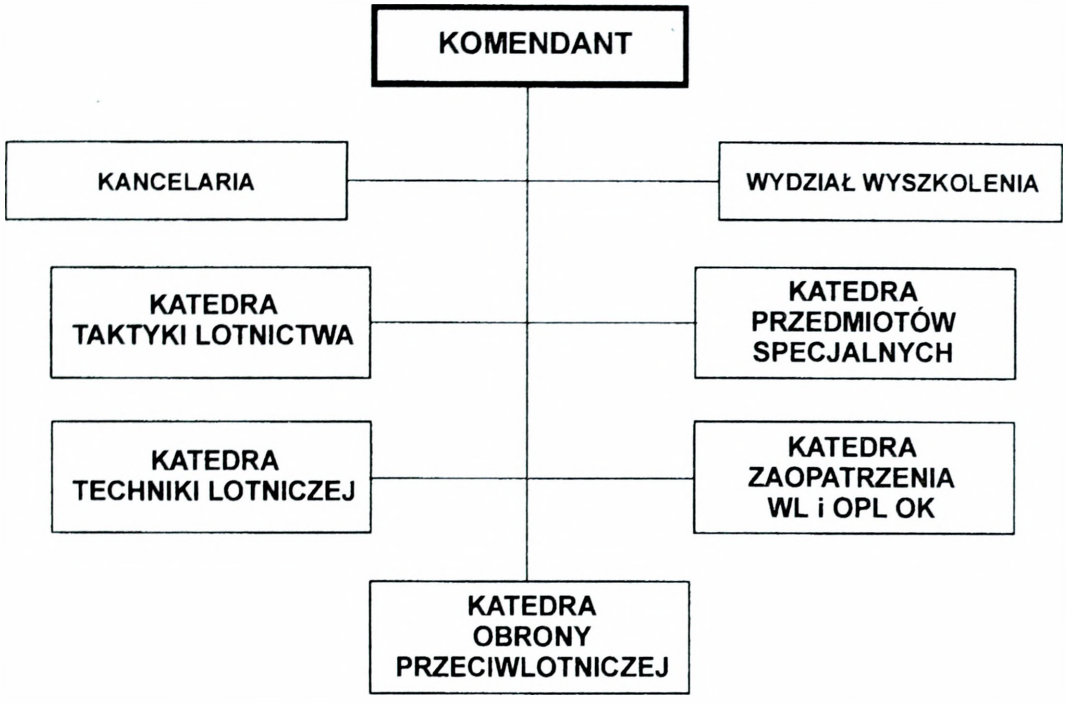

Rys. 5. Struktura organizacyjna Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju w 1959 r.

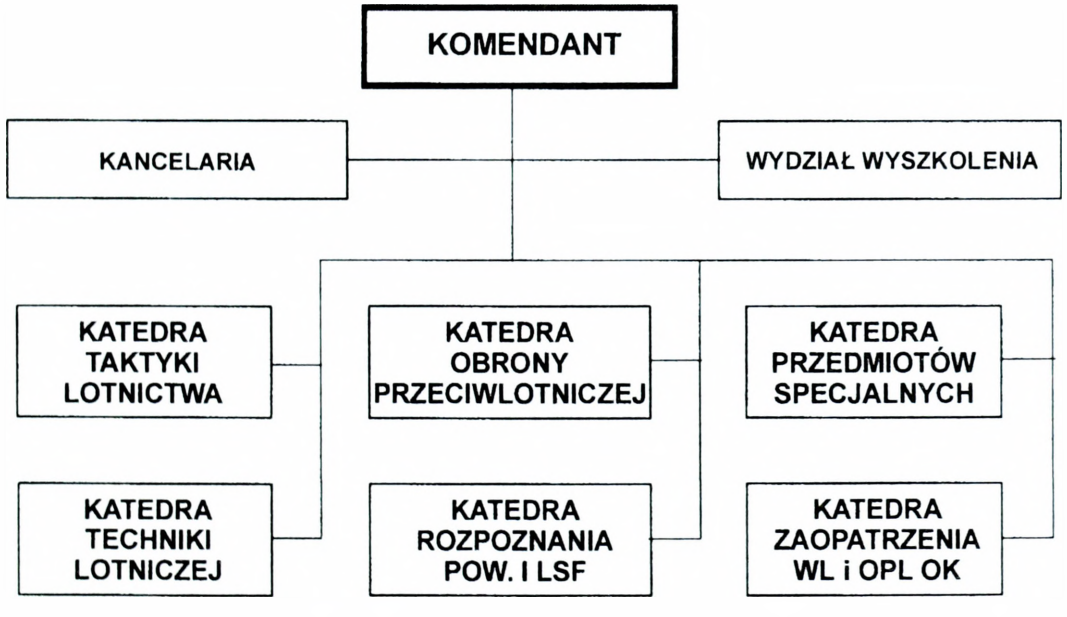

Rys. 6. Struktura organizacyjna Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju w 1961 r.

pomocy udzieliło jej Dowództwo Wojsk OPK, które skierowało do uczelni wielu specjalistów. Do listopada 1963 roku do Katedry OPK przybyli: ppłk Tadeusz Olejnik, ppłk Józef Smoter, mjr. Tadeusz Kropiowski, mjr Kazimierz Salas, mjr Ryszard Szturmowicz, kpt. Marian Żebrowski, kpt. Edmund Piątkowski. Komendant ASG WP dodatkowo skierował do pracy w katedrze OPK oficerów z Katedry OPL – ppłk. Antoniego Przenicznego i mjr. Kazimierza Kamockiego.

Ostatecznie Katedra OPK osiągnęła stan docelowy 17 oficerów różnych specjalności, którzy stworzyli cztery zespoły specjalistyczne oraz gabinet metodyczny. Jeszcze w listopadzie uruchomiono studia na kierunku wojska obrony powietrznej kraju, na które przyjęto 17 słuchaczy. Natomiast w 1964 roku rozpoczęli kształcenie słuchacze pierwszego w historii ASG WP – wyższego zaocznego akademickiego Kursu Doskonalenia Oficerów Wojsk OPK. W grupie tej znaleźli się m.in.: gen. bryg. pil. Julian Paździor, płk pil. Marian Bondzior, płk nawig. Witold Jarkowski, ppłk Bogdan Badocha.

W związku z powstaniem Katedry OPK i rozpoczęciem studiów na tym kierunku, przemianowano w 1963 roku Wydział Wojsk Lotniczych i OPL OK na **Oddział Wojsk Obrony Powietrznej Kraju i Lotnictwa**. Zasadniczym celem studiów na kursach OPK było przygotowanie oficerów dla potrzeb sztabów i dowództw WOPK, dobrze znających taktyczne i operacyjne zasady i sposoby użycia trzech rodzajów wojsk OPK (lotnictwa myśliwskiego, wojsk rakietowych i artylerii przeciwlotniczej oraz wojsk radiotechnicznych).

Na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych w Wojsku Polskim wprowadzono do uzbrojenia systemy broni rakietowej, w tym przeciwlotnicze zestawy rakietowe (PZR). Nowa technika nasycona była sprzętem radioelektronicznym. Zrodziło to konieczność kształcenia słuchaczy z tej problematyki. Wychodząc temu naprzeciw, komendant ASG WP nakazał sformować odpowiednie komórki organizacyjne w Oddziale WOPK i Lotnictwa. W związku z tym na bazie oddziału utworzono dwie kolejne katedry zajmujące się problematyką techniki wojskowej. Sformowano wówczas: Katedrę Techniki Rakietowej i Katedrę Radioelektroniki. Na szefów tych katedr wyznaczono odpowiednio: ppłk. mgr. inż. Antoniego Zonia i mjr. inż. Jana Purka. Ówczesną strukturę Oddziału WOPK i Lotnictwa przedstawiono na rys. 7.

Reasumując, w drugiej połowie lat pięćdziesiątych i pierwszej połowie lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku nastąpiły znaczące zmiany strukturalne w pionie lotnictwa ASG WP. W Fakultecie Wojsk Lotniczych rozpoczęto dodatkowo kształcenie na kierunkach zaopatrzenie WL i OPL OK, a następnie wojsk obrony powietrznej kraju. Zorganizowano cztery nowe katedry, a fakultet przekształcono w **Wydział Wojsk Lotniczych i OPL OK**, a następnie w **Oddział WOPK i Lotnictwa**. Dziesiątą rocznicę powstania (1953–1963) wydział obchodził, promując absolwentów na dwóch kierunkach studiów (lotnictwo i zaopatrzenie), mając znaczny dorobek naukowy, rozbudowaną bazę dydaktyczną i liczącą się pozycję – zarówno w akademii, jak i w wojskach.

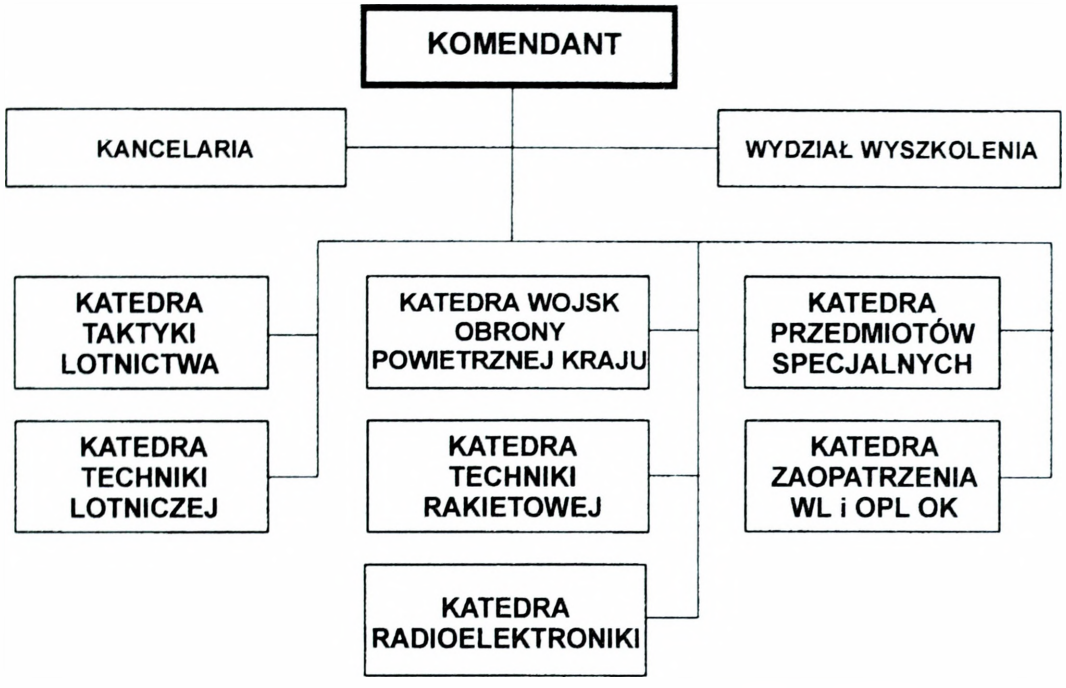

Rys. 7. Struktura organizacyjna Oddziału Wojsk Obrony Powietrznej Kraju i Lotnictwa w 1963 roku.

1.1.4. *Funkcjonowanie Oddziału Wojsk Obrony Powietrznej Kraju i Lotnictwa (lata 1963–1977)*

Mimo pewnych symptomów odprężenia w sytuacji międzynarodowej, w połowie lat sześćdziesiątych na świecie nadal utrzymywał się stan napięcia. Dlatego też siły zbrojne Układu Warszawskiego, w tym Polski, podlegały dalszym procesom modernizacyjnym. Unowocześnienie armii dotyczyło zarówno uzbrojenia i sprzętu bojowego, jak i struktury organizacyjnej oraz dowodzenia. W ramach modernizacji wojsk coraz intensywniej automatyzowano systemy dowodzenia, co było skutkiem systematycznie zwiększającego się militarnego znaczenia elektroniki i informatyki.

W związku z dokonanymi w poprzednich latach przeobrażeniami w szkolnictwie wojskowym oraz zmianami w systemie szkolenia i doskonalenia kadry dowódczej (w ramach krótkoterminowych kursów) ASG musiała wypracować i realizować coraz doskonalszą koncepcję przebiegu studiów. W tym celu podjęte zostały na szeroką skalę prace związane ze zbadaniem praktycznej przydatności i skuteczności studiów oraz określeniem sylwetki osobowej absolwenta uczelni.

Znaczące zmiany w strukturach organizacyjnych wprowadzono także w Oddziale WOPK i Lotnictwa. Między innymi na bazie Katedry Taktyki WL sformowano Katedrę Taktyki Lotnictwa Wsparcia, zaś w oddziale oprócz komendy osiem specjalistycznych katedr. Stany osobowe poszczególnych komórek organizacyjnych oddziału były następujące:

– Komenda Oddziału	– 3 oficerów
– Katedra OPK	– 17 oficerów
– Katedra Zaopatrzenia WL i OPK	– 11 oficerów
– Katedra Taktyki Lotnictwa Wsparcia	– 15 oficerów
– Katedra Rozpoznania Lotniczego i Lotniczej Służby Fotograficznej	– 4 oficerów, 1 podoficer
– Katedra Przedmiotów Specjalnych	– 9 oficerów
– Katedra Techniki Wojsk Lotniczych	– 4 oficerów, 1 podoficer
– Katedra Techniki Rakietowej	– 3 oficerów, 1 podoficer
– Katedra Radioelektroniki	– 5 oficerów, 1 podoficer
– Wydział Szkolenia	– 3 oficerów, 1 podoficer

Ogółem oddział dysponował 78 etatami wojskowymi oraz kilkoma etatami pracowników cywilnych. W Oddziale WOPK i Lotnictwa w roku akademickim 1964/1965 kształcono 108 słuchaczy na trzech podstawowych kierunkach: WL, OPK i ZWL. Na ogólną liczbę 495 słuchaczy w ASG na Oddział WOPK i Lotnictwa przypadało więc około 22 procent kształconych oficerów.

Od połowy lat sześćdziesiątych rozpoczął się powolny wzrost znaczenia lotnictwa na polu walki. W przodujących armiach mocarstw światowych zaznaczyła się tendencja do tworzenia silnego lotnictwa taktycznego, wspierającego wojska lądowe. W Polsce także przystąpiono do tworzenia jednostek lotnictwa myśliwsko-szturmowego. W tej sytuacji w ASG zaczęto te nowe tendencje wprowadzać do programów kształcenia, w wojskach zaś modyfikować dokumenty normatywne, instrukcje i plany. Równocześnie połowa lat sześćdziesiątych upłynęła pod znakiem stabilizacji kierunku obrony powietrznej kraju i wzrostu znaczenia lotnictwa myśliwskiego. Na szefa Katedry Lotnictwa Wsparcia powołano płk. dr. nawig. Janusza Malinowskiego. Katedra zajęła się problematyką taktyczną i operacyjną całego lotnictwa frontowego. Sprzyjające warunki oraz wielki zapał ówczesnych oficerów katedry umożliwiły rozwinięcie teorii taktyki i sztuki operacyjnej lotnictwa, opracowanie nowych materiałów szkoleniowych, wprowadzenie nowych form i metod kształcenia. Również utworzenie Katedry Wojsk OPK postawiło przed Katedrą Przedmiotów Specjalnych nowe wyzwanie, które wymagało zmodyfikowania programów kształcenia. Znaczący wkład w kształtowanie ówczesnego procesu dydaktycznego wniósł gen. dyw. Józef Kuropieska, który objął obowiązki komendanta ASG WP w 1964 roku. Był on inicjatorem i propagatorem nowych aktywniejszych form współdziałania między Wydziałem Wojsk Lądowych a Oddziałem WOPK i Lotnictwa. Szczególnego znaczenia współdziałanie to nabierało podczas prowadzonych ćwiczeń pociągowych, w których słuchacze mogli doskonalić ten ważny element prowadzenia działań bojowych.

W końcu lat sześćdziesiątych nastąpiły zmiany strukturalne w Katedrze Zaopatrzenia WL i OPK. Różna specyfika problematyki tyłowej WL oraz WOPK spowodowała, iż w katedrze zorganizowano dwa odrębne zakłady: Zakład Tyłów Wojsk Lotniczych, którego kierownikiem został płk dypl. Kazimierz Bułka, oraz Zakład Tyłów Wojsk Obrony Powietrznej Kraju z kierownikiem płk. dypl. pil. Mieczysławem

Podgórskim. Jednocześnie zmieniła się nazwa katedry na: Katedra Taktyki Tyłów WL i OPK. Szefem katedry po odejściu w 1968 roku płk. Kotkowicza został płk dypl. Mieczysław Toruń – dotychczasowy zastępca, a na jego miejsce został mianowany ppłk dypl. Euzebiusz Barszcz.

W związku z przeprowadzoną w latach 1966–1967 gruntowną reformą szkolnictwa wojskowego (powołanie do życia Wyższych Szkół Oficerskich oraz na poziomie średnim szkół chorążych) zmieniły się znacznie cele i zadania szkolenia kadry WP. Sytuacja ta spowodowała także zmianę i przewartościowanie programów kształcenia akademii wojskowych.

Akademia Sztabu Generalnego WP znacznie zreorganizowała swoje struktury, przede wszystkim w Oddziale OPK i Lotnictwa. W drugiej połowie lat sześćdziesiątych przystąpiono do opracowania nowych programów kształcenia oraz związanej z tym przedsięwzięciem restrukturyzacji oddziału. Projekt przewidywał zmniejszenie liczby katedr z ośmiu do czterech. W 1968 roku rozwiązano: Katedrę Techniki Lotniczej, Katedrę Techniki Rakietowej, Katedrę Radioelektroniki oraz Katedrę Rozpoznania Powietrznego i LSF. W związku z tym zapadła także decyzja o przeniesieniu oddziału z budynku nr 56 do bloku nr 25.

Ostatecznie w wyniku przeprowadzonych zmian reorganizacyjnych i dyslokacji, rok akademicki 1968/1969 rozpoczęto w nowych strukturach organizacyjnych. W skład Oddziału WOPK i Lotnictwa wchodziły następujące komórki organizacyjne:

– Komenda Oddziału	– 5 oficerów
– Katedra Wojsk OPK	– 20 oficerów
– Katedra Taktyki Lotnictwa	– 17 oficerów
– Katedra Taktyki Tyłów WOPK i Lotnictwa	– 7 oficerów
– Katedra Przedmiotów Specjalnych	– 9 oficerów
– Wydział Szkolenia	– 2 oficerów, 1 podoficer

Obsadę etatową oddziału stanowiło 61 żołnierzy zawodowych oraz kilku pracowników cywilnych. Stan zmienny liczył 102 słuchaczy, z czego na kierunku: WL – 39, OPK – 52 i ZWL i OPK – 11 oficerów.

Początek lat siedemdziesiątych był okresem wytężonej pracy oddziału nad stworzeniem należytych warunków do pracy kadry i kształcenia słuchaczy. Ogromnym wysiłkiem doprowadzono do odnowienia elewacji budynku 25. Przy znacznej pomocy materiałowej ze strony dowództw WL i WOPK oraz dzięki zaangażowaniu kadry i słuchaczy zagospodarowano teren przed budynkiem oddziału, wybudowano podjazdy i założono zieleńce. W wyniku przeprowadzonych prac zyskano znaczne efekty funkcjonalne, estetyczne i architektoniczne.

W lutym 1972 roku nastąpiła zmiana na stanowisku komendanta Oddziału WOPK i Lotnictwa. Na miejsce płk. prof. Remigiusza Wójtowicza przybył z dowództwa WOPK gen. bryg. pil. Zdzisław Żarski. W 1973 roku obchodzono uroczyście 20. rocznicę istnienia Oddziału Wojsk OPK i Lotnictwa. Był to również rok obchodów 30. rocznicy powstania Ludowego Wojska Polskiego, a także Rok Nauki Polskiej. W roku akademickim 1973/1974 za całokształt działalności oddział uzyskał miano przodującego Oddziału ASG WP na 1974 rok. Współtwórcami tego sukcesu,

obok kadry i słuchaczy, byli również pracownicy cywilni. Do grona osób wyróżniających się zaangażowaniem i wzorowym wykonywaniem obowiązków należeli: J. Gąsowska, W. Gąsecka, A. Kapuścik, U. Kaczor, E. Kłębka, A. Liszewska, D. Skorys, H. Wieczorkowska.

W omawianym okresie nastąpiło wiele zmian w obsadzie etatowej oddziału, a kadra systematycznie podnosiła swoje kwalifikacje. Sześciu oficerów (J. Uchański, R. Dworak, J. Malinowski, E. Grysiewicz, J. Machura, A. Przeniczny) zostało powołanych na stanowiska docentów. W 1973 roku ze stanowiska zastępcy komendanta oddziału ds. liniowych odszedł płk dypl. Jan Komorowski, a objął je ppłk dypl. Władysław Bogusławski. Ogółem w okresie 1965–1973 przybyło na różne stanowiska 24 oficerów, w tym samym czasie odeszło jednak z oddziału 38 oficerów.

W latach siedemdziesiątych pozycja lotnictwa wśród środków walki i rodzajów sił zbrojnych została ugruntowana. Do eksploatacji weszły śmigłowce wielozadaniowe, transportowe i bojowe. Ogólnie uwidocznił się wzrost jakościowy lotnictwa, ale jednocześnie zostały zahamowane dążenia do wzrostu prędkości lotu samolotów bojowych. Wykształtowały się jednocześnie potrzeby i wymagania wojsk lądowych w odniesieniu do działań lotnictwa. O ile w latach sześćdziesiątych głównym profilem oddziału była problematyka związana z obroną powietrzną kraju, o tyle w latach siedemdziesiątych powrócono do eksponowania roli lotnictwa w operacjach frontowych i armijnych.

Wielki wkład w rozwój teorii użycia lotnictwa w tych operacjach wniósł nowy kierownik Katedry Taktyki Lotnictwa płk dr doc. nawig. Jerzy Machura. W omawianym okresie można również zauważyć istotne zmiany strukturalne w Oddziale WOPK i Lotnictwa. O ile po powstaniu wojsk OPK, tworzone są w oddziale nowe katedry, o tyle w końcu lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku daje się zauważyć tendencję przeciwną; liczbę katedr zmniejszono do czterech, lecz wzmocniono ich potencjał intelektualny i naukowy. Trzy katedry (taktyki lotnictwa, OPK i ZWL) profilowały kierunki kształcenia, zaś czwarta (przedmiotów specjalnych) miała charakter interdyscyplinarny i obejmowała swym oddziaływaniem dydaktycznym wszystkich słuchaczy WL i OPK. W połowie lat siedemdziesiątych dużo uwagi poświęcono na podniesienie poziomu ćwiczeń ogólnoakademickich i z wojskami. Dalej doskonalono ćwiczenia pociągowe, które były dobrą formą współdziałania między wydziałami uczelni. W powyższe formy szkolenia aktywnie angażował się sam komendant akademii gen. dyw. Bolesław Chocha.

1.1.5. Działalność Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej Kraju (lata 1977–1990)

Druga połowa lat siedemdziesiątych była ważnym okresem działalności zarówno Akademii Sztabu Generalnego WP, jak i Oddziału OPK i Lotnictwa. Uczelnia w 1977 roku obchodziła trzydziestą rocznicę swojej działalności. Była to okazja do podsumowania wyników, a także do wyciągnięcia wniosków oraz wytyczenia zadań na kolejne lata.

W siłach zbrojnych na skalę masową zaczęto stosować różne rodzaje śmigłowców oraz nowe typy samolotów, przede wszystkim myśliwsko-bombowych i myśliwskich, znacznie lepiej wyposażonych (awionika) i uzbrojonych. Wynikało to z wniosków i doświadczeń z ówczesnych wojen i konfliktów lokalnych (Wietnam, Bliski Wschód). W tym czasie uwidocznił się wzrost jakościowy lotnictwa. Kształtowały się nowe potrzeby i wymagania wojsk lądowych wobec lotnictwa, które miało prowadzić działania z użyciem konwencjonalnych i jądrowych środków rażenia. W związku z tą sytuacją kierownictwo akademii zdecydowało o wprowadzeniu pewnych korekt do programów kształcenia. Rosnąca rola lotnictwa stworzyła warunki do rozbudowy etatowej Katedry Taktyki Lotnictwa. Sprzyjające warunki oraz stosunkowo duża liczba wykładowców, a także współpraca z wojskami lotniczymi umożliwiły rozwinięcie teorii taktyki i sztuki operacyjnej lotnictwa frontowego i lotnictwa wojsk lądowych, opracowanie nowych materiałów szkoleniowych oraz wprowadzenie nowych form i metod kształcenia.

W 1977 roku w wyniku zmian w sferze strukturalnej, jak i dydaktycznej oddział przekształcono w **Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej Kraju**. W nowej strukturze organizacyjnej kadra wydziału przystąpiła do realizacji zadań zgodnie z zasadami statutowymi ASG WP (rys. 8). Podstawową zasadą w pracy ówczesnej akademii była jedność wychowania, nauczania i badań naukowych oraz zgodność teorii z praktyką.

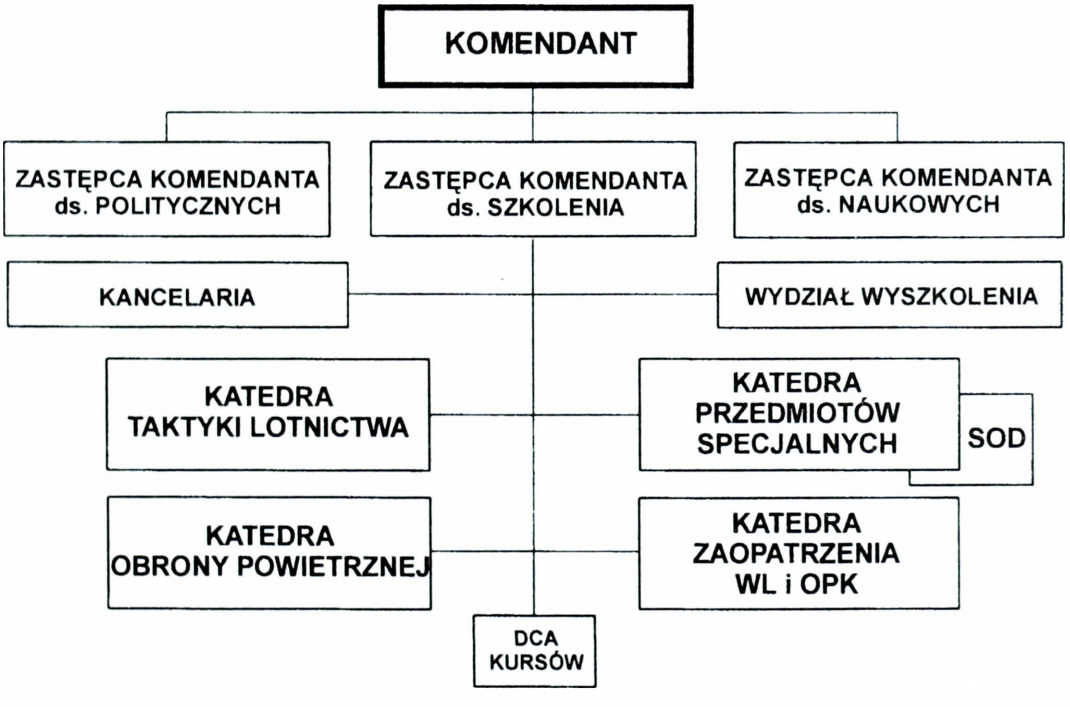

Rys. 8. Struktura organizacyjna Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej Kraju w 1977 r.

Wydział dysponował nowym systemem zautomatyzowanego dowodzenia, zamontowanym na szkolnym stanowisku dowodzenia. Całością prac związanych z planowaniem, organizacją i funkcjonowaniem wydziału kierowała Komenda (komendant oraz trzech zastępców: do spraw politycznych, naukowych i szkoleniowych) wraz z szefem Wydziału Szkolenia.

Od roku akademickiego 1980/1981 Akademia Sztabu Generalnego WP rozpoczęła szkolenie oficerów armii sojuszniczych (Armii Radzieckiej, Czechosłowackiej Armii Ludowej i Węgierskiej Armii Ludowej). Zgodnie z porozumieniem zawartym między Ministerstwem Obrony Narodowej a MON ZSRR, CzAL i WAL corocznie mogło studiować po pięciu oficerów w ramach wymiany obustronnej. Także Wydział Wojsk Lotniczych i OPK przyjął na studia oficerów zagranicznych, początkowo z ZSRR a później z CzAL.

Początek lat osiemdziesiątych stał się zarówno dla kraju, jak i społeczeństwa rokiem głębokich przeobrażeń. W grudniu 1981 roku wprowadzono na terytorium całego państwa stan wojenny. Całe siły zbrojne przystąpiły do realizacji tego specyficznego i niepopularnego przedsięwzięcia. Także ASG WP wydzieliła kilkudziesięciu nauczycieli akademickich do tzw. grup operacyjnych, zabezpieczających funkcjonowanie władz, organizacji, przemysłu, transportu oraz wszelkich instytucji użyteczności publicznej. Wydział WL i OPK oddelegował kilkunastu swoich przedstawicieli, którzy wyruszyli realizować postawione zadania. Pozostali oficerowie wydziału wzięli na siebie zdwojony ciężar pracy dydaktycznej. Z tych trudnych zadań okresu stanu wojennego zarówno oddelegowani, jak i pozostali w wydziale oficerowie wywiązali się dobrze.

W działalności wydziału w tym okresie szczególne miejsce zajmowały systematyczne kontakty z Dowództwami Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK, z pokrewnymi wyższymi uczelniami i placówkami naukowymi w kraju i za granicą. Kontakty i współpraca z WL i WOPK, zwłaszcza udział kadry i słuchaczy uczelni w ćwiczeniach, szkoleniach oraz odbywanie praktyk, pozwalały łączyć praktykę z teorią i dostosować kształcenie słuchaczy do bieżących i perspektywicznych potrzeb wojsk.

W okresie tym zaznaczyła się wyraźna i zdecydowana działalność ówczesnego komendanta ASG WP gen dyw. dr. hab. Władysława Mroza, który był inicjatorem poszukiwania nowych form i rozwiązań w sferze dydaktyki i nauki.

Współpraca z Wyższą Oficerską Szkołą Lotniczą i Wyższą Oficerską Szkołą Radiotechniczną dała duże korzyści zarówno podchorążym z tych uczelni, jak i słuchaczom wydziału, umożliwiała korelację programów kształcenia i merytorycznych treści materiałów dydaktycznych. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych nastąpiła pewna stabilizacja w funkcjonowaniu zarówno wydziału, jak i akademii. Nowym komendantem wydziału został w 1984 roku gen. bryg. pil. Andrzej Rybacki. Napięta sytuacja polityczno-gospodarcza kraju powodowała, iż nie podejmowano w uczelni poważniejszych przedsięwzięć mających na celu zmiany w profilu i kie-

runku kształcenia. Niemniej jednak w końcu lat osiemdziesiątych zapadła decyzja o przeniesieniu wydziału z budynku 25 do bloku 22. Tym samym został zamknięty krąg jego zmian dyslokacyjnych w Rembertowie, rozpoczęty po przeniesieniu Fakultetu Wojsk Lotniczych z ulicy Opaczewskiej do bloku 22 w 1954 roku. Następnie zdecydowano o zakończeniu funkcjonowania ASG i przekształceniu jej w Akademię Obrony Narodowej. To nowe wyzwanie dla wydziału wymagało opracowania nowych programów kształcenia i skorygowania struktury organizacyjnej.

Lata 1977–1990, stanowiące ostatni etap funkcjonowania ASG WP, były okresem bogatym w wydarzenia polityczne. W kraju (w 1989 r.) miały miejsce historyczne wydarzenia związane z przeobrażeniami ustrojowymi, które wywarły wpływ na wszystkie dziedziny życia społecznego, gospodarczego, a także zmianę statusu Wojska Polskiego. Późniejsze rozwiązanie Układu Warszawskiego zakończyło dotychczasowy etap funkcjonowania struktur WP w systemie koalicyjnym. Nowe uwarunkowania spowodowały także liczne zmiany w funkcjonowaniu zarówno ASG WP, jak i wydziału. Jednak o ile koniec lat siedemdziesiątych charakteryzował się jeszcze dynamiką zmian, o tyle lata osiemdziesiąte przyniosły już pewne wyhamowanie, wymuszone specyficzną sytuacją stanu wojennego, jak i okresem późniejszym, w którym dało się zauważyć swoiste wyczekiwanie na przyszłe rozwiązania polityczne i militarne. Struktury organizacyjne wydziału WL i OPK w końcowym okresie funkcjonowania ASG WP przedstawiono na rysunku 9.

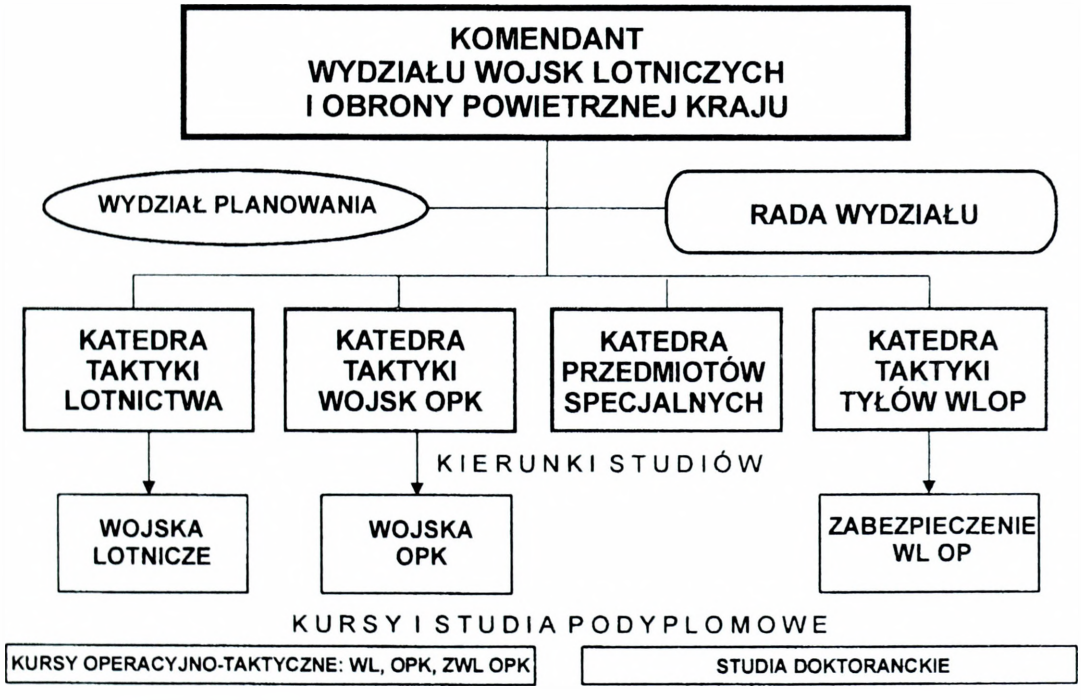

Rys. 9. Struktura organizacyjna Wydziału WL i OPK do 1990 r.

1.2. Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej w strukturze Akademii Obrony Narodowej

1.2.1. Organizacja i funkcjonowanie Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej w okresie przemian ustrojowych (lata 1990–1992)

Schyłek lat osiemdziesiątych był dla państw Europy Środkowo-Wschodniej okresem doniosłym i niezwykle ważnym. Wydarzenia, jakie się wówczas rozegrały, w sposób zasadniczy wpłynęły na losy poszczególnych państw tego regionu. Jednym z głównych państw tworzących scenariusz tych zmian była Polska. Wydarzenia o charakterze społeczno-gospodarczym miały decydujący wpływ na przemiany ustrojowe, a te z kolei spowodowały radykalną zmianę istniejącego od wielu lat status quo w Europie, a nawet i w świecie.

W tych okolicznościach rozpoczęły się poszukiwania nowych dróg rozwoju polskich sił zbrojnych i ich przystosowania do pełnienia nowej roli w niepodległym państwie. W tak złożonej i skomplikowanej sytuacji należało określić nowe uwarunkowania i rolę sił zbrojnych. Kształtujące się poglądy i obowiązujące ustalenia doktrynalne wyraźnie wskazywały, iż siły zbrojne RP miały być gotowe do obrony granic państwa i odparcia potencjalnego agresora z każdego kierunku operacyjnego. Dlatego też zadania bojowe (charakter i znaczenie) oraz przewidywane warunki ich wykonywania sytuowały siły zbrojne w nowej, znacznie poważniejszej pozycji. Rozpoczął się okres dostosowywania do nowych warunków i poszukiwania racjonalnych rozwiązań na szczeblu strategicznym, operacyjnym i taktycznym, odpowiadających ówczesnym wymaganiom sytuacji polityczno-militarnej i gospodarczej w kraju i na świecie.

W poszukiwaniach tych uwidoczniło się dążenie do pogodzenia potrzeb z realnymi możliwościami ich zaspokojenia. W wysiłkach na rzecz projektowania nowego podsystemu militarnego dużo uwagi poświęcono edukacji obronnej, zwłaszcza kształceniu kadr. Zakładano, że szkolnictwo wojskowe powinno stać się integralną częścią narodowego systemu edukacyjnego. Położono duży nacisk na uspołecznienie problematyki obronnej poprzez stworzenie warunków kształcenia w tym zakresie także osobom cywilnym. W Ministerstwie Obrony Narodowej podjęto wówczas prace nad zmodernizowaniem najważniejszej uczelni wojskowej o charakterze akademickim. Powołano specjalny zespół, który po kilkumiesięcznym okresie prac, dyskusji i konsultacji przedstawił projekt nowej uczelni o nazwie Akademia Obrony Narodowej. Projekt zakładał zachowanie pewnej ciągłości kształcenia kadr oficerskich, uwzględniającej tradycje oręża polskiego i polskiej myśli wojskowej.

Opracowany projekt nowej uczelni został zaakceptowany przez Radę Ministrów. Już 21 maja 1990 roku rozporządzeniem Rady Ministrów została powołana do życia Akademia Obrony Narodowej (zob. zał 2). Jednocześnie – wraz z końcem roku akademickiego 1989/1990 – zakończyła swoją działalność ASG WP oraz Wojskowa Akademia Polityczna (WAP), której część włączono do AON. Sam proces formowania AON polegał na przekształceniu struktur byłej ASG i WAP oraz przyjęciu

zmodernizowanej struktury, która zapoczątkowała funkcjonowanie Akademii Obrony Narodowej.

Przed nowo sformowaną uczelnią postawiono trzy podstawowe zadania:

– kształtowanie wysoko wykwalifikowanych kadr dowódczych, sztabowych, specjalistycznych oraz naukowych i dydaktycznych dla sił zbrojnych;

– przygotowanie kadr administracji państwowej i gospodarczej do wykonywania specjalistycznych zadań w dziedzinie obronności;

– prowadzenie działalności naukowo-badawczej w dziedzinie nauk wojskowych oraz nauk humanistycznych i ekonomicznych.

W pracach nad organizacją uczelni wzięto pod uwagę zarówno uregulowania ustawowe obowiązujące w cywilnym szkolnictwie wyższym, jak i zadania, które uczelnia miała spełniać. W rezultacie przyjęto w akademii strukturę wydziałową, a poszczególne wydziały uzyskały odpowiedni stopień autonomii w obszarze dydaktyki i badań naukowych.

Na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów minister obrony narodowej rozkazem personalnym nr 55 z dnia 8 maja 1990 roku wyznaczył na stanowisko komendanta Akademii Obrony Narodowej gen. dyw. dr. inż. Tadeusza Jemiołę, a na komendantów poszczególnych wydziałów:

– Wojsk Lądowych – płk. prof. dr. hab. Stanisława Kozieja,

– Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej – płk. prof. dr. hab. Jerzego Machurę,

– Strategiczno-Obronnego – płk. prof. dr. hab. Wojciecha Łepkowskiego,

– Nauk Humanistycznych – kmdr. prof. dr. hab. Waleriana Magonia.

Natomiast już rozkazem komendanta AON nr 48 z dnia 16 listopada 1990 roku powołano Senat nowej Akademii.

Nowo sformowana uczelnia rozpoczęła funkcjonowanie w czterowydziałowej strukturze (zob. rys.10). Kształcenie oficerów było realizowane na studiach dyplomowych, podyplomowych, doktoranckich oraz różnego rodzaju kursach. W Wydziale Nauk Humanistycznych kształcono także na studiach magisterskich. W pracach nad nowym programem kształcenia korzystano z bogatych doświadczeń ASG WP, a także z dorobku zagranicznych uczelni wojskowych, zwłaszcza z krajów sąsiednich.

Radykalne zmiany zachodzące w siłach zbrojnych spowodowały, iż w połowie 1990 roku Wojska Lotnicze zostały połączone z pokrewnym rodzajem sił zbrojnych, jakim były Wojska Obrony Powietrznej Kraju, tworząc nowy rodzaj sił zbrojnych pod nazwą Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej (WLOP). Połączenie dwóch dotychczasowych rodzajów sił zbrojnych sytuuje WLOP na znacznie ważniejszej pozycji w siłach zbrojnych RP. Powyższe zmiany musiały znaleźć także odzwierciedlenie w nazwie i strukturze organizacyjnej pionu lotnictwa i obrony powietrznej AON (zob. rys. 11), któremu nadano nazwę **Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej**. Reorganizacja objęła także wszystkie katedry, w których dostosowano struktury do ówczesnych potrzeb. Niektóre z nich, już po roku zmieniły także swoje nazwy, np. dotychczasowa Katedra Przedmiotów Specjalnych przyjęła nazwę Katedry Systemów Kierowania i Zabezpieczenia WLOP, natomiast Katedrę Taktyki Tyłów WL

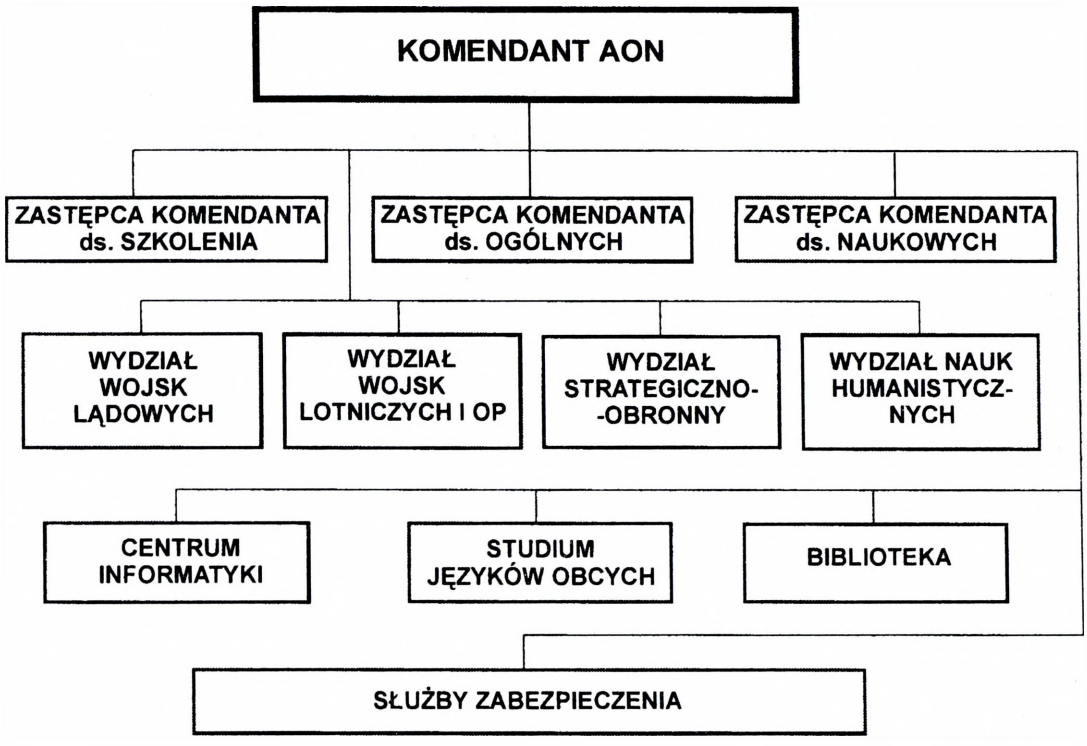

Rys. 10. Ogólna struktura organizacyjna Akademii Obrony Narodowej w 1990 r.

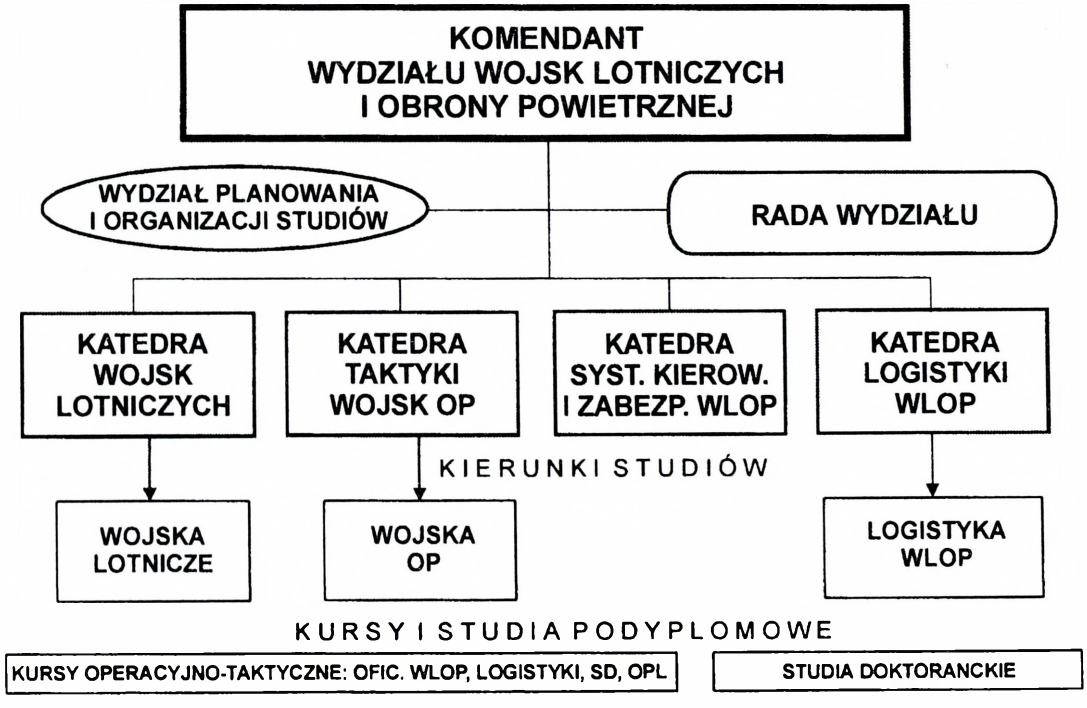

Rys. 11. Struktura organizacyjna Wydziału WLOP w 1991 r.

i OPK nazwano Katedrą Logistyki WLOP. Skorygowano obsady etatowe innych komórek organizacyjnych, m.in. Wydziału Szkolenia i kancelarii. Oczywiście wszystkie zmiany polegały głównie na zmniejszaniu liczby etatów.

Wraz z określeniem nowych zadań wynikających z aktualnej sytuacji Katedrze Taktyki Wojsk Lotniczych nadano nową nazwę Katedry Wojsk Lotniczych. Od tej pory katedra ta miała się zajmować problematyką użycia lotnictwa w obronie RP, w tym wsparciem lotniczym wojsk lądowych i marynarki wojennej. Na kierownika katedry został wyznaczony jej długoletni pracownik płk dr. hab. Wojciech Michalak. W Katedrze Taktyki Wojsk OP obowiązki kierownika objął płk prof. dr hab. Eugeniusz Zabłocki, zasłużony pracownik naukowo-dydaktyczny tego pionu.

Dalsze zmiany w wydziale przeprowadzono w 1991 roku. Przed zrestrukturyzowaną Katedrą Systemów Kierowania i Zabezpieczenia WLOP postawiono bardziej ambitne zadania, określając jej miejsce i rolę we współczesnym, złożonym procesie dowodzenia wojskami. Nowa nazwa jasno określała kierunki w procesie nowoczesnego kształcenia. Na jej kierownika został wyznaczony płk dr hab. inż. Stefan Antczak, długoletni pracownik Katedry Wojsk OPK. Katedrze, z racji jej nowych zadań, został podporządkowany Szkolny Ośrodek Dowodzenia, którego kierowanie powierzono płk. dr. Janowi Michalakowi, a później ppłk. mgr. inż. Zbigniewowi Stachowskiemu.

Od października 1991 roku do struktur Wydziału WLOP została włączona Katedra Wojsk Obrony Przeciwlotniczej Wydziału Wojsk Lądowych, co wynikało z celowości integracji całej problematyki defensywnych działań powietrznych. Przedsięwzięcie to było spowodowane również tworzeniem w wojskach wspólnego zintegrowanego systemu obrony powietrznej państwa.

Nowo przybyli oficerowie Katedry Wojsk OPL weszli w skład Katedry Wojsk Obrony Powietrznej, tworząc Zakład Wojsk OPL. Kierowanie katedrą powierzono płk. dr. hab. inż. Bogdanowi Zdrodowskiemu, który objął obowiązki po odejściu płk. Zabłockiego na stanowisko komendanta Wydziału (rys. 12).

Zmiany strukturalne nie ominęły także byłej Katedry Taktyki Tyłów, którą od kilku lat kierował płk prof. dr. hab. Mieczysław Chamera. W wyniku zmian zachodzących przede wszystkim w zabezpieczeniu tyłowym WLOP, a także w pozostałych rodzajach sił zbrojnych opracowano nowe zadania i kierunki kształcenia w tej specjalności. Przeprowadzono korektę struktury organizacyjnej oraz – co już sygnalizowano – przemianowano na Katedrę Logistyki WLOP.

Po przeprowadzonych zmianach wydział, jako część składowa akademii, rozpoczął nowy etap funkcjonowania. W okresie tym odszedł do rezerwy dotychczasowy komendant wydziału, zasłużony długoletni pracownik – płk prof. dr hab. Jerzy Machura, który z pionem lotnictwa i obrony powietrznej związany był niemal przez 40 lat (1953–1991).

W Wydziale WLOP proces kształcenia realizowano według nowego programu, dostosowanego do ówczesnych realiów i nowej doktryny obronnej RP. Wkrótce po powstaniu AON pojawiła się możliwość skonfrontowania systemu kształcenia naszych dowódców i oficerów sztabowych z programami uczelni o podobnym profilu

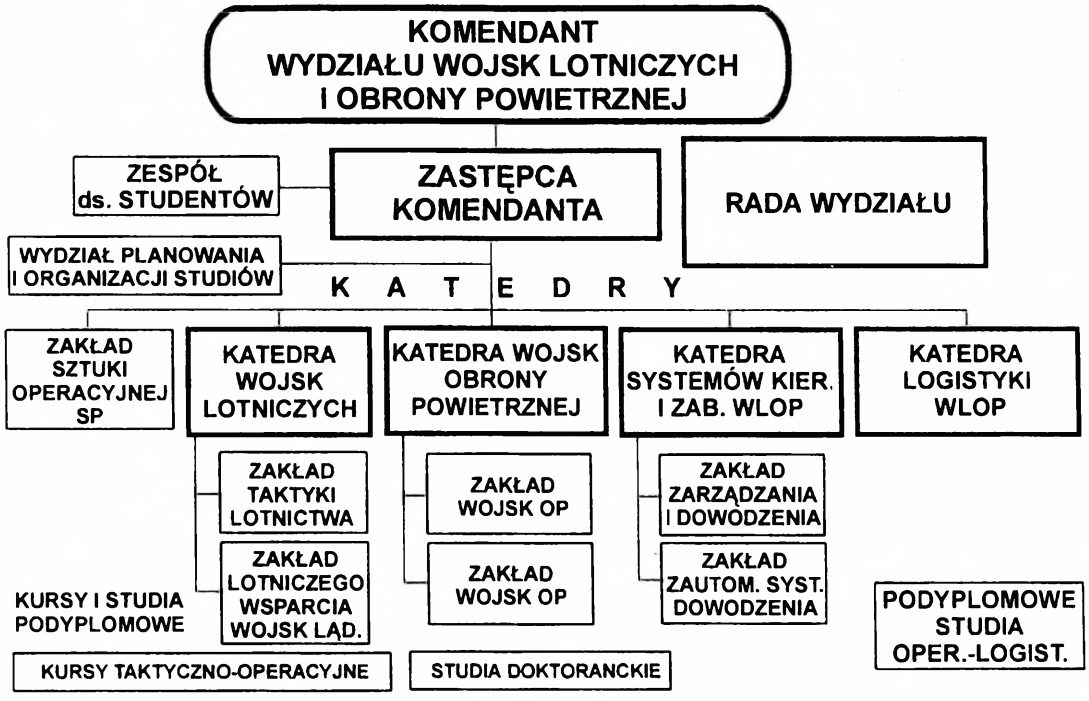

Rys. 12. Struktura organizacyjna Wydziału WLiOP w 2000 r.

we Francji, Niemczech, Stanach Zjednoczonych, Szwecji i Włoszech. Działalność tę prowadzono przede wszystkim poprzez wymianę delegacji akademickich. Pierwsze kontakty z zagranicznymi uczelniami zostały nawiązane w przypadku Wydziału WLOP wraz z wizytą płk. Eugeniusza Zabłockiego w Akademii Dowodzenia Bundeswehry w Hamburgu, która odbyła się w dniach 13–17 maja 1991 roku.

Wraz z przekształceniami strukturalnymi nastąpiły także znaczące zmiany w obsadzie etatowej wydziału. Na początku lat dziewięćdziesiątych zarówno w AON, jak i w wydziale dokonano wielu zmian kadrowych, odeszło bowiem wielu doświadczonych nauczycieli akademickich i pracowników administracyjnych. Z wojsk przybyli zaś nowi specjaliści różnych dziedzin, którzy wraz z pozostającymi w wydziale jego absolwentami zasilili zrestrukturyzowane katedry. Było to niezbędne, gdyż ogromnego nakładu prac wymagały przedsięwzięcia związane z opracowaniem nowych programów kształcenia oraz ich stałą weryfikacją i modyfikacją, a także z opracowaniem materiałów dydaktycznych eksponujących samodzielność militarną RP.

Pierwszy okres działalności zarówno uczelni, jak i wydziału charakteryzował się specyficzną samodzielnością, która wynikała z braku jasnych i sprecyzowanych założeń doktrynalnych w sferze politycznej i militarnej. Polska nie była już członkiem Układu Warszawskiego, ale nie formułowano jeszcze w sposób jednoznaczny integracji z NATO jako podstawy przemian w siłach zbrojnych RP. Pojawiły się natychmiast pierwsze niezbyt precyzyjne próby sformułowania koncepcji samodzielności i samowystarczalności obronnej Polski. W tych warunkach głównym zadaniem wydziału była weryfikacja dotychczasowych teorii i doktrynalnych koncepcji

użycia byłych WL i WOPK, zarysowanie wizji działań WLOP, a zwłaszcza opracowanie nowych koncepcji – zarówno dla wojsk, jak i na potrzeby dydaktyczne. Temu problemowi kadra wydziału poświęcała większość wysiłku. Okres ten zakończył się dla Polski opracowaniem i przedstawieniem przez państwa członkowskie NATO programu „Partnerstwa dla Pokoju" (Partnership for Peace), który otwierał nową drogę dla wielu państw, w tym dla naszego kraju.

1.2.2. *Funkcjonowanie Wydziału WLOP w drodze do NATO (lata 1993–1999)*

W drugiej połowie 1993 roku nakreślono nowe cele polityki obronnej RP. Po raz pierwszy wyrażono oficjalnie dążenie naszego kraju do przystąpienia do NATO. Wiązało się to z decyzją o zintegrowaniu państwa polskiego ze strukturami zachodnimi: Unii Europejskiej i sojuszniczego systemu bezpieczeństwa w postaci Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO). Członkostwo w NATO miało zapewnić Polsce pełne bezpieczeństwo i skłonić każdego potencjalnego agresora do rezygnacji z ewentualnej napaści na nasz kraj.

Dążenie państw Europy Środkowo-Wschodniej do integracji ze strukturami NATO sprawiło, że kierownictwo polityczne Sojuszu rozpoczęło przygotowania do ewentualnego rozszerzenia organizacji. Zdecydowano wówczas, że do Sojuszu mogą być przyjęte jedynie państwa szanujące prawo, o stabilnym systemie demokratycznym, a siły zbrojne tych państw muszą być przygotowane do współdziałania w ramach struktur wojskowych NATO. W świetle tych ustaleń, przyjętych jeszcze w 1991 roku, było oczywiste, że integracja ze strukturami NATO będzie procesem rozłożonym na kilka lat. Sytuację dodatkowo komplikował fakt, iż Rosja i Białoruś stanowczo się sprzeciwiły rozszerzeniu NATO, upatrując w tym zagrożenie dla własnego bezpieczeństwa. Aby nie odrzucać propozycji państw Europy Środkowo-Wschodniej – włączenia ich do euroatlantyckich struktur bezpieczeństwa i jednocześnie nie komplikować stosunków z Rosją i Białorusią, a także by dostosować siły zbrojne przyszłych członków do wymagań sojuszu – NATO opracowało projekt wstępny, tzw. „Partnerstwo dla Pokoju" (PdP). Program ten miał na celu doprowadzenie do wzajemnego poznania sił zbrojnych państw członków Sojuszu i państw pretendujących do NATO, przy jednoczesnej otwartości procesu integracyjnego dla zainteresowanych państw.

W dniu 2 lutego 1994 roku, występując w imieniu władz Rzeczypospolitej Polskiej, akt przystąpienia do programu PdP podpisał premier Waldemar Pawlak. Głównym przejawem aktywności w ramach PdP miały być wspólne ćwiczenia. W świetle nowych koncepcji nastąpiło przewartościowanie zagrożeń bezpieczeństwa narodowego RP. Nakreślono nowe kierunki rozwoju systemu obronnego państwa. Nadal nie wskazywano konkretnego przeciwnika, ale uznano, że państwa członkowskie NATO oraz państwa pretendujące do członkostwa nie mogły, z oczywistych przyczyn, stwarzać zagrożenia dla bezpieczeństwa. Według nowo opracowanych wytycznych i założeń siły zbrojne RP miały przystąpić do odpierania ewentualnej agresji samodzielnie, lecz nie wykluczono współdziałania z przyszłymi sojuszni-

kami, co miało zwiększyć gwarancję bezpieczeństwa i zdolność do przeciwstawienia się każdemu zagrożeniu.

Wraz z rozpoczęciem realizacji programu PdP siły zbrojne RP kontynuowały restrukturyzację swoich struktur organizacyjnych. Proces ten prowadzono etapami także w Wojskach Lotniczych i Obrony Powietrznej. W początkowej fazie realizacji podlegała ona na dostosowywaniu struktur organizacyjnych dowództw, szefostw i sztabów jednostek do nowych zadań. Kolejnym etapem były prace związane z opracowaniem projektu modelu jednolitego, zintegrowanego, narodowego systemu obrony powietrznej RP. Docelową strukturę WLOP zaplanowano osiągnąć do 2006 roku, po zakończeniu realizacji tych dwóch etapów. W wyniku planowanych zmian w pierwszym etapie stan osobowy wojsk miał się zmniejszyć o 30 procent w stosunku do stanu z 1992 roku.

Także szkolnictwo wojskowe poddane zostało kolejnemu etapowi restrukturyzacji, jak się później okazało bardzo złożonemu, kontrowersyjnemu i długotrwałemu. Przyjęcie przez rząd RP nowej doktryny obronnej sprawiło, że przed wyższym szkolnictwem wojskowym pojawiły się nowe wyzwania. Wymagały one zarówno głębokich przeobrażeń treści kształcenia, znacznego podniesienia jego jakości, jak i całkowitej przebudowy filozofii funkcjonowania, a to pociągało za sobą gruntowną zmianę struktur organizacyjnych, dostosowanych do nowych uwarunkowań. W AON w pracach nad doborem treści kształcenia w dużym stopniu wykorzystano bogate doświadczenia ASG WP, ale również spróbowano wykorzystać wieloletni dorobek uczelni zagranicznych, zwłaszcza zaś placówek z NATO. Na szczególne podkreślenie zasługuje tu pomoc udzielona przez Akademię Dowodzenia Bundeswehry z Hamburga.

Jednym z najważniejszych celów realizacji nowego modelu kształcenia w akademii było przygotowanie jej absolwentów do wymagań wynikających z przystąpienia Polski do PdP. Konsekwencją powyższego było zorganizowanie stałych kontaktów przede wszystkim z uczelniami państw NATO. W tym celu powołano w uczelni specjalny zespół współpracy z zagranicą, który miał za zadanie planowanie, organizowanie oraz prowadzenie wszelkich przedsięwzięć związanych z kontaktami zagranicznymi. Ten nowy element organizacyjny, jak się później w działaniach praktycznych okazało, zdał w pełni egzamin.

W Wydziale WLOP w 1993 roku nie zaszły większe zmiany w strukturze organizacyjnej, gdyż nadal funkcjonował on w składzie czterech katedr. Nastąpiły jedynie pewne ruchy kadrowe. W okresie tym wydział rozpoczął bliższą współpracę z zagranicą na podstawie dwustronnej umowy, podpisanej 4 grudnia 1993 roku we Wrocławiu przez ministrów obrony Polski i Niemiec, na mocy której oba państwa zobowiązały się do wymiany studentów. Już w lutym następnego roku na studia w warszawskiej AON został skierowany pierwszy zachodni student, obywatel Niemiec, mjr pil. Christoph Benedikt Scheffel. Rozpoczął on dwuletnie studia w Wydziale WLOP, poprzedzone półrocznym kursem języka polskiego.

Był to doskonały bodziec do rozpoczęcia regularnej dwustronnej współpracy z Wydziałem Luftwaffe Akademii Dowodzenia w Hamburgu.

Z analizy programu PdP oraz innych dokumentów i publikacji (głównie prasowych) wynikło jednoznacznie, że jednym z głównych i najtrudniejszych problemów integracji będzie uzyskanie szeroko rozumianej interoperacyjności sił powietrznych RP i NATO. Nie ulegało wątpliwości, że będzie to proces skomplikowany i długotrwały, a na wydziale spocznie jedno z najważniejszych zadań, tzn. opracowanie teorii problemu oraz przygotowanie przyszłych kadr dowódczych i sztabowych do funkcjonowania w nowych uwarunkowaniach. Na podstawie powyższych przesłanek przyjęto w wydziale ramowy program osiągania „interoperacyjności dydaktycznej" z analogicznymi uczelniami wojskowymi państw NATO. W programie tym wyeksponowano trzy główne kierunki działania, będące jednocześnie etapami jego realizacji:

– przygotowanie merytoryczne i metodyczne kadry dydaktyczno-naukowej,
– opracowanie i pozyskanie niezbędnych materiałów dydaktycznych,
– weryfikacja i wprowadzenie ewolucyjnych zmian do programów kształcenia.

W praktyce etapy te w znacznej części były realizowane równolegle. Stworzono także nowe, nieetatowe struktury, w których prowadzono wymianę informacji, a także dyskutowano nad najlepszymi rozwiązaniami wynikłych problemów. W przygotowaniu kadry najważniejsze znaczenie miały kontakty bezpośrednie z partnerami z wybranych państw NATO, szczególnie w sytuacji, kiedy dostęp do materiałów źródłowych był znikomy. Wówczas okazało się, jak ważną kwestią jest dobra znajomość języka angielskiego. W okresie tym wielu oficerów podjęło naukę na różnego rodzaju kursach języków obcych. Było to naglącą koniecznością i podstawą do rozpoczęcia ścisłej współpracy z zagranicą. Zakres tej współpracy był rozległy, a formy zróżnicowane. W początkowym okresie współpraca polegała głównie na wymianie delegacji z uczelniami wojskowymi Stanów Zjednoczonych, Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji i innych państw europejskich. Bezpośrednim efektem tych kontaktów było przede wszystkim wzajemne poznanie się oraz zbudowanie klimatu zaufania.

W październiku 1994 roku zainaugurowano kolejny rok akademicki, który był początkiem edukacji dla 131 nowych studentów, w tym dla 41 oficerów Wydziału WLOP. Wykład inauguracyjny nt. „Rola i zadania sił zbrojnych w systemie obrony RP" w części dotyczącej wojsk lotniczych i OP wygłosił komendant wydziału płk pil. prof. dr hab. Eugeniusz Zabłocki. Rok ten zaowocował kolejnymi doświadczeniami w zakresie doskonalenia struktur organizacyjno-kadrowych akademii. W celu usprawnienia działalności dydaktycznej wprowadzono wiele zmian, które pociągnęły za sobą także ruchy kadrowe, polegające na doborze stanowisk zgodnie z zaleceniami ustawy o szkolnictwie wyższym. Jedną z istotniejszych zmian strukturalnych w akademii była likwidacja Wydziału Nauk Humanistycznych i Instytutu Dydaktyki. Z ich potencjału dydaktycznego i naukowego utworzony został Instytut Nauk Humanistycznych o strukturze katedralno-zakładowej. W Wydziale WLOP nie poczyniono zasadniczych zmian organizacyjnych.

Wśród zmian kadrowych należy wymienić objęcie stanowiska szefa Katedry Logistyki WLOP przez płk. dr. hab. Romualda Mańkowskiego. Zmiana ta wiązała się ze

śmiercią długoletniego jej szefa płk. prof. dr. hab. Mieczysława Chamery. W lipcu 1994 roku przybył do Katedry Systemów Kierowania i Zabezpieczenia WLOP płk dypl. Wiesław Styczyński, który objął stanowisko kierownika SOD. Rok 1994 był też dla niektórych oficerów końcem kariery wojskowej. Zgodnie z obowiązującą pragmatyką szeregi wykładowców wydziału opuściło kilku oficerów. W końcu stycznia w stan spoczynku przeszedł po 40 latach służby płk nawig. dr Stefan Rękas, a we wrześniu na własną prośbę odszedł ppłk mgr inż. Zbigniew Stachowski. Obaj byli pracownikami Katedry Systemów Kierowania i Zabezpieczenia WLOP. Do wydziału przybyli zaś na stanowiska starszych asystentów: kpt. dypl. Wiesław Marud i mjr dypl. Mariusz Fornal, a także kpt. Marian Ruchlicki na stanowisko starszego oficera Wydziału Szkolenia.

Rok 1994 zaowocował we wszystkich wydziałach uczelni przygotowaniem i wprowadzeniem znowelizowanych programów studiów dyplomowych, podyplomowych i kursów doskonalących, które zostały lepiej dostosowane do toku nauczania i indywidualizacji studiów. Rok akademicki zakończono w Wydziale WLOP uroczystą promocją 36 oficerów.

W okresie tym sprecyzowano główne kierunki współpracy, określane mianem „partnerstwa uczelni wojskowych". Są to:

– ocena zagrożeń bezpieczeństwa narodowego i europejskiego (konfrontacja poglądów i ocen na ten temat);

– opracowanie najbardziej racjonalnych sposobów zapobiegania powstawania zagrożeń i przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym;

– bieżąca wymiana informacji dotyczących systemów obronnych, koncepcji strategicznych i operacyjno-taktycznych oraz usprawniających system kształcenia;

– kształcenie w uczelniach wojskowych nauczycieli akademickich i studentów;

– tworzenie wspólnych zespołów naukowo-badawczych do rozwiązywania problemów nurtujących zainteresowane uczelnie;

– uogólnianie doświadczeń z misji i operacji pokojowych ONZ i OBWE oraz ich bieżące upowszechnienie.

Inną formą praktycznego doskonalenia współpracy było uczestnictwo wyznaczonych oficerów akademii w nadzorowaniu warunków pokojowych w Jugosławii. W takiej misji ONZ uczestniczył ppłk dr Wojciech Drążczyk. O rozmachu prowadzonej współpracy z zagranicą niech świadczą liczby. W 1994 roku z AON wyjechało 45 delegacji w składzie 86 osób, w tym samym okresie akademię odwiedziło 79 delegacji w składzie 868 osób z 20 krajów.

Na przełomie września i października delegacja wydziału pod przewodnictwem płk. dr. hab. inż. Bogdana Zdrodowskiego złożyła wizytę w Akademii Obrony Czechosłowacji. Wymieniono wówczas wiele materiałów i programów dydaktycznych. Wkrótce także opracowano plan współpracy z partnerami strategicznymi, którzy okazywali największe zainteresowanie i pomoc. Szczególnie ścisłą współpracę nawiązano z przedstawicielami sił powietrznych Wielkiej Brytanii i RFN. W latach 1994–1995 zorganizowano stałe nieetatowe zespoły robocze oraz opracowano wspólny program działania.

Bardzo dobrze rozwijała się współpraca z grupą niemiecką reprezentowaną przez kadrę Akademii Dowodzenia Bundeswehry z Hamburga i oficerów sił powietrznych RFN. Zasadniczym celem współpracy była weryfikacja i modyfikacja bazy dydaktycznej i programu studiów w takim kierunku, aby był on porównywalny z programami kształcenia oficerów SP w wyższych uczelniach wojskowych państw NATO.

Jeszcze podczas grudniowej (1995 r.) wizyty oficerów wydziału w Hamburgu dokonane tam obserwacje oraz prowadzone dyskusje z oficerami niemieckimi zrodziły pomysł, aby w Wydziale WLOP AON przy współudziale kadry niemieckiej przeprowadzić ćwiczenie osadzone na założeniach strukturalno-organizacyjnych i filozofii obowiązujących w SP NATO.

W połowie lat dziewięćdziesiątych zaznaczyła się wyraźna tendencja do zmniejszania stanu etatowego wydziału, mimo iż przybywało zadań w związku z programem PdP. Zmiany kadrowe nie ominęły także Komendy Wydziału, 15 lutego 1996 r. pożegnano płk. prof. dr. hab. Józefa Jurę i zastępcę komendanta ds. naukowo-dydaktycznych płk. pil. prof. dr. hab. Wacława Świątnickiego, który po 45 latach służby przeszedł w stan spoczynku. Na stanowisko zastępcy komendanta wydziału został wyznaczony płk dr hab. Wojciech Michalak, dotychczasowy kierownik Katedry Wojsk Lotniczych. Kierowanie katedrą objął płk pil. dr Roman Szymański.

Nowe zadania stawiane przed siłami zbrojnymi wymagały od kadry dydaktyczno-naukowej dobrej znajomości nie tylko problemów taktyczno-operacyjnych, ale także umiejętności korzystania z literatury zachodniej, jak i nawiązywania z przedstawicielami armii NATO bezpośrednich kontaktów. Stąd też kadra wydziału systematycznie doskonaliła znajomość języków obcych, a kursy językowe II stopnia ukończyło kilkunastu oficerów.

Oprócz typowej działalności statutowej w wydziale nie zapomniano o pielęgnowaniu tradycji – organizowano spotkania pokoleniowe w poszczególnych katedrach, odbył się też zjazd absolwentów pierwszej (historycznej) promocji. Uroczystości te jednoczyły społeczność wydziału i jednocześnie pozwalały na poznanie jego historii najnowszej. Częstokroć młoda kadra dydaktyczna korzystała z wielu doświadczeń, które już wcześniej zdobyli ich poprzednicy. W 1994 roku taki koleżeński zjazd zorganizowała Katedra Wojsk Lotniczych, zaś rok później Katedra Systemów Kierowania i Zabezpieczenia WLOP.

Wydział WLOP, rozpoczynając praktyczną współpracę z uczelniami zachodnimi, dość szybko wdrożył do swojej działalności praktyczne elementy szkolenia operacyjno-taktycznego. Zorganizowanie w wydziale w 1996 roku pierwszych ćwiczeń dowódczo-sztabowych według procedur i filozofii NATO, wspartych doradztwem fachowym kadry niemieckiej – było działalnością nowatorską nie tylko na szczeblu akademii, ale w zasadzie całych wojsk.

W 1997 roku w akademii i wydziale dokonano kilku zmian kadrowych. Ze stanowiska zastępcy komendanta AON ds. ogólnych odszedł – po osiągnięciu wieku emerytalnego – gen. bryg. Edward Redwanz. Jednocześnie decyzją ministra obrony narodowej nr 67 z dnia 24 marca 1997 roku na to stanowisko został wyznaczony gen. broni pil. dr Jerzy Gotowała, który objął obowiązki w dniu 6 maja 1997 roku.

W Wydziale WLOP ubyli do rezerwy oficerowie: płk pil. dr Stefan Suchora – adiunkt w Katedrze Wojsk Lotniczych, płk dr inż. Marek Mastalerz – adiunkt w Katedrze Logistyki WLOP. Jednocześnie wydział zasilili doświadczeni oficerowie z wojsk: ppłk dypl. Marin Kozub i ppłk dypl. Andrzej Glen. W tym samym okresie do pracy w Ministerstwie Obrony Narodowej na stanowisko głównego specjalisty ds. zarządzania przestrzenią powietrzną został przeniesiony pracownik wydziału gen. dyw. pil. w st. spocz. Henryk Pietrzak. Nie były to wszystkie zmiany personalne w wydziale i w katedrach. W styczniu 1998 roku kierownikiem Katedry Wojsk Lotniczych został płk pil. dr Stanisław Zajas, a zwolnione przez niego stanowisko kierownika Zakładu Sztuki Operacyjnej Lotnictwa objął ppłk dypl. Andrzej Janicki. W czerwcu kierownikiem Zakładu Taktyki Lotnictwa WL został mjr nawig. dypl. Roman Szustek. Jednak w tym roku ubyło z wydziału kolejnych czterech oficerów, w styczniu odszedł do rezerwy kierownik Katedry Wojsk Lotniczych płk pil. dr Roman Szymański, w kwietniu płk dypl. Ryszard Paszkiet, który przekazał Wydział Szkolenia mjr. mgr. Marianowi Ruchlickiemu. Również w kwietniu po 40 latach służby wojskowej odszedł płk dr Stanisław Miodek, kierownik Zakładu Wojsk OP. W końcu maja zwolniony został, także po 40 latach służby, kierownik Zakładu Taktyki Lotnictwa płk pil. dr Krystian Jóźwiak.

W sierpniu 1998 roku po 42 latach zawodowej służby został zwolniony z wojska płk pil. prof. dr hab. Eugeniusz Zabłocki, dotychczasowy komendant wydziału i przewodniczący Rady. Jako pracownik cywilny wojska został zatrudniony na stanowisku profesora i nadal reprezentuje AON w Centralnej Komisji ds. Stopni Naukowych i Tytułów Naukowych. Na komendanta wydziału wyznaczono płk dr. hab. Wojciecha Michalaka, a na zastępcę płk. dr. hab. inż. Bogdana Zdrodowskiego, który przekazał obowiązki szefa Katedry OP płk. dr. Ryszardowi Kuriacie.

Nowy rok akademicki 1998/1999 zainaugurował wykład komendanta wydziału płk. W. Michalaka nt. „Siły powietrzne RP w Sojuszu Północnoatlantyckim". Najważniejszą zmianą organizacyjno-dydaktyczną było wprowadzenie od roku akademickiego 1998/1999 jednego, zintegrowanego kierunku studiów: dowódczo-sztabowego sił powietrznych. Zachowując dotychczasowe nazwy i liczbę katedr, zorganizowano etatowe oraz niektóre nieetatowe zakłady i zespoły, dostosowując ich strukturę i zadania dydaktyczne do nowych treści kształcenia.

W początkowym okresie realizacji programu PdP wydział spełniał szczególną rolę wobec dowództw i sztabów WLOP – jako główne źródło informacji o siłach powietrznych Sojuszu oraz podstawowe centrum edukacyjne. Oficerowie WLOP licznie uczestniczyli w organizowanych przez wydział seminariach i ćwiczeniach prowadzonych zgodnie z procedurami dowodzenia i metodyką szkolenia sił powietrznych NATO. Liczebność kadry naukowo-dydaktycznej wydziału w tym okresie utrzymywała się w zasadzie na stałym poziomie około 40 osób. Jednocześnie malała liczba pracowników personelu zabezpieczającego proces dydaktyczny.

Tak więc lata 1993–1999 były dla wydziału czasem intensywnych przemian zarówno w dziedzinie cyklicznego konstruowania nowych programów kształcenia, dostosowanych do założeń „Partnerstwa dla Pokoju", jak i doskonalenia i przystosowania struktur organizacyjnych, umożliwiających lepszą realizację tych ambitnych

zadań. Wydział zainicjował, a następnie twórczo kontynuował praktyczną działalność w sferze szkolenia operacyjnego według procedur obowiązujących w państwach Sojuszu Północnoatlantyckiego.

1.2.3. *Działalność Wydziału po wstąpieniu Polski do* NATO *(lata* 1999–2003)

Niemal sześcioletni okres realizacji programu „Partnerstwa dla Pokoju" był czasem intensywnych prac prowadzonych zarówno w wojskach, jak i w szkolnictwie podległym resortowi MON. Przygotowania do realizowania celów interoperacyjności zostały w zasadzie podjęte już w 1996 roku po przeanalizowaniu doświadczeń pierwszego okresu udziału w programie PdP. Właściwy proces realizacji celów interoperacyjności został formalnie zapoczątkowany decyzją ministra obrony narodowej nr 145/MON z 14 sierpnia 1997 roku. Dokument ten stworzył przede wszystkim prawne podstawy procesu osiągania interoperacyjności z NATO i ujął realizowane wcześniej przedsięwzięcia w określone ramy.

Polska została przyjęta do NATO 19 kwietnia 1999 roku – w 50. rocznicę powstania Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego – na specjalnym szczycie państw Sojuszu w Waszyngtonie. Do NATO zostały także przyjęte Republika Czeska i Węgry. Trudno przecenić znaczenie tego faktu, od tej chwili bowiem radykalnie podniósł się poziom bezpieczeństwa międzynarodowego w naszym regionie Europy. Jednocześnie wstąpienie do NATO nie wpłynęło w widoczny sposób na pogorszenie się stosunków z pozostałymi naszymi sąsiadami, szczególnie z Rosją i Białorusią.

Dla wojsk fakt przystąpienia do Sojuszu Północnoatlantyckiego oznaczał zintensyfikowane dążenie do osiągania celów interoperacyjności. Główną bowiem powinnością całych sił zbrojnych RP, w tym także Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej, było i jest osiągnięcie pełnej zdolności do współdziałania z siłami zbrojnymi naszych sojuszników z NATO – zarówno w czasie działań na terenie naszego kraju, jak i innego państwa sojuszniczego, a także w rejonie prowadzenia misji pokojowej pod kierownictwem Sojuszu.

Prace nad nową doktryną obronną były kontynuowane od przełomu lat 1997/1998. Obejmowały one studia nad charakterem zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego, z uwzględnieniem nowych uwarunkowań wynikających z członkostwa w NATO. W grudniu 1999 roku minister obrony narodowej przedstawił założenia polityki obronnej państwa, w marcu kolejnego roku założenia te zostały przyjęte przez parlament i stały się podstawą do opracowania „Strategii Obronności Rzeczypospolitej Polskiej". Ten dokument, mający charakter doktryny obronnej państwa, został przyjęty na posiedzeniu Rady Ministrów RP 23 maja 2000 roku. Strategia obrony RP jest zgodna z założeniami „Koncepcji Strategicznej NATO" z 1999 roku i uznaje podstawowe funkcje i zadania Sojuszu.

Jeżeli chodzi o rolę i zadania sił zbrojnych RP, to warunkiem zintegrowania wydzielonych sił i środków Wojska Polskiego z siłami NATO, jest uzyskanie pełnej interoperacyjności i możliwości wspólnego wypełniania zadań, wynikających z doktryny obronnej RP oraz ze zobowiązań sojuszniczych. W tym celu przed siłami

zbrojnymi RP, a także szkolnictwem wojskowym postawiono następujące zadania ogólne:

– poznanie procedur, dokumentów i zasad stosowanych w procesie dowodzenia, opracowanie nowych dokumentów normatywnych, uwzględniających standaryzacyjne wymogi NATO;

– doskonalenie znajomości języków obcych, zgodnie z wymogami NATO, oraz uczestniczenie w procesie dydaktyczno-metodycznym na temat taktyki, sztuki operacyjnej, systemów uzbrojenia i organizacji wojsk;

– dostosowanie struktur jednostek (sztabów) odpowiednio do stanu sił i środków oraz zadań realizowanych w Sojuszu.

Wszystkie wyznaczone zadania zostały znacznie wcześniej określone, sprecyzowane i dostosowane do warunków Akademii Obrony Narodowej, w tym i Wydziału WLOP. Praktyczną ich realizację rozpoczęto w wydziale już w połowie lat dziewięćdziesiątych wraz z zapoczątkowaniem prac związanych z programem PdP. Warunkiem niezbędnym i koniecznym było nawiązanie ścisłych kontaktów z podobnymi placówkami w wybranych wojskowych uczelniach NATO. W przypadku Wydziału WLOP utrzymywano szerokie kontakty głównie z Akademią Dowodzenia Bundeswehry z Hamburga. W okresie tym wielokierunkowa współpraca, wymiana informacji i doświadczeń zaowocowała tym, iż w krótkim czasie siedmiu oficerów naszego wydziału ukończyło różnego rodzaju kursy w uczelniach sojuszniczych. Dało to pewne fundamenty pod budowanie pożądanej pozycji wydziału. Doświadczenia wyniesione z pierwszych spotkań roboczych, organizowanych na przemian w Polsce i w krajach NATO, nakreśliły nowe ramy przyszłych zmian w tworzeniu modyfikowanych programów kształcenia. Równolegle zastanawiano się także nad dostosowaniem struktur wewnętrznych wydziału do realizacji przyszłych zadań.

Nieprzerwanie i systematycznie realizowano drugi z głównych celów, jakim było zintensyfikowanie kształcenia i doskonalenia znajomości języków obcych. Ćwiczenia dowódczo-sztabowe przeprowadzone w okresie realizacji programu PdP uwidoczniły pierwsze problemy i niedociągnięcia, nad którymi należało skupić główny wysiłek. Merytoryczne i organizacyjne przemiany wprowadzone w sposób ewolucyjny spowodowały, że opracowany nowy program studiów na rok akademicki 1999/2000 był porównywalny z programami pokrewnych uczelni wojskowych państw NATO. Spektakularnym efektem informatyzacji było uruchomienie wydziałowej strony w Internecie w marcu 2000 r. (www.wwlop.wp.mil.pl). Strukturę wydziału w tym czasie pokazano na rysunku 13.

Data wstąpienia Polski do NATO była dla wydziału raczej momentem symbolicznym – nie spowodowała poważniejszych zmian w zasadniczych kierunkach działalności dydaktycznej i naukowej, gdyż kontynuowano wcześniej zaplanowane przedsięwzięcia. Mimo iż w procesie dydaktycznym wydział osiągnął założony cel, uzyskując pełną porównywalność z odpowiednikami natowskimi, to jednak pracownicy naukowo-dydaktyczni mieli świadomość, że opracowane programy będą wymagać ciągłego doskonalenia i modyfikacji. W 2000 roku MON wydało decyzję, że absolwenci wydziału będą uzyskiwać tytuł zawodowy magistra lotnictwa. Rozpo-

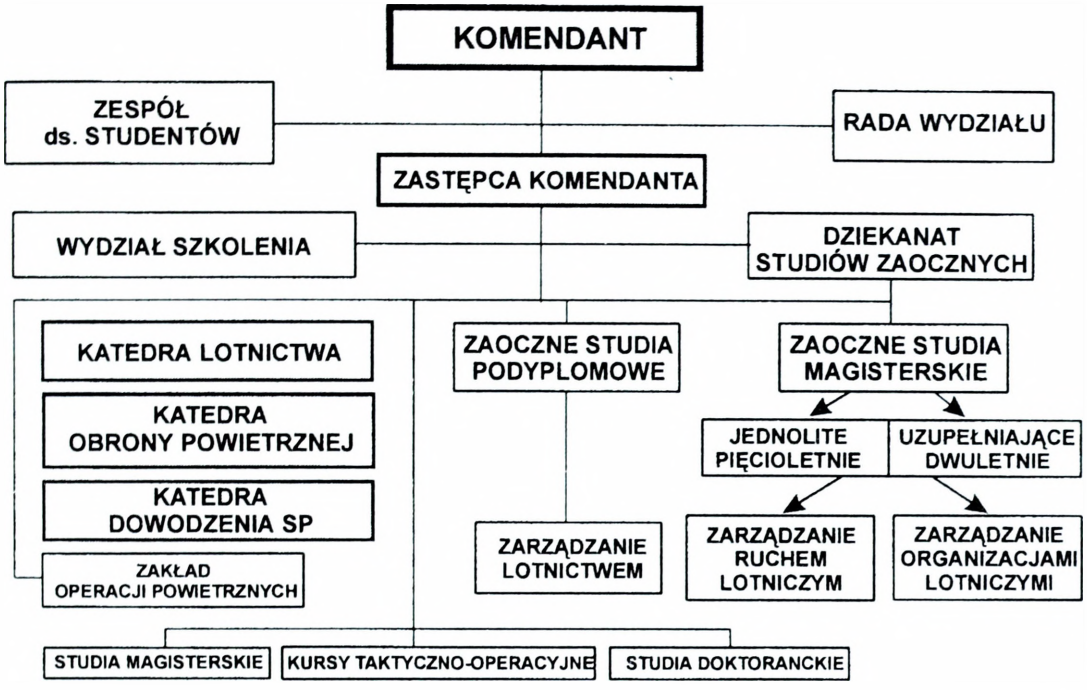

Rys. 13. Struktura organizacyjna Wydziału Lotnictwa i Obrony Powietrznej od 1.07.2001 r.

częto więc prace nad programem studiów magisterskich na kierunku „lotnictwo". Równolegle z inicjatywy komendanta wydziału płk. prof. dr. hab. Wojciecha Michalaka przedstawiono na Radzie Wydziału, a następnie na posiedzeniu Senatu AON koncepcję uruchomienia w wydziale otwartych dla chętnych, jednolitych i uzupełniających zaocznych studiów magisterskich na kierunku, „lotnictwo" w dwóch specjalnościach: zarządzanie ruchem lotniczym oraz zarządzanie organizacjami lotniczymi. Przewidywano także uruchomienie od lutego 2002 roku podyplomowego studium zarządzania lotnictwem. Zaproponowana inicjatywa spotkała się z poparciem obu gremiów naukowych. Komendant wydziału, uzasadniając słuszność tej koncepcji, wyjaśnił, iż kierunek ten wypełni lukę istniejącą w procesie kształcenia i pozwoli na przygotowanie kadr dla potrzeb lotnictwa działającego w układzie sojuszniczym i w gospodarce wolnorynkowej, ponadto w sposób znaczący zintegruje społeczność wojskową i cywilną, które dotychczas tworzyły dwa odrębne podsystemy. Decyzja o prowadzeniu zaocznych studiów magisterskich była także odpowiedzią środowiska naukowego na potrzebę kształcenia i podwyższania kwalifikacji zawodowych pracowników cywilno-wojskowego systemu zarządzania ruchem lotniczym. Międzynarodowe standardy i uwarunkowania stawiają wobec cywilnych i wojskowych kadr tego systemu szczególne wysokie wymagania zarówno w zakresie wiedzy, jak i umiejętności. Uniwersalność wykształcenia w zarządzaniu cywilnym i wojskowym ruchem lotniczym umożliwi elastyczne i wszechstronne wykorzystanie (zatrudnianie) pracowników.

Nowe inicjatywy i koncepcje kształcenia w Wydziale WLOP spowodowały konieczność dokonania pewnych zmian w strukturze wewnętrznej, mających na celu dostosowanie do nowych rozwiązań. Także na szczeblu akademii dokonywano pewnych przewartościowań w strukturach zarówno wydziałów, jak i w uczelni. Zmiany te przeprowadzano zgodnie z wieloetapowym planem restrukturyzacji, uczelni dostosowując ją do współczesnych wymagań.

Oprócz zmian strukturalnych dokonano także kilku zmian w obsadzie kadrowej. W kwietniu 2000 roku zakończył służbę wojskową komendant AON gen. broni prof. dr inż. Tadeusz Jemioło. Na jego miejsce został powołany gen. dyw. dr hab. Bolesław Balcerowicz, dotychczasowy komendant Wydziału Strategiczno-Obronnego. Znaczące zmiany kadrowe nastąpiły także w Wydziale WLOP. W grudniu 1999 roku płk pil. dr hab. Stanisław Zajas, kierownik Katedry Wojsk Lotniczych, przeszedł do służby w Dowództwie Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej. Na stanowisko p.o. kierownika KWL został wyznaczony płk nawig. dr Marian Kozub. Także w grudniu tego roku komendant Wydziału WLOP płk dr hab. Wojciech Michalak otrzymał nominację profesorską.

Zgodnie z opracowanym projektem restrukturyzacji AON i dostosowania jej struktur do nowych uwarunkowań kontynuowano wprowadzanie pewnych zmian strukturalnych, które dotyczyły także Wydziału WLOP. Z dniem 1 lipca 2001 roku dokonano niezbędnych zmian w strukturze wydziału. Sformowano dziekanat studiów zaocznych, który zajął się rekrutacją kandydatów na studia zaoczne. Zreorganizowano poszczególne katedry, a Katedrę Logistyki WLOP włączono do Wydziału Strategiczno-Obronnego. Jednocześnie jej były kierownik płk prof. dr hab. Romuald Mańkowski, z racji osiągnięcia ustawowego wieku emerytalnego, przeszedł w styczniu 2002 roku do rezerwy, pozostając nadal w wydziale jako samodzielny pracownik naukowy.

Pozostałe katedry po przeorganizowaniu swoich struktur, bardziej dopasowanych do wynikłych zadań przyjęły nowe nazwy: dotychczasowa Katedra Wojsk Lotniczych otrzymała nazwę Katedry Lotnictwa, Katedra Wojsk Obrony Powietrznej stała się Katedrą Obrony Powietrznej, natomiast Katedrę Systemów Kierowania i Zabezpieczenia WLOP przemianowano na Katedrę Dowodzenia Siłami Powietrznymi. Utworzono ponadto etatowy Zakład Operacji Powietrznych. Końcowym akcentem przeprowadzonych zmian było wprowadzenie nowej nazwy wydziału. Od 1 lipca przyjęto nazwę: **Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej**. Wynikała ona z integracji cywilnej i wojskowej społeczności lotniczej, zapoczątkowanej właśnie wspólną edukacją w wydziale.

W czerwcu 2001 roku przeszedł w stan spoczynku zastępca komendanta AON gen. broni pil. dr hab. Jerzy Gotowała, który został zatrudniony w wydziale na stanowisku profesora. Jego wielkie doświadczenie, autorytet i wiedza są z pożytkiem wykorzystywane w kształceniu kolejnych lotniczych pokoleń.

Uroczysta inauguracja pierwszego roku nowych studiów zaocznych na kierunku „lotnictwo" odbyła się 6 października 2001 roku w sali kinowej Klubu AON. Inauguracji dokonał komendant-dziekan Wydziału WLOP w obecności rektora AON, wielu

dostojnych gości i delegacji reprezentujących różne środowiska lotnicze. W swoim wystąpieniu płk prof. dr hab. Wojciech Michalak nakreślił cele i zadania, jakie stoją przed studentami, wydziałem i uczelnią. Następnie gen. broni pil. dr hab. Jerzy Gotowała wygłosił wykład inauguracyjny, w którym określił misję lotnictwa cywilnego i wojskowego w XXI wieku.

Był to bardzo doniosły moment w funkcjonowaniu wydziału, otwierał bowiem nowy okres rozwoju w niemal 50-letniej jego historii. Był to akt ważny także dla całej społeczności wydziału i środowiska lotniczego, które otrzymało doskonałe możliwości do podwyższania swoich kwalifikacji, warunki zintensyfikowania integracji lotnictwa cywilnego i wojskowego. Na pierwszym roku studiów zaocznych – uzupełniających (dwuletnich) i jednolitych (pięcioletnich) – rozpoczęło naukę około 250 studentów. Równocześnie uruchomiono stacjonarne studia magisterskie na kierunku „lotnictwo" dla oficerów sił powietrznych.

Wprowadzenie nowej pragmatyki i przepisów o zawodowej służbie wojskowej spowodowało, iż warunki zakończenia służby wojskowej spełniła kolejna grupa wykładowców wydziału. W połowie 2001 roku po długoletniej służbie przeszli do rezerwy następujący oficerowie: płk dr Andrzej Bobkowski – dowódca kursów, płk dr nawig. Marian Kozub z Katedry Lotnictwa, płk dr Krzysztof Domaszewski i płk dr Zbigniew Dubrawski z Katedry Obrony Powietrznej, płk dr inż. Krzysztof Koliński i płk dr inż. Zbigniew Mordarski z Katedry Dowodzenia SP, płk dr inż. Wojciech Drążczyk i płk dr Wojciech Duda z byłej Katedry Logistyki WLOP.

Obowiązki kierownika Katedry Lotnictwa objął w grudniu 2001 roku płk pil. dr hab. Janusz Karpowicz, dotychczasowy pracownik naukowo-dydaktyczny WSOSP z Dęblina. W marcu 2002 roku na stanowisko kierownika Katedry Dowodzenia SP został wyznaczony płk dr hab. Ryszard Kuriata, a ppłk. dr. Ryszarda Szpyrę zatwierdzono na kierownika Zakładu Operacji Powietrznych. Obowiązki kierownika Katedry OP objął po zakończeniu przewodu habilitacyjnego ppłk nawig. dr hab. Piotr Makowski.

Wszystkie wymienione zmiany restrukturyzacyjne i związane z uruchomieniem studiów zaocznych spowodowały, iż ukształtowała się nieco zmodyfikowana struktura organizacyjna wydziału przy znacznie zmniejszonym składzie kadry dydaktyczno-naukowej. W połowie 2002 roku Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej funkcjonował w składzie trzech katedr i etatowego Zakładu Operacji Powietrznych. W wydziale było zatrudnionych ogółem 31 osób kadry zawodowej, w tym 26 na etatach dydaktycznych oraz 5 na etatach administracyjnych. Kadrę wspierało 18 pracowników cywilnych, w tym 6 zatrudnionych na etatach dydaktycznych.

Jubileuszowy rok 2003 wydział rozpoczął kolejną zmianą. W lutym 2003 r. zakończył służbę wojskową komendant-dziekan płk prof. dr hab. Wojciech Michalak, który pozostał w wydziale jako cywilny nauczyciel akademicki. Od 5 lutego 2003 roku obowiązki komendanta-dziekana Wydziału Lotnictwa i Obrony Powietrznej przyjął płk pil. dr hab. Stanisław Zajas, były długoletni pracownik Katedry Lotnictwa. W końcu lutego odbyła się w wydziale pierwsza promocja absolwentów Zaocznego Podyplomowego Studium Zarządzania Lotnictwem. Swoje wykształcenie podwyższyło ogółem 57 osób (wśród absolwentów studium są także kobiety). Z każdym rokiem

powiększa się liczba studentów na studiach zaocznych – obecnie w wydziale studiuje ponad 500 studentów. Wraz ze wzrostem liczby studiujących zwiększają się także obowiązki kadry dydaktycznej i personelu pomocniczego, zwłaszcza dziekanatu studiów zaocznych.

1.2.4. *Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej dzisiaj*

W skład Wydziału Lotnictwa i Obrony Powietrznej wchodzą następujące komórki organizacyjne: Komenda, Katedra Lotnictwa, Katedra Obrony Powietrznej, Katedra Dowodzenia Siłami Powietrznymi, Zakład Operacji Powietrznych, Wydział Szkolenia, Dziekanat Studiów Zaocznych. Ciałem doradczym i opiniującym komendanta-dziekana jest Rada Wydziału. Ponadto w wydziale funkcjonuje nieetatowy zespół ds. studentów, który pomaga nieetatowemu dowódcy kursów rozwiązywać problemy studentów-oficerów na studiach stacjonarnych. W katedrach powołane są nieetatowe zespoły celowe.

W wydziale jest zatrudnionych 49 pracowników, z czego 45 w działalności budżetowej i 4 pozabudżetowej. Wśród nich jest 31 żołnierzy zawodowych i 18 pracowników cywilnych. Na etatach dydaktycznych zatrudnionych jest 32 pracowników, na administracyjno-technicznych – 13 i na gospodarczych – 4.

Wśród kadry dydaktycznej jest 26 żołnierzy zawodowych i 6 pracowników cywilnych, w tym 4 profesorów (pracownicy cywilni), 9 doktorów habilitowanych (7 wojskowych i 2 pracowników cywilnych), 15 doktorów (wszyscy żołnierze zawodowi) oraz 4 oficerów dyplomowanych. Sto procent kadry ukończyło co najmniej jedne studia podyplomowe w kraju, a dwóch dodatkowo zagraniczne. Przeważająca część (25 – przeszło 78 proc.) zna język angielski, ponadto 6 osób (ponad 18 proc.) zna także inny język obcy.

Podjęcie kształcenia na studiach zaocznych otworzyło przed wydziałem nowe kierunki współpracy. W celu właściwej ich realizacji, naboru kandydatów i prowadzenia zajęć wydział nawiązał kontakty m.in. z Urzędem Lotnictwa Cywilnego, Przedsiębiorstwem Państwowym Porty Lotnicze, Aeroklubem RP, Polskimi Liniami Lotniczymi „LOT" SA.

W ostatnim dziesięcioleciu wyraźnie zmniejszała się liczba komórek organizacyjnych i pracowników naukowych (rys. 14), co – w odniesieniu do katedr – zostało zilustrowane na rys. 15. Zasadnicze zmiany w nazwach wydziału, liczbie etatów i miejsc dyslokacji na tle wypromowanej liczby absolwentów i komendantów wydziału ukazano na rys.16.

Wraz z zakończeniem roku akademickiego 2002/2003 nastąpiła zmiana na stanowisku komendanta-rektora AON. Ze względu na osiągnięcie ustawowego wieku emerytalnego do rezerwy odszedł gen. dyw. prof. dr hab. Bolesław Balcerowicz. Nowym komendantem został gen. broni dr Józef Flis.

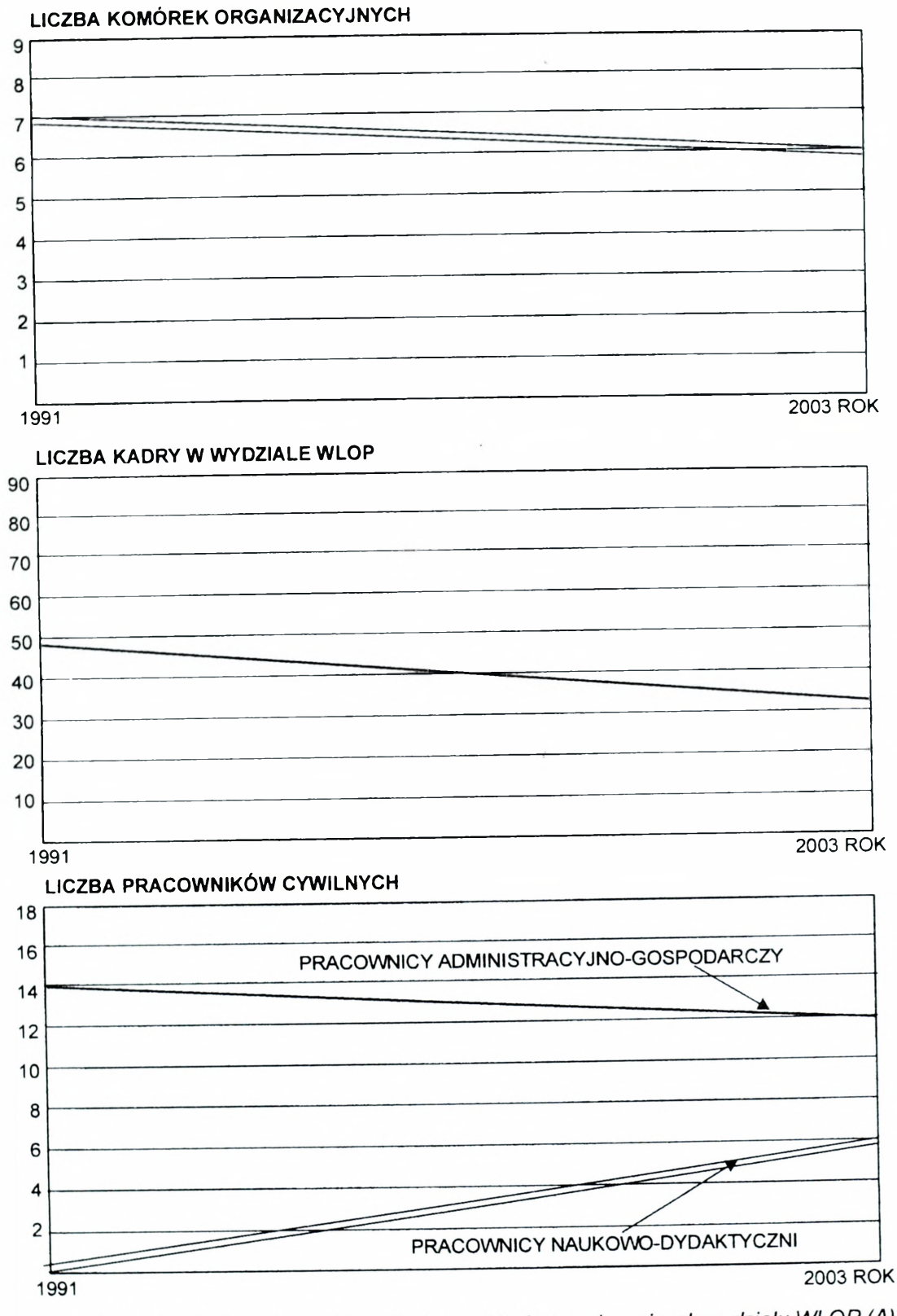

Rys. 14. Wykresy ukazujące zmiany liczby komórek organizacyjnych wydziału WLOP (A), zatrudnionej kadry (B) oraz pracowników cywilnych (C) w latach 1991-2003

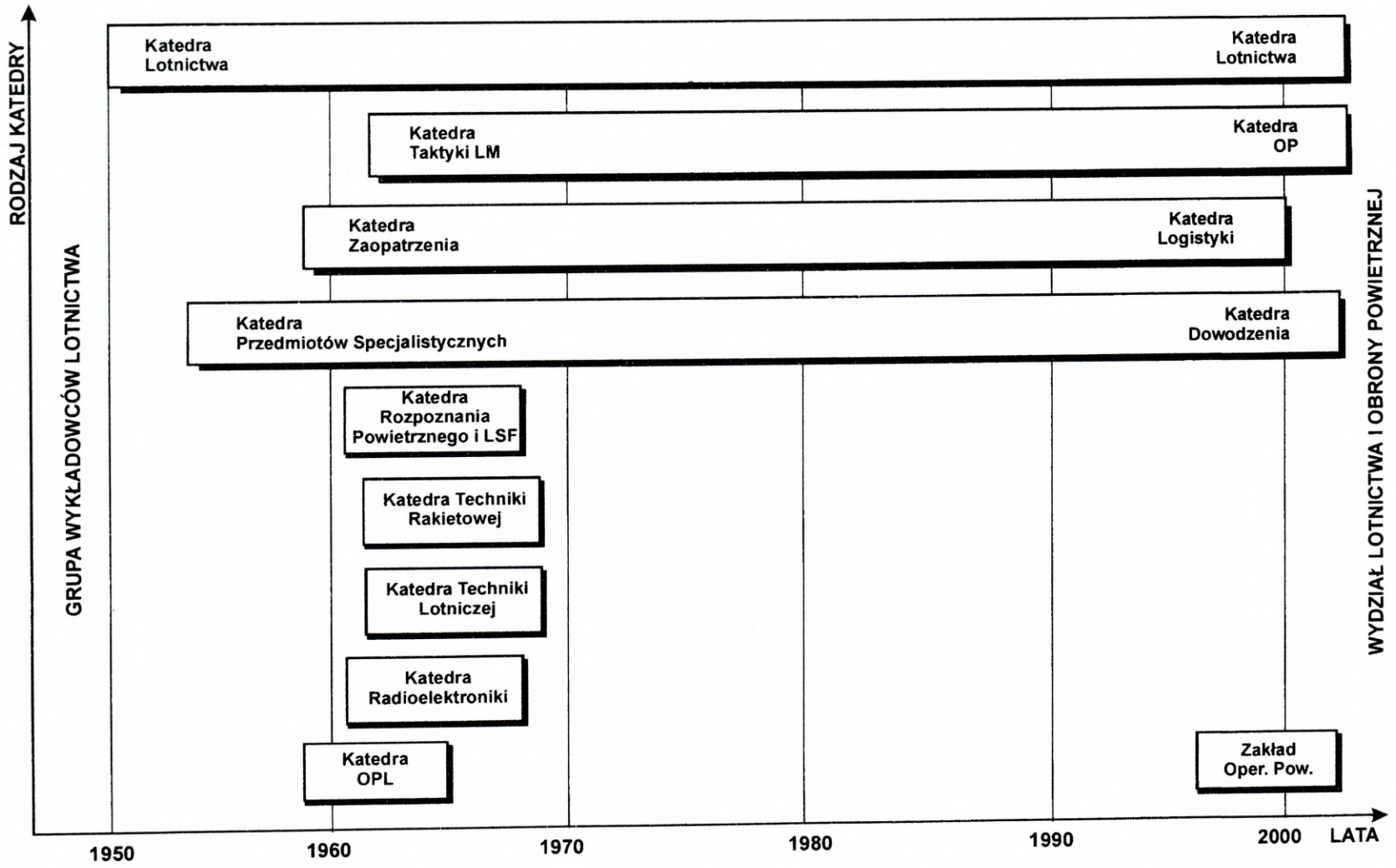

Rys. 15. Funkcjonowanie katedr kierunkowych i specjalistycznych w strukturach wydziału w latach 1950-2003

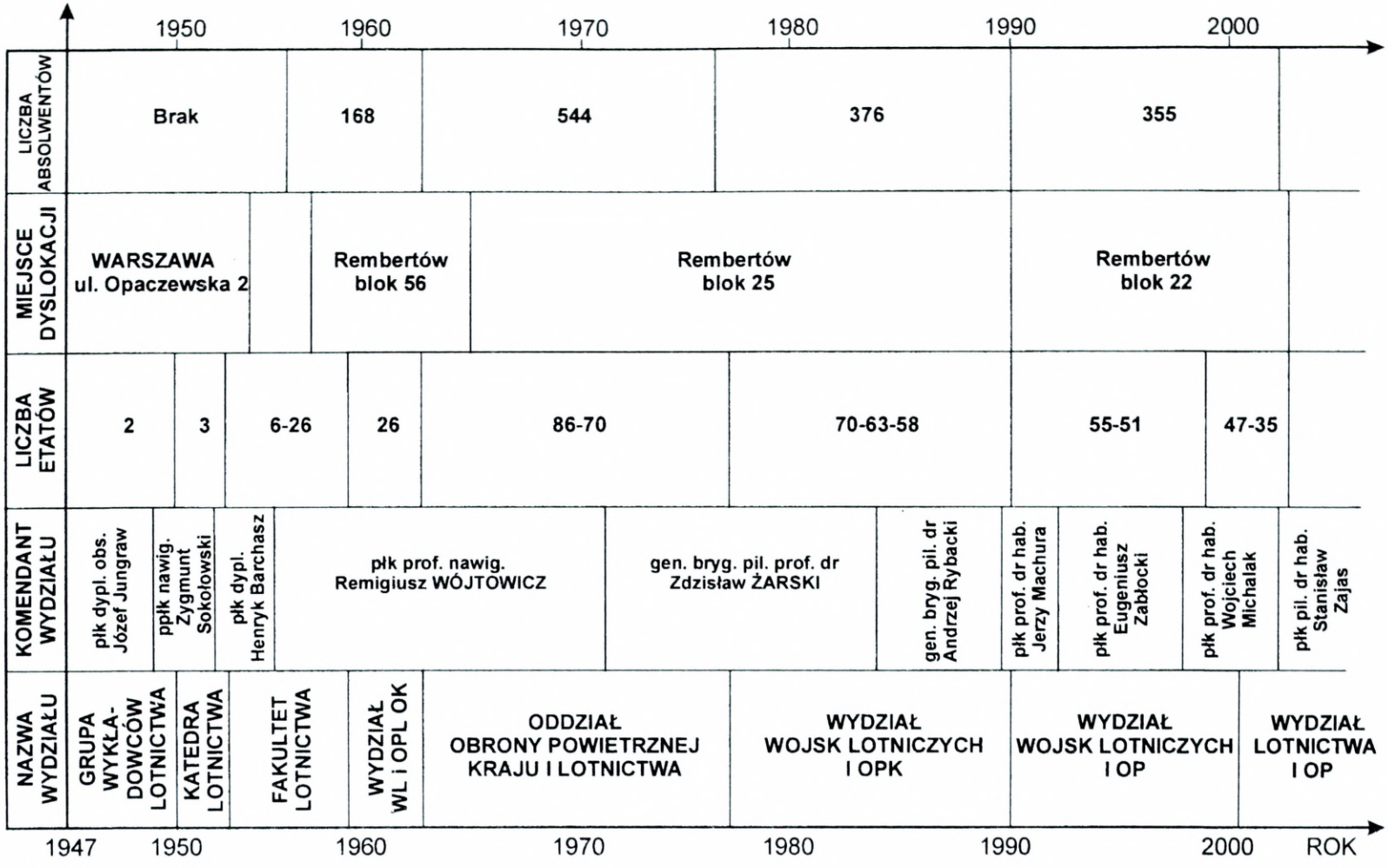

Rys. 16. Czasokresy funkcjonowania, nazwy, komendanci, liczby etatów i absolwentów w ciągu 50-letniej działalności wydziału

* * *

Początki funkcjonowania kształcenia w zakresie lotnictwa miały miejsce już w dwa lata po zakończeniu działań wojennych w nowo powstałej Akademii Sztabu Generalnego WP. Ówczesny program przewidywał około 100 godzin z zakresu taktyki lotnictwa. Przełom lat czterdziestych i pięćdziesiątych cechowała eskalacja napięcia międzynarodowego, będąca wynikiem wojny koreańskiej. Właśnie w tym okresie nastąpił dynamiczny rozwój polskiego lotnictwa. Spowodowało to wzrost zapotrzebowania na nowe, wykształcone kadry dowódcze i sztabowe oraz stanowiło istotną przesłankę do utworzenia w 1953 roku Fakultetu Wojsk Lotniczych, funkcjonującego w strukturze ASG WP.

Przełomowym momentem dla fakultetu było utworzenie w 1962 roku Wojsk Obrony Powietrznej Kraju. Dążąc do właściwego kształcenia oficerów dla nowego rodzaju sił zbrojnych, a także do integracji kształcenia wszystkich sił wykorzystujących przestrzeń powietrzną przeprowadzono wcześniej eksperyment z kształceniem oficerów dla potrzeb wojsk obrony przeciwlotniczej. W tym celu w 1959 roku została włączona Katedra Wojsk OPL i powstał wówczas Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej.

Następnie przystosowując się do nowej sytuacji i wyzwań, rozbudowano struktury i jak już wspomniano, w 1963 roku przemianowano wydział na Oddział WOPK i Lotnictwa, w którym kształcono oficerów dla obu rodzajów SZ. Nazwa sugeruje, że nowo powstałe Wojska Obrony Powietrznej Kraju, miały wtedy duże znaczenie.

W 1977 roku przemianowano oddział na Wydział Wojsk Lotniczych i OPK. Ta nazwa nie zmieniła się przez kolejnych 13 lat, natomiast założenie programowe i treści kształcenia ulegały ciągłym modyfikacjom, wynikającym z ewolucji doktryny Układu Warszawskiego. Rok 1990, pierwszy po tzw. przełomie politycznym przyniósł utworzenie Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej, wówczas i Wydział dostosował się do nowej sytuacji, przyjmując nazwę Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej. Utworzono nową narodową koncepcję kształcenia oficerów sił powietrznych. Przechodziła ona ciągłą modyfikację i była dostosowywana do potrzeb SP działających samodzielnie, a następnie w strukturach „PdP" i w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego. W chwili przyjęcia naszego państwa do NATO w 1999 roku oficerowie WLOP, absolwenci wydziału, znali zasady użycia u działania SP według procedur Sojuszu.

W roku akademickim 2001/2002 rozpoczęto realizację studiów magisterskich na kierunku „lotnictwo". Od lipca obowiązuje nowa nazwa: Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej.

Zbliżająca się jesienią 2003 roku 50. rocznica funkcjonowania wydziału w strukturach ASG WP i AON jest doskonałą okazją do przedstawienia jego rozwoju i bogatego dorobku. Pół wieku działalności przyniosło znaczący wkład całej społeczności wydziału w proces kształcenia kadr lotnictwa i obrony powietrznej.

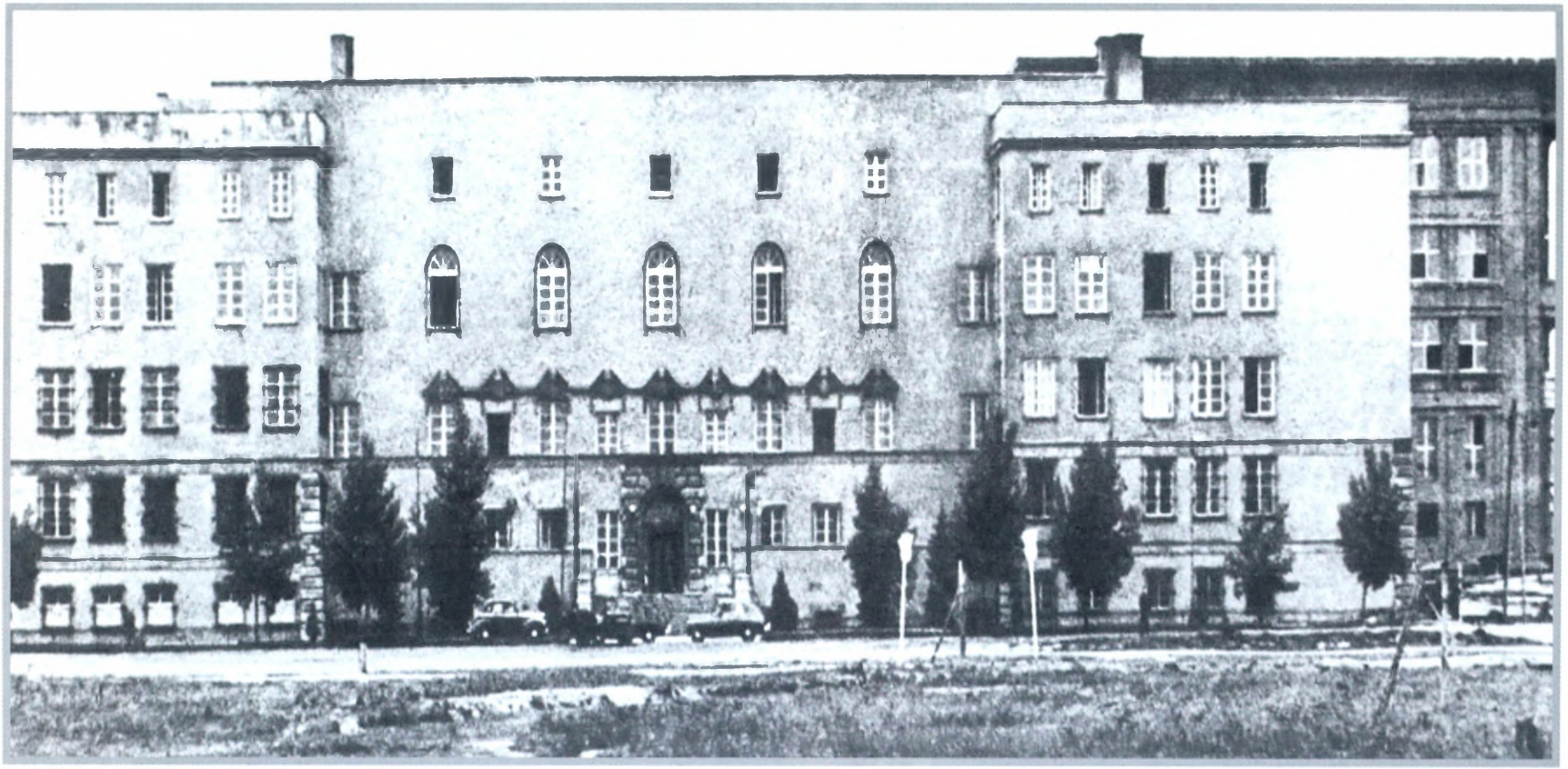

Ogólny widok głównego budynku ASG WP przy ulicy Opaczewskiej 2

Źródło: *Akademia Sztabu Generalnego WP - XXV lat. Krótki zarys historii,*
Wyd. ASG WP, Warszawa 1972 r.

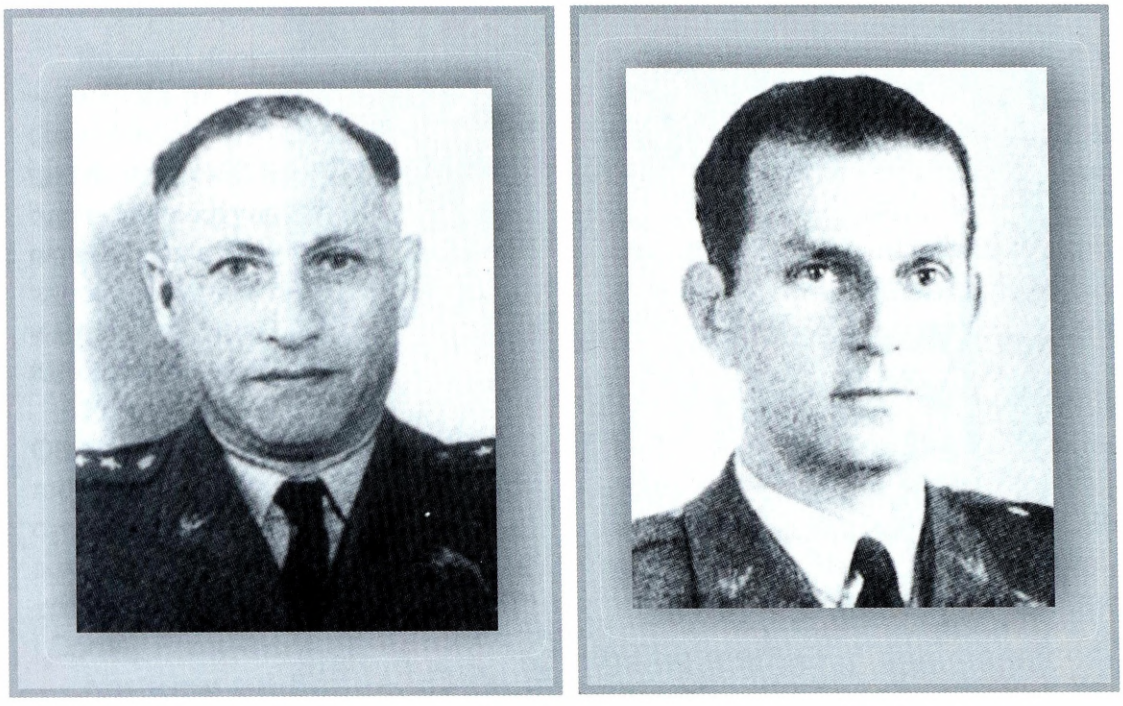

Pierwsi wykładowcy taktyki lotnictwa w ASG: Do listopada 1948 r. ppłk dypl. obs. Józef Jungraw i ppłk dypl. obs. Zygmunt Sokołowski
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk Lotniczych*

Zajęcia z taktyki lotnictwa w sali wykładowej
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk Lotniczych*

Płk doc. dr Eugeniusz Bejgier, szef Katedry Taktyki Wojsk Lotniczych w latach 1953-1968
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk Lotniczych*

Słuchacze I grupy pierwszego kursu prezentują trofea sportowe (jesień 1955 r.).
Trzeci od lewej kpt. Jerzy Machura
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk Lotniczych*

Płk dypl. Henryk Barchasz, pierwszy komendant Fakultetu Wojsk Lotniczych w latach 1953-1955
Źródło: *Kronika Oddziału nr 2*

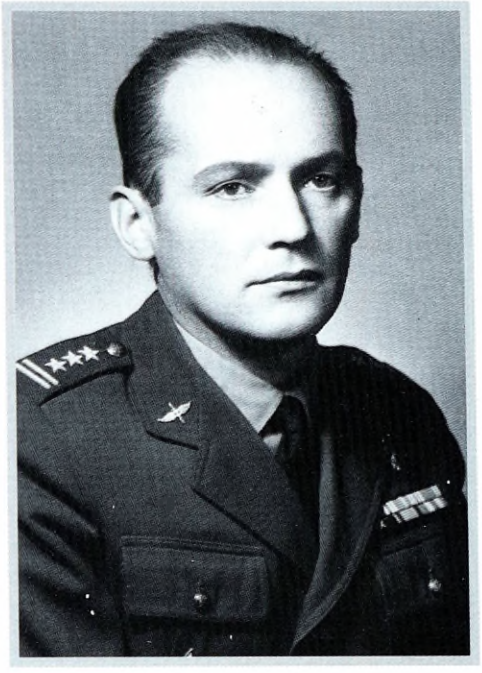

Płk nawig. prof. Remigiusz Wójtowicz, komendant Fakultetu, Wydziału i Oddziału w latach 1955-1972
Źródło: *Kronika Oddziału nr 2*

Kadra Katedry Zabezpieczenia Lotniczego (1961 r.). Drugi z lewej w pierwszym rzędzie płk dypl. Franciszek Kotkowicz, szef katedry
Źródło: *Kronika Katedry Taktyki Tyłów Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej Kraju*

Siedziba Fakultetu Wojsk Lotniczych w latach 1954-1955 blok 22. Wygląd ówczesny
Źródło: *Kronika Oddziału nr 2*

Obchody 10-lecia Akademii Sztabu Generalnego WP
Źródło: *Kronika ASG WP*

Siedziba fakultetu i oddziału w latach 1956-1968 blok 56. Wygląd ówczesny
Źródło: *Kronika Oddziału nr 2*

Kadra Katedry Rozpoznania Powietrznego i Lotniczej Służby Fotograficznej (1967 r.). Drugi od lewej szef katedry ppłk dypl. nawig. Zygmunt Grzęda
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk Lotniczych*

Gen. bryg. pil. prof. dr Zdzisław Żarski, komendant Oddziału i Wydziału w latach 1972-1984
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk Lotniczych*

Gen. bryg. pil. dr Andrzej Rybacki, komendant Oddziału i Wydziału w latach 1984-1990
Źródło: *Kronika Oddziału nr 2*

Kadra Wojsk Obrony Powietrznej Kraju (1968 r.). Trzeci od prawej siedzi jej szef płk nawig. dr Jan Uchański, obok niego ppłk Jerzy Machura
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk OPK*

Kadra Katedry Taktyki Lotnictwa Wsparcia (1965 r.)
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk Lotniczych*

Siedziba oddziału i wydziału w latach 1968-1990, blok 25
Źródło: *Kronika Oddziału nr 2*

Płk nawig. prof. dr hab. Jerzy Machura,
komendant Wydziału
w latach 1990-1991
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk Lotniczych*,
fot. Z. Rutkowski

Płk pil. prof. dr hab. Eugeniusz Zabłocki,
komendant Wydziału
w latach 1998-2003
Źródło: *Kronika AON*, fot. Z. Rutkowski

Siedziba wydziału od 1990 r.
Źródło: *Kronika AON*, fot. Z. Rutkowski

Płk prof. dr hab. Wojciech Michalak,
komendant Wydziału w latach 1998-2003
Źródło: *Kronika AON*, fot. Z. Rutkowski

Płk pil. dr hab. Stanisław Zajas,
komendant Wydziału od 5. 02. 2003 r.
Źródło: *Kronika AON*, fot. Z. Rutkowski

Inauguracja studiów zaocznych w Wydziale Lotnictwa i Obrony Powietrznej (6. 10. 2001 r.)
Źródło: *Kronika AON*, fot. Z. Rutkowski

Przekazanie obowiązków komendanta Wydziału Stanisławowi Zajasowi (5. 02. 2003 r.)
Źródło: *Kronika AON*, fot. Z. Rutkowski

Wręczanie dyplomów absolwentom Zaocznego Podyplomowego Studium Zarządzania Lotnictwem (luty 2003 r.)
Źródło: *Kronika AON*, fot. Z. Rutkowski

EMBLEMATY I LOGA WYDZIAŁU WLOP FUNKCONYJĄCE W LATACH 1965-2003

Emblemat oddziału i wydziału z lat 60. i 70., autor nieznany

Logo z lat 1990-2001, autor M. Mikołajczuk

Logo z lat 2001-2003, autor M. Mikołajczuk

Logo od 2003 r., autor J. Gotowała

2. Ewolucja procesu kształcenia w Wydziale Lotnictwa i Obrony Powietrznej

2.1. Ewolucja założeń studiów i treści kształcenia z problematyki lotnictwa i obrony powietrznej

W początkowym okresie funkcjonowania Akademii Sztabu Generalnego kształcono w niej oficerów tylko na kierunku ogólnowojskowym. Kierunek wojsk lotniczych nie istniał, a oficerowie, którzy chcieli pogłębić swoją wiedzę z lotnictwa wojskowego, odbywali krótkoterminowe kursy organizowane w jednostkach wojskowych. Wyższe wykształcenie zdobywali w uczelniach cywilnych bądź w akademiach (lotniczej lub technicznej) Związku Radzieckiego.

Dwie pierwsze formy nie przygotowywały oficerów we właściwy sposób do funkcjonowania w sztabach i dowództwach wojsk. Pierwsza była zbyt wąska i specjalistyczna, druga dawała wiedzę ogólną. W praktyce były one mało przydatne dla wojsk. Z kolei kształcenie w akademiach radzieckich było drogie. Oficerowie kierowani do nich często zatracali narodową tożsamość w zakresie użycia i taktyki działania lotnictwa. Z reguły nie mieli dużego doświadczenia i automatycznie przystosowywali się do radzieckich poglądów.

Oficerowie kształceni w ASG zapoznawali się z problematyką lotniczą. Jej wymiar wynosił 100 godzin zajęć w ciągu trzech lat studiów. Niewielka liczba godzin pozwalała tylko na ogólne zapoznanie słuchaczy z tą problematyką. Wiedzę szczegółową uzupełniali oni z regulaminów działania poszczególnych rodzajów lotnictwa. Celem nauczania taktyki lotnictwa było zapoznanie oficerów ogólnowojskowych z głównymi problemami teoretycznymi taktyki i sztuki operacyjnej lotnictwa. W efekcie wyrabiano u słuchaczy umiejętności stawiania zadań lotnictwu i organizowania współdziałania pomiędzy wojskami lądowymi a lotnictwem.

Wprowadzono także zajęcia praktyczne. W czasie wolnym każdy słuchacz brał udział w co najmniej trzech lotach. W ich trakcie zapoznawał się z warunkami latania oraz zasadami prowadzenia rozpoznania i obserwacji z powietrza.

W 1947 roku wykład inauguracyjny z tego przedmiotu, dotyczący roli lotnictwa w wojnie, wygłosił dowódca wojsk lotniczych gen. bryg. nawig. Aleksander Remeyko.

W akademii przyjęto wówczas zasadę umiejętnego łączenia najlepszych doświadczeń i poglądów zarówno ze wschodu, jak i z zachodu. Sprawdzianem opanowanej wiedzy były ustne repetycje przeprowadzone na zakończenie każdego roku kształcenia.

Pierwszymi oficerami wojsk lotniczych kształcącymi się w akademii byli uczestnicy Kursu Doskonalenia Oficerów Wojsk Lotniczych. Roczny kurs odbywał się

w roku akademickim 1952/1953. W zajęciach uczestniczyli oficerowie przewidziani do objęcia stanowisk dowódczych i sztabowych w oddziałach i związkach taktycznych lotnictwa. W trakcie nauki zdobywali oni wiedzę taktyczno-operacyjną niezbędną na tych stanowiskach. Kurs ukończyło 17 oficerów.

Głównym przedmiotem realizowanym podczas kursu była taktyka wojsk lotniczych. Podczas zajęć zapoznawano oficerów z zasadami działania i użycia lotnictwa w różnych warunkach. Pogłębiali oni swoją wiedzę również z nawigacji, bombardowania, aerodynamiki, łączności, techniki lotniczej i meteorologii. Prowadzono także wykłady ze sztuki operacyjnej, taktyki ogólnej oraz taktyki rodzajów wojsk.

Zapotrzebowanie wojsk lotniczych na wszechstronnie wykształconą kadrę było jednak bardzo duże. Stało się to przesłanką zwiększenia liczby kształconych w akademii oficerów lotnictwa. Pomocne były przy tym doświadczenia z realizacji kursu doskonalenia oficerów. Ministerstwo obrony wyszło naprzeciw postulatom akademii oraz wojsk. W 1953 roku utworzono Fakultet Wojsk Lotniczych, który od roku akademickiego 1953/1954 przejął kształcenie kadr dla wojsk lotniczych na poziomie drugiego stopnia (oficera dyplomowanego) oraz na kursach podyplomowych.

Celem kształcenia na studiach dyplomowych było przygotowanie oficerów do pełnienia funkcji dowódczych i sztabowych na szczeblach taktycznych w oddziale i związku taktycznym lotnictwa. Zakładano, że powinni oni umieć dowodzić wojskami oraz wyróżniać się zdyscyplinowaniem i profesjonalizmem. Jako że w tym okresie następowała eskalacja zimnej wojny, do celów kształcenia dodano otoczkę ideologiczną. Wymagano, żeby oficer-absolwent znał podstawowe zagadnienia teorii marksizmu i leninizmu, rozumiał politykę partii i rządu.

Przyjęcie powyższych celów i założeń kształcenia miało odzwierciedlenie w układzie programów kształcenia i nauczanej problematyce.

Pierwszy wstępny egzamin konkursowy na studia w fakultecie przeprowadzono w dniach 10–18 lipca 1953 roku. Kandydaci musieli wykazać się dobrą postawą i przygotowaniem politycznym oraz odpowiednią wiedzą wojskową. Na studia przyjęto wstępnie 44 oficerów. Po pierwszym roku czterech studentów przeniosło się do Fakultetu Rozpoznawczego, natomiast po drugim roku nauki dokooptowano dwóch absolwentów kursu doskonalenia oficerów WL. Na trzyletnie studia w fakultecie przyjęto oficerów bez doświadczenia wojennego. Większość nie miała praktyki w dowodzeniu. Część pełniła służbę przez krótki okres, z reguły na stanowiskach pomocniczych. Wielu nie spełniało także podstawowego warunku przyjęcia na studia wyższe. Nie posiadali bowiem wykształcenia średniego. Rekrutacja na pierwszy, historyczny rok studiów w fakultecie była po części przypadkowa.

Studia realizowano w ciągu 4350 godzin zajęć programowych. Główny nacisk położono na dział taktyczno-operacyjny. Zajmował on około 45 procent czasu nauki. Treści taktyczno-operacyjne były uzupełniane wiedzą społeczno-polityczną (20 proc.), specjalną i techniczną (po 15 proc.) oraz ogólną (5 proc.). W ramach najszerszego działu uczono oficerów organizacji i prowadzenia działań bojowych przez lotnictwo. Uwzględniono przy tym zarówno działania na konwencjonalnym, jak i jądrowym polu walki. Oficerów uczono także podstaw techniki wojskowej, ma-

tematyki i fizyki, a także nawigacji powietrznej i zasad bombardowania oraz innych zagadnień, które były bardziej przydatne na niższych szczeblach dowodzenia. Włączenie tych przedmiotów do programu kształcenia sprawiło, że nauka miała charakter taktyczno-techniczny. Był to celowy zamysł, gdyż w Wojsku Polskim brakowało wówczas kadry z wyższym wykształceniem. Takie ułożenie programów pozwalało na pozyskanie oficerów z wykształceniem akademickim, potrafiących rozwiązywać problemy taktyczne oraz mających ogólną wiedzę o zasadach funkcjonowania i zastosowania techniki lotniczej. Absolwenci legitymowali się także znajomością języków obcych: rosyjskiego, angielskiego bądź niemieckiego. Zakładano, że po trzyletnich studiach absolwenci będą w stanie, korzystając ze słowników, tłumaczyć teksty, a także w miarę swobodnie wypowiadać się na tematy wojskowe oraz społeczno-polityczne.

Słuchaczy przygotowywano do konfrontacji militarnej z mocarstwami zachodnimi. Zapoznawano ich z taktyką i techniką bojową armii Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii. Wymagano także, by problematyka nauczania była nacechowana ideologią partyjną. Z dzisiejszego punktu widzenia niedorzeczne wydają się stwierdzenia o wpływie na przykład Stalina na doskonalenie taktyki działań lotnictwa. Niedorzeczne są też tezy o wyższości ustroju socjalistycznego nad kapitalistycznym oraz radzieckiej sztuki wojennej, opartej na filozofii marksizmu-leninizmu, nad sztuką wojenną państw zachodnich. Należeliśmy jednak do obozu państw socjalistycznych i w programach kształcenia musiało się znaleźć odzwierciedlenie ówczesnej ideologii i polityki tego obozu.

Podczas trzyletnich studiów oficerowie realizowali także miesięczne praktyki dowódczo-sztabowe w jednostkach wojskowych oraz lotnicze w Oficerskiej Szkole Lotniczej. W ich trakcie doskonalili umiejętności dowodzenia i pracy sztabowej oraz uczęszczali na skrócony kurs dla nawigatorów.

Takie założenia polityczno-społeczne oraz problematyka i sposób kształcenia przetrwały praktycznie przez początkowy okres istnienia ASG. Było one jednak ciągle modyfikowane i dostosowywane do zmieniającej się sytuacji polityczno-militarnej kraju i jego sojuszników.

W 1956 roku, po zakończeniu cyklu kształcenia, zdaniu egzaminów semestralnych, rocznych oraz napisaniu pracy dyplomowej, jej obronie i zdaniu egzaminu dyplomowego – 37 oficerów otrzymało dyplomy ukończenia studiów drugiego stopnia*. Trzydziestu jeden, w tym czterech kończących studia z wyróżnieniem**, zasiliło wojska lotnicze. Natomiast sześciu pozostało w fakultecie na etatach wykładowców. Było to bardzo duże wzmocnienie kadry dydaktycznej, tym cenniejsze, że absolwenci byli kształceni w rodzimej uczelni.

Stworzenie jednolitej problematyki kształcenia było skomplikowane i wymagało wiele rozwagi oraz elastyczności ze strony wykładowców. W akademii i fakultecie kadra dydaktyczna była bardzo zróżnicowana. Część wywodziła się z polskich sił na zachodzie, część z partyzantki ludowej, a część z armii polskiej na wschodzie.

---

* Por. Załącznik 7 – Absolwenci pierwszej promocji w Fakultecie Wojsk Lotniczych – 1956 r.
** Por. Załącznik 8 – Absolwenci kończący studia z wyróżnieniem.

Pomimo różnic w rozumieniu zasad taktyki i operacyjnego użycia lotnictwa udało się stworzyć program, który odpowiadał potrzebom polskiego lotnictwa.

Rozwój nowych technologii wojskowych w drugiej połowie lat pięćdziesiątych przyczynił się do zintensyfikowania prac nad modyfikacją koncepcji kształcenia w fakultecie. Należało uwzględnić problemy organizacji i prowadzenia działań w początkowym okresie wojny, czynnik zaskoczenia w warunkach wojny z zastosowaniem broni masowego rażenia (BMR), zmniejszenia skutków uderzeń tej broni, osłony samolotów – nosicieli broni jądrowej oraz dowodzenia lotnictwem w działaniach bojowych z użyciem BMR. W rozważaniach programowych dużo miejsca zajmowały nowoczesne technologie, czyli samoloty odrzutowe i broń rakietowa, a także zasady działania wojsk zmechanizowanych. Przy analizie atomowego pola walki wykorzystywano doświadczenia radzieckie. Obecnie zastanawiający jest fakt, że w dziesięć lat po ukazaniu światu skutków użycia broni jądrowej z wielką tolerancją i nieroztropnością traktowano problem jej zastosowania na polu walki. W rozważaniach teoretycznych wręcz licytowano się w ilościach hipotetycznie użytych ładunków. Realnie oceniając sytuację, zastosowanie kilkudziesięciu, czy tym bardziej kilkuset ładunków atomowych o dużej mocy na europejskim teatrze działań unicestwiłoby cały kontynent. Jednym słowem, zbytnio nie liczono się ze skutkami oddziaływania BMR zarówno na walczące wojska, jak i na ludność cywilną. Wiadomo bowiem, że stosowane wówczas środki ochrony nie były zbyt skuteczne. Wręcz lekkomyślnością było bezkrytyczne przyjmowanie rozwiązań radzieckich, dostosowanych do znacznie większych obszarów i znacznego rozśrodkowania celów. Z pewnością nie do końca zdawano sobie wtedy sprawę z ukrytych skutków użycia broni jądrowej oddziałujących na środowisko i społeczeństwo jeszcze przez dziesięciolecia po jej zastosowaniu. Z drugiej jednak strony, uwzględniając nasze miejsce w bloku państw socjalistycznych, twórcy polskiej doktryny nie mieli innego wyjścia, jak akceptować i wdrażać rozwiązania lidera tego bloku.

W drugiej połowie lat pięćdziesiątych, tj. od roku akademickiego 1956/1957, wydłużono o pół roku okres kształcenia pilotów. Przyczyną takiego działania było przyjęcie dużej liczby pilotów, którym należało zapewnić podtrzymanie nawyków lotnych, poprzez odbycie przez nich dwumiesięcznej praktyki lotniczej. Było to swoiste ustępstwo wobec pilotów, którzy przy poprzednio obowiązującym programie kształcenia, nieuwzględniającym wydłużonej praktyki lotnej nie byli zbytnio zainteresowani podejmowaniem studiów w akademii.

Program studiów realizowano w ciągu 3664 godzin. Przedmioty zostały ujęte w cztery działy:

- szkolenie operacyjno-taktyczne – 42%
- przedmioty specjalne lotnicze – 26%
- przedmioty społeczno-ekonomiczne – 14%
- przedmioty specjalne – 18%.

Pierwszy rok studiów przygotowywał słuchaczy pod względem specjalistycznym i ogólnym. Rozwijano w tym celu materiał szkoły oficerskiej, nie powtarzając go jednak. Cykl taktyczny obejmował jedynie podstawy taktyki rodzajów wojsk lotniczych.

W drugim roku studiów uczono zasad prowadzenia działań bojowych oddziału lotniczego, na tle działań związków taktycznych wojsk lądowych. Podczas zajęć na trzecim roku studiów słuchacze poznawali problematykę prowadzenia działań bojowych związków taktycznych lotnictwa, na tle działań związków operacyjnych wojsk lądowych. Natomiast sześć miesięcy ostatniego roku studiów przeznaczono na problematykę operacyjną – szczebel frontu i armii lotniczej.

W początkowych latach funkcjonowania fakultetu dużą wagę przywiązywano do zorganizowanej, obowiązkowej i nadzorowanej przez wykładowców nauki własnej. Przeznaczono na nią niewiele mniej czasu niż na zajęcia programowe. Przedsięwzięcie to z jednej strony zmuszało słuchaczy do pogłębiania wiedzy, z drugiej natomiast niezupełnie spełniało założenia kształcenia. Każdy z oficerów, uczestnicząc codziennie w czterogodzinnej nauce własnej, był zmuszany do samokształcenia, ale i miał możliwość pogłębiania wiedzy. Nie wszyscy jednak mieli wyrobione nawyki uczenia się, a tym bardziej w grupie. Problemem był bowiem także brak systematycznej i sumiennej pracy niektórych słuchaczy. Utrudnieniem było też podporządkowanie nauki własnej poszczególnym działom i przedmiotom, co stwarzało problemy z motywacją do uczenia się. Praca w licznej grupie rozpraszała słuchaczy i obniżała efektywność nauki własnej. Organizatorów procesu kształcenia można usprawiedliwić. Przesłanką takiego planowania było słabe przygotowanie oficerów i braki w ich wykształceniu. Wielu słuchaczy studiowało w akademii, nie mając średniego wykształcenia; uzupełniano je z reguły po zakończeniu studiów.

Eksperymentem w ówczesnej historii fakultetu było kształcenie specjalistów obrony przeciwlotniczej. Głównym celem tego przedsięwzięcia było dopracowanie elementów współdziałania lotnictwa i naziemnych środków obrony przeciwlotniczej. Po trzyletnim okresie kształcenia, czyli zrealizowaniu jednego cyklu na studiach dyplomowych i przeprowadzeniu dwóch wyższych kursów dla oficerów obrony przeciwlotniczej wojsk, zaprzestano kształcenia przeciwlotników w fakultecie.

Takie działanie pozwoliło jednak na zebranie doświadczeń i stworzenie podwalin pod uruchomienie studiów dla oficerów wojsk OPK. Dzięki niemu próbowano pogodzić funkcjonowanie dwóch, niejako przeciwnych, kierunków w jednej komórce organizacyjnej akademii – fakultecie, a następnie Wydziale Lotnictwa i OPL.

Stworzono także podstawy do uruchomienia trzeciego kierunku studiów – zaopatrzenia, czyli zabezpieczenia wojsk, zarówno lotniczych jak i OPL. Kształcenie to było przeznaczone dla oficerów szeroko rozumianych służb tyłowych.

Rozszerzenie oferty kształcenia było możliwe dzięki przyjęciu po wydarzeniach październikowych, konkretnie zaś od roku akademickiego 1957/1958 nowej koncepcji edukacyjnej. W jej wyniku poddano weryfikacji programy kształcenia, wyeliminowano powtarzające się tematy. Zaczęto też poszukiwać nowych koncepcji i rozwiązań taktycznych użycia lotnictwa. Zakładano, że ujęcie problematyki kształcenia w nowe ramy programowe pozwoli oficerom na większą samodzielność. Tym samym uczelnia miała przejść z dotychczas realizowanego systemu szkolenia na system kształcenia właściwy uczelni wyższej.

Założenie to było dość optymistyczne i aby je zrealizować wprowadzono od roku akademickiego 1958/1959 wymóg, by wszyscy kandydaci na studia legitymowali się średnim wykształceniem. Nie wyeliminowano jednak z programów kształcenia niektórych przedmiotów realizowanych w szkołach oficerskich. Treści kształcenia w dalszym ciągu były przesycone zagadnieniami technicznymi, nie zawsze przydatnymi oficerom na wyższych stanowiskach. Jednak dzięki lepszemu przygotowaniu i wyższemu poziomowi wiedzy kandydatów na studia zwiększono wobec nich wymagania dydaktyczne. Dążono do tego, by słuchacze nie tylko znali wiedzę teoretyczną, ale także potrafili samodzielnie, logicznie rozwiązywać problemy pola walki. Starano się, by niemal każda wypowiedź studiujących była poparta analizą oraz oceną uwarunkowań społeczno-politycznych i historycznych.

W związku z powyższym opracowano nowe programy, w których rozszerzono zakres problematyki i uwzględniono wymagane praktyki. Zachowano w nich wyraźny podział problematyki na specjalistyczno-techniczną i ogólną oraz taktyczno-operacyjną. Kolejną innowacją wprowadzoną w tym okresie było skrócenie do trzech lat czasu nauki dla personelu latającego, co odbyło się kosztem ograniczenia praktyki oraz zawężenia działu operacyjnego.

Chcąc podkreślić, że ASG jest uczelnią wyższą, w 1959 roku przyjęto zasadę, iż inauguracja roku akademickiego będzie się odbywać pierwszego października, a zakończenie trzydziestego lipca. Zmiany zostały usankcjonowane nowym statutem, który został wydany w 1961 roku.

Opracowanie i wdrożenie do działalności przedstawionych przedsięwzięć pozwoliło wejść wydziałowi w nowy etap działalności. W roku akademickim 1963/1964 zainaugurowano kształcenie oficerów wojsk OPK. Dostosowując się do nowych wyzwań, wydział przyjął nazwę Oddziału Wojsk OPK i Lotnictwa. Była to jednak degradacja dla środowiska naukowo-dydaktycznego w lotniczych mundurach. Wynikała ona z braku wystarczającej liczby samodzielnych pracowników nauki oraz posiadających stopień doktora.

W oddziale kształcono oficerów na trzech kierunkach studiów dyplomowych: lotnictwo, obrona powietrzna oraz zaopatrzenie wojsk lotniczych i OPK. Prowadzono także kursy doskonalenia oficerów w wymienionych specjalnościach.

Cele kształcenia oficerów wojsk lotniczych i zaopatrzenia wojsk nie zmieniły się zasadniczo. Natomiast celem kształcenia oficerów wojsk OPK na studiach dyplomowych było przygotowanie ich do organizowania współdziałania między rodzajami wojsk oraz wyszkolenie kadr odpowiedzialnych za szkolenie taktyczne i bojowe w jednostkach.

Osiągnięcie celów studiów na kierunku WOPK było utrudnione. Wynikało to ze specyfiki wojsk. Oficerowie reprezentowali bowiem wojska rakietowe, radiotechniczne, lotnictwo myśliwskie, czyli wąskie specjalności, i nie zawsze orientowali się w działaniach innych rodzajów wojsk. W związku z tym należało stworzyć program, którego treści pozwalałyby oficerom pogłębić wiedzę w zakresie własnej specjalności, a także poznać zasady działania innych rodzajów wojsk. Podjął się tego zespół pod kierownictwem szefa Katedry WOPK płk. Jana Uchańskiego. Stworzono program,

w którym umiejętnie połączona została problematyka użycia poszczególnych rodzajów wojsk, a treści kształcenia odpowiadały ich specyfice. Zwiększono liczbę przedmiotów do trzydziestu siedmiu i działów do siedmiu: studium operacyjno-taktyczne, przedmiotów pomocniczych, nauki i sztuki wojennej, pedagogiczno-metodycznych i administracji, społecznych, techniki i specjalistycznych oraz ogólnych.

Pierwszy rok studiów był poświęcony na opanowanie organizacji, uzbrojenia i zasad użycia wojsk OPK, a także określanie ich możliwości oraz organizacji dowodzenia i współdziałania. Słuchaczy uczono też zasad organizacji i prowadzenia działań bojowych przez pułk artylerii przeciwlotniczej OPK w osłonie obiektu. Studia na drugim roku były poświęcone na poznanie taktyki i służby sztabów rodzajów wojsk, organizacji i prowadzenia działań bojowych siłami i środkami pułku lotnictwa myśliwskiego, pułku artylerii rakietowej, batalionu radiotechnicznego i batalionu przeciwdziałania radioelektronicznego OPK. Słuchacze poznawali także zasady dowodzenia działaniami bojowymi z połączonego stanowiska dowodzenia (PłSD). Na trzecim roku studiów uczono słuchaczy organizacji działań bojowych w korpusie OPK, na stanowiskach oficerów dowództwa, sztabu oraz szefów rodzajów wojsk i służb, a także dowodzenia działaniami bojowymi sił i środków korpusu OPK w różnych warunkach sytuacji bojowej.

Ponadto podczas studiów słuchacze zapoznawali się z konstrukcją i właściwościami sprzętu, technicznymi środkami dowodzenia, zasadami strzelań oraz ogólnymi zasadami aerodynamiki, mechaniki lotu, nawigacji i meteorologii lotniczej. W programie uwzględniono także praktykę poligonową i w jednostkach.

Można stwierdzić, że tak ułożone treści kształcenia spełniały warunki programu zintegrowanego. Umiejętne połączenie treści z zakresów funkcjonowania poszczególnych rodzajów wojsk pozwalało na zapoznanie słuchaczy z całością problematyki. Oficerowie po zrealizowaniu programu posiadali uniwersalną wiedzę i umiejętności pozwalające na obejmowanie różnych stanowisk, stawali się nie tylko specjalistami, lecz także oficerami WOPK.

Udane połączenie specyfiki różnych rodzajów wojsk OPK nasunęło pomysł rozszerzenia oferty programowej. W 1964 roku uruchomiono studia zintegrowane dla oficerów wojsk lotniczych i OPK. Ich istotą polegała na wspólnej realizacji większości zajęć oraz na wyłączeniu specjalizacji. Celem kształcenia na studiach było przygotowanie dla potrzeb wojsk oficerów znających zasady zastosowania bojowego, organizacji i prowadzenia działań bojowych przez oddziały rodzajów wojsk i ich związki operacyjno-taktyczne, a także technikę bojową wojsk, jej możliwości i zasady eksploatacji.

Przeprowadzono tylko jeden cykl kształcenia zintegrowanego i zaniechano go na rzecz specjalistycznego. Specyfika wojsk oraz poszukiwanie dróg do samodzielnego działania zaważyły na tym, że nie kontynuowano kształcenia zintegrowanego i zrealizowano tylko jeden trzyletni cykl kształcenia.

Równolegle ze studiami zintegrowanymi rozpoczęto kształcenie oficerów z lotnictwa operacyjnego. Przy tworzeniu programów zwracano uwagę na problem samodzielnego studiowania oraz potrzebę kształtowania u słuchaczy zdolności poznaw-

czych i umiejętności twórczego myślenia. Celem trzyletnich studiów było przygotowanie oficerów do sprawowania i organizowania dowodzenia oddziałami i związkami taktycznymi lotnictwa operacyjnego i wojsk OPK oraz do pracy sztabowej na stanowiskach dowodzenia operacyjnego. Z programu wyeliminowano treści i przedmioty nauczania, które nie miały związku ze studiami akademickimi, wprowadzając na ich miejsce dyscypliny ogólne, poszerzające horyzonty współczesnego oficera dyplomowanego.

Wojska zarówno lotnicze, jak i OPK wchodziły na wyższy pułap rozwoju. Faktem i codziennością stawała się automatyzacja procesów dowodzenia oparta na elektronice i informatyce. Znalazło to odzwierciedlenie w programach kształcenia. Zawierały one m.in. problematykę obrony powietrznej, zaopatrywania wojsk lotniczych i OPK, OTK, cybernetyki w zastosowaniach wojskowych. Zapoznawano także słuchaczy z doktrynami polityczno-wojskowymi, międzynarodowym prawem wojennym, historią stosunków międzynarodowych, prawem administracyjnym, państwowym i lotniczym, wyższą matematyką, logiką pragmatyczną, pedagogiką i psychologią wojskową, technologią pracy umysłowej oraz pracą partyjno-polityczną w działaniach bojowych. Starano się poprzez to dostosować programy do wyzwań współczesności i wszechstronnie wykształcić oficerów. Układ treści kształcenia sprawiał, że odchodzono od kształcenia specjalistyczno-technicznego w kierunku bardziej ogólnego. Zwiększono, kosztem przedmiotów ogólnych i specjalistycznych, liczbę przedmiotów i poszerzono problematykę taktyczno-operacyjną. Dzięki temu na początku lat siedemdziesiątych nastąpił przełom w procesie dydaktycznym i rzeczywiste przejście od szkolenia do studiowania. Treści i problematyka kształcenia przygotowywały oficerów do działania w każdych warunkach przyszłego, hipotetycznego pola walki. Szeroko uwzględniano w nich użycie broni masowego rażenia, poświęcając jej cykl zajęć. Dążąc do wykształcenia inwencji i samodzielności słuchaczy podczas podejmowania decyzji, zwiększono liczbę zajęć w polu i ćwiczeń dowódczo-sztabowych z wykorzystaniem środków transportu oraz z wojskami na realnych stanowiskach dowodzenia. Doświadczenia nabyte w czasie ćwiczeń oraz obserwacja zachowań ćwiczących słuchaczy przez kadrę oddziału przyczyniały się do wzbogacania treści kształcenia i eliminowania z programów nieprzydatnych zagadnień.

Rosnące zapotrzebowanie wojsk na wykształconą kadrę było przyczyną uruchomienia w 1964 roku studiów zaocznych. Problematyka studiów i zakres tematyczny były porównywalne ze studiami stacjonarnymi. Oficerowie podczas zajęć byli zapoznawani z najważniejszymi problemami, a główny ciężar studiów spoczywał na samokształceniu słuchaczy. Musieli oni pogłębiać wiedzę we własnym zakresie, nie zawsze jednak mogli pogodzić naukę ze służbą w jednostkach, brakowało ponadto fachowej literatury. Mankamentem studiów zaocznych był też brak obycia słuchaczy z pracą dowódczo-sztabową. W założeniach studiów nie przewidziano realizacji ćwiczeń, uczących organizacji działań i przygotowujących do dowodzenia. Studia zaoczne spotkały się z powszechną krytyką. Uważano je za niepełnowartościowe, a absolwentów za teoretyków bez przygotowania praktycznego do dowodzenia. Jednak pomimo wielu negatywnych ocen studia kontynuowano przez dwadzieścia lat.

Okres funkcjonowania oddziału to ciągłe modyfikowanie koncepcji kształcenia, dostosowywanie jego celów do zmieniającej się rzeczywistości i tworzenie nowych programów nauczania, które były odzwierciedleniem potrzeb WL i WOPK. Z programów stopniowo eliminowano przedmioty wąskospecjalistczne na rzecz ogólnych. Odchodzono także od nauczania operacyjno-technicznego na rzecz operacyjnego. Wychodzono z założenia, że oficer dyplomowany powinien umieć zorganizować walkę, prowadzić ją i dowodzić walczącymi jednostkami, mieć wiedzę o przeciwniku i znać metody jego pokonania. Natomiast przygotowaniem i utrzymaniem w sprawności sprzętu oraz zabezpieczeniem działań powinny się zajmować służby inżynieryjno-zabezpieczające.

Dopasowywanie programów do realiów wojsk trwało przez cały okres lat sześćdziesiątych. Dopiero na początku następnej dekady nastąpił zdecydowany przełom w realizacji procesu dydaktycznego. Uogólniono jego treści, w szerszym zakresie wykorzystywano zdobycze nauki i techniki. Decydujące dla nowych koncepcji kształcenia były: dobra współpraca z dowództwami wojsk, postęp w podnoszeniu kwalifikacji kadry i jej zaangażowanie w poszukiwaniu nowych rozwiązań oraz wyższy poziom przygotowania kandydatów na studia. Dzięki temu wypracowano podstawy teoretyczne, metodyczne i praktyczne realizacji procesu kształcenia.

W 1975 roku uczelnia otrzymała nowy, trzeci z kolei statut. Nadawał on ASG rangę najwyższej szkoły dowódczo-sztabowej w siłach zbrojnych PRL. Określał także zadania akademii, jej komórek organizacyjnych oraz kadry dydaktycznej i studentów. Wprowadzał ramowe programy studiów i plany nauczania.

W ówczesnych stosunkach międzynarodowych nastąpiło częściowe odprężenie. W związku z tym zmieniły się doktryny polityczno-militarne. Rolą akademii, a tym samym oddziału, było wdrożenie ich do programów kształcenia. W celu ujednolicenia treści programowych opracowano i wydano w 1976 roku, zatwierdzony przez szefa Sztabu Generalnego WP, ramowy plan nauczania. Był to pierwszy dokument w historii uczelni, który ustalał zarówno liczbę godzin przeznaczoną na realizację poszczególnych bloków i przedmiotów, jak i określał zakres treści kształcenia. Plan zakładał, że celem studiów na kierunkach OPK i lotnictwo było wykształcenie i przygotowanie oficerów, którzy jako absolwenci będą zdolni do objęcia samodzielnych stanowisk dowódczych i sztabowych w oddziałach i związkach taktycznych bądź operacyjno-taktycznych i pomocniczych stanowisk w ogniwach dowodzenia operacyjnego.

W uczelni przez cały czas ścierały się różne koncepcje i poglądy na temat realizacji procesu dydaktycznego oraz zakresu treści kształcenia. Wpłynęło to na nowelizację, w 1977 roku, dokumentów normatywnych.

Przyjęto przy tym założenie, że plan i program studiów traktuje się elastycznie, z możliwością wprowadzania, w zależności od potrzeb, dodatkowej problematyki i kształtowania odpowiednich proporcji między zajęciami teoretycznymi i praktycznymi. Ramowy program nauczania określał ogólne cele i treści programowe do realizacji na wszystkich kierunkach studiów dyplomowych w akademii. Zostały w nim zawarte ustalenia odnośnie do rekrutacji na studia i realizacji programu na po-

szczególnych kierunkach. Rozszerzeniem programów był ramowy plan studiów. Zawarto w nim szczegółową problematykę do realizacji z poszczególnych przedmiotów z uwzględnieniem treści tematów, problemów do realizacji, liczby godzin, metod kształcenia itp.

Dzięki wzmożonemu wysiłkowi pracowników i uzyskaniu przez nich określonej liczby tytułów i stopni naukowych spełnione zostały wymogi ustawy o szkolnictwie wyższym. W 1977 roku oddział przemianowano w Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej Kraju.

Odzwierciedleniem faktu ogłoszenia w Polsce budowy rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego było zwiększenie w programach kształcenia problematyki marksizmu-leninizmu. W dziale taktyczno-operacyjnym znalazły się zagadnienia ukazujące stosunek tej ideologii do wojny i armii, a z jej twórców uczyniono czołowych teoretyków myśli wojskowej. W czasie zajęć odnoszono się do prac w tym zakresie oraz ukazywano rolę partii marksistowsko-leninowskiej jako twórczyni armii. W tym czasie na margines zeszły poglądy teoretyków, którzy wnieśli o wiele więcej do rozwoju myśli wojskowej i zasad prowadzenia wojny. Także problematyka działu przedmiotów społeczno-politycznych była zdominowana przez zagadnienia marksizmu i leninizmu. Takie przedmioty, jak naukowy komunizm, praca partyjno-polityczna, czy też bieżące informacje polityczne przesiąknięte były ideologią socjalistyczną.

Plany studiów wprowadzały nowe rozwiązania do programów kształcenia, m.in. nowe działy przedmiotowe:

– taktyczno-operacyjny, zawierający problematykę działań taktycznych i operacyjnych sił powietrznych i lądowych oraz ich zabezpieczenia,

– społeczno-polityczny, w którym oprócz przedmiotów stricte politycznych znalazły miejsce: kultura, etyka, obyczaje i ceremoniał wojskowy,

– zarządzania i kierowania, obejmujący wszystkie aspekty dowodzenia wojskami,

– dział ogólny, w którym znalazły się języki obce, wychowanie fizyczne i wyszkolenie bojowe.

W wydziale kontynuowano przygotowanie kadr dowódczo-sztabowych na trzech kierunkach studiów. W programach dla każdego kierunku studiów przeznaczono równą liczbę godzin w poszczególnych działach oraz takie same przedmioty, lecz ich wymiar godzinowy nie był jednakowy, ponieważ więcej godzin przeznaczano na przedmioty specjalistyczne. Najbardziej ogólne wykształcenie odbierali słuchacze kursów zabezpieczenia. Musieli oni bowiem dobrze znać problemy zabezpieczenia obydwu rodzajów wojsk.

Założenia na studiach dyplomowych nie zmieniły się generalnie przez dziesięć lat. W 1984 roku znowelizowano koncepcję kształcenia na kursach przeszkolenia oficerów. Zmieniono ich nazwę na operacyjno-taktyczne. W programach wydzielono trzy działy:

– operacyjno-taktyczny,

– społeczno-polityczny,

– organizacji i kierowania.

Celem tych kursów było pogłębienie wiedzy oficerów, doskonalenie umiejętności dowódczych i sztabowych oraz ujednolicenie poglądów na sposoby użycia i działania poszczególnych rodzajów wojsk. Ostatni cel sprecyzowany został po raz pierwszy w historii kształcenia w wydziale. Wskazywało to na wzrost jego znaczenia i przejęcie roli ośrodka koordynującego poglądy obowiązujące w siłach powietrznych.

W programach kształcenia na studiach dyplomowych zastąpiono dział organizacji i kierowania działem administracji wojskowej. Wyodrębniono także przedmioty kierunkowe, które były traktowane priorytetowo podczas egzaminów i kolokwiów. Miały one także decydujący wpływ na oceny końcowe za poszczególne semestry i cały okres studiów.

Lata osiemdziesiąte charakteryzowały się doskonaleniem treści kształcenia. W pierwszej połowie upowszechniono teorię przyspieszenia tempa operacji zaczepnych poprzez rozważanie działań lotnictwa w operacyjnych grupach manewrowych frontu i armii oraz porażenia ogniowego przeciwnika. Pogłębiano także teorię wypracowanej w wydziale operacji powietrznej i przeciwpowietrznej.

Ogłoszenie przez państwa Układu Warszawskiego w 1987 roku doktryny obronnej wyznaczyło nowe zadania lotnictwu, w szczególności zaś Wojskom Lotniczym Frontu (WLF). Dotychczasowe założenia zakładały przegrupowanie WLF na kierunek operacyjny i ich udział od początku wojny w operacji przeciwpowietrznej, a następnie powietrznej i przejście całością sił do udziału we frontowej operacji zaczepnej. Nowa doktryna zakładała wejście lotnictwa do działań bojowych od początku konfliktu zbrojnego i prowadzenie skutecznego rozpoznania oraz uderzeń na cele naziemne na terytorium potencjalnego przeciwnika.

Założenia doktryny nie znalazły odzwierciedlenia w procesie dydaktycznym. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych wprowadzono do treści kształcenia operacje obronne frontu i armii, w tym także ich prowadzenie na terytorium kraju.

Zmiany polityczno-militarne zachodzące w Europie przyczyniły się do wyjścia Polski z bloku państw socjalistycznych i wypowiedzenia członkostwa w Układzie Warszawskim. Zmiany polityczne zachodziły szybko, natomiast w strefie militarnej zdecydowanie wolniej. Układ Warszawski przestał oficjalnie istnieć 1 lipca 1991 roku. Pomimo że nasz kraj od dwóch lat budował nowy ustrój, na jego terytorium stacjonowało kilkadziesiąt tysięcy żołnierzy poprzedniego sojusznika. Była to bardzo delikatna i skomplikowana sytuacja. Należało do niej dostosować treści kształcenia.

Polskie siły zbrojne wkroczyły na drogę przemian stosunkowo szybko. Jednym z przejawów zmian było połączenie Wojsk Lotniczych i OPK w siły powietrzne i utworzenie z dniem 1 lipca 1990 roku Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej (WLOP).

Skomplikowana sytuacja polityczno-militarna kraju miała istotny wpływ na szkolnictwo wojskowe i przygotowanie kadr. Dotyczyło to szczególnie funkcjonującej od 1 października 1990 roku Akademii Obrony Narodowej (AON), która została utworzona rozporządzeniem Rady Ministrów z 21 maja 1990 roku w wyniku połączenia ASG i WAP.

Głównym celem stojącym przed nowo utworzoną uczelnią było wypracowanie nowej, narodowej koncepcji kształcenia. Miała ona uwzględniać dotychczasowe doświadczenia i poglądy oraz dostosowywać je do zmieniającej się rzeczywistości i potrzeb sił zbrojnych.

Zadaniem utworzonego w AON Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej było opracowanie teorii użycia sił powietrznych oraz kształcenie oficerów dla potrzeb tego rodzaju wojsk. Proces kształcenia w wydziale został ukierunkowany na przygotowanie intelektualne i zawodowe wysoko kwalifikowanych kadr dowódczych i sztabowych dla wszystkich rodzajów sił zbrojnych, w szczególności zaś dla WLOP oraz lotnictwa wojsk lądowych i marynarki wojennej. W programie uwzględniono także potrzeby instytucji centralnych i szkolnictwa wojskowego.

Zaletą ówczesnych poczynań kadry wydziału było to, że zmiany wprowadzane w dydaktyce przebiegały w sposób ewolucyjny, uwzględniający doświadczenia, aktualną sytuację oraz najbliższe perspektywy. Wszystkie zmiany koncepcji kształcenia były dogłębnie przemyślane. Wyraźnie określono ogólną wizję kształcenia oraz główne cele i sposoby ich osiągnięcia. Wypracowanie koncepcji przebiegało w kilku umownych etapach.

Etap pierwszy to okres samodzielności politycznej i militarnej Polski. Drugi zakładał przygotowanie wojsk do integracji z NATO, a trzeci członkostwo w Sojuszu. Podział ten kształtowały wymagania współczesności. Dominantą poczynań środowiska wydziału był rozwój sił powietrznych i konieczność ciągłej weryfikacji ich teorii. Należało także uwzględnić zmiany doktrynalne w sferze polityczno-militarnej oraz konieczność doskonalenia form i metod kształcenia.

Przyjęta w 1990 roku „Doktryna obronna Rzeczypospolitej Polskiej" zakładała, że cała działalność z powietrza i w powietrzu leży w gestii sił powietrznych. Powyższemu zapisowi została podporządkowana działalność wydziału.

Nowa sytuacja wpłynęła na założenia procesu dydaktycznego. Przyjęto, że w wydziale będą prowadzone studia na trzech kierunkach: wojsk lotniczych, obrony powietrznej oraz zabezpieczenia WLOP. Było to rozwiązanie, które nie w pełni odzwierciedlało sytuację militarną, bowiem mimo utworzenia sił powietrznych nadal ścierały się w nich tendencje do zachowania dotychczasowych przywilejów i tożsamości. Była to charakterystyczna sytuacja dla okresu przejściowego i ewolucyjnych zmian.

Studia trwały dwa lata, podzielono je na cztery semestry. W drugim semestrze opracowywano pracę roczną. Po pierwszym roku kształcenia, zamiast dotychczasowej praktyki liniowej, słuchacze realizowali polową podróż studyjną, natomiast piloci odbywali w tym okresie praktyki lotne.

Ujednolicenie założeń kształcenia wymagało rozwiązania problemu roczników, które rozpoczynały studia trzyletnie jeszcze w ASG WP. Dokonano tego eliminując nieprzydatne treści kształcenia, dlatego w okresie przejściowym jeden rocznik realizował studia w cyklu dwuipółletnim, natomiast kolejne w dwuletnim.

W nowych programach zmieniono także nazwy działów, i tak: taktyczny otrzymał nazwę bloku przedmiotów taktyczno-operacyjnych, administracji wojskowej

bloku przedmiotów organizacyjno-administracyjnych, a społeczno-polityczny przedmiotów społecznych. Największe zmiany programowe zaszły w ostatnim dziale. Usunięto bowiem z niego przedmioty stricte polityczne, które nie przystawały do nowej rzeczywistości społeczno-politycznej.

Skrócenie czasu studiów przyczyniło się również do zmian w dziale przedmiotów taktyczno-operacyjnych. Wyeliminowano z niego przedmioty i treści realizowane w szkołach oficerskich, zrezygnowano też z wielu przedmiotów technicznych, które sprawiały, że program nie zawsze odpowiadał programowi studiów dowódczo-sztabowych.

Po raz pierwszy wprowadzono w nim przedmiot dowodzenie, który zastąpił dotychczasową pracę sztabów. Zabieg ten miał na celu urealnienie problematyki studiów i dostosowanie jej do zakładanych celów. Oficer-absolwent powinien w pierwszej kolejności umieć dowodzić, a praca sztabów powinna być tego tłem. Sztaby wspomagają proces dowodzenia analizując sytuację, dostarczając dane, przetwarzając je i proponując warianty działań. Do dowódcy należy ostateczna decyzja – to tylko niektóre przesłanki, które wpływały na zmianę nazwy przedmiotu.

Program dla pierwszego roku studiów został opracowany w 1990 roku, natomiast dla drugiego w roku następnym. Było to działanie uwzględniające ówczesną sytuację. Po tzw. przełomie występowało zbyt dużo niewiadomych w sytuacji polityczno-militarnej i kwestii, które czekały na rozwiązanie. Twórcy programu uznali, że w ciągu roku wiele problemów zostanie rozwiązanych i tak też się stało. Polskie siły powietrzne, przy współudziale kadry wydziału, wypracowały podstawy swoich działań.

Podczas dwuletnich studiów oficerowie poznawali problematykę działań taktycznych pododdziałów i związków taktycznych sił powietrznych w operacjach obronnych i zaczepnych związków taktycznych i operacyjno-taktycznych w działaniach wojsk lądowych.

W programie za mało miejsca przeznaczono na języki obce. Oficerowie mieli do wyboru naukę języka rosyjskiego, niemieckiego, angielskiego lub francuskiego w wymiarze 160 godzin. Przyczyny tak małej liczby godzin wynikały jeszcze z poprzedniego systemu, w którym rosyjski był językiem dominującym i praktycznie wszyscy oficerowie posługiwali się nim od wielu lat. Twórcy założeń kształcenia nie uwzględniali przyszłościowych celów rozwoju sił zbrojnych.

Szczególnie ważny dla realizacji procesu kształcenia był 1992 rok. Po okresie dualizmu treściowego, który wynikał z przedstawionych wcześniej przesłanek politycznych, stworzono w uczelni programy uwzględniające narodowe interesy polskich sił zbrojnych, w tym również sił powietrznych. W akademii przyjęto dokumenty normatywne, które określały model kształcenia oraz jego realizację.

Nowy program przyniósł kilka zmian. Okres studiów wydłużono do dwóch i pół roku, wprowadzając tzw. semestr zerowy, czyli półroczny kurs języków obcych. Dotychczasowy kierunek zabezpieczenia wojsk zmieniono na logistykę wojsk lotniczych i obrony powietrznej.

Po raz kolejny zrezygnowano z niektórych przedmiotów oraz z treści, które były realizowane w szkołach oficerskich. Przedmioty zostały pogrupowane w trzy działy: taktyczno-operacyjny, humanistyczny i ogólny. Innowacje w procesie dydaktycznym sprawiły, że kształcenie spełniało wymagania i warunki studiów w uczelni wyższej.

Myślą przewodnią podczas tworzenia programów było zwiększenie zakresu wiedzy przekazywanej przyszłej kadrze dowódczej i sztabowej. Absolwenci wydziału powinni być przygotowani do twórczego rozwiązywania nowych i nieznanych dotychczas problemów, umiejętnie łącząc te zagadnienia ze sprawnym wykonywaniem działań bieżących na zajmowanych stanowiskach służbowych.

W związku z powyższym rozszerzono podstawy teoretyczne dotyczące sztuki operacyjnej WLOP oraz dowodzenia. W ten sposób zwiększono zakres wspólnej bazy programowej dla wszystkich kierunków studiów i uczyniono kolejny krok w stronę ich zintegrowania.

Charakterystyczną cechą tego okresu było odejście w treściach kształcenia od wskazywania konkretnego przeciwnika. Studentów przygotowywano do prowadzenia działań bojowych poprzez rozwiązywanie hipotetycznych konfliktów. Celem, jaki wówczas zakładano, było przygotowanie oficerów do prowadzenia działań w każdych warunkach i z każdym potencjalnym przeciwnikiem, własnymi siłami i środkami. Nie wskazywano też potencjalnych sojuszników. Zrezygnowano z nauczania użycia broni masowego rażenia w działaniach bojowych lotnictwa, kładziono natomiast nacisk na sposoby obrony przed tą bronią. Treści kształcenia były odzwierciedleniem polskiej doktryny obronnej, która zakładała narodowy system obronny. Przy tym, ciągle doskonalono poglądy dotyczące użycia wojsk lotniczych i obrony powietrznej. Zakładano, że siły powietrzne są głównym komponentem obrony. Od uzyskania przewagi w powietrzu uzależniano sukces sił lądowych. W działaniach bojowych siły powietrzne miały walczyć o przewagę w powietrzu i wspierać wojska lądowe. Użycie, wzorem państw NATO, pojęcia „siły powietrzne" w odniesieniu do Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej podkreślało integrację i spójność wojsk je tworzących. W wyniku splotu różnych okoliczności nazwa ta nie weszła na stałe ani do terminologii wojskowej, ani do programów kształcenia w wydziale. Pomimo że poprzez częściowe ujednolicenie treści kształcenia uwidaczniała się stopniowa integracja programów, nie można było jeszcze mówić o zintegrowanych studiach. W dalszym ciągu w wojskach ścierały się koncepcje swoistej samodzielności i niezależności wojsk. Być może obawiano się, że zbyt szybka integracja spowoduje utratę ich tożsamości i tradycji.

Ustabilizowanie sytuacji polityczno-militarnej w Europie wpłynęło na poszukiwanie nowych rozwiązań funkcjonowania sił zbrojnych. Polska, wraz z innymi krajami Europy Środkowej, wyraziła chęć przystąpienia do Sojuszu Północnoatlantyckiego. Żeby znaleźć się w elitarnym gronie państw, należało wypracować model funkcjonowania sił zbrojnych w strukturach NATO, dostosować system i procedury dowodzenia, by były kompatybilne, oraz dostosować sprzęt i wyposażenie.

Kadra wydziału aktywnie włączyła się do wypracowania teorii użycia sił powietrznych w strukturach Sojuszu. Rozważania prowadzono na tle ogólnych zadań

sił zbrojnych. Szły one w dwóch kierunkach. Pierwszy poiegał na wypracowaniu tzw. dostatecznej wystarczalności obronnej, czyli zdolności do skutecznych, samodzielnych działań obronnych, przynajmniej w konflikcie lokalnym. Drugi dotyczył przystosowania sił zbrojnych do wejścia w układ koalicji obronnej jako gwarancji bezpieczeństwa w każdym konflikcie. W tych rozważaniach precyzowano także zadania dla sił powietrznych, jako ważnego komponentu systemu obronnego państwa.

Poszukiwanie nowej teorii użycia sił powietrznych nie wpłynęło w zdecydowany sposób na treści kształcenia w wydziale. Integralną częścią programu stały się natomiast języki obce. Ponadto z dowodzenia wyodrębniono informatykę oraz organizację i zarządzanie, które stały się podstawą do studiowania dowodzenia.

Problematykę użycia sił powietrznych przedstawiano zgodnie ze scharakteryzowanymi wcześniej założeniami narodowymi. Myślą przewodnią doboru treści kształcenia było stworzenie systemu wiedzy taktyczno-operacyjnej, logicznie sprzężonego z wiedzą ogólną, polityczno-militarną i historyczną. Taki system stanowił podstawę doskonalenia umiejętności dowódczych i sztabowych, umożliwiających działania w różnorodnych warunkach codziennej służby i ewentualnego pola walki.

Pomimo że w wydziale od roku akademickiego 1994/1995 studiował oficer niemieckich sił powietrznych mjr Christoph Scheffel nie znalazły się w programie treści o użyciu SP NATO. Wszyscy studenci studiowali polską problematykę narodową. Także programy zmodyfikowane w kolejnym, 1995 roku, opracowane na podstawie nowych dokumentów normatywnych, nie wniosły nowych treści do kształcenia z zakresu problematyki NATO. Jednak studia tego oficera w wydziale rzutowały na późniejsze działania w zakresie integracji z siłami powietrznymi Sojuszu.

Przełomowy dla zmiany programów kształcenia był 1996 rok. Wydział nawiązał współpracę z Wydziałem Sił Powietrznych Akademii Dowodzenia Bundeswehry. Pozwoliło to na wprowadzenie doraźnych zmian do procesu dydaktycznego. W ramach dowodzenia i taktyki wprowadzono cykl zajęć z problematyki użycia SP NATO, dowodzenia nimi oraz planowania działań w Połączonym Centrum Operacji Powietrznych, czyli CAOC. Zaplanowano także doraźnie ćwiczenie dowódczo-sztabowe poświęcone planowaniu działań bojowych sił powietrznych w CAOC.

Zajęcia zostały przeprowadzone przez oficerów z Hamburga w marcu, natomiast w czerwcu przeprowadzono ćwiczenie, w którym byli nie tylko uczestnikami, ale i obserwatorami poczynań kadry i studentów wydziału polskiej uczelni.

Były to wydarzenia epokowe. W tym czasie wydział był pierwszą instytucją w kraju, która podjęła współpracę z przedstawicielami NATO i zrobiła to z dobrym skutkiem. Splendoru temu wydarzeniu dodawał fakt, że zajęcia dla kadry wydziału, akademii, wojsk i instytucji nadzorował ówczesny dowódca Luftwaffe „Północ" i 2 CAOC w Kalkar gen. broni Raindhard Klepin.

Wiedza z zakresu procedur dotyczących funkcjonowania i użycia sił powietrznych Sojuszu była dla kadry i studentów bardzo cenna oraz przydatna do dalszego modyfikowania procesu dydaktycznego. Od momentu wspólnych przedsięwzięć ze stroną niemiecką rozpoczął się w wydziale intensywny proces wdrażania do programów studiów i kursów problematyki dowodzenia i użycia SP NATO. W tej dziedzinie wydział

był prekursorem w uczelni, zaś problematyka działania sił powietrznych według procedur NATO zajęła stałe miejsce w wydziałowych programach nauczania.

W roku akademickim 1996/1997 w wydziale została rozszerzona oferta kształcenia. Uruchomiono studia podyplomowe dla oficerów logistyki i kontynuowano je corocznie aż do roku akademickiego 2000/2001. Przeprowadzono także, po długiej przerwie, kurs przeszkolenia operacyjnego oficerów OPL wojsk lądowych. Nie zaniedbano przy tym kształcenia kursowego dla oficerów WLOP. Zrealizowano dla nich dwa kursy. Jeden dla oficerów sztabowych, drugi dla kadry stanowisk dowodzenia.

W programach studiów podyplomowych (PSOL) i kursów przeszkolenia operacyjnego (KPO) znalazły się także treści dotyczące procedur NATO. Studenci PSOL, po zapoznaniu się z teorią, brali udział w ćwiczeniu dowódczo-sztabowym, występując w roli oficerów sztabu logistyki.

W roku akademickim 1997/1998 zmodyfikowano programy, wprowadzając do nich aneksy. Było to celowe przedsięwzięcie, które zapewniało uporządkowanie treści kształcenia. Procedury stały się przejrzyste i łatwiejsze do realizacji. W programach studiów dyplomowych umiejętnie połączono treści narodowe i sojusznicze. Procedury NATO zajmowały około 9 procent treści kształcenia, natomiast w programach studiów podyplomowych i kursów treści sojusznicze zajmowały ok. 12 procent (PSOL), ok. 19 procent (KPO WLOP) i ok. 22 procent (KPO SD WLOP). Problematyka NATO dotyczyła głównie użycia sił powietrznych w działaniach taktycznych i operacyjnych, dowodzenia nimi, wykorzystania w operacjach innych niż wojna oraz opracowania, organizacji i prowadzenia ćwiczeń.

Zapoznanie oficerów, zarówno kadry jak i studentów, z podstawami użycia SP NATO sprawiło, że w stosunkowo krótkim czasie stali się oni ekspertami w zakresie tej problematyki. Nie ma chyba przesady w stwierdzeniu, że absolwenci wydziału byli w Wojsku Polskim najlepiej przygotowanymi oficerami do działania w przyszłym układzie sojuszniczym.

Polskie siły powietrzne podjęły zdecydowane działania na rzecz funkcjonowania w strukturach NATO. Wdrażano procedury przygotowawcze, dostosowywano logistykę oraz analizowano doktrynę taktyczną. Proces akcesyjny wymagał jednak właściwego przygotowania oficerów do pełnienia służby na różnorodnych stanowiskach sojuszniczych i narodowych. To zadanie spoczęło na wydziale. Proces kształcenia, po doraźnych zmianach, nie spełniał powyższych wymogów. Utrzymanie trzech kierunków kształcenia zamykało absolwentom drogę do niektórych stanowisk, a zgodnie z wymogami Sojuszu, oficer powinien być wszechstronnie wykształcony i posiadać znaczną wiedzę ogólną, by zajmować przemiennie różne stanowiska. Kształcenie w wydziale na dotychczasowych trzech kierunkach było zbyt wąskie i nie przygotowywało absolwentów do nowych wyzwań.

Zbliżający się termin przyjęcia Polski do NATO wymuszał konieczność radykalnych zmian w procesie kształcenia. Treści kształcenia były porównywane z treściami armii sojuszniczych. Wprowadzane były ciągłe modyfikacje i korekty programowe.

Zdecydowany przełom w realizacji procesu dydaktycznego nastąpił w roku akademickim 1998/1999. Po czterdziestu pięciu latach kształcenia oficerów – specjalistów dla poszczególnych rodzajów wojsk, studia zostały zintegrowane. Wprowadzony został kierunek dowódczo-sztabowy sił powietrznych. Proces ten zakończył integrację polskich sił powietrznych. Od tej pory miało to odzwierciedlenie zarówno w strukturze wojsk, jak i systemie kształcenia kadr na ich potrzeby.

W pierwszym programie studiów zintegrowanych przyjęto wspólną dla wszystkich studentów płaszczyznę programową. Nie wyeliminowano jednak całkowicie specyfiki poszczególnych rodzajów wojsk i służb. W programie realizowano ok. 100 godzin tzw. szkolenia specjalistycznego. Jego problematyka pozwalała doskonalić dotychczasowe umiejętności i nawyki z ostatnio zajmowanych stanowisk służbowych oraz pogłębiać wiedzę właściwą dla określonego rodzaju sił powietrznych.

Treści kształcenia były uniwersalne. Po ich opanowaniu oficerowie byli w pełni przygotowani do objęcia różnych stanowisk w całych siłach powietrznych. Nie zrezygnowano także z problematyki sojuszniczej, ale treści dotyczące SP NATO zostały poddane pewnej modyfikacji. W programie znalazły się zagadnienia przydatne oficerom również do objęcia stanowisk w sztabach i stanowiskach dowodzenia sojuszniczych sił powietrznych. W tym celu wyodrębniono problematykę operacji pokojowych z dowodzenia, tworząc oddzielny przedmiot. Zwracano większą uwagę na przedstawienie różnych aspektów i uwarunkowań bezpieczeństwa, przywództwa i doktryn powietrznych, a także zasad prowadzenia wojny powietrznej. W ramach dowodzenia studenci dokładnie zapoznawali się z funkcjonowaniem podstawowej jednostki dowodzenia sojuszniczymi siłami powietrznymi, czyli CAOC. Uczyli się planowania działań SP i procedur dowodzenia. Pierwszy program dla studiów zintegrowanych był stworzony z myślą uogólnienia treści kształcenia. Udało się to w pełni osiągnąć. Umiejętnie łączono i przekazywano treści sojusznicze i narodowe. Dążąc do eliminowania mankamentów, które wprowadzał dualizm treściowy, stosowano zasadę analizy porównawczej rozwiązań i praktyk sojuszniczych z narodowymi.

Przyjęcie kształcenia zintegrowanego zakończyło, co już sygnalizowano, w roku akademickim 1998/1999 kształcenie na trzech kierunkach. W lipcu 1999 roku studia ukończyli ostatni absolwenci kierunków wojsk lotniczych, obrony powietrznej i logistyki SP. Tym samym w wydziale został zakończony długoletni proces odrębności programowej i treściowej na kierunkach studiów. Zachowano ją jedynie na studiach i kursach podyplomowych. Wynikało to z faktu, że na kształcenie takie przybywali oficerowie z wyższych stanowisk, na które wracali po zakończeniu nauki. Nie było więc sensu wprowadzania prób ujednolicenia treści kształcenia, gdyż nie spełniłoby to zakładanych celów.

W tym okresie podniesiono rangę kształcenia kursowego. Zmieniono nazwy kursów z „przeszkolenia operacyjnego" na „taktyczno-operacyjne" i nadano im bardziej uniwersalny charakter. Poza tym wprowadzono wymóg napisania i obrony pracy kursowej.

W częściowo zmodyfikowanym, wprowadzonym w 1999 roku programie kształcenia na studiach dyplomowych okrojono najważniejszy dział programu, czyli operacyjno-taktyczny, wprowadzając dodatkowy język obcy. Treści kształcenia nie uległy większym zmianom. Wprowadzenie drugiego języka obcego stało się konieczne w obliczu przyjęcia naszego kraju do struktur NATO. Naukę języków (240 godzin) realizowano na podbudowie półrocznego kursu przygotowawczego prowadzonego w uczelni. Oficerowie obowiązkowo doskonalili język angielski oraz poznawali podstawy języka jednej z armii sojuszniczych.

Od roku akademickiego 1999/2000 zmieniono także dotychczasową formułę praktyk lotnych. Dotychczasowe, realizowane przez pilotów równolegle z podróżą studyjną pozostałych studentów zmieniono na indywidualne. Odbywają się one w czasie drugiego roku studiów. W wyniku tego wszyscy studenci biorą udział w podróży studyjnej. Jest to korzystne rozwiązanie, gdyż piloci poznają „od wewnątrz" praktyczną stronę funkcjonowania innych rodzajów wojsk i służb.

Nowym rozwiązaniem w tym programie było wprowadzenie problematyki obsługi medialnej przedsięwzięć szkoleniowych. Teorię zrealizowano w ramach zajęć szkolenia operacyjno-taktycznego. Praktyczne sprawdzenie umiejętności współpracy z mediami następowało podczas dwutygodniowego ćwiczenia dowódczo-sztabowego. Wprowadzono do niego warsztaty i konferencje prasowe z udziałem dziennikarzy mediów wojskowych, którzy uczyli studentów zasad pracy z mass mediami. W treściach kształcenia sygnalizowano także problematykę współpracy cywilno-wojskowej i współdziałania z ogniwami paramilitarnymi.

Eksperyment kształcenia zintegrowanego okazał się trafnym przedsięwzięciem. Dzięki studiom oficerowie nabywali wiedzę ogólną, która była rozszerzana w czterech obszarach podczas zajęć specjalistycznych. W programie zdominowanym przez problematykę sojuszniczą narodowe siły powietrzne przedstawiane były jako koalicyjny składnik SP NATO.

Program ten uzyskał miano przejściowego. Jego układ, prezentujący uniwersalne treści kształcenia, sprawił, że stał się on podstawą programu dla studiów magisterskich. Zmiany zachodzące w świecie, a tym samym w siłach zbrojnych przyspieszyły prace nad zmianą koncepcji kształcenia w akademii.

Przed oficerami sił powietrznych Sojuszu stoi bowiem wiele wyzwań. Muszą się oni wykazać twórczym i przyszłościowym myśleniem, krytycznym postrzeganiem i zdecydowanym działaniem. By pomyślnie funkcjonować w każdym środowisku i warunkach, powinni być elastyczni, posiadać wysoką sprawność umysłową oraz zdolność do tworzenia różnych koncepcji działania. Oficerowie nie mogą być tylko wykonawcami cudzych planów. Powinni być samodzielnymi ich twórcami, planującymi właściwe działania w każdych warunkach. Bardzo ważną predyspozycją współczesnych oficerów jest umiejętność przywództwa. Dzięki niej są oni nie tylko zwierzchnikami pewnej grupy, ale i liderami potrafiącymi pociągnąć za sobą podwładnych. Przyszłość będzie uzależniona od wszechstronnego wykształcenia i wiedzy. Stopniowo będą się zacierały granice między jej obszarami. Dlatego też oficerowie powinni opanować wiedzę z wielu różnych dziedzin, także wykraczających

poza typowe specjalności militarne. Będą oni bowiem zmuszeni przewidywać pojawienie się zjawisk i zagrożeń, a także podjąć działania, które swymi właściwościami odróżniają się od zbrojnych. Namacalnym tego przykładem jest terror powietrzny i ataki przy użyciu samolotów pasażerskich na Nowy Jork i Waszyngton w dniu 11 września 2001 roku. W związku z powyższymi wymogami kształcenie musi być profesjonalne i ukierunkowane na wspólne, grupowe poszukiwanie i wypracowywanie nie tylko nowych rozwiązań, ale przede wszystkim metod zapobiegania i przewidywania wydarzeń i zjawisk.

Nowa sytuacja polityczno-militarna w Europie i świecie, członkostwo Polski w NATO oraz praktykowane w ostatnich latach sposoby rozwiązywania sytuacji kryzysowych powodowały jakościowo nowe wyzwania i wymagania wobec sił powietrznych, a także lotnictwa cywilnego. W tych uwarunkowaniach dowództwa i sztaby muszą być zdolne do planowania, realizacji i prowadzenia działań w układzie narodowym i koalicyjnym, w operacjach militarnych i pokojowych, zarówno na obszarze własnego kraju, jak i poza jego granicami. Stawia to szczególne wymagania w zakresie przygotowania kadr dowódczo-sztabowych. Wiedza i umiejętności dowództw i oficerów sztabów muszą zapewniać efektywne i racjonalne użycie wojsk w dowolnej sytuacji, zgodnie z celami polityki państwa i Sojuszu. Powyższe założenia powinny być zrealizowane poprzez dalsze uogólnianie treści kształcenia.

Dlatego też akademia czyniła zabiegi o uruchomienie studiów magisterskich. Ich myślą przewodnią była potrzeba kształcenia kadr dla sił zbrojnych, w tym powietrznych, zgodnie z ogólnonarodowymi trendami edukacyjnymi. Absolwent najwyższej rangą uczelni wojskowej w kraju powinien uzyskać wykształcenie drugiego stopnia i tytuł zawodowy magistra w pełni porównywalny z tytułem uzyskiwanym na uczelniach cywilnych, zgodnie z obowiązującymi regułami prawnymi.

Na początku 2001 roku zabiegi zostały usankcjonowane zarządzeniem ministrów obrony narodowej i edukacji. Akademia otrzymała prawo kształcenia na studiach magisterskich.

W wydziale wprowadzono kierunek „lotnictwo". Założono, że celem kształcenia oficerów na tym kierunku jest wszechstronne przygotowanie kadr dowódczych i sztabowych do efektywnego kierowania organizacjami wojskowymi oraz planowania działań pododdziałów i oddziałów sił powietrznych w różnych sytuacjach.

Przyjęcie nowej koncepcji kształcenia spowodowało zmiany w układzie programu. Do realizacji przyjęto nieco zmodyfikowany tzw. program przejściowy. Kształcenie realizowano w ciągu pięciu semestrów. Nauczanie języków obcych stało się integralną częścią procesu dydaktycznego na studiach magisterskich. Studenci mieli więcej czasu na naukę, gdyż w programie zwiększono liczbę godzin czasu dyspozycyjnego.

Programowe zajęcia lekcyjne zostały ujęte w trzech działach: przedmioty ogólne, podstawowe i kierunkowe. Przedmiotów ogólnych było siedem, podstawowych jedenaście, a kierunkowych siedemnaście. W sumie ich liczba została zwiększona, gdyż wprowadzono nowe przedmioty i formy kształcenia. Nowością były zajęcia fakultatywne, do wyboru przez studentów. Wyodrębniono z dowodzenia praktykę ćwi-

czebną. Dotychczasowa podróż studyjna oraz zajęcia w instytucjach badawczych i zakładach produkcyjnych otrzymały miano praktyki funkcjonowania sił powietrznych. Nowymi przedmiotami były: etyka zawodowa, doktryny powietrzne, ruch lotniczy, organizacja i zarządzanie. Zmieniono także zasady nauczania niektórych przedmiotów. Z taktyki sił powietrznych wyodrębniono taktykę wojsk lotniczych i obrony powietrznej. Dotychczasowe systemy kierowania i uzbrojenia zamieniono na systemy wspomagania sił powietrznych. W ramach jednego z fakultetów realizowano doskonalenie specjalistyczne. Sztuka operacyjna i taktyka ogólna otrzymały nazwy działań operacyjnych i taktycznych wojsk lądowych.

W 2003 roku treści kształcenia zostały zmienione i uaktualnione. Zrezygnowano z niektórych przedmiotów fakultatywnych i podstaw informatyki. Zastąpiono je zastosowaniami informatyki w siłach powietrznych. Zmniejszając liczbę godzin na realizację części przedmiotów, wprowadzono przywództwo wojskowe i działania operacyjne sił powietrznych. Zrezygnowano także z realizacji ćwiczenia audytoryjnego w ramach przedmiotów, włączając je do ćwiczebnej praktyki dowodzenia. Wprowadzono także dodatkowe godziny na indywidualną pracę kierowników prac magisterskich ze studentami.

Zmiana filozofii kształcenia i związane z tym zmiany strukturalne w akademii spowodowały, że w roku akademickim 2000/2001 realizowano ostatnie studia podyplomowe oraz kursy taktyczno-operacyjne dla oficerów logistyki WLOP. Natomiast w 2002 roku edukację w wydziale zakończył ostatni rocznik otrzymujący tytuł oficera dyplomowanego.

Nowy, XXI wiek przyniósł kolejne wyzwania, które miały wpływ na system edukacyjny. Najważniejsze z nich są związane z procesem osiągnięcia pełnej interoperacyjności ze strukturami Sojuszu oraz zagwarantowaną już integracją z Unią Europejską. Będąc pełnoprawnym członkiem tych organizacji, Polska będzie musiała utworzyć zintegrowany, cywilno-wojskowy system zarządzania przestrzenią powietrzną, który będzie odpowiadał światowym standardom. Ponadto musi mieć wykształconych specjalistów lotnictwa cywilnego i wojskowego, zdolnych do spełniania zadań w gospodarce narodowej i różnych koalicjach gospodarczo-militarnych. Aby to zrealizować potrzeba odpowiednich środków i wykształconych specjalistów.

Kadra Wydziału Lotnictwa i Obrony Powietrznej wystąpiła z inicjatywą wsparcia procesu dostosowywania się do nowych warunków. Polegała ona na kształceniu wojskowych i cywilnych menedżerów dla instytucji lotnictwa wojskowego i cywilnego, organizacji zarządzających przestrzenią powietrzną oraz usługowych przedsiębiorstw lotniczych.

Mając pozwolenie ministrów obrony i edukacji oraz Senatu AON, wydział przedstawił nową ofertę edukacyjną. Była ona skierowana do wszystkich zainteresowanych, ale głównie do osób związanych z szeroko rozumianym lotnictwem.

Od roku akademickiego 2001/2002 rozpoczęto kształcenie na zaocznych jednolitych i uzupełniających studiach magisterskich w specjalnościach zarządzanie ruchem lotniczym i zarządzanie organizacjami lotniczymi. Dla osób posiadających

wyższe wykształcenie uruchomiono zaoczne studium podyplomowe zarządzania lotnictwem.

Celem kształcenia w specjalności zarządzanie organizacjami lotniczymi jest przygotowanie absolwentów posiadających gruntowną i wszechstronną wiedzę w zakresie teorii zarządzania organizacjami lotniczymi (koncernami, przedsiębiorstwami lotniczymi i jednostkami sił powietrznych) oraz umiejętności jej twórczego i praktycznego zastosowania.

Natomiast celem kształcenia na studiach podyplomowych jest propagowanie racjonalnych i innowacyjnych postaw wobec problemów bezpieczeństwa i obronności państwa, a także rozwinięcie i pogłębienie wiedzy o komercyjnym i militarnym wykorzystaniu zasobów powietrznych państwa oraz o ruchu lotniczym. Ponadto kształtowanie umiejętności rozwiązywania problemów zarządzania ruchem lotniczym oraz cywilnymi i wojskowymi organizacjami lotniczymi w rozumieniu przedsiębiorstw lotniczych i jednostek sił powietrznych.

Aby osiągnąć zakładane cele kształcenia, opracowano założenia organizacyjne studiów. Są one zgodne z dokumentami normatywnymi dotyczących studiów cywilnych. Na ich podstawie powstały programy kształcenia.

Studia magisterskie jednolite trwają dziesięć semestrów, uzupełniające cztery semestry, a podyplomowe dwa.

Na studiach jednolitych studenci realizują czterdzieści trzy przedmioty, na uzupełniających dwadzieścia trzy. Zostały one pogrupowane w cztery działy: ogólne, podstawowe, kierunkowe i specjalistyczne. Pierwsze trzy grupy są wspólne dla obydwu specjalności. Ostatnia uwzględnia ich specyfikę i przygotowuje absolwentów do zadań założonych w celach kształcenia. Studia kończą się egzaminem magisterskim, a absolwenci otrzymują dyplom ukończenia studiów wyższych i tytuł magistra lotnictwa.

Studia podyplomowe, realizowane przez dwa semestry, obejmują siedem przedmiotów (z seminariami dyplomowymi). Są one podzielone na przedmioty podstawowe i kierunkowe. Uczestnicy studium po napisaniu pracy studyjnej i złożeniu egzaminu końcowego otrzymują dyplom ukończenia studiów podyplomowych.

Ideą studiów zaocznych w wydziale, choć głównie podyplomowych, jest ujednolicenie poglądów na temat funkcjonowania współczesnego lotnictwa oraz konsolidacja kadr lotnictwa cywilnego i wojskowego. Założenia studiów zaocznych okazały się jak najbardziej słuszne, a zainteresowanie nimi przeszło najśmielsze oczekiwania. Świadczy to z jednej strony o atrakcyjności kierunku i specjalności, a z drugiej o braku w polskim systemie edukacyjnym studiów przygotowujących kadry dla lotnictwa, zwłaszcza cywilnego.

Reasumując, należy stwierdzić, że rok akademicki 2000/2001 zapoczątkował nowe podejście do systemu kształcenia kadr dla polskich sił powietrznych. Utworzenie studiów magisterskich, opracowanie programów do ich realizacji oraz przyjęte treści kształcenia sprawiają, że absolwenci wydziału zdobędą wykształcenie w pełni odpowiadające cywilnemu. Uzyskany przez nich tytuł magistra będzie równoznaczny z nadawanym w uczelniach cywilnych.

Pięćdziesięcioletni okres funkcjonowania pionu lotnictwa i obrony powietrznej oraz kształcenia kadr dla wojsk obrazuje bardzo wyraźnie, że koncepcje kształcenia, programy i treści w nich zawarte uwzględniały aktualną sytuację polityczno-militarną, a zwłaszcza ewolucję poglądów na użycie lotnictwa i sił obrony powietrznej. Nie zawsze jednak zmiany koncepcji kształcenia były wprowadzane przy jednomyślnej zgodzie dowódców wojsk i kadry wydziału. W początkowym okresie kadra, po konsultacjach w wojskach, wprowadzała treści przygotowujące operatorów, czyli kształcenie wąskospecjalistyczne. Nie odpowiadało to jednak koncepcji uogólniania problematyki. Z czasem kadra zaczęła forsować model procesu dydaktycznego zmierzający w kierunku integracji z kształceniem na studiach cywilnych. Nie zawsze zyskiwało to aprobatę ze strony wojsk, które z reguły oczekiwały szkolenia pragmatycznego. Jednak w drodze ewolucji programowej i treściowej wypracowano system kształcenia kadr dla sił powietrznych i lotnictwa cywilnego, spełniający wszelkie kryteria kształcenia na studiach wyższych. Nie była ona jednak łatwa. Proces kształcenia ciągle doskonalono i modyfikowano. O ogromnym wysiłku w tym zakresie świadczy fakt, że praktycznie każdy rocznik rozpoczynający studia kształcił się według nowych lub zmodyfikowanych programów kształcenia.

Okres ten pokazał, że wykładowcy wydziału potrafili przystosować się do przemian zachodzących w kraju, a tym samym i w siłach powietrznych. To oni wypracowywali teoretyczne podstawy użycia SP, wykorzystując początkowo najlepsze przykłady z historii działań bojowych lotnictwa i obrony powietrznej, a następnie ciągle je doskonaląc. Oni też jako pierwsi wypracowali teorię samodzielnych działań sił powietrznych po rozpadzie Układu Warszawskiego. Następnie stworzyli podstawy użycia polskich sił powietrznych działających w nowym sojuszu.

Wszystkie działania kadry wydziału były dokładnie przemyślane i uwzględniały zarówno ówczesne, jak i przyszłościowe uwarunkowania użycia sił powietrznych. Stworzyła ona i ciągle doskonaliła teorię działań WLOP w obronnych operacjach powietrznych oraz w kampanii strategicznej prowadzonej w obronie Rzeczypospolitej Polskiej.

2.2. Doskonalenie form i metod kształcenia

Prawidłowa realizacja procesu kształcenia zależy od wielu czynników. Należą do nich m.in.: ogólne założenia kształcenia, dobór przedmiotów i układ treści. Jednak najważniejszy jest właściwy dobór form i metod kształcenia. Formy odnoszą się do organizacyjnej strony kształcenia, natomiast metody do sposobu pracy wykładowcy ze studentem. Formy obejmują zewnętrzne warunki nauczania, czyli dobór przedmiotów i podmiotów tego procesu, połączenie ich w odpowiednie grupy, współpracę grup i jednostek, rodzaj zajęć oraz warunki miejsca i czasu realizacji procesu dydaktycznego. Metody wynikają częściowo z form i można je podzielić na podające, problemowe, waloryzacyjne i praktyczne.

Na dobór form i metod kształcenia rzutuje wiele czynników. O ile formy można ująć w ramy formalne, to o tyle metody należy wypracować i dostosować do form. Jest to proces skomplikowany i uzależniony od wielu czynników. Najważniejszymi jego ogniwami są uczniowie i nauczyciele. W zależności bowiem od ogólnego ich przygotowania, sposobów przekazywania i rozumienia treści kształcenia, zależy uzyskany efekt, czyli wykształcenie absolwenta.

Proces doboru form i metod kształcenia w pionie lotnictwa był ściśle uzależniony od koncepcji kształcenia, struktur organizacyjnych, poziomu przygotowania studiujących oraz kwalifikacji kadry dydaktycznej.

Pięćdziesięcioletni okres funkcjonowania pionu sił powietrznych to ciągłe doskonalenie form i metod kształcenia oraz poszukiwanie najlepszych rozwiązań, dostosowanych do aktualnych potrzeb. Nie był to proces prosty. W okresie funkcjonowania fakultetu tylko ok. 30 procent kadry dydaktycznej legitymowało się wykształceniem wyższym. Praktycznie nikt z wykładowców nie miał doświadczenia dydaktycznego. Także większość oficerów przyjętych na studia nie miała właściwego przygotowania potrzebnego do rozpoczęcia studiów. Wielu wstępowało do wojska, gdy obowiązywało hasło: nie matura, lecz chęć szczera zrobi z ciebie oficera. Część z nich wytypowano na studia w nagrodę za dobrą służbę. Jednak wzorowa służba w jednostce nie zawsze była równoznaczna z ogólnymi horyzontami myślowymi i przygotowaniem intelektualnym. To z kolei wpływało na tempo przyswajania wiedzy, jej analizowania i stosowania w praktyce. Większość z kwalifikowanych na studia oficerów nie posiadała także nawyków samodzielnej pracy umysłowej.

Uwzględniając powyższe uwarunkowania, w początkowym okresie funkcjonowania fakultetu organizowano dla zakwalifikowanych na studia oficerów kursy przygotowawcze. Następnie dzielono ich na grupy szkoleniowe, starając się przy tym stosować zasadę doboru oficerów według stopnia przygotowania ogólnego. Jednak z reguły byli oni słabo przygotowani do samodzielnej pracy, w związku z czym wprowadzono dla nich obowiązkową naukę własną, na której codziennie planowali swoją pracę. Zajęcia programowe odbywały się od godziny 8.00 do 14.00, a jedna godzina lekcyjna trwała 50 minut. Nauka własna rozpoczynała się o 16.00 i trwała cztery godziny zegarowe. Prowadzona była w salach wykładowych pod nadzorem dyżurnych wykładowców, którzy jednocześnie prowadzili konsultacje. Taki system miał swoje wady i nie sprawdzał się. Oficerowie zgrupowani w jednej sali rozpraszali się wzajemnie. W kolejnych latach, po zaostrzeniu kryteriów naboru i przyjęciu lepszych kandydatów na studia, odchodzono od obowiązkowej nauki własnej.

Do najczęściej stosowanych w tym czasie metod nauczania należały wykłady, seminaria i zajęcia grupowe. Zgodnie z celami studiów miały one kształtować u słuchaczy zdolności poznawcze i umiejętności twórczego myślenia. Był to jednak proces żmudny i powolny. Przewagę w tym czasie miały metody podające, w mniejszym stopniu stosowano aktywizujące, zmuszające słuchaczy do pracy intelektualnej. W miarę rozwoju i doskonalenia procesu dydaktycznego oraz naboru na studia lepiej przygotowanych kandydatów, zmieniały się proporcje stosowanych metod

kształcenia*. W szerszym zakresie stosowano metody wymagające indywidualnej pracy słuchaczy z materiałami dydaktycznymi.

Przedstawione powyżej metody przekazywania wiedzy były uzupełnione zajęciami praktycznymi. Należały do nich ćwiczenia taktyczno-operacyjne, zajęcia grupowe połączone z pracą na mapach w salach i terenie. Proces dydaktyczny był ponadto wzbogacony obozami polowymi, podróżami polowymi oraz historyczno-wojskowymi. Ważnymi jego elementami były wówczas także praca samodzielna, praktyki liniowe (lotnicze) oraz przygotowanie pracy dyplomowej.

W pierwszych latach funkcjonowania fakultetu o doborze metod kształcenia w dużej mierze decydował poziom przygotowania metodycznego i fachowego kadry dydaktycznej oraz poziom przygotowania ogólnego słuchaczy. Doskonalenie i wzbogacanie metod kształcenia prowadzono systematycznie.

Wprowadzony w 1955 roku Statut Akademii określał metody pracy szkoleniowej. Należały do nich wykłady seminaryjne, zajęcia grupowe w salach i terenie, ćwiczenia i zajęcia praktyczne w gabinetach, pracowniach i laboratoriach, kolokwia i egzaminy, samodzielne zajęcia słuchaczy, konsultacje, a także praktyki w jednostkach wojskowych. Sposób realizacji powyższych zajęć określała instrukcja komendanta uczelni. Pomimo ujęcia metod kształcenia w dokumentach normatywnych w dalszym ciągu przeważały metody podające. Wynikało to głównie z faktu, że zarówno kadra, jak i studenci nie byli w pełni przygotowani do samodzielnej pracy. Stosowane metody usprawiedliwiały także braki w literaturze podstawowej, dopiero później opracowywanej przez kadrę dydaktyczną.

Uboga oferta metodologiczna była odzwierciedleniem sytuacji w kraju. Brakowało ludzi z wyższym wykształceniem, którzy byliby gotowi podjąć trud przekazywania wiedzy innym. Organizatorzy kształcenia wyższych kadr dowódczych przyjęli na siebie ten obowiązek. Po latach żmudnej pracy zanotowano widoczne efekty, a stosowane metody wzbogacano, stosując na przykład ćwiczenia na mapach z dynamiką działań na prowizorycznym stanowisku dowodzenia, wprowadzając ćwiczenia dwuszczeblowe, zwiększając (przy nauczaniu przedmiotów taktycznych) liczbę zajęć grupowych.

Od roku akademickiego 1958/1959 wprowadzono wymóg, by każdy kandydat na studia legitymował się średnim wykształceniem (wykładowcy spełnili ten warunek już wcześniej). Od tego czasu nastąpił zdecydowany postęp w usprawnianiu procesu dydaktycznego. Można było bowiem wprowadzić większą samodzielność słuchaczy. Znacznie zwiększono liczbę seminariów i zajęć grupowych, a także ćwiczeń na mapach i szkieletowych opracowanych według nowych zasad. Wychodzono z założenia, że ćwiczenia te doskonalą umiejętności słuchaczy i wyrabiają w nich cechy dowódcze. Uczą także samodzielności w pracy. Wprowadzono również nowe formy zajęć. Były nimi ćwiczenia domowe i prace własne. Traktowano je jako czynniki mobilizujące słuchaczy do samodzielnej pracy. Zwiększono także wymagania wobec studiujących. Wymagano od nich nie tylko znajomości meryto-

* Por. Załącznik 9 – Zestawienie porównawcze form i metod kształcenia.

rycznej strony zagadnienia, ale samodzielnego, logicznego i uzasadnionego rozwiązywania problemów współczesnego pola walki.

Ważną formą realizacji procesu dydaktycznego były praktyki słuchaczy w oddziałach i związkach taktycznych. Już w 1956 roku przyjęto w akademii instrukcję dotyczącą przebiegu praktyk. Zakładała ona, że praktyka stanowi organiczną część procesu dydaktycznego i służy utrwalaniu zdobytych wiadomości teoretycznych w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego i specjalnego. Zadaniem dowództw jednostek wojskowych było tworzenie jak najkorzystniejszych warunków do osiągnięcia zakładanych celów praktyki. Opiniowali oni przebieg i wyniki pracy słuchaczy podczas praktyki. Instrukcja zakładała, że słuchacze winni ją odbywać na stanowiskach o jeden szczebel wyższych od dotychczas zajmowanych. W myśl instrukcji każdy słuchacz indywidualnie przygotowywał się do praktyki zgodnie z treścią postawionych zadań. Za przebieg praktyki odpowiedzialni byli szefowie katedr, natomiast bezpośredni nadzór nad jej przebiegiem sprawowali wyznaczeni z katedr kierownicy praktyk. Po jej zakończeniu każdy słuchacz opracowywał pisemne sprawozdanie z przebiegu. Wyniki były omawiane na posiedzeniu Rady Naukowej Akademii w ciągu dwóch miesięcy od zakończenia praktyk. Ciekawą inicjatywą z okresu funkcjonowania fakultetu było wprowadzenie praktyk nawigatorskich dla oficerów, którzy nie byli pilotami. Odbywali oni loty dzienne i nocne w OSL i wykonywali zadania nawigacyjne lecąc po nakazanej trasie. Po zaliczeniu zadań i zdaniu odpowiednich egzaminów 50 z nich uzyskało tytuł nawigatora.

Przewartościowania formalnoprawne oraz w proporcjach metod nauczania sprawiły, że w końcowym okresie funkcjonowania fakultetu – zgodnie z dokumentami normatywnymi i opiniami kadry – zakończył się proces nauczania, a rozpoczął studiowania, chociaż nie było to jeszcze studiowanie w dosłownym znaczeniu. Z dzisiejszego punktu widzenia, na podstawie analizy dokumentów szkoleniowych z tamtego okresu, można go określić mianem studiowania z dużą dawką elementów szkolenia. Potwierdza się przy tym zasada, że nauki nie można uprawiać na rozkaz. Musi to być proces w pełni przemyślany i dojrzały. Żeby w pełni osiągnąć zakładane cele, trzeba spełnić szereg warunków i konsekwentnie realizować proces dydaktyczny.

W okresie funkcjonowania Wydziału Wojsk Lotniczych i OPL nie zmieniły się zasadniczo formy i metody kształcenia. Doskonalono dotychczas obowiązujące, zmieniając tylko proporcje w poszczególnych metodach, zmierzając w kierunku uaktywnienia słuchaczy.

Rozszerzenie oferty programowej w 1963 roku nie wpłynęło na zmiany form i metod kształcenia. Pomimo ciągłego dążenia do zwiększenia wymagań wobec słuchaczy i ich aktywizacji, w dalszym ciągu dominowały wykłady. Na studiach dyplomowych ok. 50 procent materiału realizowano przy zastosowaniu tej metody. Na wyższych kursach doskonalenia oficerów sytuacja przedstawiała się podobnie. Wyjątkiem był Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów OPK, na którym wykłady stanowiły 61 procent zajęć. Była to sytuacja specyficzna, ale dogłębnie przemyślana. Był to bowiem pierwszy kurs dla wyższej kadry nowo powstałego rodzaju sił zbroj-

nych. Braki kadrowe w wojskach – z jednej strony oraz chęć przekazania w stosunkowo krótkim czasie jak najszerszej wiedzy – z drugiej, sprawiły, że na kursie dominowały metody podające. Uzupełniano je w początkowym okresie funkcjonowania oddziału seminariami, zajęciami praktycznymi, ćwiczeniami dowódczo-sztabowymi oraz pracą samodzielną. Nową metodą wprowadzoną do programów były repetycje, czyli powtórzenia już zrealizowanego materiału.

Zastosowanie powyższych metod do realizacji programu nie sprzyjało rozwojowi słuchaczy. Nastawieni byli oni głównie na odbieranie informacji, ich powtarzanie i zapamiętywanie. Także formy kształcenia pozostały niezmienione. Studiujący oficerowie zaliczali praktyki polowe i praktyki w jednostkach wojskowych, egzaminy semestralne, roczne i dyplomowe.

Uwzględniając specyfikę kursów doskonalenia oficerów, część zajęć realizowano w formie ćwiczeń doskonalących. W ich trakcie przerabiano treści programowe przydatne w praktycznym działaniu na określonych stanowiskach.

Na podstawie analizy dokumentów z tego okresu można wysnuć tezę, że nie wszyscy absolwenci byli w pełni przygotowani do działania. Dowódcy zgłaszali zapotrzebowanie na oficerów uniwersalnie przygotowanych, głównie praktyków, potrafiących działać w każdej sytuacji. Kłóciło się to z zasadami realizacji procesu dydaktycznego. W uczelni wyższej nie można było przygotować absolwenta w równym stopniu teoretycznie i praktycznie. Główną zasadą działania uczelni wyższej winno być przekazanie słuchaczowi podstawowych wiadomości, nauczenie go pracy z materiałami dydaktycznymi, wdrożenie do logicznego i syntetycznego myślenia, następnie wytyczenie kierunku jego dalszego, indywidualnego rozwoju.

Ówczesna rzeczywistość odbiegała od powyższych zasad. Starano się, robiąc gest w stronę dowódców, przekazać studiującym jak najszerszą wiedzę, wystarczającą na wszystkie okoliczności pracy dowódczo-sztabowej.

Proces dydaktyczny ciągle wzbogacano. Stosowano nowe metody do prezentowania treści kształcenia. Jedną z nich były wprowadzone w 1963 roku filmy instruktażowe i szkoleniowe. Od roku akademickiego 1964/1965 zostały ujednolicone zajęcia egzaminacyjno-kontrolne: egzaminy, repetycje, kolokwia. Wprowadzono zasadę, że wszystkie zajęcia sprawdzające będą prowadzone w formie pisemnej. Takie rozwiązanie miało zarówno zalety, jak i wady. Część słuchaczy lepiej potrafiła się wypowiadać, część łatwiej wyrażała swoje myśli w pracy pisemnej.

Proces dydaktyczny został także wzbogacony większą liczbą podróży wojskowo-historycznych oraz polowo-operacyjnych. Miały one ścisły związek z treściami kształcenia. Traktowano je jako łączenie teorii z praktyką oraz zapoznanie z dziejami oręża polskiego na przykładzie działań 1 Armii WP podczas II wojny światowej.

Na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych zwracano szczególną uwagę na problem samodzielnego studiowania oraz potrzebę kształtowania u słuchaczy zdolności poznawczych i umiejętności twórczego myślenia. Zakładano, że absolwent oddziału powinien nie tylko zdobyć zasób wiedzy teoretycznej w zakresie swojej specjalności, ale także umiejętności organizatorskie, dowódcze i pedagogiczne oraz zdolność skutecznego oddziaływania na podwładnych. Studia miały go

też nauczyć umiejętności logicznego wnioskowania, racjonalnego przewidywania oraz samodzielnego, twórczego rozwiązywania skomplikowanych zagadnień operacyjno-taktycznych na przyszłym, atomowym polu walki.

Realizacja powyższych założeń była możliwa dzięki zmianom w układzie form i metod kształcenia. Zawężeniu ulegały metody podające wiedzę teoretyczną. Na ich miejsce wprowadzano zajęcia wymagające zwiększonego nakładu pracy słuchaczy oraz większą liczbę ćwiczeń dowódczo-sztabowych. Niektóre z ćwiczeń prowadzono w terenie wspólnie ze słuchaczami kursów ogólnowojskowych.

W programach wyraźnie zmieniły się proporcje pomiędzy metodami kształcenia. Zmniejszyła się liczba zajęć realizowanych metodami podającymi. Zmalała do 30 procent czasu dydaktycznego liczba wykładów (na kursach doskonalenia do 25 procent), zwiększono liczbę seminariów i ćwiczeń, a także ćwiczeń grupowych oraz ćwiczeń na mapach. Dwa razy więcej czasu przeznaczono na pracę samodzielną.

Zdecydowany wzrost liczby ćwiczeń spowodował potrzebę ich uatrakcyjnienia. Wprowadzono nowe metody ich realizacji. Rozszerzono ogólną liczbę zajęć w terenie oraz organizowano więcej ćwiczeń z wykorzystaniem transportu kolejowego. Były to tak zwane „ćwiczenia pociągowe". Wprowadzono też obozy szkoleniowe, ćwiczenia na realnych stanowiskach dowodzenia w wojskach oraz ćwiczenia o charakterze gier wojennych z wojskami. Realizowano także w wojskach ćwiczenia lotniczo-taktyczne z dynamiką i lotami samolotów. Część ćwiczeń realizowano wspólnie ze słuchaczami kursów ogólnowojskowych. Inną formą zajęć doskonalących było wprowadzenie do procesu kształcenia szkoleń specjalistycznych w ośrodkach szkolenia oraz pokazy taktyczne i techniki bojowej poszczególnych rodzajów wojsk.

Doświadczenia w realizacji programów, ciągłe poszukiwanie dróg do osiągnięcia lepszych efektów spowodowały, że w ostatnich latach funkcjonowania oddziału wprowadzono dla najzdolniejszych tzw. indywidualizację nauczania. Polegała ona na rozwijaniu umiejętności i predyspozycji słuchaczy przez stworzenie systemu konsultacji, dodatkowych zajęć typu fakultatywnego oraz indywidualnej pracy wykładowców z najlepszymi słuchaczami. Nie zapomniano przy tym o najsłabszych. Dla nich został zorganizowany system pomocy, mający na celu usunięcie braków w ich wykształceniu.

Proces kształcenia w Wydziale Wojsk Lotniczych i OPK realizowano na podstawie nowych programów. Rozszerzono w nich aktywizujące metody nauczania, wprowadzono także więcej ćwiczeń i seminariów. Odbywało się to kosztem liczby wykładów. Obok dotychczasowych wprowadzono nowe formy ćwiczeń: główne, doskonalące, specjalistyczne, kontrolne oraz egzaminacyjne, które dzieliły się na epizodyczne i kilkugodzinne. Ponadto na zakończenie każdego roku studiów prowadzono ćwiczenie szkieletowe oraz gry wojenne.

Tak duża liczba ćwiczeń (kilkadziesiąt w ciągu trzech lat studiów), które możemy zaliczyć do praktycznych metod kształcenia, powodowała, że słuchacze w tym okresie stawali się głównie operatorami wytrenowanymi w nanoszeniu sytuacji taktycznych na mapy oraz planowaniu użycia lotnictwa, sił OPK i logistyki. Właściwie sytuacja w tym zakresie nie zmieniła się przez cały okres funkcjonowania wydziału

(do 1990 roku). Osiągnięto określone proporcje w liczbie poszczególnych metod przekazywania i utrwalania wiedzy. Wykłady zajmowały ok. 30 procent, seminaria ok. 20 procent, a metody, które możemy określić mianem praktycznych 50 procent czasu zajęć programowych. Ograniczono liczbę godzin pracy samodzielnej. Był to celowy zabieg wynikający z chęci podniesienia rangi studiów w wydziale. Studiowanie polegało na samodzielnym pogłębianiu wiedzy, bez żadnych wskazań czy sugestii, jak to robić. Inaczej sytuacja przedstawiała się na kursach, gdzie rozszerzono pracę samodzielną do 155 godzin w czasie programowego kształcenia. Ponadto przewidywano na ten cel wykorzystanie czasu pozaprogramowego w granicach około dwóch godzin dziennie według uznania słuchaczy.

Ostatnie lata funkcjonowania wydziału w strukturach ASG wniosły zmiany do programów kształcenia. Wprowadzono cykl zajęć realizowanych w formie spotkań, pokazów, informacji z problematyki funkcjonowania jednostek wojskowych oraz wymagań na określonych stanowiskach. Zajęcia były prowadzone przez przedstawicieli wojsk i instytucji. Ich celem było rozszerzenie horyzontów myślowych i wyobraźni słuchaczy, wzbudzenie zainteresowań w różnych dziedzinach oraz urealnienie problematyki studiów, które polegało m.in. na bieżącej konfrontacji nauczanej teorii z rzeczywistością wojsk.

Właściwą realizację procesu dydaktycznego zapewniała w tym czasie właściwie ukierunkowana praca metodyczna. Koncentrowała się ona na doskonaleniu pracy nauczycieli akademickich ze słuchaczami w godzinach lekcyjnych i pozalekcyjnych, na konsultacjach indywidualnych i grupowych przed ważniejszymi zajęciami i ćwiczeniami, podniesieniu na wyższy poziom materiałów szkoleniowych, zarówno pod względem merytorycznym, jak i metodycznym. Dodatkowo praca metodyczna zakładała stosowanie jednolitych zasad sprawdzania wiedzy i umiejętności podczas kolokwiów, egzaminów i innych zajęć, dokonywanie ocen i analiz działalności dydaktycznej i metodycznej oraz upowszechnianie najbardziej efektywnych form i metod kształcenia wśród nauczycieli akademickich wydziału.

W okresie funkcjonowania pionu lotnictwa i OPK w strukturach ASG, wypracowano solidne podstawy do właściwej realizacji procesu dydaktycznego. Drogą doświadczeń dostosowano formy i metody kształcenia do ówczesnych wymogów wojsk. Kłóciło się to niekiedy z ogólnymi celami kształcenia, czyli wszechstronnym wykształceniem oficerów. Obecnie można stwierdzić, że absolwent, był wówczas bardziej operatorem, wykonawcą praktycznych czynności planistyczno-organizacyjnych. Nie był przystosowany w pełni do samodzielnego działania, gdyż brakowało mu wszechstronnego wykształcenia ogólnego. Ta sytuacja zmieniła się dopiero po przemianach społeczno-politycznych i militarnych oraz powołaniu Akademii Obrony Narodowej.

W pierwszych latach funkcjonowania pionu sił powietrznych w nowej uczelni nauczanie przebiegało dwutorowo, gdyż należało zakończyć kształcenie oficerów, którzy rozpoczęli studia trzyletnie przed przemianami. Rozpoczęto także kształcenie na studiach dwuletnich, realizowanych według nowych założeń. Był to typowy okres przejściowy. Stosowano w nim formy i metody kształcenia używane poprzed-

nio oraz starano się wypracowywać nową koncepcję procesu dydaktycznego, jednakże dominowały metody wywodzące się z czasów ASG.

Najczęściej stosowanymi metodami realizacji procesu dydaktycznego były zajęcia grupowe, wykłady, seminaria, zajęcia praktyczne oraz ćwiczenia dowódczo-sztabowe. Zajmowały one ponad 85 procent programowych zajęć lekcyjnych. Pozostałą część stanowiły konwersatoria, ćwiczenia i pokazy oraz kolokwia, ćwiczenia sprawdzające i sprawdziany, repetycje i egzaminy. Na typowe formy sprawdzające przeznzczano ok. 10 procent czasu zajęć lekcyjnych. Jeżeli uwzględnimy ponadto, że każdy cykl zajęć w ciągu trzech lat studiów kończyły ćwiczenia grupowe, a każdy semestr ćwiczenia główne, specjalistyczne i sprawdzające oraz kolokwia i egzaminy semestralne, roczne i końcowy z zakresu przerobionego materiału to uzyskujemy obraz słuchacza, który ciągle musiał zaliczać jakąś partię materiału. Oficer studiujący na studiach dyplomowych w wydziale musiał opanować bardzo duży zakres wiedzy, która nie zawsze była przydatna w działalności na nowym stanowisku pracy. Metody przekazywania i egzekwowania wiedzy wskazują, że słuchacz był pod ciągłą presją ćwiczeń grupowych oraz różnych form sprawdzających jego wiedzę. Jeżeli dodamy do tego wykaz ok. 600 pozycji literatury zalecanej do samodzielnego studiowania, to zdajemy sobie sprawę z przeciążenia obowiązkami. Na tym tle nasuwa się kilka pytań: Czy było to studiowanie? Jeśli tak, to czy było efektywne, czy też polegało jedynie na zapamiętaniu materiału teoretycznego?

Można stwierdzić, że w tym okresie kształcenie było jeszcze mocno „utechnicznione", a równocześnie wąskospecjalistyczne. Podczas trzyletnich studiów następowało przesunięcie środka ciężkości w zakresie stosowanych form i metod kształcenia. Pierwszy rok był zdominowany przez metody podające, podczas drugiego proporcje się wyrównały, natomiast w trzecim roku dominowały różnego rodzaju formy aktywizujące i sprawdzające.

W programach opracowanych według nowych założeń zmieniły się proporcje pomiędzy poszczególnymi formami i metodami. Prawie całkowicie wyeliminowano repetycje i egzaminy, włączając je do sesji semestralnych, zmniejszono także liczbę wykładów. Zajmowały one ok. 24 procent programowych zajęć lekcyjnych na kierunku WL, ok. 26 procent na logistyce i ok. 28 procent na OP. Zwiększono natomiast do 12 procent liczbę seminariów, do 32 procent konwersatoriów oraz do 17 procent liczbę zajęć praktycznych.

W dalszym ciągu stosunkowo dużo czasu w trakcie studiów przeznaczano na przekazywanie wiedzy teoretycznej, natomiast za mało na metody stymulujące myślenie. Poprzez stosowanie takich metod i form nauczania kształcono oficera – specjalistę o wąskim zakresie wiedzy, który nie był w stanie w pełni rozwinąć swoich możliwości intelektualnych. Przyczyn tego stanu rzeczy należy upatrywać w zbyt dużym obciążeniu oficerów ćwiczeniami oraz różnego rodzaju zaliczeniami. Mobilizowały one słuchaczy do pracy z książką tylko na krótki czas i były traktowane przez nich jako zło konieczne.

Pierwszy kurs operacyjno-taktyczny oficerów WLOP także nie stymulował rozwoju intelektualnego oficerów. Zastosowane formy i metody wskazywały, że główny

nacisk położono na przekazanie uczestnikom dużej porcji wiadomości. Było to podyktowane faktem nieznajomości przez nich nowej teorii użycia sił powietrznych. Taki sposób przekazywania wiedzy miał w założeniach autorów programu, przyspieszyć przygotowanie absolwentów kursu do funkcjonowania w siłach powietrznych. Było to założenie słuszne, gdyż nowo powstałe wojska cierpiały na brak uniwersalnie przygotowanych kadr.

Nowe wyzwania polityczno-militarne wpłynęły na poszukiwanie nowych form i metod kształcenia. Priorytetem zaczęło się stawać ukierunkowanie wiedzy teoretycznej na rozwiązywanie problemów taktyczno-operacyjnych. Na stałe weszło do działalności wydziału szkolenie doskonalące kadry. Poświęcano je głównie najważniejszym problemom funkcjonowania wojsk i ich użycia oraz nowym elementom sztuki wojennej i operacyjnej. Ciekawą formą szkolenia były także zajęcia metodyczne mające na celu wypracowanie jednolitych form i metod realizacji poszczególnych zajęć.

Konsekwentnie dążono do uaktywnienia studentów i zmianę ich nastawienia do studiowania w wydziale. W programach studiów przyjętych na lata 1992–1994, przy zachowanym wymiarze zajęć realizowanych metodą podającą, zwiększono do ok. 21 procent liczbę seminariów i konwersatoriów. Utrzymano dotychczasową liczbę zajęć praktycznych. Zmniejszono liczbę zajęć przeznaczoną na realizację ćwiczeń grupowych i dowódczo-sztabowych, nie ograniczono jednak liczby ćwiczeń. W dalszym ciągu studenci podczas nauki realizowali ok. 20 ćwiczeń z mapami. W 1995 roku zrezygnowano z ćwiczeń wprowadzających i sprawdzających.

Studenci mieli zapewniony dostęp do wszystkich materiałów dydaktycznych. Uczono ich racjonalnego i umiejętnego łączenia teorii z praktyką. Podkreślano, że szeroka wiedza teoretyczna, nie tylko z zakresu taktyki i sztuki operacyjnej, jest przydatna do rozwiązywania większości problemów taktycznych. Jednak programy oraz metody i formy ich realizacji nie były do końca adekwatne do założeń. Proces dydaktyczny ukierunkowany był w dalszym ciągu na wykształcenie w wąskim rozumieniu dowódcy – oficera sztabu.

Równolegle z aktywizacją studentów wprowadzono do procesu dydaktycznego formy zajęć mające na celu jego uatrakcyjnienie. Jedną z nich były konwersatoria, prowadzone po zakończeniu cyklu tematycznego, w jednostkach wojskowych. W kolejnych latach rozszerzano zakres zajęć w terenie. Studenci zapoznawali się ze specyfiką i zadaniami instytutów naukowych i zakładów produkcyjnych. W programach na stałe zagościły zajęcia w Wojskowym Instytucie Medycyny Lotniczej, Instytucie Technicznym Wojsk Lotniczych oraz Zakładach Lotniczych Świdnik i Okęcie, a także w Muzeum Lotnictwa i Wojskowym Ośrodku Szkoleniowo-Kondycyjnym w Groniku.

Przedsięwzięcia te pomagały na bieżąco skonfrontować teorię i praktyczne jej zastosowanie w jednostkach oraz przybliżały specyfikę jednostek poszczególnych rodzajów wojsk. Ugruntowanie wiedzy teoretycznej dokonywało się także podczas podróży studyjnej, po zakończeniu pierwszego roku studiów. Uczestniczyli w niej oficerowie niebędący pilotami. Piloci odbywali w tym czasie praktyki lotne. Było to

niezbyt fortunne rozwiązanie, gdyż członkowie personelu latającego w ogóle nie poznawali specyfiki jednostek obrony powietrznej.

Kolejnym etapem doskonalenia form i metod kształcenia były lata 1995–1997. W opracowanych programach kształcenia zmniejszono po raz kolejny liczbę wykładów. Wyeliminowane zajęcia praktyczne zastąpiono pokazami i podróżami studyjnymi, a ich wymiar zmniejszono o 15 procent. Dzięki temu było możliwie zwiększenie liczby zajęć seminaryjnych i grupowych.

Formy i metody kształcenia ciągle uatrakcyjniano. Wprowadzono ćwiczenia ze wspomaganiem komputerowym. Aby lepiej przygotować studentów pierwszego roku studiów kierunków WL i OP do udziału w ćwiczeniu szkieletowym, zastosowano ciekawy eksperyment. Polegał on na przeprowadzeniu dwunastogodzinnych wspólnych zajęć dotyczących efektywności OP i jej pokonywania. Zajęcia były prowadzone metodą ćwiczeń seminaryjnych. Studentom przedstawiano określoną sytuację taktyczną. Zadaniem grup lotniczych było wykazanie słabości ugrupowania OP oraz wypracowanie sposobów jej pokonania. Studenci z OP mieli zrealizować obronę, by lotnictwo nie mogło jej pokonać. Były to zajęcia, które pomagały kształtować zmysł taktyczny u studentów oraz wyrabiały umiejętność elastycznego i nie zawsze konwencjonalnego działania. W celu lepszego zgrywania ćwiczących zespołów oraz przygotowania studentów do realizacji ćwiczeń akademickich wprowadzono do programów kształcenia ćwiczenie opracowywane przez studentów drugiego roku studiów (w trzecim semestrze) i następnie przeprowadzane przez nich ze studentami pierwszego roku.

Innowacją w procesie dydaktycznym było włączenie studentów do prowadzenia zajęć seminaryjnych i konwersatoryjnych. Zajęcia polegały na przygotowaniu przez wytypowanego studenta wprowadzenia do zajęć, a następnie zrealizowaniu co najmniej jednego zagadnienia. Taka forma zajęć wymagała od studentów wzmożonego wysiłku. Musieli się oni wcielić w rolę wykładowców, co wiązało się z opanowaniem zdecydowanie szerszej partii materiału. Studenci prowadzący zajęcia kierowali dyskusją i ustosunkowywali się do omawianych problemów i zagadnień.

Na realizowanych w tym okresie studiach podyplomowych i kursach, w dalszym ciągu dużo miejsca zajmowały wykłady (od 38 procent na studiach podyplomowych do 47 procent na kursie oficerów stanowisk dowodzenia). Kurs oficerów stanowisk dowodzenia był nowym przedsięwzięciem dydaktycznym prowadzonym w wydziale. Organizatorzy kosztem form i metod aktywizujących wprowadzili więc metody podające. Odbijało się to na poziomie realizowanych zajęć. Oficerowie nastawieni na odbiór wiedzy mieli za mało czasu, by prezentować swoje przemyślenia wynikające z bogatego doświadczenia.

Na studiach dyplomowych wprowadzono nowe metody realizacji zajęć. Należały do nich ćwiczenia seminaryjne, specjalistyczne i praktyczne. Nadawały one wyższą rangę dotychczasowym zajęciom praktycznym i grupowym.

Wprowadzenie w 1998 roku studiów zintegrowanych nie zmieniało metod. Jedyną innowację zastosowano podczas zajęć taktycznych. Wszyscy studenci zapoznawali się z problematyką taktyki sił powietrznych, natomiast wiedzę kierunkową

doskonalili w grupach specjalistycznych. Nową metodą realizacji zajęć były ćwiczenia audytoryjne. Zastosowano w nich elementy ćwiczeń i zajęć grupowych. Zdecydowanie zostały zmienione proporcje w stosowaniu różnych form i metod zajęć. Zmniejszeniu do 21 procent uległa liczba wykładów, zwiększona do 26 procent została liczba seminariów. Formy i metody aktywizujące zajmowały w sumie ok. 67 procent czasu zajęć. W następnym roku program zmodyfikowano i uzyskał on miano przejściowego. Po raz kolejny zmniejszeniu uległa liczba wykładów, tą metodą realizowano już tylko 17 procent zajęć. Natomiast formy i metody aktywizujące zajmowały ponad 73 procent czasu programowego kształcenia. Dzięki temu studenci byli zmuszeni do analizowania treści we własnym zakresie oraz przedstawiania w trakcie zajęć problemów, a także wyciągania konstruktywnych wniosków.

Program przejściowy wprowadził do procesu dydaktycznego wiele nowych elementów. W sferze merytorycznej i metodycznej realizowany był od ogółu do szczegółu. W sferze funkcjonalnej następowało stopniowanie trudności stosowanych przedsięwzięć dydaktycznych. Każdy blok tematyczny poprzedzały wykłady. Następnie były realizowane seminaria, konwersatoria, pokazy, ćwiczenia audytoryjne i epizodyczne. Uwieńczeniem kształcenia był udział studentów w ćwiczeniach dowódczo-sztabowych, początkowo jednostronnych i jednoszczeblowych, poprzez wydziałowe do wieloszczeblowych. Po pierwszym roku studiów studenci przygotowywali pracę roczną. Najlepsze z prac ukazywały się w formie artykułów w „Przeglądzie WLiOP". Studia kończyły egzaminy dyplomowe, podczas których studenci bronili opracowanych prac oraz zdawali przekrojowy egzamin z problematyki dwuletniego kształcenia.

Realizacja nowoczesnego programu wymagała stosowania określonych kanonów. Utrzymano koncepcje prowadzenia seminariów i konwersatoriów w jednostkach wojskowych przez studentów. Przy realizacji zajęć w terenie stosowano zasadę odchodzenia od pokazów na rzecz zajęć seminaryjno-konwersatoryjnych.

Formy i metody realizacji programu przejściowego sprawdziły się. Dzięki temu stały się bazą wyjściową do realizacji programu magisterskiego.

Program studiów magisterskich burzył w pewnym sensie dotychczasowy sposób realizacji procesu dydaktycznego. Wykaz przedsięwzięć realizowanych podczas pięciosemestralnych studiów wskazuje na pewne różnice form w stosunku do poprzedniego programu. Do programowych zajęć lekcyjnych została włączona podróż studyjna (także dla pilotów) oraz przedsięwzięcia studyjne, czyli wizyty w ośrodkach badawczych i zakładach pracy. Wydzielono dodatkowe godziny czasu dyspozycyjnego. Dzięki temu wygospodarowano więcej czasu dla studentów. Wprowadzając nowy rodzaj działów przedmiotowych, zrezygnowano z tzw. przedmiotów kierunkowych, które decydowały o ocenach semestralnych i końcowych. W programie tym w zdecydowany sposób zmniejszono liczbę ćwiczeń z mapami. Zmieniły się także po raz kolejny proporcje w formach i metodach kształcenia. Wyraźnie zmniejszyła się liczba wykładów – do ok. 16 procent. Zwiększona została natomiast liczba seminariów i zajęć grupowych.

Studia magisterskie są także realizowane w trybie zaocznym. W programach wyszczególnia się zajęcia programowe. Są one prowadzone przemiennie podczas zjazdów, metodami podającymi, gównie wykładami oraz aktywizującymi – w formie seminariów i ćwiczeń. Dużo miejsca w programach studiów zaocznych zajmują samokształcenie i konsultacje przedmiotowe.

Studia, zarówno stacjonarne jak i zaoczne, kończą się egzaminem magisterskim. Składa się na niego prezentacja pracy kwalifikacyjnej oraz egzamin z problematyki kształcenia.

Zmiany w formach i metodach kształcenia oraz tendencje w aktywizowaniu procesu dydaktycznego wpłynęły na to, że wydział był i jest powszechnie uznawanym centrum edukacji kadr dla sił powietrznych. Dzięki temu kadra wydziału mogła kreować ich wizerunek, dostarczając nowocześnie i odpowiednio wykształconych oficerów oraz tworząc podstawy teorii działań.

Kształcenie zaoczne wybiegało poza potrzeby wojsk. Stało się swego rodzaju pomostem między siłami powietrznymi a organizacjami lotnictwa cywilnego. Wspólne kształcenie kadr powinno zintegrować środowisko lotnicze i ułatwić zasady współpracy i wzajemnej odpowiedzialności za użytkowanie przestrzeni powietrznej.

2.3. Rozwój bazy dydaktycznej

Właściwa realizacja procesu kształcenia wymaga obok stosownie dobranej problematyki oraz form i metod jej przekazywania, także zabezpieczenia materiałowo-technicznego. Składają się na nie materiały dydaktyczne oraz baza odpowiednia do realizacji poszczególnych zajęć.

W pionie, początkowo lotnictwa, później lotnictwa i OPK, a następnie sił powietrznych, przykładano dużą wagę do właściwego zabezpieczenia realizacji procesu kształcenia. Kadra wykonała ogromną pracę – opracowała materiały dydaktyczne i przygotowała bazę do realizacji kształcenia. W początkowej fazie kształcenia przedsięwzięcie to utrudniał brak odpowiednio przygotowanej kadry i jednolitej koncepcji teorii użycia lotnictwa. Wraz z realizacją programów rosło zapotrzebowanie na ich obudowę merytoryczną. Wykładowcy starali się na bieżąco opracowywać materiały wzbogacające wiedzę oficerów z taktyki lotnictwa. Dostosowywali teorię użycia lotnictwa wypracowaną w ZSRR do polskich realiów. Na podkreślenie zasługuje także fakt, iż pomimo dominującej teorii radzieckiej w opracowaniach znalazły także miejsce poglądy narodowe i z Zachodu. Ówczesne opracowania były poświęcone roli lotnictwa w działaniach bojowych oraz organizacji i wyposażeniu jego jednostek. Wypracowano koncepcje użycia poszczególnych rodzajów lotnictwa w natarciu i obronie, na szczeblach dywizji i korpusu armijnego, a także w operacji zaczepnej i obronnej armii. Wiele miejsca poświęcono zasadom dowodzenia i współdziałania lotnictwa.

Szczególnie silny akcent kładziono na natarcie lotnicze jako podstawę zabezpieczenia działań zaczepnych wojsk lądowych. Autorzy wyszczególniali trzy jego

fazy. Były to wstępne i bezpośrednie przygotowanie lotnicze oraz wsparcie natarcia. Wykazywali oni, że lotnictwo jest siłą dominującą na polu walki i często decyduje o losach operacji. Podkreślano, że działania lotnictwa szturmowego i bombowego pozwolą nacierającym wojskowym rozwinąć szybkie tempo pokonywania obrony nieprzyjaciela i zmniejszyć tym samym straty własne.

Wykazywano, że manewrowy charakter działań i konieczność zmasowania wysiłku lotnictwa na najważniejszych kierunkach i obiektach wymaga scentralizowanego dowodzenia flotą powietrzną. Wiązało się to z jej uniezależnieniem od dowództw ogólnowojskowych. Lotnictwo powinno zabezpieczać działania wojsk lądowych głównie na zasadzie wsparcia, a nie przydziału do związków operacyjnych. Aby współdziałanie spełniało oczekiwania stron, dowódca ogólnowojskowy musiał umiejętnie sprecyzować najważniejsze zadania i jasno określić cel działania lotnictwa. Zakładano bowiem, że możliwości lotnictwa nie zawsze pozwolą na wykonanie wszystkich stawianych przed nim zadań. Wspieranie działań obronnych przez lotnictwo miało służyć zwiększeniu głębokości oddziaływania na nieprzyjaciela, aktywności i trwałości obrony oraz odporności na ataki lotnictwa przeciwnika.

Podkreślano duże znaczenie rozpoznania wojskowego oraz nawigatorskiego zabezpieczenia działań lotnictwa. Wspomagały one pracę dowódcy lotniczego podczas organizacji i prowadzenia działań. Opracowywano także materiały z zakresu zabezpieczenia naziemnego, łączności lotniczej i bombardowań, a także OPL wojsk.

Problematyka wielu skryptów była pionierska. Stanowiły one bogate źródło informacji dla kadry i słuchaczy fakultetu, jak również oficerów wojsk lotniczych. Na ich podstawie unowocześniano i tworzono nowe treści zasad taktyki i sztuki operacyjnej lotnictwa. Były materiałem wyjściowym do opracowywania ćwiczeń i realizacji procesu dydaktycznego. Jako jedyne wówczas materiały szkoleniowe posiadały dużą wartość użytkową. Poglądy teoretyczne w nich zawarte były przekładane na praktyczną działalność lotnictwa.

Najbardziej twórczymi autorami materiałów dydaktycznych, w początkowym okresie działalności fakultetu byli: ppłk Zygmunt Sokołowski, mjr Jerzy Czownicki, płk Henryk Barchasz, ppłk Czesław Denderski, płk Józef Jungraw, mjr Mieczysław Gaworek i kpt. Eugeniusz Grysiewicz.

Druga połowa lat pięćdziesiątych charakteryzowała się burzliwym rozwojem broni i uzbrojenia oraz eskalacją zbrojeń. Wymusiło to zmianę koncepcji strategicznych i poglądów na charakter przyszłej wojny. Miało także przełożenie na korektę treści kształcenia. Wiązała się z tym też potrzeba skorygowania dotychczasowych bądź też opracowanie nowych materiałów dydaktycznych.

Opracowano materiały z problematyki organizacji i prowadzenia działań w początkowym okresie wojny. Uwzględniano w nim czynnik zaskoczenia w warunkach wojny z zastosowaniem broni masowego rażenia. Wskazywano możliwości i sposoby zmniejszenia skutków uderzeń bronią jądrową oraz możliwości i sposoby osłony samolotów, jej nosicieli. Przedstawiano zasady dowodzenia lotnictwem

w działaniach z bronią masowego rażenia. Podkreślano walory nowej techniki lotniczej i uzbrojenia.

Problemy użycia lotnictwa na atomowym polu walki były dokładnie i bardzo wszechstronnie analizowane. Starano się ocenić wpływ użycia broni jądrowej na lotnicze zabezpieczenie działań wojsk lądowych. Dużą pomocą w rozwiązywaniu powyższych problemów był dostęp do podstawowych ustaleń i założeń teoretycznych Armii Radzieckiej odnośnie do wykorzystania lotnictwa w warunkach obustronnego użycia broni atomowej. W celu przybliżenia zasad działania tej broni wykonano w fakultecie model bomby atomowej. Obrazował on elektroniczne, mechaniczne i akustyczne działanie ładunku jądrowego, wybuch oraz jego następstwa. Model został skonstruowany przez zespół kpt. Ryszarda Siedleckiego.

Wydatną pomoc w latach pięćdziesiątych przy opracowywaniu materiałów dydaktycznych kadra fakultetu otrzymała od akademii radzieckich w Monino i Moskwie oraz od ówczesnego doradcy komendanta gen. mjr. pil. Gawriła Prokofiewa.

Ważną rolę w nauczaniu słuchaczy fakultetu odgrywała baza szkoleniowa. Była ona przygotowana pod kątem wzbogacenia treści teoretycznych. Podstawowymi jednostkami bazy szkoleniowej były wówczas sale wykładowe, a do ćwiczeń gabinety przedmiotowe. Pion lotnictwa kilka razy zmieniał miejsce stacjonowania. Pierwszym była ulica Opaczewska, następnie Rembertów i bloki 22, 56, 25 i ponownie 22.

Budowa bazy dydaktycznej sięga początków fakultetu. Już bowiem w 1953 roku na ul. Opaczewskiej włączono w sieć łączności dowodzenia sale do ćwiczeń na mapach. Dzięki temu słuchacze pierwszego lotniczego kursu doskonalenia oficerów mogli wykorzystać urządzenia łączności do dowodzenia samolotami. System polegał na połączeniu w sieć sal wykładowych, w których umiejscowiono stanowisko dowodzenia, załogi samolotów na lotnisku i wykonujących zadanie w powietrzu. Komendy wydawane w jednej z sal były odbierane w dwóch pozostałych. Dzięki temu słuchacze doskonalili swoje umiejętności w zakresie dowodzenia i współdziałania w czasie startu, lotu i wykonywania zadania bojowego. Było to pionierskie rozwiązanie, które skutecznie wspomagało proces dowodzenia.

Rozwiązania techniczne wykorzystywano także do doskonalenia określania możliwości samolotów bojowych. W gabinecie techniki i uzbrojenia lotniczego zainstalowano specjalistyczne urządzenia. Przy ich pomocy określano możliwości wykonania zadania bojowego przez lotnictwo w trudnych warunkach atmosferycznych i w nocy. Uczono zasad racjonalnego lotu oraz sposobów atakowania celów naziemnych i powietrznych, dowodzenia samolotami w powietrzu, a także możliwości i sposobów naprowadzania samolotów na obiekty powietrzne i naziemne. Gabinet podlegał ciągłej modernizacji. Instalowano w nim nowe urządzenia, głównie z dziedziny radiotechnicznych środków wspomagania dowodzenia lotnictwem.

Przeniesienie fakultetu do bloku 22 w Rembertowie wiązało się z koniecznością odtworzenia dotychczasowej bazy, jej modernizacji i stworzenia nowej. Kadra dydaktyczna miała już pewne doświadczenie w tym zakresie. W salach grupowych zainstalowano instalację kablową. Umożliwiała ona utrzymywanie łączności pomię-

dzy nimi. Stwarzało to namiastkę stanowiska dowodzenia, na którym realizowano ćwiczenia. Powstały też dwa gabinety: techniki lotniczej i uzbrojenia lotniczego. Były one wyposażone w urządzenia techniczne, makiety i schematy. Zbudowano także od podstaw szkolne lotnicze stanowisko dowodzenia. Było to pierwsze stanowisko szkolne w uczelni. Obrazowano na nim dynamikę podczas ćwiczeń na mapach. Naprowadzano lotnictwo na cele powietrzne oraz ćwiczono loty lotnictwa rozpoznawczego, szturmowego i bombowego pod kątem rozpoznania i niszczenia lub obezwładnienia celów naziemnych.

Rok 1956 to kolejna przeprowadzka fakultetu, tym razem do bloku 56 i proces odtwarzania bazy szkoleniowej. Kadra, wykorzystując własne doświadczenia oraz pomoc materiałowo-techniczną Dowództwa Wojsk Lotniczych, przystąpiła do pracy. Największym osiągnięciem było zbudowanie w 1957 roku nowego szkolnego stanowiska dowodzenia, rozmieszczonego w kilku salach na czterech kondygnacjach. Przeznaczono je dla oddziału i związku taktycznego lotnictwa. Zainstalowano w nim środki łączności radiowej i przewodowej, podświetlane plansze i tablice oraz inne urządzenia odpowiadające realnym stanowiskom. Stanowisko wykorzystywano przez czternaście lat. Służyło do realizacji ćwiczeń na mapach, jedno- i dwuszczeblowych oraz części zajęć praktycznych. Dzięki temu zajęcia były prowadzone w warunkach zbliżonych do realnych.

W bloku 56 urządzono kilkanaście gabinetów przedmiotowych, tworzonych przez poszczególne katedry. Katedra Taktyki Lotnictwa miała gabinet taktyki, Katedra Techniki Lotniczej – teorii lotów i silników lotniczych, Katedra Rozpoznania Lotniczego – rozpoznania i fotografii oraz laboratorium fotograficzne, Katedra Przedmiotów Specjalistycznych – gabinety nawigacji, bombardowania, strzelania powietrznego, radioelektroniki i meteorologii. Eksponowana w nim była ruchoma makieta lotniska z rozmieszczonymi w jego rejonie środkami ubezpieczenia lotów. Kształcenie uatrakcyjniały także modele przestrzenne frontów atmosferycznych. Fakultet posiadał też własną bazę techniczną. Składały się na nią warsztat naprawy i budowy pomocy naukowych, magazyn części zamiennych oraz laboratorium elektrotechniczne.

Powstała w 1959 roku Katedra Zabezpieczenia Lotniczego kontynuowała proces tworzenia materiałów dydaktycznych zapoczątkowany przez wykładowców tyłów. Główny wysiłek położono na problemy zabezpieczenia lotnictwa w poszczególnych rodzajach działań.

Powstanie wojsk OPK i początki kształcenia specjalistów dla nich było kolejnym wyzwaniem dla kadry. Należało stworzyć od podstaw teorię użycia tych wojsk w polskich uwarunkowaniach. Wykładowcy wydziału, następnie Oddziału, a zwłaszcza nowo powstałej katedry OPK, przygotowując pierwsze skrypty, ćwiczenia i inne materiały dydaktyczne, czynili to z reguły od podstaw. Opracowali szereg skomplikowanych zagadnień z zakresu taktyki i sztuki operacyjnej WOPK. Do najistotniejszych należały zasady współdziałania wojsk na szczeblach taktycznych i operacyjnych, określenie ich możliwości bojowych oraz użycie w specyficznych działaniach, a także dowodzenie nimi na różnych szczeblach.

Wiele wysiłku włożono w opracowanie ćwiczeń dla słuchaczy z wojsk OPK. Szczególnie skomplikowane było przygotowanie zajęć z dynamiki działań. Dążąc do urealnienia ćwiczeń uwzględniano specyfikę wojsk. Wszystkie rodzaje wojsk występowały w poszczególnych etapach ćwiczeń. Metodą prób i błędów eliminowano niedociągnięcia. Dotyczyło to ćwiczeń zarówno na szczeblu taktycznym, jak i operacyjno-taktycznym, do których potrzebny był duży zespół podgrywający. Dzięki temu ćwiczenia przebiegały zgodnie z założeniami metodycznymi oraz zbliżonymi do realnych.

Aby podnieść efektywność kształcenia, kadra oddziału zbudowała na potrzeby kształcenia nowoczesną bazę szkoleniową. Wykorzystywano do tego dostępne, techniczne środki dydaktyczne, które ułatwiały prowadzenie zajęć dydaktycznych. Na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych, przeniesiony do bloku 25 oddział posiadał dwie sale kursowe, dwa gabinety metodyczne, dwanaście sal grupowych, pracownie katedralne oraz gabinet informatyki i służby sztabów. Wszystkie obiekty były wyposażone w jednolity system sterowania urządzeniami technicznymi i jednorodny sprzęt techniczny. W coraz szerszym zakresie zaczęto wykorzystywać informatykę do wspierania procesu dydaktycznego. Gabinety informatyki i służby sztabów połączono z akademickim ośrodkiem obliczeniowym. Umożliwiło to wykorzystanie EMC w toku ćwiczeń.

Zmieniające się w latach siedemdziesiątych warunki funkcjonowania wojsk, a tym samym treści kształcenia, miały odzwierciedlenie w materiałach dydaktycznych. Były one na bieżąco uaktualniane, a niekiedy wyprzedzały rzeczywistość wojsk. Dominującymi problemami materiałów dydaktycznych opracowanych przez kadrę oddziału w latach siedemdziesiątych była organizacja armii lotniczej w operacji zaczepnej frontu i dowodzenia lotnictwem w tej operacji. Analizowano walkę lotnictwa frontowego ze środkami napadu powietrznego oraz lotnicze wsparcie armii ogólnowojskowej w operacjach. Dużą wagę przywiązywano do taktyki poszczególnych rodzajów lotnictwa, zasad opracowywania dokumentów bojowych oraz prowadzenia rozpoznania lotniczego. Rozpatrywano także zabezpieczenie działań lotnictwa. Koncentrowano się na zasadach nawigatorskiego i inżynieryjnego zabezpieczenia działań lotnictwa frontowego, manewrowaniu samolotami oraz wyborze racjonalnych środków rażenia, zastosowaniu bojowym uzbrojenia samolotów i śmigłowców. W tym czasie bowiem w oddziale opracowano teorię użycia lotnictwa wojsk lądowych (śmigłowców) w działaniach dywizji oraz operacjach armijnych i frontowych.

Opracowano także wiele materiałów wzbogacających proces kształcenia na kierunku OPK. Do najważniejszych należały problemy taktyki lotnictwa myśliwskiego, wojsk radiotechnicznych i metodyka określania możliwości bojowych artylerii rakietowej oraz organizacja i prowadzenie działań bojowych przez oddziały i związki taktyczne wojsk. Tworzono także materiały o systemie powiadamiania i obiegu informacji w wojskach, organizacji i realizacji współdziałania oraz wykorzystaniu wskaźników możliwości bojowych korpusu OPK. Dużo miejsca poświęcano podstawom sztuki operacyjnej wojsk, maskowaniu, rozpoznaniu i przeciwdziałaniu ra-

dioelektrotechnicznemu. Wnikliwie analizowano także sposoby zabezpieczenia ich działań przez służby tyłowe. Opracowania uwzględniały sugestie dowództw wojsk i służyły jako materiał dla słuchaczy i kadry w wojskach.

Szczególnie wiele miejsca w opracowaniach teoretycznych poświęcono wówczas udziałowi WL i WOPK w operacji powietrznej prowadzonej w celu wywalczenia panowania w powietrzu, operacji przeciwpowietrznej, operacji powietrznodesantowej i kombinowanej operacji powietrzno-morskiej. Powstały także opracowania obrazujące nowy system dowodzenia, układy i wzory dokumentów z dowodzenia (wdrożone także w wojskach), działania lotnictwa w operacyjnych grupach manewrowych, porażeniu ogniowym nieprzyjaciela, czy wreszcie w operacjach obronnych.

Materiały opracowywane w Katedrze Taktyki Tyłów miały nowatorski charakter. Doskonalono w nich zagadnienia manewru lotniskowego, rozmieszczenia sił i środków oddziału na lotnisku oraz wykorzystanie transportu powietrznego w przewozach zaopatrzeniowych. Wprowadzano także nowe treści odnoszące się do zabezpieczenia lotniskowego lotnictwa (m.in. zadania służby lotniskowej, maskowanie lotnisk i ich wyposażenia, zasady budowy lotnisk). Koncentrowano się jednak głównie na zabezpieczeniu materiałowo-technicznym działań bojowych WL i WOPK, dowodzeniu tyłami wojsk podczas wykonywania zadań zabezpieczających oraz zabezpieczeniem tyłowym oddziałów lotnictwa i obrony powietrznej.

Domeną zainteresowań kadry Katedry Przedmiotów Specjalnych była problematyka zabezpieczenia techniczno-specjalnego lotnictwa i obrony powietrznej. W materiałach dydaktycznych rozpatrywano problemy techniki i uzbrojenia rodzajów wojsk, ich zabezpieczenie (techniczno-specjalne i nawigatorskie) oraz zastosowanie bojowe.

W latach osiemdziesiątych wydział posiadał nowoczesną i nowatorską jak na owe czasy bazę szkoleniową w bloku 25 i Szkolnym Ośrodku Dowodzenia w bloku 23, w którym zainstalowano zautomatyzowany system dowodzenia „Dunajec 21" (ośrodek oddany został do użytku w 1978 roku). Wpłynęło to na wyższą jakość nauczania, jego atrakcyjność i nowoczesność, a także realizm podczas prowadzenia ćwiczeń.

W wydziale opracowano, zmodyfikowano i zweryfikowano materiały dydaktyczne, tak aby w pełni zabezpieczały obudowę zajęć, które dodatkowo były wzbogacane pomocami audiowizualnymi, fonicznymi, foliogramami i filmami szkoleniowymi.

Przemiany przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych dotknęły także wydział. Zmieniła się jego nazwa i siedziba. Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej został przeniesiony do bloku 22.

Początek lat dziewięćdziesiątych to próba dostosowania problematyki kształcenia do zmian strukturalno-funkcjonalnych w siłach powietrznych. Temu też były podporządkowane materiały dydaktyczne. Starano się głównie o określenie miejsca i roli nowego rodzaju sił zbrojnych w systemie obronnym państwa oraz związane z tym zadania dla poszczególnych rodzajów wojsk.

Baza dydaktyczna wydziału była wykorzystywana w szerokim zakresie do prowadzenia zajęć. Urządzono na nowo sale wykładowe i metodyczne gabinety każdej

z katedr. Dużą wagę przywiązywano do zastosowania techniki komputerowej w procesie dydaktycznym. W wydziale powstała pracowania komputerowa oraz punkty informatyczne w katedrach. Komputery wykorzystywano do określania możliwości bojowych oraz opracowywania dokumentacji i realizacji ćwiczeń. Posiadana wówczas baza w pełni odpowiadała potrzebom wydziału. Niemniej jednak, wraz z rozwojem techniki i zmian koncepcji kształcenia, była ciągle unowocześniana i doskonalona.

Kolejny etap funkcjonowania wydziału charakteryzował się zintensyfikowaniem prac w zakresie strategicznego i operacyjno-taktycznego użycia rodzajów wojsk. Były to nowe poglądy. Wypracowano teorię użycia sił powietrznych w okresie samodzielnych działań militarnych. Dominowały opracowania z podstaw teoretycznych taktyki, sztuki operacyjnej, dowodzenia, systemów kierowania i uzbrojenia oraz logistyki.

Okres poprzedzający przyjęcie naszego kraju do Sojuszu był poświęcony na przetransformowanie na grunt polski doktryny i zasad użycia SP NATO, planowania ich działania oraz dowodzenia nimi. Duży nacisk kładziono na przystosowanie do polskich sił powietrznych zasady dowodzenia przez cele. Wypracowano nowe zasady sztuki operacyjnej i taktyki lotnictwa. Uwzględniano przy tym połączone działania powietrzne i taktyczne zadania sił powietrznych. Podkreślano znaczenie panowania i przewagi w powietrzu. Zwracano także uwagę na zabezpieczenie logistyczno-inżynieryjne działań sił powietrznych. Rozważania na temat zasad funkcjonowania sił powietrznych według poglądów sojuszniczych oraz użycia według procedur NATO odnosiły się do wszystkich rodzajów wojsk i służb sił powietrznych. Początkowo materiały powstawały w wyniku tłumaczenia dostępnych dokumentów normatywnych Sojuszu. W miarę rozwijania współpracy z Wydziałem SP Akademii Dowodzenia Bundeswehry (ADB) i pogłębiania przez kadrę wydziału wiedzy z zakresu problematyki funkcjonowania i użycia sojuszniczych sił powietrznych opracowania stawały się dojrzalsze i bogatsze o przemyślenia i wnioski autorów. Były wykorzystywane przy realizacji procesu dydaktycznego, głównie zaś ćwiczeń dowódczo-sztabowych z problematyki planowania użycia SP. Przygotowanie tych ćwiczeń było ogromnym wysiłkiem i wymagało zaangażowania i wiedzy całych zespołów autorskich oraz praktycznie całej kadry wydziału do ich przeprowadzenia. Wykorzystywano przy tym doświadczenia z udziału w ćwiczeniach prowadzonych przez Wydział Sił Powietrznych ADB i inne ośrodki sojusznicze.

Pozytywnie należy ocenić prace w zakresie stworzenia bazy dydaktycznej odpowiadającej standardom zachodnim. Powszechnie zaczęto wykorzystywać do realizacji zajęć sprzęt multimedialny. Opracowano w tym czasie kilkadziesiąt programów komputerowych do wspomagania procesu dydaktycznego. Były one wykorzystywane do realizacji ćwiczeń w SOD, zajęć grupowych i praktycznych. Dzięki programom symulowano działania bojowe poszczególnego sprzętu oraz pododdziałów i oddziałów sił powietrznych. Określano możliwości bojowe i wspomagano dowodzenie. Opracowywano także dokumenty bojowe. Unowocześniona została sala komputerowa wydziału, pracownie i gabinety metodyczne. Momentem przełomo-

wym było wyposażenie katedr w rzutniki komputerowe. Od tej pory zajęcia teoretyczne prowadzono z wykorzystaniem ich możliwości.

Dzięki wcześniejszemu zaangażowaniu i perspektywicznemu myśleniu kadry, po przyjęciu naszego kraju do NATO wydział posiadał pełną obudowę programów kształcenia. Nie trzeba było pospiesznie tworzyć ani teorii funkcjonowania polskich sił powietrznych w strukturach Sojuszu, ani materiałów do realizacji zajęć teoretycznych i ćwiczeń. Wprowadzono kosmetyczne poprawki odnoszące się do nowych koncepcji użycia SP. Dotyczyły one dominacji z powietrza, reagowania kryzysowego, operacji połączonych i wsparcia w tych działaniach, użycia SP w operacjach innych niż wojna, osiągnięcia interoperacyjności dowodzenia, zadań i roli państwa gospodarza.

Powyższe treści były publikowane w formie wydawnictw zwartych w akademii oraz jako artykuły w periodykach fachowych.

Zasługą kadry wydziału, zwłaszcza mjr. Adama Halamy, było wydanie pierwszego w historii akademii podręcznika multimedialnego, poświęconego OPL wojsk lądowych. Następnie powstawały kolejne materiały multimedialne i inne. Dzięki temu studenci mogli korzystać z filmoteki wydziałowej, poświęconej użyciu, wyposażeniu i dowodzeniu siłami powietrznymi, zaś powszechnie stosowany sprzęt komputerowy umożliwił prowadzenie zajęć z oprawą multimedialną. Studenci powszechnie korzystali z techniki komputerowej podczas prowadzonych przez siebie seminariów i zajęć w jednostkach. Także ćwiczenia były prowadzone ze wspomaganiem komputerowym. Wykorzystywano technikę komputerową do określania możliwości sprzętu bojowego, wspomagania dowodzenia i opracowywania dokumentów.

Baza techniczna była systematycznie wzbogacana. Każdy pracownik wydziału otrzymał do dyspozycji komputer. Zostały one zainstalowane także w salach wykładowych dla studentów. Wszystkie katedry posiadały w tym czasie rzutniki komputerowe i sprzęt audiowizualny.

Odstąpiono od realizacji ćwiczeń w szkolnym ośrodku dowodzenia. Przyczyną było to, że w ćwiczeniach prowadzonych według procedur NATO nie planowano dynamiki działań. Zaadaptowano do ćwiczeń pomieszczenia w piwnicach bloku 22. Zmiany koncepcji kształcenia zakładają inny sposób realizacji ćwiczeń.

Pełne wyposażenie wydziału w sprzęt komputerowy procentuje. Jest on wykorzystywany w równej mierze przez wykładowców i studentów. Wszystkie egzaminy dyplomowe oraz prezentacje i obrony prac rocznych i studyjnych są prowadzone z obudową multimedialną. W 2000 roku wydział uzyskał przyłącze do Internetu. Był to kolejny krok w kierunku wzbogacania oferty edukacyjnej. Dzięki temu zarówno kadra, jak i studenci zaczęli korzystać z aktualnych zasobów wiedzy światowej. Przez stronę internetową można było prezentować dorobek wydziału, aktualne problemy oraz prowadzić wymianę poglądów.

Wprowadzenie nowej koncepcji kształcenia i uruchomienie studiów magisterskich, w tym zaocznych, wymagało stworzenia odpowiedniej bazy materiałowo-technicznej. Pracownicy wydziału, jak zwykle opracowali wszystkie materiały potrzebne

do procesu kształcenia. Główny nacisk położono na problematykę NATO, operacje pokojowe i operacje połączone. Nie zrezygnowano przy tym z treści narodowych.

W opracowaniach odnoszono się na zasadzie porównań do użycia SP, planowania ich działań, dowodzenia nimi oraz pokojowego szkolenia. Prezentowano w nich również sposoby zabezpieczenia działań sojuszniczych SP przez państwo gospodarza. Odrębnych opracowań dydaktycznych wymagały programy na studia zaoczne. Część problematyki była nowa, część inaczej przedstawiona. Dlatego też, uwzględniając specyfikę studiów, stworzono odpowiednią bazę dydaktyczną. Ujęto w niej syntetycznie rolę sił powietrznych, z uwzględnieniem lotnictwa, w systemie obrony państwa, wskazano przyszłościowe uwarunkowania rozwoju lotnictwa oraz skoncentrowano się na zagrożeniach powietrznych.

Rozbudowano bazę techniczną wydziału. Wydzielono sale do realizacji zajęć studiów zaocznych i stacjonarnych. Uwzględniając potrzeby studiów zaocznych, stworzono dwie sale audytoryjne, a w planach są następne. Stworzono też kawiarenkę internetową na potrzeby studiów zaocznych. W celu ułatwienia realizacji ćwiczeń urządzono laboratorium symulacji pola walki.

Pięćdziesięcioletni okres funkcjonowania pionu sił powietrznych to ciągłe dążenie do podniesienia na wyższy poziom i uatrakcyjnienia procesu dydaktycznego. Kadra na bieżąco opracowywała materiały do realizacji zajęć według ciągle modyfikowanych pod względem treści, form i metod kształcenia programów.

Baza techniczna rozwijała się równolegle z teoretyczną. Uwzględniając treści kształcenia, wykonywano pomoce dydaktyczne, które uatrakcyjniały zajęcia, obrazowały teorię oraz pozwalały lepiej zrozumieć niektóre problemy. Pięciokrotna zmiana miejsca stacjonowania pionu i urządzanie bazy technicznej destabilizowały działalność. Nie hamowały jednak rozwoju bazy. Raczej stymulowały wprowadzanie nowych, lepszych rozwiązań. Obecnie istniejące warunki w pełni spełniają oczekiwania kadry i studentów.

2.4. Rezultaty działalności dydaktycznej

Rezultaty działalności dydaktycznej obejmują całokształt osiągnięć wszystkich ewoluujących komórek pionu wojsk lotniczych i obrony powietrznej realizujących proces kształcenia. Tworzą je nie tylko oceny poszczególnych studiujących, ale także właściwy dobór programów i treści kształcenia, obudowa procesu dydaktycznego, osiągnięcia kadry i studentów w uczelni i poza nią. Poziom wykształcenia absolwentów jest efektem odpowiedniego zastosowania i połączenia powyższych czynników. Cześć z nich została omówiona wcześniej, dlatego też poniższy podrozdział jest poświęcony przedstawieniu najistotniejszych osiągnięć kadry i studentów.

Pięćdziesięcioletni okres kształcenia kadr to pasmo sukcesów kadry dydaktycznej i studentów, wcześniej słuchaczy. Odnoszono je zarówno w akademii, jak i w wojskach.

Główną zasługą kadry dydaktycznej było to, że potrafiła stworzyć teorię użycia lotnictwa, później wojsk OPK, a następnie sił powietrznych i przystosować ją do polskich warunków. Nie było to zadanie łatwe. W okresie funkcjonowania ASG istniał wymóg, by wszystkie działania lotnictwa i wojsk obrony powietrznej były podporządkowane działaniom bojowym frontu ogólnowojskowego. Ogólne założenia jego działań wypracowywano podczas narad państw stron Układu Warszawskiego, w którym dominującą rolę odgrywali przedstawiciele Związku Radzieckiego. Dyrektywy publikowane po spotkaniach określały właściwie wszystkie zasady użycia naszych sił do zabezpieczenia przestrzeni powietrznej. Mądrością kadry dydaktycznej było to, że pomimo narzuconych z góry rozwiązań potrafiła włączyć do nich swoje przemyślenia i propozycje użycia lotnictwa i sił OPK.

Pion był więc ośrodkiem opiniotwórczym dla wojsk. Kadra nie tylko wypracowywała teorię użycia wojsk, ale była włączona do wielu przedsięwzięć przez nie realizowanych. Opiniowała regulaminy działania poszczególnych rodzajów wojsk, oceniała także możliwości sprzętu.

Takie postawy były wysoko cenione w wojskach i akademii. Oficerowie pionu byli wysokiej klasy fachowcami. Zapraszano ich do prowadzenia zajęć w wojskach, udziału w zespołach do opracowania i realizacji ćwiczeń oraz kontroli jednostek. Procentowało to z kolei w pomocy materiałowo-finansowej dla pionu oraz przy realizacji zajęć na stanowiskach dowodzenia i jednostkach wojskowych.

Zajęcia były prowadzone na podstawie systematycznie modyfikowanych, dostosowywanych do zmieniającej się doktryny i potrzeb sił powietrznych programów. O dynamice prac nad zmianami programowymi świadczy fakt, że w ciągu pięćdziesięciolecia wydano 323 programy kształcenia na studiach dyplomowych, magisterskich, podyplomowych i kursach. Wynika z tego, że średnio w ciągu roku opracowywano ponad sześć programów. Był to ogromny wysiłek. Jeśli uwzględnimy, że do każdego programu trzeba było opracować odpowiednią obudowę, ukazuje się nam obraz zaangażowania kadry. Dlatego też nie dziwi liczba ponad 1100 materiałów dydaktycznych, wydanych jako podręczniki i skrypty, oraz kilka tysięcy wykładów, ćwiczeń i innych opracowań. Na uznanie zasługuje też rozwój bazy technicznej od prostych urządzeń technicznych, poprzez elektrotechniczne aż do elektroniki na najwyższym, światowym poziomie. Żeby obraz był pełny, należy do tego dodać pensum normatywne, które w początkach funkcjonowania fakultetu wynosiło od 400 godzin dla szefa katedry do 720 dla wykładowcy nieposiadającego tytułu lub stopnia naukowego. Wiadomo, że wówczas tacy wykładowcy stanowili większość. Pensum systematycznie było urealniane i zmniejszane, aż doszło do poziomu 120 godzin dla samodzielnego pracownika naukowego i 240 dla starszego wykładowcy.

Kadra dydaktyczna fakultetu nauczała oficerów w większości przypadków nie w pełni przygotowanych do studiowania. Także nie wszyscy ówcześni wykładowcy posiadali odpowiednie przygotowanie i predyspozycje do prowadzenia działalności dydaktycznej. Systematycznie zwiększał się poziom przygotowania zarówno kadry, jak i studentów. Jednak w początkowych latach funkcjonowania pionu notowano dużą rotację kadry oraz stosunkowo liczne skreślenia studentów. Wynikały one w większo-

ści przypadków z braku postępów w nauce. W okresie ASG problematykę wojsk lotniczych, obronę powietrzną i zaopatrzenie wojsk studiowało 1169 słuchaczy. Studia ukończyło 1090, co stanowi około 93 procent. Z kolei w AON studiowało na studiach dyplomowych i magisterskich 400 oficerów. Ukończyło je 379, co stanowi ponad 95 procent. Ogółem w ciągu pięćdziesięciolecia na studiach kształciło się 1569 oficerów. Ukończyło je 1469, co stanowi prawie 94 procent. Zestawienie wyników uzyskanych w poszczególnych etapach kształcenia na studiach w wydziale przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Wykaz ocen ukończenia studiów w latach 1956–2003

Uczelnia	Oceny ukończenia studiów					Razem	Rezygnacja/ skreślenie	Przeniesienie
	wyróżnienie	bdb	db	dość db	dost			
ASG	62 5,30%	88 7,53%	641 54,83%	– –	299 25,58%	1090 93,24%	75 6,42%	4 0,34%
AON	13 3,25%	73 18,25%	178 44,50%	28[1] 7,00%	87 21,75%	379 94,75%	18[2] 4,50%	3 0,75%
Razem	75 4,78%	161 10,26%	819 52,20%	28 1,78%	386 24,60%	1469 93,63%	93 5,93%	7 0,45%

[1] Ocenę „dość dobrze" wprowadził regulamin studiów z 1995 r.

[2] W tej liczbie jest 6 Rosjan, którzy opuścili AON w 1991 r. na mocy porozumień międzypaństwowych.

Dość duża rotacja studiujących występuje na studiach zaocznych. Składa się na nią wiele czynników, od finansowych, poprzez niewystarczającą motywację do studiowania, do braku postępów w zdobywaniu wiedzy. Zjawisko to jest normalne na studiach zaocznych i sytuacja w wydziale jest odzwierciedleniem tej z uczelni cywilnych.

Absolwenci pionu sił powietrznych na trwałe wpisali się w historię wojsk. Wśród nich jest już 33 generałów*, z czego pięciu pełniło i pełni obowiązki dowódców rodzajów sił zbrojnych, jeden komendanta AON, trzech zastępców szefa Sztabu Generalnego WP, a wielu odpowiedzialne stanowiska dowódcze i sztabowe. Absolwentem wydziału jest też jedyny polski kosmonauta. Kilkudziesięciu absolwentów podjęło pracę naukową. Stali się oni autorytetami w zakresie tworzenia teorii użycia sił powietrznych, dowodzenia nimi i zabezpieczenia ich działań.

Ponadto w ciągu pięćdziesięciu lat około 1000 oficerów z wyższych stanowisk dowódczo-sztabowych podwyższało swoje kwalifikacje na studiach podyplomowych

* Por. Załącznik 10 – Absolwenci – generałowie.

i kursach przeszkolenia oficerów. Prawidłowością przy tym było, że kariery dowódcze, jak i sztabowe robili najczęściej oficerowie kończący studia z wyróżnieniem lub ocenami bardzo dobrymi.

Kształcenie kadr dla sił powietrznych było procesem złożonym i uzależnionym od wielu czynników. Dzięki wspólnemu wysiłkowi kadry dydaktycznej i słuchaczy (studentów) oraz wsparciu ze strony wojsk była możliwa jego realizacja na wysokim poziomie. Udało się eliminować z procesu dydaktycznego różne niedociągnięcia. Był on realizowany na podstawie treści przystosowanych do zmieniającej się rzeczywistości społeczno-politycznej i militarnej. Występowała przy tym korelacja pomiędzy zmianami zewnętrznymi a programowymi. Stwarzało to swoistą jedność treści nauczania i realiów polityczno-militarnych. Przez to kształcenie było atrakcyjne, a jego efekty wymierne.

Zajęcia z nawigacji na lotnisku Oficerskiej Szkoły Lotniczej w Dęblinie (1954 r.)
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk Lotniczych*

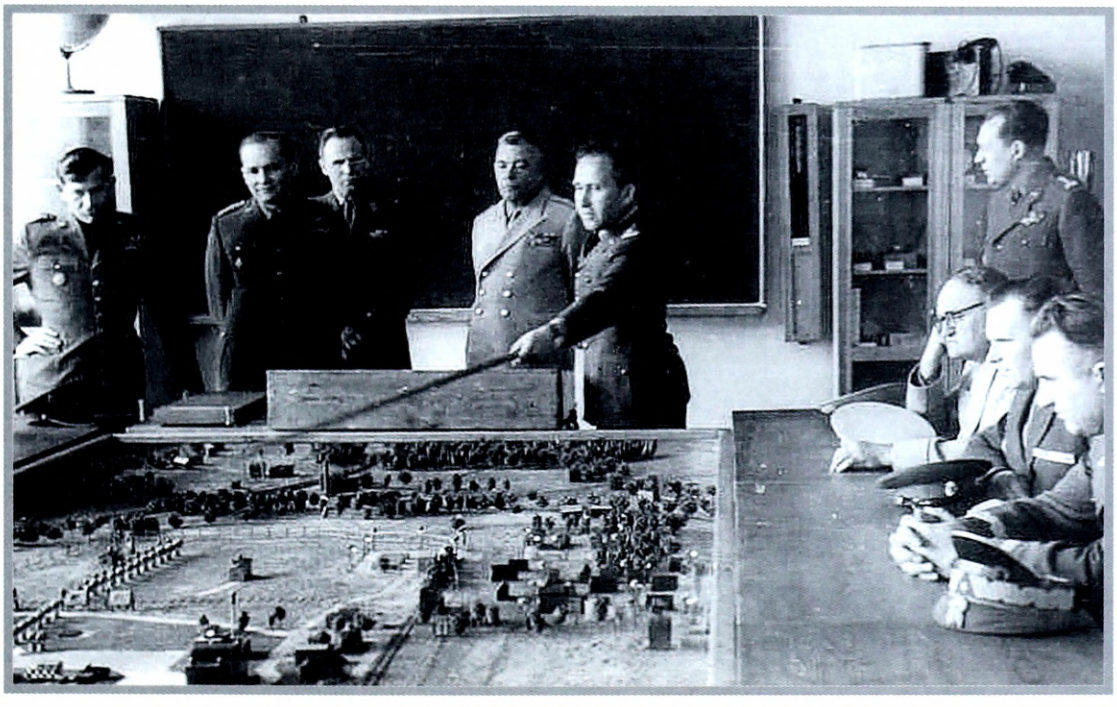

Ppłk dypl. nawig. Eugeniusz Grysiewicz prezentuje makietę pola walki
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk Lotniczych*

Absolwenci pierwszej promocji w fakultecie (8. 09. 1956 r.)
Źródło: Kronika Katedry Wojsk Lotniczych

Zajęcia praktyczne na symulatorze lotu
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk Lotniczych*

W 1961 r. dyplom ukończenia studiów otrzymał gen. bryg. pil. Jan Raczkowski, późniejszy dowódca wojsk lotniczych

Źródło: *Kronika Oddziału nr 2*

Wyjazd na ćwiczenia „pociągowe" (1980 r.)

Źródło: *Kronika Katedry Wojsk Lotniczych*

Oficerowie wydziału na ćwiczeniu „Granit-80”
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk Lotniczych*

Słuchacze podczas podróży studyjnej
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk Lotniczych*

Absolwenci XXXV promocji w ASG
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk Lotniczych*

Egzamin wstępny do AON (1991 r.). Na pierwszym planie kpt. nawig. Tomasz Gugała
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk Lotniczych*, fot. Z. Rutkowski

Zajęcia w pracowni komputerowej wydziału (1995 r.) Na pierwszym planie kpt. pil. Tomasz Gugała
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk Lotniczych*, fot. Z. Rutkowski

Zajęcia w SOD przygotowuje mjr mgr inż. Włodzimierz Krzemiński
Źródło: *Kronika Katedry Systemów Kierowania i Zabezpieczania WLOP*, fot. Z. Rutkowski

Absolwenci pierwszej promocji po 45 latach (27. 10. 2001 r.)
Źródło: *Kronika AON*, fot. Z. Rutkowski

Ćwiczenie dowódczo-sztabowe „Powietrzna Tarcza-2003". Decyzję referuje kpt. pil. Robert Weissgerber
Źródło: *Kronika AON*, fot. Z. Rutkowski

Inauguracja studiów magisterskich (luty 2001 r.). W środku dowódca kursów płk mgr Jerzy Adamkowski
Źródło: *Kronika AON*, fot. Z. Rutkowski

Inauguracja roku akademickiego 2001/2002 na studiach zaocznych. Na pierwszym planie komendant-rektor gen. dyw. prof. dr hab. Bolesław Balcerowicz, szef Sztabu WLOP gen. bryg. Mieczysław Kaczmarek oraz komendant-dziekan WLiOP płk prof. dr hab. Wojciech Michalak
Źródło: *Kronika AON*, fot. Z. Rutkowski

3. Ewolucja działalności naukowo-badawczej Wydziału Lotnictwa i Obrony Powietrznej

3.1. Ewolucja działalności naukowo-badawczej pionu lotnictwa i obrony powietrznej w Akademii Sztabu Generalnego WP

Zadaniem Akademii Sztabu Generalnego jest prowadzenie pracy naukowej w zakresie wiedzy wojskowej (...).

Akademia ma być placówką naukową, rozpracowującą w ściśle naukowy sposób wszystkie zagadnienia związane z obroną narodową (...).

Akademia ma dostarczyć naszemu wojsku oficerów – naukowców zdolnych do samodzielnego rozwiązywania zasadniczych zagadnień nowoczesnej wojny (...).

Pierwsze z powyższych stwierdzeń zaczerpnięto z art. 2 dekretu z dnia 22 października 1947 roku o utworzeniu Akademii Sztabu Generalnego. Natomiast drugie i trzecie z wystąpienia ówczesnego ministra obrony narodowej, marszałka Polski Michała Roli-Żymierskiego podczas uroczystego otwarcia Akademii Sztabu Generalnego WP i inauguracji pierwszego roku akademickiego. Przytoczone konstatacje określają obszary dociekań twórczych oraz miejsce i rolę akademii, a tym samym pionu lotnictwa i obrony powietrznej, w badaniach i nauce wojskowej.

Pięćdziesięcioletni okres funkcjonowania, początkowo tylko pionu lotnictwa, a następnie lotnictwa i obrony powietrznej w Akademii Sztabu Generalnego WP, a od 1990 roku w Akademii Obrony Narodowej, to ciągłe poszukiwania właściwej drogi rozwoju, twórczego patrzenia w przyszłość, eksperymentowania oraz doskonalenia metod pracy naukowo-badawczej. Przemiany w sztuce wojennej i technice wojskowej, ilościowy i jakościowy rozwój lotnictwa i obrony powietrznej znajdowały zawsze odbicie w treści działalności naukowej pionu lotnictwa i obrony powietrznej.

Praca naukowo-badawcza, prowadzona w Akademii Sztabu Generalnego WP dotyczyła początkowo tylko teorii wojsk lotniczych, a od 1963 roku również teorii wojsk obrony powietrznej kraju, a także teorii tyłów (logistyki) wojsk lotniczych i wojsk obrony powietrznej kraju, w tym ogólnie rozumianego techniczno-specjalnego ich zabezpieczenia. Oczywiście, wyodrębnianie tych dyscyplin naukowych następowało sukcesywnie, w miarę powstawania i rozwoju wymienionych rodzajów sił zbrojnych.

Wyraźnego podkreślenia wymaga fakt, że zawsze kształcenie kadr dowódczo-sztabowych wojsk lotniczych i obrony powietrznej traktowane było priorytetowo. Uprawianie nauki było podporządkowane potrzebom kształcenia. Wynikało to z wielkiego zapotrzebowania na kadry z wyższym wykształceniem wojskowym, na co miały wpływ utrzymujące się i okresowo narastające napięcia polityczne w skali

międzynarodowej oraz – szczególnie w początkowym okresie działalności pionu lotnictwa w akademii – groźba wybuchu kolejnej wojny światowej. Sprzyjała tym potrzebom również bardzo intensywna w wielu państwach, w tym w Polsce, jakościowa i ilościowa rozbudowa sił zbrojnych, a także wprowadzanie do wyposażenia wszystkich rodzajów sił zbrojnych i wojsk, w tym lotnictwa, a później wojsk OPK nowoczesnego uzbrojenia i sprzętu wojskowego.

Rozwój wojsk lotniczych i wojsk obrony powietrznej kraju wymuszał posiadanie niezbędnych materiałów teoretycznych z taktyki i sztuki operacyjnej oraz zabezpieczenia tyłowego i techniczno-specjalnego tych rodzajów sił zbrojnych. To zaś z kolei tworzyło potrzebę badań naukowych, początkowo szczególnie z zagadnień zastosowania rozwijających się ilościowo i jakościowo sił lotniczych, ich operacyjnego użycia na polu walki, taktyki działań bojowych, dowodzenia i współdziałania wewnętrznego i z wojskami lądowymi, określania potencjału i możliwości bojowych oraz zastosowania nowej techniki i nowego uzbrojenia. Powyższe potrzeby wymagały stworzenia odpowiednich warunków do prowadzenia pracy naukowo-badawczej, w tym ukształtowania warsztatu badawczego oraz pozyskiwania odpowiednio przygotowanych do spełniania tych funkcji kadr naukowych. To ostatnie odbywać się mogło jedynie poprzez podnoszenie kwalifikacji naukowych własnej kadry dydaktycznej.

W połowie lat pięćdziesiątych, w świetle wymogów przygotowywanej ustawy o szkolnictwie wyższym (weszła w życie w 1958 roku), problemem stała się odpowiednia liczba samodzielnych pracowników naukowych. To wiązało się z uzyskiwaniem stopni naukowych przez kadrę dydaktyczno-naukową. W ten sposób, obok działalności badawczej, systematycznie zdobywano doświadczenia i osiągano znaczące efekty w zakresie przygotowania własnej kadry badawczo-naukowej oraz bazy do badań naukowych, wypracowania metod działania właściwych szkole wyższej, a tym samym rozwijano i rozszerzano uprawianie działalności naukowej.

W latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych działalność naukowa, prowadzona tylko w specjalności lotnictwo, koncentrowała się na zabezpieczeniu procesu dydaktycznego. Rezultaty tej pracy przedstawione były przede wszystkim w skryptach akademickich oraz w nielicznych (na początku) podręcznikach, a także publikowane w periodykach wojskowych. Wiele nowych poglądów prezentowano podczas konferencji i sympozjów naukowych. Materiałami źródłowymi były przede wszystkim doświadczenia działań lotnictwa radzieckiego w II wojnie światowej oraz wnioski z działań wojennych w Korei. Opracowania naukowe, w których najczęściej po raz pierwszy podejmowano dany temat, stanowiły cenny materiał teoretyczny, niezbędny do kształcenia studentów – słuchaczy kursów lotniczych, kursów ogólnowojskowych i innych specjalistów w ASG WP, a także kadry oficerskiej w jednostkach lotniczych. Przyczyniały się do późniejszego ukształtowania wielu poglądów w teorii lotnictwa.

W działalności pionu lotnictwa w akademii, w okresie przed powstaniem wojsk OPK, można wyodrębnić dwa okresy.

Pierwszy, okres Katedry Lotnictwa (lata 1950–1953), był wypełniony ogromnym nakładem pracy, gdyż wymagał przede wszystkim przygotowania własnej kadry dydaktycznej, zdolnej kształcić dla potrzeb wojsk lotniczych dobrze przygotowanych oficerów do objęcia stanowisk dowódczo-sztabowych. Działalność badawcza sprowadzała się do uogólnienia doświadczeń z okresu drugiej wojny światowej oraz adaptacji osiągnięć radzieckich sił lotniczych, głównie dla potrzeb dydaktycznych. Koncentrowano się na formułowaniu, zgodnie z uzyskanymi doświadczeniami wojennymi oraz radziecką nauką wojskową, zasad organizacji i działania bojowego lotnictwa, organizacji jednostek lotniczych i ich działania na korzyść wojsk lądowych, a także zasad współdziałania lotnictwa z wojskami lądowymi w natarciu i obronie.

Drugi, okres Fakultetu Wojsk Lotniczych oraz Wydziału Wojsk Lotniczych i OPL (lata 1953–1963), cechuje się tym, że pod wpływem wprowadzenia do uzbrojenia broni jądrowej oraz wyposażenia lotnictwa w samoloty odrzutowe, nastąpiło wzbogacenie taktyki i sztuki operacyjnej lotnictwa w nowe treści. Spowodowało to liczne przewartościowania w poglądach na użycie lotnictwa, jednocześnie ożywiła się działalność naukowo-badawcza i rozwinęła teoria wojsk lotniczych. Były już, i to znaczne, osiągnięcia w dziedzinie badań naukowych, czego przykładem może być wyróżnienie pracowników fakultetu przez ministra obrony narodowej za opracowania naukowe prezentowane na konferencjach naukowych organizowanych w ASG WP.

W omawianych okresach działalności Katedry Lotnictwa, a następnie Fakultetu Wojsk Lotniczych oraz Wydziału Wojsk Lotniczych i OPL wydano wiele pionierskich opracowań o charakterze niemal naukowym, w tym takie pozycje, jak: *Rola lotnictwa w ramach sił zbrojnych* (J. Jungraw, 1948), *Lotnictwo – rodzaj sił zbrojnych* (H. Barchasz, 1952), *Ogólne zasady użycia lotnictwa* (H. Barchasz, 1952), *Treść taktyki wojsk lotniczych* (Cz. Krzemiński, 1955), *Główne zasady operacyjnego zastosowania lotnictwa* (R. Wójtowicz, 1956), *Ogólne zasady użycia lotnictwa* (H. Barchasz, 1957). Wiele opracowań dotyczyło prowadzenia działań bojowych przez poszczególne rodzaje lotnictwa. Część materiałów poświęcono użyciu lotnictwa w obronie i natarciu ZT i ZO wojsk lądowych, w tym także w operacjach desantowych i przeciwdesantowych. Dużo wydawniczych pozycji odnosiło się do dowodzenia lotnictwem, współdziałania w lotnictwie i z wojskami lądowymi oraz szkolenia w lotnictwie, że wymienimy tu: *Organizację działań bojowych w jednostkach lotniczych* (J. Czownicki, 1950), *Podstawy służby sztabów lotniczych* (S. Pasiewicz, 1956), *Współdziałanie LM z innymi rodzajami lotnictwa* (M. Goworek, 1953).

Problematykę oraz zestawienie liczby opracowanych i wydanych materiałów naukowych, publikacji i opracowań promocyjnych pracowników pionu lotnictwa w omawianych okresach przedstawia tabela 2. W zestawieniach dotyczących problematyki oraz liczby opracowanych i wydanych materiałów naukowych, wszelkiego rodzaju monografii, a także publikacji i innych opracowań, wykorzystano przede wszystkim ewidencję Biblioteki Głównej AON, a ta być może nie jest pełna.

Tabela 2. Materiały naukowe, publikacje i prace promocyjne dotyczące lotnictwa, wydane w latach 1948–1963 – zestawienie liczbowe

Problematyka	Okres Katedry Lotnictwa 1950–1953	Okres Fakultetu Wojsk Lotniczych 1953–1960	Okres Wydziału WL i OPL 1960–1963	Ogółem
Sztuka operacyjna lotnictwa	8	25	4	37
Taktyka lotnictwa	7	19	11	37
Dowodzenie i współdziałanie	2	7	2	11
Służba sztabów	3	5	5	13
Szkolenie	1	3		4
Lotnictwo w działaniach wojsk lądowych	12	28	3	43
OGÓŁEM	33	87	25	145
Publicystyka	24	16	3	43
Prace promocyjne a. rozprawy doktorskie	–	–	1	1

Do najbardziej aktywnych twórców, z okresu lat 1948–1963, należeli: płk dypl. pil. Jerzy Czownicki, ppłk dypl. pil. Eugeniusz Bejgier, płk dypl. pil. Mieczysław Goworek i ppłk dypl. nawig. Janusz Malinowski. Częściowo im tylko ustępowali: mjr dypl. pil. Stanisław Pasiewicz, ppłk dypl. pil. Bolesław Gartel, płk dypl. Henryk Barchasz, a w końcowym czasie tego okresu mjr nawig. dr Jerzy Machura, mjr dypl. nawig. Władysław Bartocha i mjr dypl. nawig. Stanisław Tomaszek.

Dużo publikacji popularno-naukowych i naukowych z zakresu teorii lotnictwa, dotyczących zwłaszcza jego taktyki i sztuki operacyjnej zamieszczano w periodykach wojskowych, głównie w „Bellonie" i „Wojskowym Przeglądzie Lotniczym". W początkowym okresie publikowane materiały dotyczyły doświadczeń z działań lotnictwa w II wojnie światowej, głównie radzieckiego, np. *Rola lotnictwa w siłach zbrojnych, Nowe tendencje wojny powietrznej, Organizacja działań bojowych w jednostkach lotniczych,* ale występowały i artykuły, głównie historyczne, dotyczące innych frontów II wojny światowej, np. *Doktryna użycia brytyjskich sił powietrznych w II wojnie światowej, Lotnictwo polskie w kampanii wrześniowej 1939 r.* Część artykułów poświęcono dowodzeniu i współdziałaniu, np. *Niektóre właściwości dowodzenia operacyjnego w lotnictwie, Lotnictwo na tle współdziałania broni.* Zajmowano się również i innymi sprawami z codziennej działalności lotnictwa, publikowano przegląd obcej prasy lotniczej. Tylko w latach 1948–1949 płk dypl. Józef Jungraw opublikował prawie 20 artykułów o tematyce lotniczej.

Duże znaczenie w kształtowaniu lotniczej myśli operacyjno-taktycznej miało przygotowanie i prezentowanie przez kadrę pionu lotnictwa materiałów na konferencjach i sympozjach naukowych organizowanych i prowadzonych w akademii.

I tak na przykład, na początku lat pięćdziesiątych, kiedy występowały szczególne napięcia w sytuacji międzynarodowej, a w siłach zbrojnych PRL intensywnie rozwijało się lotnictwo, powstawały nowe dywizje i korpusy lotnicze, wchodziły do uzbrojenia samoloty odrzutowe, zaistniała potrzeba między innymi nowego spojrzenia na lotnicze wsparcie wojsk lądowych w walce i operacji oraz ich osłony z powietrza. Zorganizowano wówczas (1954 rok) w ASG WP konferencję naukową, w czasie której zaproponowano nowatorskie rozwiązania w zakresie wsparcia lotniczego natarcia dywizji i korpusu oraz osłony wojsk lądowych przez lotnictwo myśliwskie wyposażone w samoloty odrzutowe. Jednocześnie przedstawiono konkretne propozycje dotyczące szkolenia sztabów i wojsk lotniczych. Proponowane rozwiązania stały się przesłanką do opracowania nowych regulaminów i instrukcji dla wojsk lotniczych.

W połowie lat pięćdziesiątych postawiono przed ASG WP zadania wynikające z możliwości użycia broni jądrowej. W Fakultecie Wojsk Lotniczych wszechstronnie przeanalizowano problemy związane z działaniami lotnictwa w warunkach stosowania broni jądrowej, a wyniki tych analiz przedstawiono na konferencji naukowej w akademii (1955 rok). Zwracano wówczas uwagę na konieczność ciągłego rozpoznawania z powietrza i zwalczania nosicieli broni jądrowej przeciwnika, pokazywano sposoby prowadzenia tej walki oraz zabezpieczenia lotnictwa przed masowymi stratami od broni jądrowej. Zaproponowano konkretne rozwiązania w zakresie rozśrodkowania samolotów na lotnisku i ich maskowania oraz wyprowadzania samolotów spod uderzenia atomowego, z lotnisk najbardziej zagrożonych. Przeprowadzono także rozważania na temat walki o panowanie w powietrzu i przewagę w środkach jądrowych. Była to niewątpliwie działalność pionierska, w wyraźnie zarysowującej się wówczas erze atomowego pola walki.

W późniejszym okresie, na obchody 10-lecia akademii (1957 rok), zespół oficerów Fakultetu Wojsk Lotniczych zaprezentował bardzo wartościową pracę dotyczącą lotniczego zabezpieczenia wojsk lądowych w działaniach zaczepnych. Eksponowano w niej zasady użycia lotnictwa w działaniach zaczepnych związku wojsk lądowych przechodzącego do natarcia z rejonów wyjściowych położonych w głębi operacyjnej. Praca ta została wysoko oceniona i wyróżniona przez ministra obrony narodowej.

U schyłku lat pięćdziesiątych i na początku lat sześćdziesiątych szczególną rangę nadano problemom rozpoznania powietrznego. To właśnie specjaliści z pionu lotnictwa opracowali i zaproponowali między innymi zasady i sposoby prowadzenia taktycznego i operacyjnego rozpoznania powietrznego, w interesie wszystkich rodzajów wojsk frontu, uwzględniając ich specyficzne potrzeby. Wiele uwagi poświęcono metodom zbierania, opracowywania i dostarczania danych rozpoznawczych do zainteresowanych dowództw i sztabów.

Odbywały się również konferencje naukowe, poświęcone wyłącznie problematyce lotniczej. Tak było np. w 1964 roku, kiedy na akademickiej konferencji naukowej rozpatrywano rozwój i perspektywy zastosowania bojowego lotnictwa operacyjnego, zwłaszcza w aspekcie wyposażania wojsk w rakietowe środki uderzeniowe. W obradach koncentrowano się głównie na ocenie możliwości wykonywania przez lotnictwo typowych zadań oraz ich dostosowania do zmieniających się warunków przyszłego pola walki. Wiele kontrowersyjnie postawionych problemów wywołało

ożywioną dyskusję, zwłaszcza w odniesieniu do perspektyw rozwoju i użycia lotnictwa myśliwskiego w osłonie wojsk, w świetle zarysowujących się wysokich możliwości bojowych naziemnych środków obrony przeciwlotniczej (rakiet przeciwlotniczych). Przeważył w obradach konferencji pogląd, że lotnictwo myśliwskie pozostanie nadal jednym z głównych środków obrony powietrznej i przeciwlotniczej.

Rozszerzenie zakresu działalności naukowej pionu lotnictwa w akademii o nową dyscyplinę naukową – teorię wojsk OPK, nie spowodowało ani odejścia, ani osłabienia uprawiania teorii lotnictwa. W kolejnych okresach istnienia pionu lotnictwa w ASG WP, w latach 1963–1977 i 1977–1990, które charakteryzowały się dalszym gwałtownym rozwojem środków walki zbrojnej, a szczególnie broni jądrowej i neutronowej, zachodziła potrzeba szerokiego, kompleksowego działania naukowego nad rozwiązaniem szeregu problemów z zakresu teorii wojsk lotniczych. Nie były to już problemy wybierane i analizowane niejako wycinkowo, odpowiednio do potrzeb chwili, ale rozważania kompleksowe, ściśle ze sobą zintegrowane. Zarysował się przy tym wyraźny podział na tematy badawcze o charakterze operacyjnym i taktycznym, a w tym z zakresu użycia lotnictwa, dowodzenia i zabezpieczenia jego działań oraz organizacji i szkolenia.

Problematykę oraz zestawienie liczby materiałów naukowych, publikacji i prac promocyjnych dotyczących teorii lotnictwa, opracowanych i wydanych przez pracowników Katedry Taktyki Wojsk Lotniczych, przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Materiały naukowe, publikacje i prace promocyjne dotyczące lotnictwa, wydane w latach 1963–1990 – zestawienie liczbowe

Problematyka	Okres Oddziału Wojsk OPK i Lotnictwa 1963–1977	Okres Wydziału Wojsk Lotniczych i OPK 1977–1990	Ogółem
Sztuka operacyjna lotnictwa	22	17	39
Taktyka lotnictwa	20	22	42
Dowodzenie i współdziałanie	4	–	4
Służba sztabów	3	10	13
Szkolenie	1	3	4
Lotnictwo w działaniach wojsk lądowych	–	4	4
OGÓŁEM	50	56	106
Publikacje	14	67	81
Prace promocyjne: a. rozprawy doktorskie b. rozprawy habilitacyjne	 6 –	 17 5	 23 5

W omawianym okresie powstały już typowe opracowania naukowe – monografie, szczególnie w latach 1977–1990. Wydano wówczas ponad 20 monografii i prawie 70 artykułów. Opracowania naukowe tego okresu dotyczyły m.in.: teorii sztuki operacyjnej, np. *Stan i prognoza rozwoju sztuki operacyjnej lotnictwa*, *Wojska lotnicze armii*; działań operacyjnych i taktycznych, np. *Właściwości użycia lotnictwa w operacji zaczepnej i obronnej armii na TDW, Analiza obiektów współczesnych działań lotnictwa*; dowodzenia, np. *Zasady, formy i metody dowodzenia lotnictwem*; a także prognozy rozwoju teorii wojsk lotniczych jako dyscypliny naukowej (program pod kryptonimem „Prognoza").

Jeżeli chodzi o publikacje, to obejmowały one szeroki zakres tematyczny, dotyczyły całości teorii lotnictwa, a więc sztuki operacyjnej, taktyki, dowodzenia, a także szkolenia, perspektyw rozwoju lotnictwa, jego specyficznych działań i rozważań, np. *Rozdroża sztuki operacyjnej i taktyki lotnictwa* (J. Machura, PWL i WOPK, 1987). Artykuły publikowane były głównie w „Zeszytach Naukowych ASG WP" (ponad 30), „Przeglądzie Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK" (prawie 20), „Myśli Wojskowej" i innych periodykach i czasopismach wojskowych. Najwięcej w tym okresie publikowali: płk dr hab. Wojciech Michalak, płk prof. dr hab. Jerzy Machura i płk dr Ludwik Jabłoński.

W latach siedemdziesiątych, jak już wspomniano, ugruntowała się pozycja lotnictwa wśród środków walki. Do eksploatacji weszły nowe typy samolotów, przede wszystkim myśliwsko-bombowych i myśliwskich, znacznie lepiej wyposażonych i uzbrojonych. Uwidocznił się wzrost jakościowy lotnictwa, ale nastąpiło ograniczenie dążeń do zwiększania prędkości lotów samolotów bojowych.

W tym okresie kształtowały się nowe potrzeby i wymagania wojsk lądowych w odniesieniu do działań lotnictwa w wojnach z użyciem konwencjonalnych i jądrowych środków rażenia. Pojawiły się śmigłowce wielozadaniowe, bojowe i transportowe. Ta sytuacja zmusiła badaczy teorii lotnictwa między innymi do zajęcia się racjonalnym użyciem śmigłowców na korzyść wojsk lądowych, a przede wszystkim śmigłowców bojowych (uzbrojonych, przeciwpancernych). Katedra Taktyki Wojsk Lotniczych we współpracy z wojskami lądowymi opracowała taktykę szerokiego ich zastosowania na polu walki i wdrożyła ją do procesu dydaktycznego akademii, wojsk lotniczych i wojsk lądowych. Prace te kontynuowano również w latach osiemdziesiątych. Umocnienie się pozycji śmigłowców bojowych na polu walki i zaliczenie ich do nieodzownych środków walki wojsk lądowych szczebli taktycznych i operacyjnych zmuszało do sukcesywnego, naukowego doskonalenia teorii taktyki ich działań bojowych.

Jak pokazuje problematyka wydawnictw naukowych i publicystycznych, zakres badań prowadzonych w ramach teorii wojsk lotniczych ciągle się rozszerzał. Przyjęty w Katedrze Taktyki Wojsk Lotniczych zakres teorii sztuki operacyjnej wojsk lotniczych, jako specjalności naukowej, obejmował sześć specjalności: użycie lotnictwa w operacji i walce, dowodzenie lotnictwem w skali operacyjnej i taktycznej, zabezpieczenie operacyjne i taktyczne, metodykę szkolenia operacyjnego i taktycznego, organizację związków operacyjnych i taktycznych oraz historię sztuki operacyjnej i taktyki. W katedrze uprawiane były trzy z nich, a mianowicie: użycie lotnic-

twa w operacji, dowodzenie lotnictwem w skali operacyjnej i metodyka szkolenia operacyjnego. One właśnie były głównymi obszarami działalności naukowo-badawczej katedry.

W zakresie teorii taktyki lotnictwa, odpowiednio jak w teorii sztuki operacyjnej, również wyróżniano sześć podspecjalności, z których w katedrze uprawiano trzy: użycie lotnictwa w walce, dowodzenie lotnictwem w skali taktycznej oraz metodykę szkolenia taktycznego lotnictwa.

Wojska Obrony Powietrznej Kraju powstają w okresie potencjalnego wzrostu zagrożenia z powietrza, przejawiającego się w rozwoju ilościowym lotnictwa wojskowego i postępu technicznego w jego uzbrojeniu, m.in. wprowadzeniem silników odrzutowych, doskonalszej awioniki, nowych środków rażenia. W tym czasie pojawiają się radiolokatory i szybko znajdują praktyczne zastosowanie jako nowy środek wykrywania i śledzenia lotów samolotów, a także wprowadzane są do uzbrojenia przeciwlotnicze rakiety kierowane typu „ziemia–powietrze".

Od 14 kwietnia 1962 roku, to jest od momentu powstania Wojsk Obrony Powietrznej Kraju, jako samodzielnego rodzaju sił zbrojnych, wymienione fakty musiały się stać przedmiotem badań naukowych. Od tego czasu datuje się praca nad teorią wojsk OPK. W grudniu 1962 roku zakończono prace nad „Planem obrony powietrznej PRL". Stworzono jednolity system obrony powietrznej, oparty na siłach, środkach i systemie dowodzenia wojsk OPK oraz siłach i środkach obrony przeciwlotniczej pozostałych rodzajów sił zbrojnych. W powiązaniu z wcześniej utworzonymi korpusami OPL OK powstały obiektywne warunki do prowadzenia działań operacyjnych przez wojska OPK. Stworzono tym samym podstawy do uprawiania nowej dyscypliny naukowej – teorii wojsk OPK.

W 1963 roku powołano w ASG WP Oddział Wojsk Obrony Powietrznej Kraju i Lotnictwa, a w nim Katedrę Taktyki Wojsk OPK, tworząc tym samym nową instytucję naukową, której zadaniem było opracowanie i rozwijanie teorii wojsk OPK. W ramach utworzonej katedry starano się uprawiać takie specjalności naukowe, jak: sztuka operacyjna wojsk OPK, taktyka poszczególnych rodzajów wojsk wchodzących w skład wojsk OPK (lotnictwa myśliwskiego, wojsk radiotechnicznych, artylerii – wojsk rakietowych), metodyka szkolenia operacyjno-taktycznego wojsk OPK oraz taktyka artylerii przeciwlotniczej OPK.

Katedra Wojsk OPK, rozwijając teorię wojsk OPK, zajmowała się prawidłowościami użycia bojowego tego RSZ, różnych sił i środków obrony powietrznej na ówczesnym i przyszłym polu walki, a w tym studiowaniem kierunków i tendencji rozwojowych ŚNP potencjalnego przeciwnika oraz zasad ich użycia bojowego. Opracowywano podstawowe zasady użycia związków operacyjnych i operacyjno-taktycznych wojsk OPK oraz użycia bojowego oddziałów i związków taktycznych rodzajów wojsk OPK, badano zasady organizacji i realizacji współdziałania wojsk OPK z siłami i środkami OPL innych rodzajów sił zbrojnych. Prowadzono także badania i studia nad wypracowaniem metod dowodzenia wojskami, uzasadnianiem stosunku sił i środków utrzymywanych w różnych stopniach gotowości bojowej, określano sposoby skracania czasu osiągania gotowości wojsk do działań oraz kie-

runki podnoszenia ich gotowości bojowej, wypracowano struktury organizacyjne związków operacyjno-taktycznych, taktycznych i oddziałów, z uwzględnieniem podsystemów rozpoznania, dowodzenia i zabezpieczenia, poszukiwano odpowiednich form, sposobów i zasad wszechstronnego zabezpieczenia działań bojowych.

Zajmowano się też uzasadnianiem potrzeby budowy nowych środków walki, techniki bojowej, określeniem wymagań taktyczno-technicznych w odniesieniu do środków, które zapewniłyby skuteczne zwalczanie celów powietrznych, wypracowaniem metod, form i sposobów szkolenia dowództw i sztabów wojsk do przyszłych działań bojowych. Ponadto określano kierunki rozwoju, formy i sposoby użycia bojowego pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wojsk OPK.

Oczywiście, całym tym wachlarzem problemów nie zajęto się od pierwszych dni istnienia Katedry Taktyki Wojsk OPK. Nie było ku temu ani możliwości warsztatowych, ani odpowiednio przygotowanej liczby specjalistów – naukowców tej dyscypliny naukowej.

W etapie badań potrzebnych do niniejszego opracowania dokonano przeglądu dorobku naukowego z zakresu sztuki operacyjnej oraz taktyki ogólnej i rodzajów wojsk w wojskach OPK. Punktem wyjścia było przeanalizowanie opracowań naukowych, publicystyki i prac promocyjnych zrealizowanych przez pracowników Katedry Taktyki Wojsk OPK w dwóch okresach: w latach 1963–1977 i 1977–1990, a także tematyki konferencji naukowych.

Zestawienie opracowań naukowych, publikacji i prac promocyjnych, które głównie dotyczyły teorii wojsk OPK, zawiera tabela 4.

Z przedstawionego zestawienia wynika, że w omawianych okresach działalność pracowników naukowo-badawczych Katedry Taktyki Wojsk OPK była intensywna. Świadczy o tym ponad 30 monografii z zakresu sztuki operacyjnej, a w tym tak znaczących, jak np. *Wojska OPK jako rodzaj sił zbrojnych* (J. Uchański, 1965), *Podstawy sztuki operacyjnej* (J. Uchański, 1965), *Sztuka operacyjna Wojsk OPK* (W. Pokruszyński, 1983), *Korpus Obrony Powietrznej Kraju* (Z. Kukuła, 1984). Spośród ponad 40 opracowań naukowych dotyczących taktyki wymienić tu wypada: *Podstawy taktyki lotnictwa myśliwskiego* (M. Żebrowski, 1964), *Organizację i prowadzenie działań bojowych przez pułk lotnictwa myśliwskiego OPK* (M. Żebrowski, 1969), *Organizację, uzbrojenie i zasady bojowego wykorzystania artylerii rakietowej OPK* (T. Kropiowski, 1970), *Taktykę ogólną Wojsk OPK* (M. Żebrowski, 1982), *Taktykę artylerii rakietowej OPK* (zespół autorów, 1985), *Taktykę lotnictwa myśliwskiego OPK* (E. Zabłocki, 1989). Do najbardziej aktywnych w zakresie opracowań naukowych należeli: płk pil. dr hab. Zygmunt Kukuła, płk doc. dr Jan Uchański, płk dr Jerzy Fijałkowski, ppłk dr Eugeniusz Grzeszek, ppłk dypl. Czesław Wroński, płk pil. dr Marian Żebrowski i płk dr hab. Józef Smoter.

Tabela 4. Opracowania naukowe, publikacje i prace promocyjne dotyczące teorii wojsk OPK, wydane w latach 1963–1990 – zestawienie liczbowe

Problematyka	Okres Oddziału Wojsk OPK i Lotnictwa 1963–1977	Okres Wydziału Wojsk Lotniczych i OPK 1977–1990	Ogółem
Sztuka operacyjna WOPK	17	14	31
Taktyka WOPK, w tym:	19	25	44
taktyka LM	7	8	15
taktyka WR	1	7	8
taktyka WRt	5	5	10
rozpoznanie i Wre	6	5	11
Dowodzenie i współdziałanie	4	7	11
Służba sztabów WOPK	3	6	9
Szkolenie w WOPK	4	2	6
OGÓŁEM	47	54	101
Publikacje	13	59	72
Prace promocyjne:			
a. rozprawy doktorskie	9	16	25
b. rozprawy habilitacyjne	1	5	6

W latach 1977–1990 Katedra Taktyki Wojsk OPK wydała prawie 30 opracowań naukowych, w tym m.in. związanych z prognozą rozwoju teorii wojsk OPK (pod kryptonimem „Prognoza"). Publikacje dotyczyły także prognozy przyszłych działań wojennych, perspektyw rozwoju środków napadu powietrznego i obrony powietrznej (praca wyróżniona przez ministra obrony narodowej), komputerowego modelu symulacyjnego działań bojowych (walki) wojsk w systemie OP, metodyki oceny efektywności działań oraz rozwoju wojsk OPK.

Publikacje pracowników katedry obejmowały szeroki zakres tematyczny, dotyczyły całości teorii wojsk OPK, a więc sztuki operacyjnej, taktyki, dowodzenia, a także szkolenia, perspektyw rozwoju wojsk OPK i rozważań nad budową systemu obrony powietrznej na terytorium kraju. Artykuły publikowane były głównie w „Zeszytach Naukowych ASG WP" (prawie 30 artykułów), „Myśli Wojskowej" (prawie 20), „Przeglądzie Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK" (ponad 10) oraz innych periodykach i czasopismach wojskowych. Najwięcej w tym okresie publikowali: płk dr hab. inż. Stefan Antczak, płk prof. dr hab. Eugeniusz Zabłocki, płk dr Antoni Adamczyk, dr hab. Zygmunt Kukuła, płk prof. dr hab. Witold Pokruszyński i płk dr hab. Józef Smoter.

W latach osiemdziesiątych w pracach naukowo-badawczych i opracowaniach naukowych katedry pojawiło się kilka nowych problemów. Na uwagę szczególnie zasługują dwa: *Prognoza w dziedzinie rozwoju taktyki i sztuki operacyjnej Wojsk*

OPK i *Metodologia prognozowania rozwoju nauk wojskowych* (w tym teorii OPK). Opracowane w tym zakresie prace naukowe, prognostyczne studia teoretyczne, posłużyły zleceniodawcy, jakim był Sztab Generalny WP, do opracowania założeń rozwoju wojsk OPK.

Rozpowszechnienie i praktyczne zastosowanie mikrokomputerów umożliwiło podjęcie badań z modelowania działań bojowych wojsk w systemie obrony powietrznej (tematy o kryptonimach „Model" i „Standard"), określania skuteczności działań wojsk OPK z przewidywanym przeciwnikiem powietrznym, w tym osłony wojsk operacyjnych (temat „Zenit"), a także opracowywanie prognozy przyszłych – w latach 1990–2005 – operacji i działań bojowych wojsk OPK oraz rozpatrywanie zagadnień militaryzacji kosmosu i przeciwdziałania środkom kosmicznym przeciwnika (temat „Prognoza").

Oprócz indywidualnego opracowania zadań i tematów naukowych, coraz częściej prace naukowe były podejmowane przez zespoły pracowników. Zespoły te mogły wnikliwiej zgłębiać problemy naukowe i odpowiadać na wyższe wymagania w zakresie teorii wojsk OPK, szkolenia wojsk i kształcenia absolwentów. Sprostanie zaś wyższym wymaganiom było możliwe w wyniku podnoszenia kwalifikacji pracowników katedry i intensyfikacji w zakresie prac naukowo-badawczych, a także rozwoju studiów doktoranckich i zwiększenia liczby samodzielnych pracowników naukowych.

W pionie lotnictwa ASG WP teorię tyłów oraz teorię techniczno-specjalnego zabezpieczenia działań wojsk lotniczych tworzyły i rozwijały Katedra Zabezpieczenia Lotniczego i Katedra Techniki Lotniczej. Wraz z utworzeniem Katedry Taktyki Wojsk OPK i rozpoczęciem kształcenia kadr w tej specjalności dokonano rozszerzenia zakresu problematyki Katedry Zabezpieczenia Lotniczego, powołano także Katedrę Taktyki Tyłów Wojsk Lotniczych i OPK oraz Katedrę Przedmiotów Specjalnych, którą zasilili specjaliści techniki rodzajów wojsk i pracownicy dotychczasowej Katedry Techniki Lotniczej. Praktycznie od tego momentu datuje się w ASG WP uprawianie teorii zabezpieczenia logistycznego (choć tego nazewnictwa w tym czasie jeszcze nie używano), to jest tyłowego i techniczno-specjalnego zabezpieczenia Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK.

Najpierw Katedra Zabezpieczenia Lotniczego, a później Katedra Taktyki Tyłów Wojsk Lotniczych i OPK tworzyły i rozwijały teorię tyłów wojsk lotniczych i wojsk OPK. Zajmowały się zabezpieczeniem materiałowo-technicznym, transportowym i lotniskowym wojsk lotniczych, a następnie wojsk OPK. Natomiast Katedra Techniki Lotniczej, a następnie Katedra Przedmiotów Specjalnych uprawiały, choć nie w pełnym zakresie, teorię techniczno-specjalnego zabezpieczenia. Zajmowały się techniką, uzbrojeniem i elektroniką oraz zabezpieczeniem techniczno-lotniczym, techniczno-rakietowym, technicznym wojsk radiotechnicznych, a także zabezpieczeniem nawigatorskim, zastosowaniem bojowym uzbrojenia i w późniejszym okresie informatyką.

U schyłku istnienia ASG WP zaczyna być już używane w wojsku pojęcie „logistyka", jako całokształt zabezpieczenia działań bojowych w skali makro. W strukturze logistyki wojsk lotniczych i wojsk OPK widziano trzy działy zabezpieczenia: bo-

jowe, techniczno-specjalne i tyłowe. W strukturze organizacyjnej wydziału, do czasu rozwiązania ASG WP, zmian jednak nie było. Teorię tyłów i teorię techniczno-specjalnego zabezpieczenia uprawiały dwie niezależne, wcześniej wymienione katedry.

Działalność naukowo-badawczą w zakresie tworzenia i rozwijania teorii tyłów wojsk lotniczych i wojsk OPK można umownie podzielić na trzy okresy: kształtowania podstaw myśli taktycznej tyłów lotniczych, lata 1950–1963, realizowane przez wykładowców Katedry Zabezpieczenia Lotniczego; tworzenia nowoczesnej teorii taktyki tyłów wojsk lotniczych i wojsk OPK, lata 1963–1977, realizowane przez Katedrę Zabezpieczenia Lotniczego, a następnie Katedrę Taktyki Tyłów Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK; realizacji prac naukowo-badawczych w zakresie teorii tyłów lotnictwa, lata 1977–1990, prowadzonych przez Katedrę Taktyki Tyłów.

Działalność naukowo-badawczą w wymienionych okresach obrazuje zestawienie opracowań naukowych przedstawione w tabeli 5.

W pierwszym okresie tworzenia i rozwoju teorii tyłów lotnictwa, w latach 1950–1963, działalność pracowników naukowo-badawczych taktyki tyłów lotnictwa, skupionych w Katedrze Zabezpieczenia Lotniczego, sprowadzała się prawie wyłącznie do przygotowania właściwej obudowy dydaktycznej. Jednak ze względu na brak nowoczesnych wzorców teoretycznych opracowywane materiały miały nie tylko charakter nowatorski, ale i wysoce naukowy, wnosiły bowiem do teorii tyłów wiele nowych myśli. Większość z nich została praktycznie wdrożona w wojskach lotniczych. Zespół pracowników tej katedry opracował i uogólnił zasady taktyki tyłów wojsk lotniczych. Szczególną uwagę zwrócono na rozpracowanie zagadnień manewru lotniskowego, rozmieszczenie sił i środków oddziałów – lotniczego i lotniczo-technicznego – na lotnisku oraz wykorzystanie transportu powietrznego w przewozach zaopatrzeniowych.

Podsumowaniem działalności w zakresie tworzenia podstaw myśli taktycznej tyłów lotniczych było przygotowanie materiału na konferencję naukową na temat „Inżynieryjno-lotniskowe zabezpieczenie Armii Lotniczej w operacji zaczepnej Frontu" (1957 rok), a w wojskach lotniczych wydanie instrukcji „Zabezpieczenie lotniskowe Armii Lotniczej". Wiele propozycji taktycznych, wypracowanych przez badaczy taktyki tyłów lotnictwa, a przyjętych przez Dowództwo Wojsk Lotniczych jako dyrektywne, było podstawą do opracowania i wydania instrukcji „Oddział lotniczo-techniczny".

Drugi okres działalności w zakresie tworzenia i rozwoju teorii tyłów wojsk lotniczych i wojsk OPK, lata 1963–1977, zapoczątkowało powołanie w wydziale Katedry Taktyki Tyłów Wojsk Lotniczych i OPK.

Wprowadzenie do uzbrojenia lotnictwa samolotów odrzutowych i powołanie Wojsk Obrony Powietrznej Kraju pobudziło pracowników Katedry Taktyki Tyłów WL i OPK do prac badawczych i wydawniczo-publicystycznych. Zwiększył się potencjał naukowo-badawczy w zakresie nowej specjalności, ale równocześnie przybyły nowe zadania badawcze, związane z zabezpieczeniem powstającego nowego rodzaju sił zbrojnych – WOPK i zabezpieczeniem tyłowym lotnictwa wyposażonego w samoloty odrzutowe.

Tabela 5. Opracowania naukowe, publikacje i prace promocyjne w zakresie teorii tyłów wojsk lotniczych i wojsk OPK, wydane w latach 1950–1990 – zestawienie liczbowe

Problematyka	Lata 1950–1963	Lata 1963–1977	Lata 1977–1990	Ogółem
Teoria tyłów WL i WOPK	5	1	15	21
Dowodzenie tyłami WL i WOPK	2	1	6	9
Zabezpieczenie materiałowo-techniczne	4	5	5	14
Zabezpieczenie transportowe	1	3	4	8
Zabezpieczenie lotniskowe	4	3	7	14
Szkolenie tyłów WL i WOPK	3	1	2	6
OGÓŁEM	19	14	39	72
Publikacje	–	–	36	36
Prace promocyjne:				
a. rozprawy doktorskie	–	2	6	8
b. rozprawy habilitacyjne	–	–	3	3

W tym okresie zweryfikowano wiele dotychczasowych materiałów teoretycznych, wiele z nich znowelizowano, a w większości opracowano nowe. Za jedno z ważniejszych zadań uznano zabezpieczenie lotniskowe lotnictwa, gdyż stwierdzono, że lotniska polowe są mało przydatne do bazowania samolotów odrzutowych. Opublikowano wiele opracowań teoretycznych dotyczących tego problemu, m.in.: przeznaczenia, zadań i organizacji służby lotniskowej wojsk lotniczych; sieci lotniskowej jako podstawy bazowania lotnictwa; poszukiwania i wyboru terenów pod budowę lotnisk; maskowania lotnisk i urządzeń lotniskowych; budowy, utrzymania i remontu rozbieralnych nawierzchni lotniskowych; organizacji i zasad budowy lotnisk polowych.

Ważnym zadaniem działalności naukowej Katedry Taktyki Tyłów było przeprowadzenie badań i opracowanie materiałów teoretycznych na temat zabezpieczenia tyłowego wojsk OPK. Należy tu zwłaszcza wymienić: *Zabezpieczenie materiałowo-techniczne działań bojowych jednostek lotnictwa, artylerii rakietowej i lufowej oraz pododdziału radiotechnicznego Wojsk OPK, Dowodzenie tyłami Wojsk OPK, Dowodzenie tyłami jednostek lotnictwa, wojsk rakietowych i radiotechnicznych Wojsk OPK* oraz *Zabezpieczenie tyłowe manewru lotniskowego jednostek lotnictwa Wojsk OPK*. Efektem działalności naukowej w zakresie zabezpieczenia tyłowego wojsk OPK było wydanie pierwszego podręcznika pod tytułem *Zabezpieczenie tyłowe jednostki lotniczej OPK* i przygotowanie kolejnych.

W tym etapie wiele uwagi poświęcono metodyce prowadzenia ćwiczeń z zakresu taktyki tyłów wojsk lotniczych i wojsk OPK. Wydano materiały teoretyczne, m.in.: *Organizację szkolenia taktycznego w oddziale lotniczo-technicznym, Metodykę opracowania ćwiczeń: grupowego, dowódczo-sztabowego, taktyczno-tyłowego i treningu sztabowego, Metodykę opracowywania dokumentów zabezpieczenia tyłowego na szczeblu oddziału lotniczo-technicznego*.

Publikowano też inne materiały teoretyczne, obejmujące istotne problemy zabezpieczenia tyłowego, takie jak: *Zaopatrywanie wojsk drogą powietrzną i ewakuacja materiałowa w ewentualnej wojnie, Zabezpieczenie tyłowe jednostek lotnictwa w warunkach szczególnych i w różnych porach roku, Organizacja odtwarzania gotowości bojowej samolotów w jednostce lotnictwa z wykorzystaniem metod analizy sieciowej.*

Drugi okres tworzenia i rozwoju teorii tyłów lotniczych oraz działalności naukowej Katedry Taktyki Tyłów podsumowuje obrona pierwszej rozprawy doktorskiej z problematyki tyłów. Autorem dysertacji na temat: *Warunki i możliwości zabezpieczenia manewru lotniskowego lotnictwa w ślad za wojskami, w toku operacji zaczepnej* był płk dypl. Mieczysław Toruń.

Kolejny, trzeci okres tworzenia i rozwoju teorii tyłów WL i OPK, obejmujący lata 1977–1990, rozpoczął się stopniowym wprowadzeniem do wojsk oraz uczelni wojskowych elektronicznej techniki obliczeniowej (ETO). Wyposażenie w maszyny matematyczne, w tym w mikrokomputery, spowodowało zapotrzebowanie na programy użytkowe w zakresie zabezpieczenia tyłowego wojsk lotniczych i wojsk OPK, a jednocześnie umożliwiło prowadzenie prac naukowo-badawczych popartych dużą liczbą kalkulacji oraz symulowaniem działania systemów zabezpieczenia tyłowego.

Należy podkreślić, że w tym okresie w działalności naukowej Katedry Taktyki Tyłów Wojsk Lotniczych i OPK następowało intensywne podnoszenie kwalifikacji kadry dydaktyczno-naukowej. Często łączono opracowywanie tematyki badawczej, zleconej i podejmowanej przez katedrę, z uzyskiwaniem kolejnych stopni naukowych. Powstawały opracowania rozwiązujące w sposób naukowy nowe zagadnienia i problemy, a jednocześnie spełniające oczekiwania wojsk. Większość w ten sposób zgłoszonych propozycji i wniosków została w wojskach zrealizowana.

Katedra zorganizowała lub współuczestniczyła w zorganizowaniu wielu sympozjów i narad naukowych, podczas których omawiano istotne problemy zabezpieczenia technicznego i tyłowego działań wojsk lotniczych i wojsk OPK, takie jak np.: wykorzystanie programów na EMC i mikrokomputery w rozwiązywaniu zadań zabezpieczenia tyłowego WL i WOPK, metodyka oceny systemu zaopatrywania wojsk OPK, zabezpieczenie tyłowe lotnictwa wojsk lądowych, działającego w składzie operacyjnych grup manewrowych, zabezpieczenie ciągłości działań bojowych lotnictwa wojsk OPK czy zabezpieczenie techniczne i tyłowe lotnictwa we współczesnej operacji.

Ze względu na bardzo wysoki poziom techniczny uzbrojenia – sprzętu bojowego i wyposażenia, zarówno wojsk lotniczych, jak i wojsk OPK, działalność pionu lotnictwa i obrony powietrznej nie mogła się odbywać poza techniką. Dlatego w tym czasie rozwijają się specjalności techniczne uprawiane przez Katedrę Techniki Lotniczej, a następnie Katedrę Przedmiotów Specjalnych. Teoria zabezpieczenia techniczno-specjalnego lotnictwa i obrony powietrznej rozwijała się nie tylko na podstawie pokrewnych dyscyplin, głównie nauk technicznych (sprzęt lotniczy i jego eksploatacja, radiotechnika i radiolokacja, maszyny matematyczne), ale i na podstawie teorii organizacji i zarządzania (organizacja wojsk, dowodzenie wojskami), fizyki i matematyki (elektroniczna technika obliczeniowa). Należy zaznaczyć, że wpływ na rozwój zagad-

nień teorii techniczno-specjalnego zabezpieczenia miały teorie wojsk lotniczych i wojsk OPK, a także teoria tyłów tych rodzajów sił zbrojnych.

Działalność naukowo-badawczą w zakresie teorii zabezpieczenia techniczno-specjalnego wojsk lotniczych i wojsk OPK obrazuje zestawienie prac naukowo-badawczych (monografii), publikacji i prac promocyjnych pracowników Katedr Zabezpieczenia Lotniczego i Przedmiotów Specjalnych przedstawione w tabeli 6.

Tabela 6. Opracowania naukowe, publikacje i prace promocyjne dotyczące teorii zabezpieczenia techniczno-specjalnego wojsk lotniczych i wojsk OPK, wydane w latach 1950–1990 – zestawienie liczbowe

Problematyka	Lata 1950–1963	Lata 1963–1977	Lata 1977–1990	Ogółem
Technika lotnicza i uzbrojenie lotnicze	27	2	5	34
Technika i uzbrojenie wojsk rakietowych OPK	–	2	4	6
Technika i wyposażenie WRt WOPK	–	3	3	6
Zabezpieczenie techniczno-specjalne WL	2	1	3	6
Zabezpieczenie techniczno-specjalne WR WOPK	–	4	2	6
Zabezpieczenie techniczno-specjalne WRt WOPK	–	2	3	5
Nawigatorskie zabezpieczenie działań lotnictwa	15	11	3	29
Zastosowanie bojowe uzbrojenia lotniczego, bombardowanie	18	3	8	29
Łączność	12	1	4	17
OGÓŁEM	74	29	35	138
Publicystyka	1	2	3	–
Prace promocyjne:				
a. rozprawy doktorskie	2	–	3	5
b. rozprawy habilitacyjne	–	–	–	–

Decydującym podmiotem rozwoju teorii lotnictwa i obrony powietrznej byli ludzie – kadra naukowa uprawiająca omawiane dyscypliny naukowe. To ona tworzyła teorię lotnictwa i teorię obrony powietrznej. Pierwsi pracownicy naukowi wywodzili się jeszcze z okresu międzywojennego. Sukcesywny wzrost liczby pracowników naukowych lotnictwa nastąpił po powołaniu Fakultetu Wojsk Lotniczych w ASG WP, zaś obrony powietrznej po powołaniu tego rodzaju sił zbrojnych. Kadra uprawiająca

teorię tyłów lotnictwa i obrony powietrznej ukształtowała się w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych.

Wymagania ustawy o szkolnictwie wyższym z 1958 roku i ustawy o akademiach wojskowych z 1960 roku stanowiły dla kadry, wówczas Fakultetu Wojsk Lotniczych, a w następnych latach kolejnych organizacyjnych komórek lotnictwa i obrony powietrznej w akademii, silny bodziec do podejmowania wysiłków w celu podnoszenia kwalifikacji i uzyskiwania uprawnień do prowadzenia pracy naukowej. Głównie chodziło o uzyskiwanie stopni naukowych i tytułu naukowego. Podkreślić należy, że początki były bardzo skromne. Dopiero w 1960 roku komendant fakultetu płk Remigiusz Wójtowicz uzyskuje tytuł naukowy profesora. To zainicjowało naukowy rozwój kadry dydaktyczno-naukowej pionu lotnictwa w akademii. Kolejną oznaką była dysertacja doktorska płk. Eugeniusza Bejgiera na temat: *Dowodzenie lotnictwem wykonującym zadania wsparcia w warunkach współczesnego pola bitwy* (1962). Przed 1965 rokiem stopień naukowy doktora uzyskało pięciu pracowników Oddziału Wojsk OPK i Lotnictwa: mjr dypl. nawig. Eugeniusz Grysiewicz (1962), płk dypl. nawig. Jan Uchański, ppłk dypl. nawig. Roman Dworak i mjr dypl. Jerzy Machura (wszyscy w 1963) oraz płk dypl. Janusz Malinowski (1964).

Z chwilą powołania Katedry Taktyki Wojsk OPK w jej składzie znaleźli się pracownicy dydaktyczno-naukowi dotychczas pracujący w innych katedrach oddziału, takich jak: Katedra Taktyki Wojsk Lotniczych, Katedra OPL, Katedra Przedmiotów Specjalnych oraz specjaliści z wojsk OPK. Większość kadry stanowili oficerowie dyplomowani. Systematycznie rozwijał się proces kształcenia, rosła liczba oficerów dyplomowanych bardzo dobrze przygotowanych nie tylko do roli dowódców i oficerów sztabów w wojskach OPK, ale i prowadzenia pracy dydaktyczno-naukowej w katedrze. Wzrastało również zaangażowanie pracowników dydaktycznych katedry w podnoszenie kwalifikacji i realizację prac naukowo-badawczych. Początkowo było w katedrze tylko trzech pracowników ze stopniem naukowym doktora. W miarę podnoszenia kwalifikacji naukowych kadry, stan ten ulegał ciągłej poprawie. Zwiększała się liczba pracowników o wyższych kwalifikacjach naukowych, ze stopniami naukowymi, przy malejącym udziale oficerów dyplomowanych. Mogła rozwijać się teoria wojsk OPK i obejmować coraz to szerszy zakres problematyki naukowej.

Jakościowy wzrost kadr naukowych w Wydziale Wojsk Lotniczych i OPK nastąpił w drugiej połowie lat siedemdziesiątych, to jest od czasu, kiedy baza dydaktyczna była już wystarczająco bogata, zaplecze badawcze dyscyplin naukowych rozbudowane, a pracownicy dydaktyczno-naukowi mogli poświęcić się szerszej działalności w zakresie rozwiązywania problemów naukowych i osiągania stopni naukowych i tytułu naukowego.

Bardzo energiczna i aktywna działalność komendanta-dziekana Oddziału Wojsk OPK i Lotnictwa, a następnie Wydziału Wojsk Lotniczych i OPK, gen. pil. Zdzisława Żarskiego, w zakresie podwyższania kwalifikacji naukowych kadry zaczęła szybko procentować. Stopień naukowy doktora habilitowanego, jako pierwsi, uzyskali: płk dr Witold Pokruszyński (1976), płk pil. dr Zygmunt Kukuła i płk dr Józef Smoter (1978) oraz płk dr Jerzy Machura (1980).

W tym czasie coraz częściej podejmowane były indywidualne badania naukowe z różnych dziedzin lotnictwa i obrony powietrznej. Zazwyczaj były one inicjowane przez potrzeby wojsk, jednak w zamiarze miały się stać dysertacjami doktorskimi. Podnosiło to teoretyczną i użytkową wartość tych rozpraw doktorskich oraz sprzyjało rozwiązywaniu trudnych problemów naukowych, m.in. takich, jak: działania lotnictwa myśliwsko-bombowego (myśliwsko-szturmowego) na małych wysokościach, dowodzenie lotnictwem myśliwskim w osłonie wojsk czy zabezpieczenie nawigacyjne działań bojowych lotnictwa. Z problematyki wojsk OPK rozwiązywano takie perspektywiczne problemy, jak: tworzenie i wielowarstwowość pola radiolokacyjnego, jego obniżanie, optymalizacja obiegu informacji, współdziałanie sił i środków obrony powietrznej oraz sposoby zwiększenia żywotności systemu OPK.

Rozprawy doktorskie i habilitacyjne pracowników naukowo-dydaktycznych pionu lotnictwa i obrony powietrznej ASG WP, a także oficerów z wyższych szkół oficerskich oraz jednostek WL i WOPK, miały duży wpływ na rozwój teorii wojsk lotniczych i wojsk OPK oraz tyłów tych rodzajów sił zbrojnych.

W 1981 roku pierwszych sześciu oficerów, nauczycieli akademickich wydziału: płk. dr. Jana Uchańskiego, płk. dr. Romana Dworaka, płk. dr. Kazimierza Gierczaka, płk. dr. Eugeniusza Grysiewicza, płk. dr. hab. Jerzego Machurę i płk. dr. Antoniego Pszenicznego powołano na stanowiska docentów.

W 1982 roku tytuły naukowe profesora uzyskali: ówczesny komendant-dziekan Wydziału Wojsk Lotniczych i OPK gen. bryg. pil. dr Zdzisław Żarski oraz szef Katedry Taktyki Wojsk Lotniczych płk dr hab. Jerzy Machura, a w 1984 roku szef Katedry Taktyki Wojsk OPK płk dr hab. Witold Pokruszyński.

Ukoronowaniem osiągnięć naukowych i dydaktycznych Wydziału Wojsk Lotniczych i OPK było spełnienie warunków do powołania Rady Wydziału i uzyskanie uprawnień do nadawania stopnia naukowego doktora. Uprawnienia takie wydział otrzymał w maju 1982 roku. Pierwszymi doktorantami, którzy bronili rozpraw doktorskich przed Radą Wydziału Wojsk Lotniczych i OPK, byli: płk Lucjan Kowalczyk (spoza akademii), mjr Marek Blim i ppłk Stanisław Miodek (pracownicy wydziału).

Do czasu przekształcenia Akademii Sztabu Generalnego WP w Akademię Obrony Narodowej (21.05.1990 r.), Rada Wydziału Wojsk Lotniczych i OPK wypromowała 62 doktorów nauk wojskowych, z tego 25 to oficerowie – pracownicy dydaktyczno-naukowi wydziału, a 37 to oficerowie z dowództw i jednostek wojsk lotniczych i wojsk obrony powietrznej kraju, wyższych szkół oficerskich – Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej i Wyższej Oficerskiej Szkoły Lotniczej oraz innych instytucji (tabela 7).

Rozwój naukowy pracowników dydaktyczno-naukowych podczas istnienia pionu lotnictwa i obrony powietrznej kraju w ASG WP, w postaci uzyskanych tytułów i stopni naukowych, przedstawia tabela 8.

Tabela 7. Liczba doktorów nauk wojskowych wypromowanych przez Radę Wydziału Wojsk Lotniczych i OPK, w okresie od 05.1982 do 20.05.1990 r.

Rok promocji	Liczba wypromowanych	Jednostka organizacyjna				
		Wydział WL i OPK	Dowództwo i jedn. WL i WOPK	WOSR	WOSL	Inne instytucje
1982	2	2	–	–	–	–
1983	12	6	3	1	–	2
1984	10	3	5	1	–	1
1985	4	2	2	–	–	–
1986	1	1	–	–	–	–
1987	15	4	4	4	3	–
1988	6	2	3	1	–	–
1989	8	5	3	–	–	–
do 20.05. 1990	4	–	1	–	3	–
Ogółem	62	25	21	7	6	3

Tabela 8. Liczba pracowników dydaktyczno-naukowych pionu lotnictwa i obrony powietrznej w ASG WP, którzy uzyskali tytuł naukowy i stopnie naukowe

Tytuł, stopień naukowy	Lata 1947–1963	Lata 1963–1977	Lata 1977–1990	Ogółem
Profesor zwyczajny	1	–	7	8
Doktor habilitowany	–	1	12	13
Doktor	5	21	39	65

Wykaz imienny pracowników dydaktyczno-naukowych pionu lotnictwa i obrony powietrznej w ASG WP, którzy uzyskali tytuł naukowy i stopnie naukowe

Rok	Liczba	Imię i nazwisko
Tytuł naukowy profesora		
1960	1	R. Wójtowicz
1982	2	J. Machura, Z. Żarski
1984	1	W. Pokruszyński
1985	1	W. Świątnicki
1986	1	R. Kulczycki
1989	1	M. Chamera
1990	1	E. Zabłocki

Rok	Liczba	Imię i nazwisko
Stopień naukowy doktora habilitowanego		
1976	1	W. Pokruszyński
1978	2	Z. Kukuła, J. Smoter
1979	1	R. Kulczycki
1980	1	J. Machura
1981	1	M. Chamera
1982	2	J. Lachiewicz, W. Świątnicki
1983	1	Z. Grzęda
1986	2	S. Antczak, E. Zabłocki
1989	1	W. Michalak
1990	1	R. Mańkowski
Stopień naukowy doktora		
1962	2	E. Bejgier, E. Grysiewicz
1963	3	R. Dworak, J. Machura, J. Uchański
1964	1	J. Malinowski
1966	1	W. Dalewski
1967	1	R. Seregiet
1968	1	K. Nowak
1969	3	K. Gierczak, Z. Kukuła, J. Smoter
1970	1	W. Pokruszyński
1972	1	R. Kulczycki
1973	1	M. Toruń
1974	1	T. Kropiowski
1975	1	W. Łepkowski
1976	3	M. Chamera, J. Fijałkowski, J. Kurkus
1977	6	E. Barszcz, J. Lachiewicz, S. Pawłowski, J. Sajak, W. Świątnicki, R. Zalewski
1978	2	A. Adamczyk, E. Zabłocki
1979	5	S. Antczak, W. Bartocha, E. Grzeszek, Z. Grzęda, Z. Żarski
1980	4	L. Jabłoński, R. Rajmański, R. Szymański, M. Żebrowski
1981	1	Z. Kielan
1982	2	W. Czaban, M. Blim
1983	6	S. Miodek, K. Bułka, A. Kazaniecki, J. Kowalski, J. Legut, Z. Żarnecki
1984	3	J. Michalak, W. Michalak, E. Piątkowski
1985	2	R. Mańkowski, S. Rękas
1986	1	A. Bugalski
1987	5	J. Filar, M. Mastalerz, J. Szczygieł, S. Wdowczyk, M. Paszkowski
1988	2	Z. Groszek, K. Jóźwiak
1989	5	Z. Dubrawski, W. Duda, W. Drążczyk, A. Rybacki, J. Kopański

Wydział Wojsk Lotniczych i OPK stał się uznaną i liczącą się komórką naukowo-dydaktyczną. W wydziale pracowało czterech profesorów zwyczajnych: płk prof. dr hab. Jerzy Machura, płk prof. dr hab. Witold Pokruszyński, płk pil. prof. dr hab. Wacław Świątnicki i płk prof. dr hab. inż. Roman Kulczycki; siedmiu doktorów habilitowanych: płk dr hab. Mieczysław Chamera, płk pil. dr hab. Wacław Świątnicki, płk dr hab. Zygmunt Grzęda, płk pil. dr hab. Eugeniusz Zabłocki, płk dr hab. inż. Stefan Antczak, płk dr hab. Wojciech Michalak i płk dr hab. Romuald Mańkowski, a 33 procent kadry stanowili oficerowie ze stopniem naukowym doktora. Kadra wydziału ciągle podwyższała swoje kwalifikacje naukowe. Ponad 50 procent kadry – oficerów dyplomowanych (magistrów) – miało wszczęte przewody doktorskie, a wielu doktorów pracowało nad rozprawami habilitacyjnymi.

W działalności naukowo-badawczej wydziału – o czym już była wielokrotnie mowa – zawsze szczególne miejsce zajmowały systematyczne kontakty z Dowództwami Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK, jednostkami lotniczymi i obrony powietrznej kraju, pokrewnymi wyższymi uczelniami i placówkami naukowymi w kraju i za granicą. Kontakty i współpraca z wojskami, zwłaszcza udział kadry i słuchaczy wydziału w ćwiczeniach, szkoleniach oraz odbywanie praktyk, pozwalały łączyć teorię z praktyką i dostosowywać prace naukowo-badawcze do bieżących i perspektywicznych potrzeb wojsk.

Współpraca i kontakty z placówkami naukowymi w kraju i za granicą, konsultacje, wymiana poglądów i porównywanie osiągnięć naukowych doskonaliły działalność naukową i wzbogacały wiedzę naukową kadry wydziału. Przez wiele lat realizowana była ścisła współpraca i wymiana poglądów i doświadczeń z radziecką Akademią Lotniczą w Monino i Akademią Obrony Powietrznej w Kalininie oraz pokrewnymi pionami innych uczelni wojskowych państw UW. Owocną współpracę prowadzono z Wojskową Akademią Techniczną, Oficerską Szkołą Lotniczą i Oficerską Szkołą Radiotechniczną oraz w mniejszym zakresie, z Oficerską Szkołą Artylerii Przeciwlotniczej. Pożyteczne współdziałanie nawiązano z instytucjami lotniczymi i przemysłem zbrojeniowym, szczególnie lotniczym. Pracownicy naukowi wydziału mogli propozycje i wnioski dotyczące sprzętu bojowego, środków rażenia oraz wymagań taktycznych nowego sprzętu przekazywać konstruktorom i w ten sposób wpływać na przyszłe pole walki.

3.2. Ewolucja działalności naukowo-badawczej pionu lotnictwa i obrony powietrznej w Akademii Obrony Narodowej

Lata dziewięćdziesiąte XX wieku charakteryzowały się wielkimi zmianami politycznymi, społecznymi i ustrojowymi, a także militarnymi w świecie i w Europie, w tym w Polsce. Rozwiązano Układ Warszawski, upadł Związek Radziecki (ZSRR), nastąpiło scalenie państw niemieckich. To sprawiło, że Polska uzyskała status w pełni samodzielnego i demokratycznego państwa. Przed Rzeczpospolitą Polską

zaistniała możliwość stania się równoprawnym członkiem międzynarodowych – światowych i europejskich – struktur politycznych, gospodarczych i militarnych. Uwidoczniło to pilną potrzebę szerokich zmian w wielu dziedzinach i sferach życia w państwie polskim.

W takich okolicznościach i warunkach, od 21 maja 1990 roku, a de facto od 1 października 1990 roku rozpoczyna funkcjonowanie Akademia Obrony Narodowej, kontynuatorka dzieła dydaktycznego i naukowego swojej poprzedniczki Akademii Sztabu Generalnego WP. Również od tego dnia rozpoczął funkcjonowanie w nowej uczelni Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej. Nowa nazwa akademii i jej nowa struktura organizacyjna miały istotny związek z przemianami, jakie zachodziły w siłach zbrojnych RP. W pionie lotnictwa i obrony powietrznej akademii również nastąpiła zmiana w nazwie wydziału. Było to bezpośrednio związane, jak już wspomniano, z powstaniem nowego rodzaju sił zbrojnych – Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej – polskich sił powietrznych.

To właśnie były główne uwarunkowania, które ukierunkowały działalność naukowo-badawczą wydziału na okres kilku, a nawet kilkunastu lat. Od 1990 roku w wydziale rozpoczął się nowy rozdział w dziedzinie badań oraz kształcenia kadr dowódczo-sztabowych i naukowych na potrzeby sił zbrojnych RP, w tym głównie na potrzeby polskich sił powietrznych i pozamilitarnych struktur systemu obronnego państwa. W obszarze naukowym podniesiona została ranga wydziału w tworzeniu i rozwijaniu teorii współczesnych sił powietrznych – głównie dla sił zbrojnych RP, dla systemu obronnego państwa polskiego oraz systemu sojuszniczego.

Od momentu powołania Wydziału Wojsk Lotniczych i OP podjęto rozwiązywanie problemów merytorycznych. Główne z nich to prowadzenie badań podstawowych i stosowanych w dziedzinie nauk wojskowych, opracowaniu założeń nowej doktryny obrony powietrznej państwa, budowy systemu obrony powietrznej oraz opracowanie zasad użycia lotnictwa i sił obrony powietrznej w zmieniającej się sytuacji polityczno-militarnej.

W latach dziewięćdziesiątych minionego i pierwszych latach nowego wieku działalność badawcza koncentrowała się głównie na problematyce dla wydziału podstawowej, to znaczy na sztuce wojennej polskich sił powietrznych – strategii, działaniach operacyjnych oraz taktyce lotnictwa i sił obrony powietrznej.

W nowych uwarunkowaniach polityczno-militarnych przewartościowaniu uległy zagrożenia, a system obrony powietrznej musiał być gruntownie przebudowany. Należało udzielić odpowiedzi na wiele ważnych pytań, przede wszystkim o znaczeniu ustawowo-legislacyjnym, prawnym, kompetencyjnym, strukturalnym i funkcjonalnym. Odpowiedzi nie były ani proste, ani jednoznaczne. Musiały być poparte wnikliwymi badaniami, uwzględniającymi konteksty nie tylko wewnętrzne (państwowe), ale także międzynarodowe (sojusznicze). Wśród szczególnie ważnych problemów naukowych, które stały się hasłami – zadaniami naukowymi i jednocześnie przedmiotem badań, należy wymienić następujące: system bezpieczeństwa RP, polskie siły powietrzne, strategia polskich sił powietrznych, system obrony po-

wietrznej RP, narodowe i sojusznicze aspekty kształtu i użycia lotnictwa i sił obrony powietrznej, kierunki rozwoju lotnictwa i systemu OP RP w aspekcie zmieniającej się sytuacji zewnętrznej, operacyjne użycie lotnictwa i sił obrony powietrznej, system dowodzenia lotnictwem i siłami obrony powietrznej, zarządzanie przestrzenią powietrzną w czasie kryzysu i wojny, użycie lotnictwa w działaniach wojennych i pozawojennych, przygotowanie i prowadzenie obrony powietrznej w działaniach wojennych i pozawojennych, system informatycznego wspomagania kierowania siłami powietrznymi oraz logistyka sił powietrznych.

W pierwszym okresie działalności naukowo-badawczej Wydziału Wojsk Lotniczych i OP dokonano weryfikacji dotychczasowych teorii i koncepcji użycia WLOP, a przede wszystkim opracowano nowe – dla wojsk lotniczych i obrony powietrznej oraz na potrzeby dydaktyczne wydziału. Tym problemom poświęcono większość prac naukowych w latach 1991–1993, własnych i zleconych, głównie przez MON, SG WP oraz Dowództwo WLiOP.

Efektem badań były głównie prace o charakterze studyjnym, tworzące teoretyczne podstawy użycia wojsk lotniczych i obrony powietrznej w nowych uwarunkowaniach. Znaczna część prac zleconych dotyczyła doktrynalnych koncepcji systemu obronnego państwa. Prace te stanowiły również merytoryczną podstawę opracowywania materiałów dydaktycznych. Służyły także weryfikacji i modyfikacji programu studiów.

Badania naukowe skupiano na własnych siłach powietrznych i na ich użyciu w obszarze kraju. Nie podkreślano integracji Polski z Sojuszem Północnoatlantyckim, choć skłonności do tego daje się zauważyć w niektórych materiałach, wydawanych zwłaszcza w 1993 roku, nie mówiąc już o latach następnych.

Wysiłek wydawniczy wydziału w zakresie opracowań naukowych z tego okresu obrazuje tabela 9.

Tabela 9. Problematyka i liczba opracowań naukowych dotyczących teorii sił powietrznych, w latach 1990–1993

Rok / Zakres	1990	1991	1992	1993	Ogółem
Teoria sztuki wojennej SP	3	5	6	14	28
Dowodzenie SP	2	3	5	7	17
Zabezpieczenie SP – logistyka	1	2	6	5	14
Inne opracowania dotyczące SP	2	–	1	10	13
OGÓŁEM	8	10	18	36	72

Na podstawie opracowań naukowych wydawano podręczniki i skrypty będące rozwinięciem teorii sił powietrznych na poziomie operacyjnym, taktycznym i specjalistycznym, dotyczące rodzajów lotnictwa i sił obrony powietrznej, rozpoznania, walki radioelektronicznej, logistyki itp. Część opracowań naukowych wydziału została

przekazana do Dowództwa WLiOP i stały się one w tym czasie podstawą teoretyczną do wypracowywania koncepcji użycia polskich sił powietrznych.

W omawianym okresie udoskonalono metodykę planowania działalności naukowej wydziału, a jednym z jej założeń było w miarę równomierne zaangażowanie w badaniach całej kadry dydaktyczno-naukowej, co wobec szerokiego zakresu merytorycznego i liczby prac stało się konieczne. Począwszy od 1993 roku prawie każdy nauczyciel – pracownik dydaktyczno-naukowy wydziału, uczestniczy w pracach jednego lub dwóch zespołów naukowych powoływanych do opracowania zadań lub tematów badawczych. Miało to decydujące znaczenie dla rozwoju i podnoszenia kwalifikacji kadry naukowej, szczególnie młodych nauczycieli.

Znaczna część prac naukowych, dotyczących założeń doktrynalnych i koncepcji systemu obronnego w warunkach samodzielności polityczno-militarnej Polski, niewątpliwie straciła aktualność z chwilą jednoznacznie określonego kierunku integracji z Sojuszem Północnoatlantyckim. Z satysfakcją należy natomiast odnotować fakt, że zdecydowana większość opracowań z zakresu teoretycznych podstaw użycia polskich sił powietrznych i ich rodzajów wojsk przetrwała próbę czasu. W dalszym ciągu stanowią one istotny element bazy dydaktycznej.

W okresie przygotowania Polski do integracji z NATO za priorytetowy cel uznano osiąganie wstępnej kompatybilności polskich sił zbrojnych i sił NATO, co w praktyce oznaczało wprowadzanie wspólnych procedur, norm i standardów, wspólne ćwiczenia, integrację systemów obrony powietrznej oraz tworzenie zintegrowanego cywilno-wojskowego systemu kontroli przestrzeni powietrznej. Wspomniano już, że to właśnie na Wydziale Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej spoczywało jedno z najważniejszych zadań, a mianowicie opracowanie teorii problemu oraz przygotowanie kadr dowódczych i naukowych.

Przyjęto wówczas ramowy program osiągania „interoperacyjności naukowej" z uczelniami wojskowymi państw NATO. W programie tym wyeksponowano główne kierunki działania, będące jednocześnie etapami jego realizacji: przygotowanie merytoryczne i metodyczne kadry naukowo-dydaktycznej oraz opracowanie i pozyskanie materiałów naukowych i normatywnych.

W przygotowaniu kadry naukowo-dydaktycznej wydziału do funkcjonowania w nowych uwarunkowaniach najważniejsze znaczenie miało nawiązanie współpracy z partnerami wybranych państw NATO. Założono, że dla osiągnięcia wymiernych efektów konieczny jest wybór partnerów strategicznych, dlatego ścisłą współpracę nawiązano z przedstawicielami sił powietrznych Wielkiej Brytanii i Republiki Federalnej Niemiec.

Głównym obszarem zainteresowania i współpracy z zespołem do spraw obrony powietrznej Wielkiej Brytanii były problemy współczesnych teorii sił powietrznych i doktryny powietrznej NATO, a w szczególności zagadnienia projektowania i funkcjonowania nowoczesnych systemów obrony powietrznej. Poza wzajemnymi wizytami w sztabach i na stanowiskach dowodzenia, zorganizowano kilka wspólnych seminariów oraz opublikowano materiały teoretyczne. Zgodnie z przyjętymi założeniami, efekty tej współpracy miały znaczenie głównie w dwóch obszarach działalno-

ści wydziału. Po pierwsze pozyskiwano wiedzę i informacje, częściowo także materiały źródłowe, pozwalające rozwijać własne prace studyjne w zakresie teorii sił powietrznych. Drugim efektem, równie ważnym, był znaczący postęp w merytorycznym przygotowaniu kadry do podejmowania wyzwań naukowych i dydaktycznych, w nowych uwarunkowaniach.

Program oraz cele i zadania współpracy z oficerami Luftwaffe miały głównie charakter dydaktyczny, ale w stałym cyklu wykładów i seminariów z udziałem oficerów niemieckich koncentrowano się na doktrynie sił powietrznych NATO oraz zasadach, systemach i procedurach dowodzenia, a także teorii i metodyce szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO.

Należy podkreślić, że ewolucyjne, ale i dynamiczne zmiany w działalności naukowej wynikały nie tylko z potrzeb integracji z NATO, lecz w równym stopniu z konieczności nadążania za rozwojem teorii sił powietrznych w państwach NATO. Pojawiły się też nowe zagadnienia, które w poprzednich latach nie były eksponowane. Można do nich zaliczyć między innymi: teorię przywództwa, misje pokojowe, zarządzanie przestrzenią powietrzną, problematykę wojen i doktryn powietrznych.

Uzyskanie członkostwa w NATO automatycznie nie zakończyło okresu integrowania się systemu obronnego, w tym polskich sił powietrznych z systemem sojuszniczym. Wiele zadań uzgodnionych w ramach planowania realizowanych było w kolejnych latach. Pamiętać należy, że Sojusz również znajdował się w ciągłej transformacji, która przynosiła nowe wyzwania także dla polskiej obronności i kierunku dalszego rozwoju polskiego lotnictwa i polskiej obrony powietrznej.

Generalnie można przyjąć, że w momencie oficjalnego przystąpienia Polski do NATO w 1999 roku Wydział Wojsk Lotniczych i OP w zakresie teorii użycia lotnictwa i sił obrony powietrznej NATO był w pełni przygotowany, co zapewniało dalszą szeroką międzynarodową współpracę naukową.

W okresie przygotowania do integracji z NATO w prowadzonych w wydziale badaniach naukowych oraz licznych pracach teoretycznych dominowały dwa obszary problemowe: kierunki integracji z siłami powietrznymi NATO i współczesne teorie sił powietrznych. Były to badania zmierzające głównie do zbudowania nowoczesnej teoretycznej bazy naukowej. Znaczna część opracowań teoretycznych, wykonywana na zlecenie lub we współpracy z MON, Dowództwem WLiOP oraz innymi instytucjami, miała charakter prognoz, koncepcji, ekspertyz i innych prac związanych z przygotowaniami sił zbrojnych RP i polskich sił powietrznych do integracji z NATO. Tym problemom poświęcono większość sympozjów i konferencji naukowych organizowanych przez wydział w latach 1996–1999.

Prace badawcze i teoretyczne obejmowały następujące główne obszary zadaniowo-tematyczne: współczesne teorie wojny powietrznej, kierunki rozwoju współczesnych sił powietrznych, doktryna powietrzna NATO, zintegrowany system obrony powietrznej NATO, siły powietrzne w koalicyjnym systemie obronnym, dowodzenie siłami powietrznymi w koalicyjnym systemie obronnym, zarządzanie przestrzenią powietrzną, kampanie i połączone operacje powietrzne, logistyka sił powietrznych, logistyka lotnictwa wojsk lądowych oraz kierowanie działalnością logistyczną sił powietrznych.

Twórczy wysiłek wydawniczy wydziału w zakresie opracowań naukowych, dotyczących integracji z NATO i przyszłej przynależności do tego sojuszu oraz rozwoju teorii sił powietrznych i przygotowania nowoczesnej bazy naukowej, obrazują dane liczbowe przedstawione w tabeli 10.

Tabela 10. Problematyka i liczba opracowań naukowych dotyczących teorii sił powietrznych, w latach 1994–1998

Rok / Zakres	1994	1995	1996	1997	1998	Ogółem
Teoria sztuki wojennej SP	10	51	26	24	15	126
Dowodzenie SP	5	12	12	11	8	48
Logistyka SP	5	8	10	10	5	38
Inne opracowania dotyczące SP	10	13	12	15	13	63
OGÓŁEM	30	84	60	60	41	275

Z ogólnej liczby ponad 270 opracowań naukowych, wydanych w latach 1994–1998, ponad 80 dotyczy podstawowych zagadnień teorii użycia sił powietrznych w sojuszniczym systemie obronnym. Zgromadzono ponad 20 oryginalnych dokumentów standaryzacyjnych sił powietrznych NATO.

Wydział w początkowym okresie przygotowania do integracji z NATO spełniał szczególną rolę wobec dowództwa i sztabów jednostek wojsk lotniczych i obrony powietrznej. Był głównym źródłem informacji o siłach powietrznych Sojuszu oraz swoistym centrum edukacyjnym. Oficerowie z wojsk lotniczych i OP uczestniczyli w organizowanych przez wydział wykładach, seminariach i ćwiczeniach dowódczo-sztabowych, prowadzonych zgodnie z procedurami dowodzenia i metodyką szkolenia sił powietrznych NATO oraz w licznych sympozjach naukowych poświęconych sztuce wojennej, dowodzeniu i logistyce polskich sił powietrznych na etapie integracji z NATO.

Przystąpienie Polski do NATO stanowiło dla Wydziału Wojsk Lotniczych i OP podwójne wyzwanie. Pierwsze polegało na tym, by sprostać wysokim wymaganiom stawianym państwu członkowskiemu, tak by w razie potrzeby polskie siły powietrzne były w stanie współdziałać z siłami powietrznymi Sojuszu. Wymagania te przekładały się na normy, procedury, standardy, które Polska przystępując do NATO na siebie przyjęła, a które należało wdrożyć w pracach badawczych i kształceniu kadr dowódczo-sztabowych polskich sił powietrznych w wydziale. Drugie wyzwanie polegało na tym, aby przekazać i wdrożyć kadrze dydaktyczno-naukowej wydziału i studentom – przyszłym dowódcom i oficerom sztabów jednostek wojsk lotniczych i obrony powietrznej oraz podejmującym pracę w różnych innych instytucjach – do codziennego stosowania teorię sił powietrznych NATO i wykazać się solidarnością z pozostałymi partnerami, bo przecież tylko wówczas sojusz ma sens. Do tych dwóch podstawowych wyzwań doszło jeszcze trzecie, mianowicie potrzeba określenia miejsca i roli wydziału w systemie edukacyjnym SP NATO, tak by wnosić

koncepcyjny wkład w funkcjonowanie całej organizacji, w zakresie lotnictwa i obrony powietrznej.

Ambicje wydziału nie kończyły się na spełnieniu minimalnych wymogów czy podstawowych kryteriów. Wydział podejmował wyzwania i zobowiązania w pogłębianiu integracji, dostosowaniu potencjału obronnego do standardów NATO, tak by w odniesieniu do sił powietrznych osiągnąć interoperacyjność zapewniającą skuteczność funkcjonowania w strukturach wielonarodowych. Podjęto więc takie działania badawcze, jak: modernizacja polskich sił powietrznych – polskiego lotnictwa i polskiej obrony powietrznej, zwiększenie możliwości lotnictwa (samolot wielozadaniowy), zwiększenie możliwości rozpoznania radioelektronicznego, wprowadzenie zintegrowanego z NATO cywilno-wojskowego systemu zarządzania przestrzenią powietrzną, przystosowanie infrastruktury do przyjęcia powietrznego wsparcia sił sojuszniczych i inne, by umożliwić nie tylko skuteczne włączenie w zintegrowany system współpracy militarnej, ale zapewnić polskim siłom powietrznym odpowiednią, do ich potencjału i kreatywności, pozycję w NATO.

Data wstąpienia Polski do NATO była dla Wydziału WL i OP momentem symbolicznym i uroczystym. Nie spowodowała jednak rewolucyjnych zmian w zasadniczych kierunkach działalności naukowej. W nowej sytuacji w zasadzie kontynuowano wcześniej zaplanowane przedsięwzięcia. W działalności naukowej w dalszym ciągu najważniejszym zadaniem pozostało rozwijanie nowoczesnej teorii sił powietrznych oraz badania zmierzające do pełnej integracji z NATO. Istotnym udogodnieniem stał się rosnący systematycznie, chociaż ciągle niewystarczający, dostęp do materiałów źródłowych, szczególnie oryginalnych dokumentów standaryzacyjnych.

Twórczy wysiłek wydawniczy wydziału w zakresie opracowań naukowych dotyczących rozwoju teorii sił powietrznych okresu dotychczasowej przynależności do NATO obrazują dane liczbowe przedstawione w tabeli 11.

Tabela 11. Problematyka i liczba opracowań naukowych dotyczących teorii sił powietrznych, w latach 1999–2003

Rok / Zakres	1999	2000	2001	2002	2003 (31.07)	Ogółem
Teoria sztuki wojennej SP	23	17	19	11	3	73
Dowodzenie SP	14	10	4	8	4	40
Logistyka SP	5	6	5	2	1	19
Inne opracowania dotyczące SP	–	–	1	6	1	8
OGÓŁEM	42	33	29	27	9	140

Jak wynika z zestawienia liczbowego, w latach 1999–2003 wykonano 140 prac z zakresu teorii sił powietrznych. Niektóre z nich, np.: *Zarządzanie przestrzenią powietrzną w czasie kryzysu i wojny, Polskie Siły Powietrzne w NATO, Doktryna Sił Powietrznych RP, Dominacja w przestrzeni powietrznej, Zarys użycia lotnictwa woj-*

skowego, Zasady użycia Sił Powietrznych RP w warunkach innych niż wojna, Dowodzenie siłami powietrznymi, Logistyka Sił Powietrznych RP, miały znaczenie nie tylko dla wydziału czy akademii, ale i znaczenie resortowe – dla sił zbrojnych RP. Inne służyły doskonaleniu systemu kształcenia w wydziale oraz rozwiązywaniu problemów zawodowych i społecznych nurtujących środowisko wojskowe. Członkowie kadry naukowej wydziału angażowani byli również w akademickich opracowaniach naukowych (pozawydziałowych). Wśród tych ostatnich na uwagę zasługują m.in. opracowania dotyczące ćwiczeń taktycznych i operacyjnych w procesie szkolenia wojsk, systemu doskonalenia zawodowego kadr dowódczo-sztabowych sił zbrojnych RP, prognostycznego modelu działalności społeczno-wychowawczej w siłach zbrojnych czy też operacji połączonych.

Wydział, oprócz uprawiania teorii sztuki wojennej i dowodzenia polskimi siłami powietrznymi, w okresie od 1990 do 2003 roku był także liczącą się jednostką myśli ekonomicznej, uwzględniającej zwłaszcza jej aspekty logistyczne dotyczące tego rodzaju sił zbrojnych. W tym zakresie zainteresowania badawczego powstawały prace o dużym znaczeniu wojskowym, szczególnie dla wojsk lotniczych i OP, ale także bardzo ważne z punktu widzenia ogólnej myśli ekonomicznej. Aby tę tezę potwierdzić, spośród prawie 80 prac badawczych z tego zakresu wystarczy wymienić chociażby takie, jak: *Logistyka sił powietrznych, Kierowanie działalnością logistyczną sił powietrznych, Komputerowe wspomaganie logistycznych procesów decyzyjnych w Siłach Powietrznych RP, Współdziałanie w procesie zabezpieczenia logistycznego połączonych sił powietrznych NATO, Dostosowanie transportu logistycznego Sił Powietrznych RP do ustaleń i potrzeb NATO* czy *Baza lotnicza w procesach logistycznych lotnictwa*.

W analizowanym okresie (1990–07.2003) wykonano w Wydziale Wojsk Lotniczych i OP ponad 230 prac naukowych, głównie monografii, z zakresu teorii powietrznej sztuki wojennej. Liczbę tę należy powiększyć o ponad 100 prac dotyczących dowodzenia wojskami sił powietrznych i ponad 70 dotyczących zabezpieczenia działań sił powietrznych, głównie logistycznego, a które choć mieszczą się w wymienionej problematyce badań, tu zostały celowo wyodrębnione dla podkreślenia znaczenia dowodzenia wojskami i zabezpieczenia logistycznego, szczególnie w nowym układzie koalicyjnym. Opracowano także ponad 80 prac o innej, bardzo zróżnicowanej tematyce dotyczącej sił powietrznych. Łącznie stanowi to prawie 500 opracowań naukowych.

W badaniach naukowych zarysowane zostały na najbliższe lata dwa główne obszary tematyczne. Pierwszy z nich obejmuje prace z zakresu normalizacji (we współpracy z Dowództwem Wojsk Lotniczych i OP) mające na celu wypracowanie norm obronnych dla polskich sił powietrznych, zgodnych ze standardami NATO. Drugi obszar dotyczy prac, których zasadniczym celem jest pogłębianie i rozwijanie teorii sił powietrznych, w szczególności w zakresie: teorii wojen i doktryn powietrznych, zarządzania i dowodzenia zasobami powietrznymi, użycia sił powietrznych w operacjach innych niż wojna.

O potrzebie i skuteczności prowadzonych badań naukowych przez wydział świadczą tzw. prace zewnętrzne, wykonywane na zlecenie różnych instytucji wojsko-

wych. Najwięcej, bo średnio rocznie około dziesięciu tego rodzaju prac zrealizowano do 1997 roku, a ich zleceniodawcą były Ministerstwo Obrony Narodowej oraz Sztab Generalny WP i Dowództwo WLiOP. Problematyka badawcza wynikała głównie z potrzeb sił zbrojnych i wojsk oraz integracji z NATO. W niektórych latach realizowano po kilka tematów, które dotyczyły często stosunkowo wąskich, lecz bardzo ważnych z wojskowego punktu widzenia problemów, przede wszystkim o znaczeniu teoretyczno-praktycznym i praktycznym. Aktualnie liczba zlecanych prac badawczych ustabilizowała się na poziomie dwóch–trzech opracowań, głównie dla Dowództwa Wojsk Lotniczych i OP. Pracownicy naukowi wydziału zajmowali się przede wszystkim węzłowymi problemami naukowymi, tzn. rozwiązywali zagadnienia najważniejsze i najpilniejsze, dotyczące głównie systemu obrony powietrznej w nowych uwarunkowaniach polityczno-militarnych, koncepcji operacji powietrznych, systemu kierowania obroną powietrzną, a także całego pakietu zadań wynikających z integracji Polski, jej sił zbrojnych, a w tym polskich sił powietrznych ze strukturami NATO.

Innym przejawem wysokiej pozycji naukowej wydziału jest zlecanie jego pracownikom naukowym projektów badawczych, tzw. grantów, przez Komitet Badań Naukowych. W ostatnich latach pracownicy naukowi wydziału prowadzili i zakończyli kilka tego typu projektów, a obecnie prowadzą kilka kolejnych. Średnio w ciągu roku kadra naukowa wydziału realizuje jednocześnie dwa–trzy projekty.

Poza omówioną, w ścisłym znaczeniu działalnością badawczą pracowników naukowo-dydaktycznych pionu lotnictwa i obrony powietrznej akademii, na nie mniejszą uwagę zasługują inne formy tej działalności.

Liczącym się forum upowszechniania myśli wojskowej są wszelkiego rodzaju publikacje w naukowych, popularno-naukowych i popularnych wydawnictwach, periodykach i czasopismach, zarówno wojskowych, jak i cywilnych, krajowych i zagranicznych. Tu prezentowane są najnowsze osiągnięcia badawcze. Dla wydziału szczególnymi tytułami są między innymi: „Zeszyty Naukowe AON", „Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej", poprzednio „Biuletyn", a obecnie „Zeszyty Naukowe WSOSP", „Myśl Wojskowa", „Przegląd Wojsk Lądowych" oraz „Wojskowy Przegląd Techniczny i Logistyczny".

W okresie od 1993 do 2001 roku, w związku z zasadniczą zmianą sytuacji geopolitycznej Polski i wynikającą z niej potrzebą dostosowania systemu obrony powietrznej do nowych wyzwań wynikających z integracji, a następnie przynależności Polski do NATO, wymienione periodyki odgrywały istotną rolę w kształtowaniu nowej koncepcji bezpieczeństwa powietrznego państwa oraz określenia w nim miejsca i roli zarówno polskich sił powietrznych (WLiOP) jako całości, jak i ich rodzajów wojsk. Łamy periodyków stanowiły dogodną płaszczyznę kreowania teorii i wymiany poglądów w kwestii dostosowania naszych rodzimych koncepcji użycia lotnictwa i obrony powietrznej oraz rozwiązań organizacyjnych i edukacyjnych do warunków istniejących w NATO. Niejednokrotnie, szczególnie w początkowym okresie poznawania NATO, jako sojuszu obronnego, wydawnictwa te były pierwszym dostępnym źródłem wiadomości o zasadach użycia, taktyce i działaniach operacyjnych sił powietrznych i stosowanych procedurach w NATO. To bowiem oficerowie wydziału, jego pracownicy naukowo-dydaktyczni, jako pierwsi znaleźli się w uczelniach, dowództwach, sztabach i jednostkach

wojskowych państw należących do NATO. To oni jako pierwsi pozyskiwali informacje, na które czekali inni, służący w dowództwach i jednostkach polskich sił powietrznych. To oni pozyskane wiadomości materializowali w kształceniu studentów oraz, właśnie poprzez publikacje, rozpowszechniali wśród oficerów dowództw i sztabów w terenie. Wymienione wydawnictwa, docierając do dowództw i sztabów jednostek WLiOP, ich związków taktycznych i oddziałów, informowały o najnowszych rozwiązaniach w organizacji i prowadzeniu walki, w dowodzeniu i szkoleniu, o pojawiających się tendencjach co do współczesnego użycia sił powietrznych, przyczyniając się tym samym do unowocześniania i usprawniania tych dziedzin w naszych wojskach.

Publikacje spełniały i spełniają ponadto istotną rolę w rozwoju naukowym i promowaniu osiągnięć badawczych propagatorów nauk wojskowych, a dla kolejnych generacji młodych adeptów tych nauk są często miejscem pisarskiego debiutu oraz doskonalenia sprawności warsztatowej i publicystycznej. Dlatego wydział tak dużą rolę przypisuje publikacjom. Liczbę publikacji pracowników wydziału w wybranych czasopismach, w latach integracji i dotychczasowej przynależności Polski do NATO, obrazuje tabela 12.

Tabela 12. Liczba publikacji pracowników naukowo-badawczych wydziału, w wybranych periodykach wojskowych, w latach 1995–2002

Rok / Wydawnictwo	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Ogółem
Zeszyty Naukowe AON	3	4	1	6	11	8	9	22	64
Przegląd Wojsk Lotniczych i OP	9	18	20	18	20	17	26	12	140
Biuletyn/Zeszyty Naukowe WSOSP	1	1	–	1	1	3	2	–	9
Myśl Wojskowa	–	–	1	3	2	4	3	6	19
Przegląd Wojsk Lądowych	–	–	–	1	–	5	5	–	11
Wojskowy Przegląd Techniczny i Logistyczny	1	2	5	2	–	3	1	–	14
Nowa Technika Wojskowa	–	–	13	11	7	14	17	–	62
Lotnictwo Wojskowe	–	–	–	6	10	15	17	–	48
Inne	–	–	8	1	–	4	2	8	23
OGÓŁEM	14	25	48	49	51	73	82	48	390

Uwaga: w wydawnictwach „inne" mieszczą się: „Przegląd Konstrukcji Lotniczych", „Biuletyn ITWL", „Biuletyn WAT", „Zeszyty WITU", „Logistyka a Jakość", „Biuletyn CSR" i „Podlaskie Zeszyty Pedagogiczne" oraz „Sbornik" – wydawnictwo AW Brno.

Jak wynika z przedstawionego zestawienia, liczba publikacji pracowników wydziału w latach 1997–1999 kształtowała się na poziomie średnio pięćdziesięciu rocznie. Za przełomowe w działalności publicystycznej można uznać rok 2000, w którym opublikowano ponad 70 artykułów, oraz rok 2001 – ponad 80 artykułów. Znaczny udział w dorobku publicystycznym wydziału mieli studenci, którzy rocznie w periodykach wojskowych publikowali po kilkanaście artykułów. Opracowywanie artykułów i innego typu indywidualnych prac pisemnych przez studentów stało się stałym i ważnym elementem ich edukacji zawodowej i początkiem edukacji naukowej.

Z analizy tematyki artykułów opublikowanych w omawianym okresie wynika, że najwięcej publikacji dotyczyło zagadnień sztuki operacyjnej i taktyki lotnictwa i obrony powietrznej (łącznie około 120 artykułów), dowodzenia i zarządzania siłami powietrznymi (około 50 artykułów), a także szeroko rozumianej logistyki WLiOP (ponad 50 artykułów). Bardzo dużą wagę przywiązywano do podejmowania i popularyzowania zagadnień związanych z integracją polskich sił powietrznych, lotnictwa i obrony powietrznej z lotnictwem i obroną powietrzną NATO, co zaowocowało liczbą ponad 80 publikacji.

Szczególna materializacja naukowej myśli teoretycznej ma miejsce w postaci naukowych wydawnictw książkowych. To właśnie książkom naukowym przypisuje się największe znaczenie w popularyzowaniu wiedzy. Wybrane, ważniejsze publikacje książkowe pracowników wydziału zawiera poniższe zestawienie:

– W. Świątnicki, *Wojna w kosmosie*, Bellona, Warszawa 1990,

– W. Świątnicki, *Bronie inteligentne*, Bellona, Warszawa 1991,

– J. Gruszczyński, *Uzbrojenie lotnicze – wschód*, Altair, Warszawa 1993,

– J. Gruszczyński, *Uzbrojenie lotnicze NATO*, Altair, Warszawa 1997,

– E. Zabłocki, W. Świątnicki, *Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej. Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej*, MON, Warszawa 1997,

– E. Zabłocki, *Lotnictwo wojskowe*, AON, Warszawa 1998,

– W. Michalak, *Dominacja z powietrza*, AON, Warszawa 1999,

– W. Michalak i in., *Założenia operacyjne do doktryny zasadniczej sił powietrznych*, AON, Warszawa 2002,

– E. Zabłocki, *Współczesne siły powietrzne*, AON, Warszawa 2002,

– Z. Maślak, *Podstawy teorii informacji obrony powietrznej*, AON, Warszawa 2002,

– B. Zdrodowski, M. Marszałek, *Pozawojenne operacje sił powietrznych*, AON, Warszawa 2002,

– Z. Skwarek, *Powietrzne systemy wczesnego wykrywania i powiadamiania*, AON, Warszawa 2002,

– J. Gotowała, *Lotnictwo XXI wieku*, AON, Warszawa 2002,

– A. Glen, W. Marud, *Kontrola przestrzeni powietrznej w czasie kryzysu i wojny*, AON, Warszawa 2002,

– R. Szpyra, *Powietrzna sztuka operacyjna wybranych państw*, AON, Warszawa 2002,

– J. Nowak i in., *Dowodzenie lotnictwem sił powietrznych w działaniach wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2002,

– M. Kozub, *Lotnictwo wojsk lądowych w operacjach połączonych*, AON, Warszawa 2002,

– W. Drążczyk, *Logistyka sił powietrznych w działaniach międzynarodowych*, AON, Warszawa 2002,

– A. Halama, *Pułk przeciwlotniczy w działaniach operacyjnych*, AON, Warszawa 2002,

– *Metody, techniki i narzędzia badawcze oraz elementy statystyki stosowane w pracach magisterskich i doktorskich*, red. nauk. M. Cieślarczyk, AON, Warszawa 2002,

– M. Cieślarczyk i in., *Współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC) w siłach zbrojnych (SP) RP (CIVIL-MILITARY COOPERATION)*, AON, Warszawa 2002,

– A. Radomyski, *Metody i treść pracy zespołu opl na stanowisku dowodzenia dywizji zmechanizowanej*, AON, Warszawa 2002.

Ważną płaszczyznę popularyzacji wyników badań prowadzonych w wydziale oraz wymiany poglądów z zakresu sztuki operacyjnej, taktyki, dowodzenia i logistyki sił powietrznych stanowiły konferencje oraz sympozja naukowe. Miały one różnorodny wymiar i zasięg – od katedralnych i wydziałowych po akademickie i ogólnokrajowe, a nawet ponadkrajowe, np. wspólne z Akademią Dowodzenia Bundeswehry w Hamburgu, czeską Akademią Wojskową z Brna i słowacką Akademią Wojskową z Liptowskiego Mikulaszu.

Liczbę konferencji (tych było niewiele) i sympozjów naukowych zorganizowanych w okresie przygotowania Polski do przystąpienia i po przyjęciu do NATO przedstawia tabela 13.

Tabela 13. Konferencje i sympozja naukowe zorganizowane przez pracowników wydziału w latach 1995–2002

Forma	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Ogółem
Konferencja naukowa	–	–	–	1	–	–	1	3	5
Sympozjum naukowe	4	2	2	2	5	12	7	7	41
OGÓŁEM	4	2	2	3	5	12	8	10	46

Tematyka konferencji i sympozjów naukowych była dość różnorodna, głównie dostosowywana do aktualnej sytuacji i prowadzonych badań. Podejmowano problemy ważkie, zarówno dla wojsk lotniczych i obrony powietrznej, jak i dla systemu obronnego w ogóle, problemy interoperacyjności z siłami powietrznymi NATO oraz zasad użycia polskiego lotnictwa i sił obrony powietrznej w działaniach operacyjnych i innych niż wojna, dowodzenia siłami powietrznymi, bezpieczeństwa w związku z rozszerzaniem się terroryzmu i inne. Stąd często uczestniczyli w tych przed-

sięwzięciach przedstawiciele Dowództwa WLiOP, ich jednostek oraz Sztabu Generalnego WP i MON. W niektórych uczestniczyli przedstawiciele zagranicznych uczelni wojskowych. Na szczególną uwagę zasługują sympozja naukowe, w których podejmowano problemy interoperacyjności, zasad użycia lotnictwa i sił obrony powietrznej oraz dowodzenia nimi. Dyskusja dotycząca tych kwestii dobrze służyła doskonaleniu sztuki wojennej polskich sił powietrznych, wzbogacaniu opracowań naukowych podejmowanych przez kadrę naukową wydziału i treści kształcenia w wydziale. Niektóre z sympozjów i seminaria naukowe prowadzone w wydziale służyły pomocą w opracowaniu prac promocyjnych – doktorskich i habilitacyjnych – nauczycieli akademickich wydziału.

Materiały z konferencji i sympozjów naukowych, zawierające głównie wygłoszone referaty, ale i przedstawiające tematykę dyskusji, prezentowane są w „Zeszytach Naukowych AON" oraz specjalnych wydawnictwach akademickich i wydziałowych, poświęconych danemu przedsięwzięciu. Stanowią one bogactwo treści, które znajdują zastosowanie w opracowaniach naukowych i dydaktycznych, pracach promocyjnych, a także wykorzystywane są w dydaktyce, np. do zajęć seminaryjnych.

Działalność naukowo-badawcza opiera się na kadrach naukowych, stąd szczególnie ważne jest pozyskiwanie i kształcenie pracowników naukowych. Podkreślić bowiem należy, że kształtowanie i rozwijanie myśli naukowej jest możliwe tylko wtedy, kiedy dysponuje się odpowiednią liczbą samodzielnych pracowników naukowych – profesorów i doktorów habilitowanych. Jak wiadomo, wydział zasadniczo nie może pozyskiwać odpowiednich naukowców z zewnątrz, musi więc kształcić i promować kadry naukowe we własnym zakresie. Potencjał naukowy wydziału w latach 1990–2002 przedstawia tabela 14.

Tabela 14. Liczba samodzielnych pracowników naukowych zatrudnionych w Wydziale WLiOP

Tytuł/ stop. nauk.	Rok												
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
prof. zwycz.	4	4	4	4	3	4	4	3	3	2	4	4	4
dr hab.	5	5	4	4	4	4	4	4	4	5	3	4	9
Ogółem	9	9	8	8	7	8	8	7	7	7	7	8	13

Jak wynika z powyższego zestawienia, na przestrzeni od 1990 do 2002 roku liczba samodzielnych pracowników naukowych – profesorów i doktorów habilitowanych utrzymywała się w wydziale na minimalnym poziomie wymaganym ustawą o szkolnictwie wyższym (ośmiu). Pojawiły się nawet zagrożenia utrzymania uprawnień przez Radę Wydziału do nadawania stopnia naukowego doktora, co sprawiało, że była ona uzupełniana przez samodzielnych pracowników naukowych z innych ogniw organizacyjnych akademii.

Wiadomo zaś, że liczba samodzielnych pracowników naukowych ma olbrzymi wpływ na status naukowy i dydaktyczny wydziału. Za zjawisko naturalne należy uznać odchodzenie części pracowników z powodu osiągnięcia wieku emerytalnego lub też ze względu na stan zdrowia. Ale często odchodzili również pracownicy wydziału do innych instytucji wojskowych lub poza wojsko, rezygnując z dalszej służby wojskowej bądź będąc z niej zwalniani. Przyrost kadr naukowych osiągany w wyniku ich kształcenia nie zawsze był w stanie równoważyć tzw. ubytki naturalne i odpływ do instytucji zewnętrznych.

Wyraźny wzrost liczby samodzielnych pracowników naukowych nastąpił na przełomie 2001/2002 roku i obecnie w wydziale pracuje 4 profesorów oraz 9 doktorów habilitowanych.

Charakterystyczną cechą struktury kadry dydaktyczno-naukowej jest jej nasycenie nauczycielami akademickimi ze stopniem naukowym doktora. To właśnie oni stanowią potencjalne źródło przyrostu liczby doktorów habilitowanych, a ci z kolei – profesorów. Pracownicy wydziału uzyskują stopień doktora przede wszystkim w tzw. trybie indywidualnym, nie przerywając wykonywania obowiązków nauczyciela akademickiego – asystenta lub starszego wykładowcy. W ostatnich latach liczba oficerów ze stopniem naukowym doktora wynosiła: w 1999 roku – 20, w 2000 roku – 25, w 2001 roku – 24, w 2002 roku – 15 (znaczne zwolnienia żołnierzy zawodowych do rezerwy nastąpiły w związku ze zmniejszeniem liczebności armii; to dotknęło również wydział i dlatego liczba doktorów tak bardzo zmalała). Obecnie w wydziale pracuje 16 doktorów nauk wojskowych, co stanowi około 50 procent wszystkich mundurowych pracowników naukowo-dydaktycznych. Tylko pięciu oficerów zatrudnionych na stanowisku asystenta i starszego wykładowcy to magistrzy lub oficerowie dyplomowani, a dwóch z nich ma wszczęty przewód doktorski.

W okresie od 21 maja 1990 roku do 31 lipca 2003 roku wydział wypromował 138 doktorów, nadając stopień naukowy doktora w dziedzinie nauk wojskowych. W podanej liczbie 27 to oficerowie pracownicy dydaktyczno-naukowi wydziału, a 111 to oficerowie z Dowództwa WLiOP, wyższych szkół oficerskich – Wyższej Oficerskiej Szkoły Sił Powietrznych i Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej oraz innych instytucji, co obrazuje tabela 15.

Tabela 15. Liczba doktorów nauk wojskowych wypromowanych przez Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej w okresie od 21.05.1990 r. do 31.07.2003 r.

Rok promocji	Liczba wypromowanych	Jednostka organizacyjna				
		Wydział WLiOP	Dowództwo WLiOP	WOSR	WOSSP	Inne instytucje
1990 (od 21.05)	4	2	–	–	2	–
1991	9	3	2	1	2	1
1992	5	1	2	1	1	
1993	8	4	1	1		2
1994	16	2	1	1	8	4

Rok promocji	Liczba wypromowanych	Jednostka organizacyjna				
		Wydział WLiOP	Dowództwo WLiOP	WOSR	WOSSP	Inne instytucje
1995	4	–	–	–	1	3
1996	20	2	7	2	5	4
1997	8	2	2	–	2	2
1998	14	1	2	–	7	4
1999	13	–	2	–	1	10
2000	11	5	1	–	3	2
2001	10	1	2	–	5	2
2002	12	4		–	–	8
2003 do 31.07	4	–	2	–	–	2
Ogółem	138	27	24	6	37	44

Rozwój naukowy pracowników dydaktyczno-naukowych podczas istnienia pionu lotnictwa i obrony powietrznej w AON (21.05.1990 r.–31.07.2003 r.), w postaci uzyskanych tytułów i stopni naukowych, przedstawia tabela 16.

Tabela 16. Liczba pracowników dydaktyczno-naukowych pionu lotnictwa i obrony powietrznej w AON, którzy uzyskali tytuł naukowy i stopnie naukowe

Tytuł, stopień naukowy	Lata 1990–1993	Lata 1994–1998	Lata 1999–2003	Ogółem
Profesor zwyczajny	–	1	1	2
Doktor habilitowany	–	2	4	6
Doktor	9	4	11	24

Imienny wykaz pracowników dydaktyczno-naukowych pionu lotnictwa i obrony powietrznej w AON, którzy uzyskali:

Rok	Liczba	Imię i nazwisko
Tytuł naukowy profesora		
1991	1	S. Antczak
1995	1	J. Jura
1997	1	R. Mańkowski
1999	1	W. Michalak
Stopień naukowy doktora habilitowanego		
1995	1	Z. Groszek
1998	1	S. Zajas
2001	1	P. Makowski
2002	3	R. Kuriata, W. Drążczyk, R. Szpyra

Rok	Liczba	Imię i nazwisko
Stopień naukowy doktora		
1990	2	A. Grzelka, M. Adamczyk
1991	3	S. Wieczorek, S. Zajas, S. Suchora
1992	1	A. Bobkowski
1993	3	K. Koliński, Z. Mordarski, P. Makowski
1994	1	T. Dzięciołowski
1996	2	J. Kozioł, A. Halama
1998	1	M. Kozub
1999	1	A. Janicki
2000	5	M. Marciniak, Z. Skwarek, E. Cieślak, R. Szustek, M. Marszałek
2001	1	J. Nowak
2002	4	A. Radomyski, M. Chojnacki, W. Marud, R. Bartnik

Rada Wydziału od maja 1982 roku do 31 lipca 2003 roku, czyli w ciągu całego okresu swojego funkcjonowania, początkowo w Wydziale Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej Kraju ASG WP, a następnie w Wydziale Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej oraz w Wydziale Lotnictwa i Obrony Powietrznej AON – wypromowała 200 doktorów nauk wojskowych (por. tabele 7 i 15). Wśród wypromowanych większość stanowią nauczyciele akademiccy, gdyż 52 to pracownicy wydziału, a 56 to dydaktycy wyższych szkół oficerskich – lotniczej (43) i radiotechnicznej (13), podlegających pod Dowództwa Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK, a następnie WLiOP. Stopnie doktora nauk wojskowych uzyskało 45 oficerów z Dowództw Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK, a ostatnio Dowództwa WLiOP. Ponadto doktorzy wypromowani w wydziale zasilili inne instytucje, że wymienimy tu Ministerstwo Obrony Narodowej, Sztab Generalny WP, Wojskową Akademię Techniczną (6 oficerów), a nawet Ministerstwo Ochrony Środowiska i Centralny Urząd Planowania. Stopnie doktora otrzymało też 9 studentów studiów doktoranckich w akademii, przydzielonych do wydziału.

Średnio w roku promowano dziewięciu doktorów, najmniej – jednego w 1986 roku, najwięcej dwudziestu – w 1996 roku. Średni czas trwania przewodu doktorskiego, od wszczęcia do nadania stopnia naukowego, wynosił dwa lata i pięć miesięcy. Poniżej tego okresu przewód doktorski zakończyło pięćdziesięciu trzech doktorantów. Opracowano i obroniono dziewięć rozpraw zespołowych, w tym w ośmiu zaangażowanych było po dwóch doktorantów, a w jednej trzech.

Stopnie naukowe doktora nauk wojskowych nadawano w latach 1990–1996 w specjalnościach: sztuka operacyjna, taktyka rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb, dowodzenie wojskami, zabezpieczenie bojowe i logistyczne, użycie uzbrojenia i sprzętu technicznego, dydaktyka wojskowa. Od 1996 roku w specjalnościach: sztuka operacyjna, taktyka, dowodzenie, zabezpieczenie bojowe i logistyczne, dydaktyka wojskowa, a od 1999 roku: sztuka operacyjna, taktyka, dowodzenie, logistyka oraz

szkolenie operacyjno-taktyczne. W 2000 roku specjalność dowodzenie zastąpiono zarządzaniem i dowodzeniem.

Tematyka rozpraw doktorskich pokrywała się głównie z zainteresowaniami (profesją) i potrzebami, a nawet możliwościami badawczymi doktoranta. Z zasady rozprawy doktorskie były integralną częścią działalności zawodowej, w tym naukowo-badawczej, osoby ubiegającej się o stopień naukowy doktora, a tematyka rozpraw, obok tematów zawierających aspekty poznawcze, obejmowała tematy mające walory praktycznej przydatności.

Doktoranci, nauczyciele akademiccy wydziału, preferowali tematykę bardziej poznawczą, teoretyczną. Z biegiem czasu zaczęły występować tematy związane z integracją z NATO. Po przystąpieniu Polski do NATO w tematach prac doktorskich przeważają tematy związane z sztuką wojenną sił powietrznych RP w nowych uwarunkowaniach. Doktoranci z WSOSP preferowali tematykę związaną z kształceniem podchorążych w tej uczelni, ale również, w szerokim zakresie, bojowego użycia lotnictwa. Różnorodną tematykę podejmowali doktoranci z innych instytucji wojskowych i wojsk.

O wysokim poziomie metodologicznym i merytorycznym opracowanych dysertacji świadczą coroczne wyróżnienia przyznawane przez komendanta-rektora Akademii Obrony Narodowej, tzw. nagrody rektorskie za najlepsze rozprawy doktorskie w danym roku akademickim. Doktorzy wypromowani przez wydział uzyskują co roku po dwie–trzy nagrody.

Obecnie (stan z 31 lipca 2003 roku) wydział prowadzi 28 kandydatów do uzyskania stopnia naukowego doktora (mających wszczęty przewód doktorski). Prawie wszyscy (poza jednym) opracowują rozprawy doktorskie w trybie indywidualnym. Dwóch doktorantów to nauczyciele – asystenci pracujący w wydziale, pozostali reprezentują różne instytucje, w tym m.in.: dowództwo i jednostki WLiOP – 11, WSOSP – 6, WAT – 4 i po jednym MON, SG WP i Dowództwo Wojsk Lądowych.

Tematyka opracowywanych aktualnie rozpraw doktorskich jest równie różnorodna jak scharakteryzowanych wyżej już obronionych dysertacji. Obejmuje naukowe zagadnienia teoretyczne i użyteczne z zakresu sztuki operacyjnej, taktyki, dowodzenia, logistyki i szkolenia operacyjno-taktycznego. Kilka przewodów doktorskich dotyczy problematyki integracji sił powietrznych RP z NATO, użycia sił powietrznych RP w siłach NATO, interoperacyjności polskich sił powietrznych oraz działalności normalizacyjnej.

Podkreślenia również wymaga aktywne uczestnictwo wielu oficerów wydziału w pracach różnych organizacji i stowarzyszeń naukowych. Ważniejsze z nich to: Centralna Komisja ds. Tytułu i Stopni Naukowych (prof. dr hab. Eugeniusz Zabłocki – już trzecia kadencja), Centrum Reagowania Kryzysowego MON, Historyczne Towarzystwo Lotnicze, Polskie Towarzystwo Logistyczne, Zespół WLiOP ds. Normalizacji, Zespól ds. Ochrony i Ułatwień Lotnictwa Cywilnego. Kilku pracuje w komitetach redakcyjnych pism wojskowych. Pracownicy naukowi wydziału uczestniczą w pracach Senatu AON, Radach Wydziałów Wojsk Lądowych i Strategiczno-Obronnego AON oraz Senatu WSOSP, Radzie Wydziału Mechatroniki WAT, a także Radzie Naukowej ITWL.

* * *

Przedstawiony materiał, zdaniem autorów, wystarczająco uzasadnia tezę, że dorobek naukowy pionu lotnictwa i obrony powietrznej w kreowaniu i krzewieniu teoretycznej myśli wojskowej jest znaczący. Współcześnie Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej jako priorytet swej działalności nadal winien widzieć uczestnictwo w dyskusji i tworzeniu rozwiązań restrukturyzacyjnych polskich sił powietrznych, ich dalszej skutecznej integracji ze strukturami NATO, budowie teoretycznych i merytorycznych podstaw teorii sztuki wojennej – strategii, działań operacyjnych oraz taktyki lotnictwa i sił obrony powietrznej. Wydział winien śledzić rozwój NATO, dostosowywanie celów, zadań i struktur Sojuszu do zmieniających się realiów politycznych i militarnych w Europie i na świecie oraz powstawanie nowych wyzwań i zagrożeń, angażowanie Sojuszu w rozwiązywanie konfliktów i różnorodnych kryzysów, promowanie i sprzyjanie przez Sojusz stabilizacji bezpieczeństwa. Powinien także tworzyć i rozwijać teorię sił powietrznych, w szczególności w zakresie teorii wojen i doktryn powietrznych, zarządzania i dowodzenia zasobami powietrznymi, użycia sił powietrznych w operacjach innych niż wojna (pozawojennych).

Mając świadomość dotychczasowego znaczącego dorobku naukowego wydziału, nie należy tracić z oczu licznych zagrożeń, które pojawiały się i mogą się pojawić w przyszłości, w działalności naukowo-badawczej, ważnej nie tylko dla rozwoju Wydziału Lotnictwa i Obrony Powietrznej w Akademii Obrony Narodowej, ale także dla ogólnego rozwoju teorii i praktyki nauk wojskowych.

Oczekuje się, na podstawie zamysłów restrukturyzacyjnych wojskowego szkolnictwa, że w najbliższym czasie pojawi się konieczność udzielenia odpowiedzi na wiele ważkich pytań, z których to powinny wynikać nie tylko i nie tyle intencje, mające nie zawsze charakter wiążący, ale przede wszystkim wyraźnie zarysowana strategia uprawiania nauki w siłach zbrojnych RP. Zarysowanie jasnej i spójnej strategii w kwestii nauki przyczyni się do określenia roli i miejsca nauk wojskowych w ogólnym systemie nauki polskiej. Miejmy nadzieję, że przyjęte rozwiązania będą oznaczać dalszy postęp w tej dziedzinie, a przynajmniej utrzymanie dotychczasowych standardów uprawiania nauki w polskich siłach zbrojnych, w tym przez Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Od odpowiedzi tych zależeć będzie, również w odniesieniu do wydziału, status nauki i jego pracowników naukowych, rozwój warsztatu badawczego oraz związany z tym ściśle poziom zdolności do ewolucji i tworzenia nowych teorii oraz rozwiązań praktycznych.

W bliskiej przyszłości (1–2 lata) struktura i zadania Wydziału Lotnictwa i Obrony Powietrznej raczej nie powinny ulec radykalnej zmianie. Modyfikacji należy oczekiwać wśród celów i zadań szczegółowych realizowanych przez wydział, w tym działalności naukowej, w związku z nową formą studiów magisterskich (już nie dyplomowych) na kierunku „lotnictwo" i rozszerzeniem oferty studiów w AON, w tym w wydziale. Związane to będzie zapewne z jeszcze większym niż dotychczas otwarciem się w stronę środowisk cywilnych, w aspekcie rosnącego zapotrzebowania na kształcenie w zakresie zarządzania organizacjami lotniczymi i ruchem lotniczym. Sądzić należy, że kadra naukowo-dydaktyczna wydziału, stanowiąca znaczny potencjał dydaktyczno-naukowy Akademii Obrony Narodowej, sprosta wyzwaniom XXI wieku.

Kadra naukowo-dydaktyczna Fakultetu Wojsk Lotniczych (1957 r.)
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk Lotniczych*

Zespół oficerów oddziału wyróżniony nagrodą Ministra Obrony Narodowej (1975 r.)
Źródło: *Kronika ASG*

Uczestnicy konferencji naukowej nt. „Rosnąca rola powietrzno-lądowego współdziałania" (kwiecień 1977 r.)

Źródło: *Kronika ASG*

Płk nawig. dr hab. Jerzy Machura otrzymuje tytuł profesora (23. 11. 1982 r.)

Źródło: Kronika Katedry Wojsk Lotniczych

Zespół wydziału wyróżniony nagrodą II stopnia przez Ministra Obrony Narodowej (październik 1985 r.). W środku kierownik zespołu gen. bryg. pil. dr Zdzisław Żarski

Źródło: *Kronika katedry Wojsk lotniczych*

Wizyta w wydziale szefa Sztabu Wojsk Lotniczych gen. bryg. pil. dr. Jerzego Gotowały (18. 01. 1989 r.)

Źródło: *Kronika katedry Wojsk lotniczych*

Seminarium w 32 plrt Sochaczew (luty 1993 r.)
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk lotniczych*

Wizyta delegacji wydziału w Akademii Dowodzenia Bundeswehry w Hamburgu (1996 r.)
Źródło: *Kronika Katedry Wojsk lotniczych*

Promocja książki płk. prof. dr. hab. Wojciecha Michalaka (kwiecień 2000 r.)
Źródło: *materiały autora*

Zakończenie

Konieczność profesjonalnego kształcenia oficerów lotnictwa na poziomie wyższym stworzyła potrzebę zorganizowania Fakultetu Wojsk Lotniczych. Późniejsze podjęcie nauczania na kierunku zabezpieczenia tyłowego, a następnie obrony powietrznej kraju spowodowały przekształcenie fakultetu w inne struktury – zarówno w Akademii Sztabu Generalnego, jak i Akademii Obrony Narodowej – do obecnie funkcjonującego Wydziału Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Organizacja wydziału zawsze bowiem wynikała z założeń kształcenia studentów i miała zapewnić wysoki poziom realizacji procesu dydaktycznego.

Nauczanie oficerów na studiach dyplomowych i studiach podyplomowych było nieustannym procesem poszukiwania najlepszych treści i doskonalenia form i metod kształcenia, opracowania nowych programów, podręczników, skryptów, ćwiczeń i innych materiałów, a także budowania materialnej bazy dydaktycznej (szkolnych stanowisk dowodzenia, sal wykładowych, gabinetów metodycznych, pracowni komputerowych, programów symulacyjnych itp.). Przechodzono w tym procesie od szkolenia do kształcenia, od prostych pomocy dydaktycznych do monografii i podręczników, od nauczycieli akademickich bez wyższego wykształcenia do utytułowanych profesorów. Rozmach i zakres tych przedsięwzięć potwierdza wypromowanie ponad 1500 absolwentów studiów dyplomowych i około 1000 oficerów, którzy ukończyli studia i kursy podyplomowe. Wszyscy oni spełniali kierownicze funkcje w szkolnictwie wojskowym (lotniczym) oraz w siłach powietrznych, lotnictwie marynarki wojennej i lotnictwie wojsk lądowych. Spośród absolwentów wydziału 33 awansowało na stopnie generalskie, kilku objęło najwyższe stanowiska w instytucjach centralnych Ministerstwa Obrony Narodowej.

W okresie 50 lat opracowano lub zmodyfikowano ponad 320 programów kształcenia dyplomowego i podyplomowego (przeciętnie 6 rocznie), opublikowano ponad 1100 podręczników i skryptów (średnio 20 rocznie), wydano kilka tysięcy opracowań metodycznych ćwiczeń, wykładów i innych materiałów dydaktycznych. Zwieńczeniem procesu dydaktycznego jest otwarcie się wydziału na środowisko cywilne i kształcenie studentów na kierunku „lotnictwo".

W działalności naukowej początkowe 10–20 lat funkcjonowania wydziału było okresem przygotowawczym kadry do doktoryzacji i prowadzenia badań. Od początku lat siedemdziesiątych uwidacznia się zdynamizowanie tego procesu. Systematycznie rozwija się potencjał naukowy wydziału, powstają fundamentalne działa o teorii sił powietrznych, wiele opracowań określających prawidłowość i pogłębiających wiedzę o taktyce, sztuce operacyjnej i logistyce lotnictwa i obrony powietrznej.

Łącznie opracowano około 600 prac naukowych, własnych i na potrzeby zewnętrzne, opublikowano niemal 700 artykułów, wydano ponad 20 książek, przeprowadzono kilkadziesiąt sympozjów i seminariów naukowych oraz kilkadziesiąt konferencji (w tym także ogólnokrajowych i międzynarodowych), nawiązano współpracę naukową z wieloma placówkami badawczymi i uczelniami wyższymi w kraju i za granicą. Wypromowano, łącznie z Radą Naukową ASG, około 250 doktorów i około 20 doktorów habilitowanych, 12 samodzielnych pracowników naukowych wydziału i 2 absolwentów pracujących poza wydziałem uzyskało tytuł profesora.

Czas, który minął przechodzi do historii. Wydział dany mu czas wykorzystał doskonale. W okresie 50 lat działalności stał się wiodąca instytucją naukowo-badawczą w zakresie teorii sił powietrznych i kształcenia oficerów w stalowych mundurach. Wniósł także znaczący wkład w rozwój cywilnego środowiska naukowego. Setki opracowań wydziałowych były wykorzystywane przez wojsko, a dziesiątki ekspertyz i materiałów badawczych przyczyniały się do zwiększenia bezpieczeństwa powietrznego Polski.

Wydział systematycznie ugruntowywał swoją pozycję, jest uznaną placówką dydaktyczną i naukową, ma renomę i niezbędną bazę do dalszej aktywności twórczej i edukacyjnej, w celu spełnienia swej misji w systemie nauki wojskowej oraz szkolnictwa otwartego (powszechnego) i wojskowego. Z nadzieją więc wkracza w nowe 50-lecie, licząc, że dane mu będzie dalsze pogłębianie teorii sił powietrznych i kształcenie zarówno oficerów, jak i studentów spoza wojska.

Bibliografia

1. *Akademia Sztabu Generalnego WP – XXV lat. Krótki zarys historii*, Wyd. ASG WP, Warszawa 1972.
2. *Akademia Sztabu Generalnego – XXX lat (1947–1977)*, Wyd. ASG WP, Warszawa 1977.
3. Babula J., *Wojsko Polskie 1945–1989. Próba analizy operacyjnej*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 1998.
4. Banaszak J., Biedrzycki M., *Akademia Sztabu Generalnego WP im. gen. broni K. Świerczewskiego 1947–1967*, rozprawa doktorska, ASG, Warszawa 1983.
5. Bugalski A., *Rozwój teorii Wojsk OPK. „PROGNOZA-4"*, opracowanie studyjne, ASG WP, Warszawa 1985.
6. Chamera M., *Bezpośrednie zabezpieczenie działań oddziału lotniczego OPK*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i OPK" nr 12/77.
7. Chamera M., *Rozwój taktyki tyłów WL i OPK w czterdziestoleciu ASG WP*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i OPK" nr 10/87.
8. Dziennik Ustaw nr 37 z dnia 7 czerwca 1990 roku.
9. Grochowski J., *Schody do NATO*, „Polska Zbrojna" nr 11(114), marzec 1999.
10. Grysiewicz E., *Powstanie i rozwój pionu OPK i lotnictwa ASG WP*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i OPK" nr 12/77.
11. Harmonogramy egzaminów dyplomowych z lat 1991–2002.
12. Harmonogramy sesji semestralnych z lat 1990–2003.
13. *Instrukcja tymczasowa organizacji szkolenia taktyczno-bojowego w oddziałach lotniczych*, ASG, Warszawa 1959.
14. Jurewicz Z., *XXX lat Akademii Sztabu Generalnego WP*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i OPK" nr 12/77.
15. Konopka L., *Lotnictwo wojskowe III Rzeczypospolitej*, Wyd. Redakcja Czasopism WLOP, Poznań 2000.
16. Konieczny J., *Kronika lotnictwa polskiego 1945–1981*, Wyd. Komunikacji i Łączności, Warszawa 1984.
17. Krauze M., *Rola Akademii Obrony Narodowej w kształtowaniu myśli obronnej RP*, „Zeszyty Naukowe AON" nr 2(39)A, Warszawa 2000.
18. Kronika Akademii Obrony Narodowej z lat 1990–2003.
19. Kronika Akademii Sztabu Generalnego WP z lat 1947–1990.
20. Kroniki Katedr Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej Akademii Sztabu Generalnego WP i Akademii Obrony Narodowej z lat 1948–1995.
21. Krzemiński Cz., *Polskie lotnictwo wojskowe 1945–1980*, Wyd. Komunikacji i Łączności, Warszawa 1989.
22. Księgi wyników kształcenia słuchaczy Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej (lata 1953–1990, 1990–2002, 2001–2003).
23. Kulczycki R., *Nauczanie informatyki w Wydziale WLiOPK ASG WP*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i OPK" nr 10/87.

24. Lachiewicz J., Janicki A., *Historia oraz aktualny stan rozwoju dyscypliny naukowej – teoria wojsk lotniczych „PROGNOZA-4"*, opracowanie studyjne, ASG WP, Warszawa 1985.
25. Łozowicki L., *Współpraca Wojsk OPK z ASG WP*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i OPK" nr 12/77.
26. Machura J., *Rozdroża sztuki operacyjnej i taktyki lotnictwa*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i OPK" nr 10/87.
27. Machura J., *Wkład pionu OPK i lotnictwa ASG WP w rozwój taktyki i sztuki operacyjnej*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i OPK" nr 12/77.
28. *Materiały z obchodów XX-lecia ASG WP*, Wyd. ASG, Warszawa 1967.
29. *Materiały z XXV-lecia ASG WP*, Wyd. ASG, Warszawa 1972.
30. *Materiały z XXXV-lecia ASG WP*, Wyd. ASG,Warszawa 1982.
31. Michalak W.,(red. nauk.), *Ewolucja badań i kształcenia w Wydziale Lotnictwa i Obrony Powietrznej*, etap I–III, AON, Warszawa 2001–2003.
32. Michalak W., *Rola Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej w opracowaniu teorii użycia sił powietrznych i kształceniu kadr*, „Zeszyty Naukowe AON" nr 2(39)A, Warszawa 2000.
33. Michalak W., *Powietrzna tarcza,* „Polska Zbrojna" nr 27(182), czerwiec 2000.
34. Mroziewicz R., *Długofalowy proces*, „Polska Zbrojna" nr 7(110), luty 1999.
35. „Myśl Wojskowa" z lat 1953–2003.
36. Ocena parametryczna Wydziału Wojsk Lotniczych i OP AON za lata 1995–1996, Wydział WLiOP, 1996.
37. Ocena parametryczna Wydziału Wojsk Lotniczych i OP AON za lata 1997–2000, Wydział WLiOP, 2000.
38. Ocena parametryczna Wydziału Lotnictwa i OP AON za rok 2001, Wydział LiOP, 2001.
39. *Ogólne zasady szkolenia słuchaczy w ASG*, Wyd. ASG, Warszawa 1953.
40. Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wyd. PWN, Warszawa 1987.
41. Okoń W., *Słownik pedagogiczny*, Wyd. PWN, Warszawa 1981.
42. Omówienie wyników działalności Akademii Sztabu Generalnego WP za rok szkolny 1957/1958. Zadania na rok szkolny 1958/1959, ASG, Rembertów 1958.
43. Plan prac naukowo-badawczych na lata dziewięćdziesiąte, AON, z lat 1991–1995.
44. Plan przedsięwzięć naukowych Wydziału Wojsk Lotniczych i OP AON. Wydział WLiOP, z lat 1995–2001.
45. Plan przedsięwzięć naukowych Wydziału Lotnictwa i OP AON, Wydział LiOP, 2002.
46. Plan wydawniczy Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej z lat 1991–2002.
47. Plan zadaniowo-finansowy działalności naukowej, AON, z lat 1996–2001.
48. Plan zasadniczych przedsięwzięć Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej z lat 1991–2001.
49. Plan zasadniczych przedsięwzięć Wydziału Lotnictwa i Obrony Powietrznej z lat 2002/2003.
50. Plany podróży studyjnej studentów Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej AON z lat 1990–2001.
51. Podsumowania lat akademickich 1990–2001 w Wydziale Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej i w Akademii Obrony Narodowej oraz zadania na kolejne lata akademickie.
52. Podsumowanie całokształtu działalności Akademii Sztabu Generalnego WP w roku szkolnym 1973/1974 i sprecyzowanie zadań na rok szkolny 1974/1975, ASG, Warszawa 1974.

53. Pokruszyński W., *Współczesna obrona powietrzna i kierunki jej rozwoju*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i WOPK" nr 10/1987.
54. Poksiński J., *Zamordowani oficerowie lotnictwa*, „Lotnictwo" nr 10/91.
55. „Polska Zbrojna" z lat 1990–2002.
56. Pomykało W. (red.), *Encyklopedia pedagogiki*, Wyd. PWN, Warszawa 1996.
57. Programy kształcenia na studiach dyplomowych, podyplomowych i kursach operacyjno-taktycznych w pionie Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej w latach 1953–2002.
58. Programy kształcenia na studiach magisterskich i podyplomowych w Wydziale Lotnictwa i Obrony Powietrznej w latach 2001–2003.
59. Rejestr obronionych rozpraw doktorskich w Wydziale Wojsk Lotniczych i OP (1990–2001) oraz Wydziale Lotnictwa i OP (od 2001). Dokumentacja Rady Wydziału Lotnictwa i OP AON.
60. Rozkazy organizacyjne komendanta Akademii Obrony Narodowej z lat 1990–2001.
61. Rozkazy szkoleniowe komendanta Akademii Obrony Narodowej oraz komendanta Wydziału WLOP (WLiOP) z lat 1953–2003.
62. Rybacki A., *Meldunek komendanta Wydziału Wojsk Lotniczych i OPK o stanie, działalności i zadaniach realizowanych przez Wydział WLiOPK*, ASG, Warszawa 1985.
63. Rybacki A., *Omówienie wydziałowej gry wojennej WLiOPK*, ASG, Warszawa 1988.
64. Rybacki A., *Wydział Wojsk Lotniczych i OPK w czterdziestoleciu ASG WP*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i OPK" nr 10/87.
65. Świątnicki W., *Futurologia w procesie kształcenia OPK i lotnictwa*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i OPK" nr 12/77.
66. Urbańczyk T. i inni, *Program rozwoju Akademii Sztabu Generalnego WP w latach 1986–1990 i 1991–1995 (projekt)*, ASG, Warszawa 1986.
67. Wojtowicz R., *Materiały z konferencji poświęconej ocenie wyników kształcenia słuchaczy Oddziału WOPKiL*, Warszawa 1971.
68. Wojtowicz R. *Podsumowanie roku akademickiego 1971/1972 Oddziału WOPKiL*, Warszawa 1972.
69. Wróbel T., *Siła sojuszu*, „Polska Zbrojna" nr 11(114), marzec 1999.
70. Wykazy tematów prac dyplomowych studentów Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej z lat 1990–2002.
71. Wykazy tematów prac rocznych studentów Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej z lat 1990–2002.
72. Zając M., *Zbiór materiałów z uroczystości przekazania bazy szkoleniowej oddziału wojsk OPK i lotnictwa zbudowanej dla uczczenia jubileuszu XXX-lecia PRL i XXX rocznicy powstania Ludowego Lotnictwa Polskiego*, OWOPKiL ASG, Warszawa 1974.
73. „Zeszyty Naukowe Akademii Obrony Narodowej" z lat 1990–2002.
74. Zieliński J., *Dowódcy pułków lotnictwa polskiego 1924–2000*, Wyd. Redakcja Czasopism WLOP, Poznań 2000.
75. Zieliński J., *Dowódcy pułków lotnictwa polskiego 1924–2000*, Wyd. Redakcja Czasopism WLiOP, Poznań 2000.
76. Żamecki Z., *Informatyka w procesie dydaktycznym słuchaczy pionu OPK i Lotnictwa*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i OPK" nr 12/77.
77. Żarski Z., *Ocena i wnioski rad pedagogicznych Oddziału WOPK i Lotnictwa za pierwsze półrocze 1975/1976*, OWOPKiL ASG, Warszawa.

78. Żarski Z., *Pion OPK i Lotnictwa w 30-leciu ASG WP*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i OPK" nr 12/77.
79. Żarski Z., *Wkład Akademii Sztabu Generalnego WP w rozwój teorii taktyki i sztuki operacyjnej Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i WOPK" nr 12/1982.
80. Żarski Z. i in., *Kronika Oddziału Wojsk OPK i Lotnictwa Akademii Sztabu Generalnego WP im. gen. broni K. Świerczewskiego za okres 1952–1976*, część I opisowa, ASG, Warszawa 1976.
81. Żegnałek K., *Metodyka kształcenia w Akademii Obrony Narodowej*, AON, Warszawa 1995.

Załączniki

1. Dekret o utworzeniu Akademii Sztabu Generalnego 141
2. Ustawa o utworzeniu Akademii Obrony Narodowej 142
3. Zarządzenie nr 3/MON ministra obrony narodowej z dnia 29 stycznia 2001 r. w sprawie ustalenia dla Akademii Obrony Narodowej ramowego programu nauczania ... 144
4. Komendanci pionu sił powietrznych 145
5. Szefowie katedr i osoby funkcyjne w pionie sił powietrznych 146
6. Zarządzenie komendanta Akademii Obrony Narodowej w sprawie organizacji i funkcjonowania studiów zaocznych w WLiOP 150
7. Absolwenci pierwszej promocji w Fakultecie Wojsk Lotniczych – 1956 r. 151
8. Absolwenci kończący studia z wyróżnieniem 152
9. Ewolucja form i metod kształcenia 155
10. Absolwenci – generałowie 156

Załącznik 1

DZIENNIK USTAW RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
nr 26 z dnia 28 października 1947 r.

Dekret z dnia 22 października 1947 r. o utworzeniu Akademii Sztabu Generalnego

Na podstawie art. 4. Ustawy Konstytucyjnej z dnia 19 lutego 1947 r. O ustroju i zakresie działania najwyższych organów Rzeczypospolitej Polskiej i ustawy z dnia 4 lipca 1947 r. o upoważnieniu Rządu do wydawania dekretów z mocą ustawy (Dz. U.R.P. nr 49, pozycja. 252) - Rada Ministrów postanawia a Rada Państwa zatwierdza, co następuje:

Art. 1.1. Tworzy się Akademię Sztabu Generalnego.

2. Akademia Sztabu Generalnego jest państwową szkołą akademicką.

3. Przepisy ustawy z dnia 15 marca 1933 r. o szkołach akademickich (Dz. U.R.P. Z 1938 r. Nr 1, pozycja. 6), wraz z późniejszymi zmianami, dotyczące państwowych szkół akademickich, stosuje się odpowiednio do Akademii Sztabu Generalnego, o ile nie są sprzeczne z przepisami dekretu niniejszego i wydanymi na jego podstawie rozporządzeniami.

4. Akademia Sztabu Generalnego jest jednostką wojskową, na którą rozciąga się moc obowiązująca przepisów dotyczących wojska oraz regulaminów i rozkazów wojskowych.

Art.2. Zadaniem Akademii Sztabu Generalnego jest prowadzenie pracy naukowej w zakresie wiedzy wojskowej oraz kształcenie oficerów na stanowiska wymagające wyższych studiów wojskowych.

Art. 3. Minister Obrony Narodowej jest władzą naczelną Akademii Sztabu Generalnego i sprawuje nad nią zwierzchni nadzór.

Art.4. Minister Obrony Narodowej w porozumieniu z Ministrem Oświaty ustala na wniosek Szefa Sztabu Generalnego wewnętrzny podział Akademii Sztabu Generalnego, w szczególności podział na wydziały oraz zmiany tego podziału, jak również zarządza tworzenie i zwijanie katedr Akademii.

Art. 5. Ustrój Akademii Sztabu Generalnego oraz organizację i czas trwania studiów określi statut Akademii.

Art.15. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia

Prezydent Rzeczypospolitej: Bolesław Bierut
Prezes Rady Ministrów: Józef Cyrankiewicz
Minister Obrony Narodowej: Michał Żymierski - Marszałek Polski
Minister Oświaty: Stanisław Skrzeszewski

Załącznik 2

U S T A W A
z dnia 27 lutego 2003 r.

o utworzeniu Akademii Obrony Narodowej

Art. 1.

1. Akademia Obrony Narodowej działająca na podstawie art. 54 pkt 1 ustawy z dnia 31 marca 1965 r. o wyższym szkolnictwie wojskowym (Dz.U. z 1992 r. Nr 10, poz. 40, z 1996 r. Nr 7, poz. 96, poz. 590, Nr 107, poz. 688, Nr 115, poz. 741, Nr 121, poz. 770, z 1998 r. Nr 106, poz. 668 oraz z 2002 r. Nr 7 poz. 676, Nr 141, poz. 1184) zwana dalej "AON", staje się Akademią Obrony Narodowej w rozumieniu ustawy, zwaną dalej "Akademią".
2. Siedzibą Akademii jest Warszawa.
3. Akademia jest uczelnią państwową posiadającą osobowość prawną.
4. Akademia wykonuje zadania jednostki wojskowej w zakresie określonym przez Ministra Obrony Narodowej.
5. Akademia kształci żołnierzy oraz osoby cywilne.

Art. 2.

1. Podstawowym kierunkiem działalności Akademii jest kształcenie oraz prowadzenie badań naukowych w zakresie nauk wojskowych, humanistycznych i ekonomicznych.
2. Tworzenie i prowadzenie kierunków studiów dotyczących innych nauk niż wojskowe odbywa się na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 65, poz. 385, z 1992 r. 54, poz. 254 i Nr 63, poz. 314, z 1994 r. Nr 1, poz. 3, Nr 43, poz. 163, N 105, poz. 509 i Nr 121, poz. 591, z 1996 r. Nr 5, poz. 34 i Nr 24, poz. 11 z 1997 r. Nr 28, poz. 153, Nr 96, poz. 590, Nr 104, poz. 661, Nr 121, poz. 770 i Nr 141, poz. 943, z 1998 r. Nr 50, poz. 310, Nr 106, poz. 668 i Nr 1 poz. 1115 i 1118, z 2000 r. Nr 120, poz. 1268 i Nr 122, poz. 1314, z 2001 Nr 85, poz. 924, Nr 111, poz. 1193 i 1194 i Nr 126, poz. 1383 oraz z 2002 Nr 4, poz. 33 i 34, Nr 150, poz. 1239, Nr 153, poz. 1271 i Nr 200, poz. 1683).

Art. 3.

1. Nadzór nad Akademią sprawuje Minister Obrony Narodowej.
2. W zakresie kształcenia osób cywilnych nadzór nad Akademią sprawuje minist właściwy do spraw szkolnictwa wyższego, w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej.
3. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego, w porozumieniu z Ministr Obrony Narodowej, corocznie ustala i przekazuje dotację na działalność dydaktyczną na kształcenie osób cywilnych, o których mowa w ust. 2, przy uwzględnieniu wysokości dotacji oraz jej udziału w kosztach kształcenia w szkołach wyższych nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, a w zakresie nadzoru, o którym mowa w ust. 2, może przyznawać dotacje, o których mowa w art. 24 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym.

Art. 4.

1. Mienie obejmujące własność i inne prawa majątkowe AON staje się mieniem Akademii.
2. Akademia przejmuje prawa i zobowiązania AON.

Art. 5.

1. Z dniem wejścia w życie ustawy:
   1) żołnierze zawodowi pełniący służbę wojskową w AON pełnią tę służbę w Akademii;

2) pracownicy AON stają się pracownikami Akademii;
3) słuchacze AON stają się słuchaczami Akademii;
4) osoby przyjęte do AON na pierwszy rok studiów na rok akademicki 2002/2 stają się słuchaczami lub studentami Akademii;
5) podstawowe jednostki organizacyjne AON stają się podstawowymi jednostk organizacyjnymi Akademii;
6) dotychczasowe organy kolegialne i jednoosobowe AON stają się organami Akademii.

2. Jednostki organizacyjne AON, które przed dniem wejścia w życie ustawy posiadały uprawnienia do nadawania stopni naukowych, zachowują te uprawnie po utworzeniu Akademii, jako jednostki organizacyjne Akademii.

Art. 6.

Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

MINISTER OBRONY NARODOWEJ

ZARZĄDZENIE Nr 3 /MON
MINISTRA OBRONY NARODOWEJ
z dnia 29 stycznia 2001 r.

w sprawie ustalenia dla Akademii Obrony Narodowej „Ramowego programu nauczania na kierunkach: Zarządzanie i Dowodzenie, Bezpieczeństwo Narodowe, Lotnictwo oraz Logistyka".

Na podstawie art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 31 marca 1965 r. o wyższym szkolnictwie wojskowym (Dz. U. z 1992 r. Nr 10, poz. 40, z 1996 r. Nr 7, poz. 44, z 1997 r. Nr 96, poz. 590, Nr 107, poz. 688, Nr 115, poz. 741 i Nr 121, poz. 770 oraz z 1998 r. Nr 106, poz. 668) zarządza się, co następuje:

§ 1.

Ustala się dla Akademii Obrony Narodowej „Ramowy program nauczania na kierunkach: Zarządzanie i Dowodzenie, Bezpieczeństwo Narodowe, Lotnictwo oraz Logistyka", stanowiący załącznik do zarządzenia.

§ 2.

Zarządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia podpisania.

MINISTER OBRONY NARODOWEJ
Bronisław KOMOROWSKI

W porozumieniu:
MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ
Prof. dr hab. Edmund Wittbrodt

Załącznik 4

Komendanci pionu sił powietrznych

Lata	Nazwa	Komendanci
1953 (ASG)	Fakultet Wojsk Lotniczych	płk dypl. Henryk Barchasz
1955	Fakultet Wojsk Lotniczych	płk prof. Remigiusz Wójtowicz
	(1959) Fakultet Wojsk Lotniczych i OPL	
	(1960) Wydział Wojsk Lotniczych i OPL	
	(1963) Oddział Wojsk OPK i Lotnictwa	
1972		gen. bryg. pil. prof. dr Zdzisław Żarski
	(1977) Wydział Wojsk Lotniczych i OPK	
1984		gen. bryg. pil. dr Andrzej Rybacki
1990 (AON)	Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej	płk nawig. prof. dr hab. Jerzy Machura
1991		płk pil. prof. dr hab. Eugeniusz Zabłocki
1998		płk prof. dr hab. Wojciech Michalak
	(01.07.2001) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej	
od 05.02.2003		płk pil. dr hab. Stanisław Zajas

Załącznik 5

Szefowie katedr i osoby funkcyjne w pionie sił powietrznych

Katedra Lotnictwa

Lata	Nazwa	Szef
1947	p.o. st. wykładowcy lotnictwa p.o. wykładowcy lotnictwa	płk dypl. Józef Jungraw ppłk Stanisław Basow
1948	Grupa wykładowców lotnictwa	płk dypl. Józef Jungraw
1950	Katedra Wojsk Lotniczych	ppłk nawig. Zygmunt Sokołowski
1953	Katedra Taktyki Wojsk Lotniczych	płk pil. doc. dr Eugeniusz Bejgier
1963	Katedra Taktyki Lotnictwa Wsparcia	
1968	Katedra Taktyki Wojsk Lotniczych	płk doc. dr Janusz Malinowski
1974		płk nawig. doc. dr hab. Jerzy Machura
1990	Katedra Wojsk Lotniczych	płk dr hab. Wojciech Michalak
1995		płk pil. dr Roman Szymański
1998		płk pil. dr hab. Stanisław Zajas
1999		płk dr Marian Kozub
2001	Katedra Lotnictwa	płk pil. dr hab. Janusz Karpowicz

Katedra Obrony Powietrznej

Lata	Nazwa	Szef
1963	Katedra Taktyki Lotnictwa Myśliwskiego i OPL	płk nawig. doc. dr Jan Uchański
1963	Katedra Obrony Powietrznej Kraju	
1977		płk dr Jerzy Fijałkowski
1982		płk doc. dr hab. Witold Pokruszyński
1990	Katedra Wojsk Obrony Powietrznej	płk pil. prof. dr hab. Eugeniusz Zabłocki
1991		płk dr hab. inż. Bogdan Zdrodowski
1998		płk dr inż. Ryszard Kuriata
2002	Katedra Obrony Powietrznej	ppłk nawig. dr hab. Piotr Makowski

Katedra Dowodzenia Siłami Powietrznymi

Lata	Nazwa	Szef
1954	Katedra Przedmiotów Specjalnych	płk nawig. doc. dr Roman Dworak
1984		płk pil. prof. dr hab. Wacław Świątnicki
1990		płk nawig. dr Stefan Rękas
1991	Katedra Systemów Kierowania i Zabezpieczenia WLOP	płk prof. dr hab. inż. Stefan Antczak
	Katedra Dowodzenia Siłami Powietrznymi	
2002		płk dr hab. inż. Ryszard Kuriata

Katedra Logistyki Sił Powietrznych

Lata	Nazwa	Szef
1953	Wykładowcy teorii tyłów wojsk lotniczych	mjr dypl. Bolesław Mac
1959	Katedra Zabezpieczenia Lotniczego	płk dr Franciszek Kotowicz
1968		płk dr Mieczysław Toruń
1983	(1969) Katedra Taktyki Tyłów Wojsk Lotniczych i OPK	płk prof. Mieczysław Chamera
1994	(1990) Katedra Logistyki WLOP (30.06.2001 r.) Katedra zakończyła funkcjonowanie w strukturze wydziału – część pracowników zwolniono do rezerwy, część oddelegowano do Instytutu Ekonomii i Logistyki Wydziału Strategiczno-Obronnego AON	płk prof. dr hab. Romuald Mańkowski

Pozostałe katedry*

Lata	Nazwa	Szef
1953	Katedra Techniki Lotniczej	ppłk inż. Antoni Kowalski
1964		płk dr inż. Leon Wyszyński
1961	Katedra Rozpoznania Lotniczego i Lotniczej Służby Fotograficznej	płk nawig. dr Zygmunt Grzęda
1964	Katedra Techniki Rakietowej	ppłk mgr inż. Antoni Zoń
1964	Katedra Radioelektroniki	mjr inż. Jan Purek
1959	Katedra Obrony Przeciwlotniczej	płk dypl. Jan Szamotulski
1960		płk dypl. Józef Dac
2001	Zakład Operacji Powietrznych	płk dr hab. inż. Ryszard Szpyra

* Katedry funkcjonowały do 1968 r., KOPL w strukturze pionu: 1959–1961

Wydział Szkolenia

Lata	Nazwa	Szef
1953	Wydział Szkolenia	kpt. nawig. Henryk Harasz
1959		ppłk nawig. dypl. Jan Uchański
1962		ppłk dypl. Marian Gasperowicz
1964		mjr dypl. Mieczysław Zając
1978		płk dypl. Kazimierz Chomiuk
1983		ppłk dypl. Ryszard Paszkiet
1997		mjr mgr Marian Ruchlicki

Dowódca kursów

Lata	Nazwa	Szef
1953	Dowódca kursów	mjr Andrzej Wiśniewski
1954		ppłk dypl. Jan Komorowski
1955		ppłk dypl. Władysław Hanuszkiewicz
		kpt. pil. Zygmunt Radzik
1964		płk dypl. Jan Komorowski
1968		
		płk nawig. dr Ryszard Seregiet
		płk dypl. Władysław Bogusławski
1977		płk dypl. Władysław Bedełek
1988		płk dypl. Zdzisław Kielan
1991		płk mgr Jerzy Adamkiewicz
2001		płk dr Andrzej Bobkowski*
2002		ppłk dr Zdzisław Maślak*

* stanowisko nieetatowe

Załącznik 6

ZARZĄDZENIE NR 28

KOMENDANTA AKADEMII OBRONY NARODOWEJ

z dnia 5 października 2001 r.

w sprawie organizacji i funkcjonowania zaocznych studiów magisterskich na kierunku LOTNICTWO prowadzonych w Wydziale Lotnictwa i Obrony Powietrznej AON od roku akademickiego 2001/2002

Na podstawie uchwały Senatu Akademii Obrony Narodowej Nr 2/2001 r. z dnia 28 marca 2001 oraz zgodnie z:

- ustawą z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (art. 48 ust. 1 pkt. 1 i 2);
- zarządzeniem Nr 3/MON z dnia 29 stycznia 2001 r. w sprawie ustalenia dla Akademii Obrony Narodowej ramowego programu kształcenia na kierunkach: Zarządzanie i Dowodzenie, Bezpieczeństwo Narodowe, Lotnictwo oraz Logistyka;
- moim rozkazem dziennym Nr Z-59 z dnia 11 kwietnia 2001 r.

z a r z ą d z a m :

1. Uruchomić od roku akademickiego 2001/2002 w Wydziale Lotnictwa i Obrony Powietrznej na kierunku LOTNICTWO:
   - zaoczne jednolite (5-letnie) i uzupełniające (2-letnie) studia magisterskie w specjalnościach – zarządzanie organizacjami lotniczymi (ZOL) oraz zarządzanie ruchem lotniczym (ZRL);
   - zaoczne studium podyplomowe (od m-ca luty 2002 r.) w specjalności – zarządzanie lotnictwem.
2. Zaoczne studia magisterskie na kierunku LOTNICTWO stanowią integralną część działalności dydaktycznej i naukowo – badawczej realizowanej przez Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej Akademii Obrony Narodowej.
3. Zaoczne studia magisterskie organizuje i prowadzi Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej, który odpowiada za opracowanie oraz realizację planu i programu studiów oraz obsadę personalną zajęć dydaktycznych. Studia prowadzić w oparciu o statut AON oraz regulamin studiów zaocznych uchwalony przez Senat AON w dniu 24.06.1999 r.

Załącznik 7

Absolwenci pierwszej promocji w Fakultecie Wojsk Lotniczych – 1956 r.

Lp.	Stopień	Nazwisko	Imię
1.	kpt.	BEDNARSKI	Stanisław
2.	por.	BER	Edward
3.	kpt.	BURDEK	Józef
4.	por.	CZERNOW	Apoloniusz
5.	kpt.	GIERCZAK	Kazimierz
6.	mjr	GÓRAL	Mieczysław
7.	kpt.	GÓRCZYŃSKI	Stanisław
8.	kpt.	KAJKOWSKI	Czesław
9.	por.	KAŁŁAUR	Konstanty
10.	kpt.	KARLICKI	Zygmunt
11.	por.	KOCIOŁEK	Henryk
12.	kpt.	KOŹBIAŁ	Edmund
13.	por.	KWIECIEŃ	Zdzisław
14.	kpt.	KRAWCZAK	Zbigniew
15.	por.	LACROIX	Marian
16.	por.	LEWANDOWSKI	Bolesław
17.	kpt.	MACHURA	Jerzy
18.	por.	MAJCHEREK	Henryk
19.	kpt.	MALINOWSKI	Leon
20.	kpt.	MAZUR	Leon
21.	kpt.	MALETKA	Zygmunt
22.	kpt.	MORDZAK	Leszek
23.	kpt.	NOWAK	Kazimierz
24.	por.	PIEKART	Czesław
25.	ppłk	STAMIESZKIN	Jan
26.	por.	STEĆ	Kazimierz
27.	por.	SZPAKOWSKI	Marian
28.	kpt.	SIKORSKI	Edmund
29.	por.	ŚLIWA	Bogusław
30.	kpt.	ŚWIERCZEK	Marian
31.	por.	URBANIAK	Henryk
32.	kpt.	WILCZYŃSKI	Edward
33.	mjr	WASILEWICZ	Henryk
34.	por.	WRÓBEL	Zdzisław
35.	kpt.	ZAJĄC	Mieczysław
36.	mjr	ZYZIAK	Franciszek
37.	por.	ŻUROW	Eugeniusz

UWAGA: Porucznicy: GOŻUCH Zenon, SKOROSZ Zbigniew, WAĆKOWSKI Stanisław, WANAT Tadeusz rozpoczynali studia w Fakultecie Lotnictwa, a po pierwszym roku zostali przeniesieni do Fakultetu Rozpoznawczego.

Załącznik 8

Absolwenci
kończący studia z wyróżnieniem

Lp.	Rok promocji	Stopień wojskowy	Nazwisko	Imię
Okres Akademii Sztabu Generalnego				
1.	1956	kpt.[1]	Świerczek	Marian
2.		por. pil.	Czernow	Apoloniusz
3.		ppłk	Stamieszkin	Jan
4.		kpt.	Bednarski	Stanisław
5.	1961	kpt. pil.	Gasperowicz	Marian
6.	1962	ppłk	Czeczotko	Michał
7.		kpt.	Bogusławski	Władysław
8.		kpt.	Nijak	Stanisław
9.	1964	kpt. pil.	Krawczyc	Tytus
10.		kpt.	Lenartowicz	Władysław
11.	1966	kpt.	Chamera	Mieczysław
12.	1967	ppłk pil.	Iwonin	Jerzy
13.	1969	kpt. pil.	Salikow	Andrzej
14.		kpt. pil.	Harmoza	Roman
15.	1970	mjr	Basiura	Kazimierz
16.		kpt. pil.	Kania	Jan
17.		kpt. pil.	Bahłaj	Stanisław
18.	1971	kpt.	Musiał	Aleksander
19.	1972	por.	Taborowski	Stanisław
20.	1973	kpt.	Wojciechowski	Stanisław
21.		kpt. pil.	Gotowała	Jerzy
22.	1974	kpt.	Kwiatkowski	Jerzy
23.		kpt.	Stanek	Andrzej
24.		kpt. pil.	Szymański	Roman
25.		por. pil.	Klich	Edmund
26.	1975	mjr pil.	Wasilewski	Bogusław
27.		kpt. pil.	Dulęba	Andrzej
28.		kpt.	Kujawa	Jerzy
29.		kpt.	Stefański	Czesław
30.	1976	mjr	Zakrzewski	Ryszard
31.		mjr pil.	Szałaśnik	Piotr

Lp.	Rok promocji	Stopień wojskowy	Nazwisko	Imię
32.	1977	kpt. pil.	Olszewski	Ryszard
33.		mjr	Macoch	Roman
34.		mjr pil.	Sobania	Bolesław
35.	1977	kpt. pil.	Dul	Marian
36.	1978	mjr	Kulma	Władysław
37.		mjr	Michalak	Wojciech
38.		kpt.	Dzięgielewski	Waldemar
39.	1979	kpt.	Konopka	Lech
40.	1980	kpt.	Kaczmarek	Mieczysław
41.	1980	por.	Dłubak	Stanisław
42.	1982	kpt. pil.	Wyciślik	Andrzej
43.		kpt.	Mastalerz	Marek
44.	1983	ppłk	Kaźmierowski	Henryk
45.	1984	kpt.	Grzegorek	Władysław
46.	1985	kpt.	Kozłowski	Krzysztof
47.	1986	kpt. pil.	Tolala	Jerzy
48.		kpt. pil.	Kohden	Stanisław
49.		mjr	Sitek	Eugeniusz
50.	1987	mjr pil.[2]	Mieszafkin	Aleksander
51.		mjr	Koliński	Krzysztof
52.		kpt.	Korasiak	Janusz
53.	1988	kmdr. ppor. pil.[4]	Morawiec	Roman
54.		mjr pil.[3]	Bury	Władysław
55.		kpt. pil.	Urbaniak	Jan
56.		mjr[2]	Chochłow	Anatolij
57.		mjr	Węsierski	Tadeusz
58.		kpt. pil.	Felner	Stanisław
59.		kpt. pil.	Luśnia	Piotr
60.		mjr	Marczewski	Jan
61.	1989	ppłk pil.[2]	Klikuszyn	Gieorgij
62.	1990	ppłk	Stokowiec	Andrzej
Okres Akademii Obrony Narodowej				
63.	1991	mjr dypl.	Markiewicz	Telesfor
64.	1992 (02)	kpt. dypl.	Świnder	Wojciech
65.	1993	kpt. nawig. dypl.	Szustek	Roman
66.	1995	kpt. dypl.	Marciniak	Mirosław
67.	1996	mjr dypl.	Fornal	Mariusz
68.	1997	kpt. pil. dypl.	Rutkowski	Stefan

Lp.	Rok promocji	Stopień wojskowy	Nazwisko	Imię
69.	1999	kpt. pil. dypl.[5]	Kostrzewa	Dariusz
70.	2000	kpt. pil. dypl.[5]	Zawada	Zbigniew
71.		kpt. pil. dypl.[4]	Gadowski	Bartłomiej
72.		kpt. pil. dypl.	Krawczyk	Piotr
73.	2001	kpt. pil. dypl.	Łazarczyk	Jacek
74.	2002	kpt. dypl.	Kucharski	Robert
75.	2003	kpt. pil. mgr[4]	Weissgerber	Robert

[1] Do 2002 r. wszyscy absolwenci otrzymywali tytuł oficera dyplomowanego.
[2] Oficer ZSRR.
[3] Oficer CSRS.
[4] Oficer z marynarki wojennej.
[5] Oficer z lotnictwa wojsk lądowych.

Ewolucja form i metod kształcenia

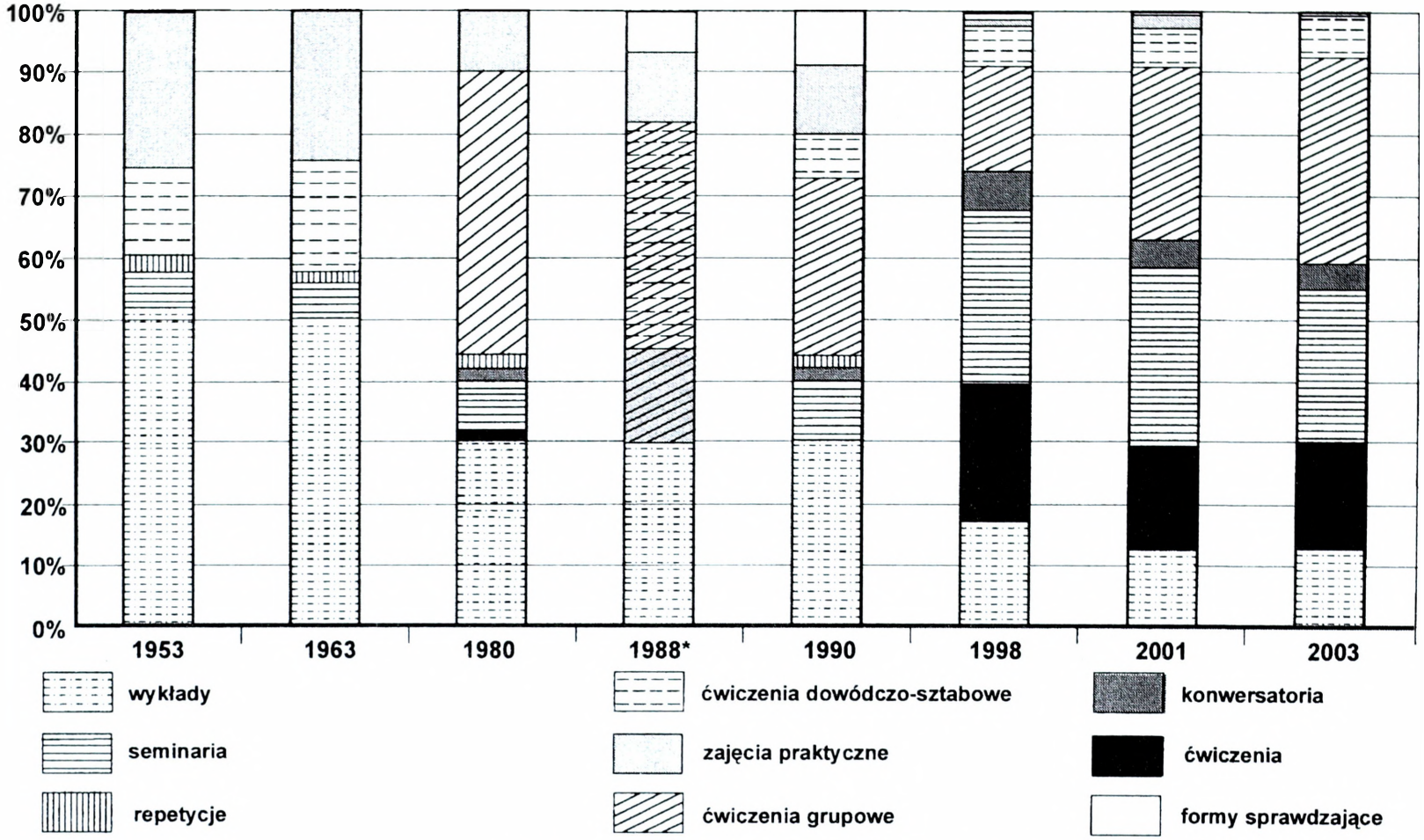

* seminaria, konwersatoria i ćwiczenia razem: ćwiczenia grupowe i zajęcia dowódczo-sztabowe razem

Załącznik 10

Absolwenci – generałowie

Lp.	Rok promocji	Stopień wojskowy	Nazwisko	imię	Ostatni stopień
1.	1956	por. pil.	Czernow	Apoloniusz	gen. bryg.
2.		ppłk	Stamieszkin	Jan	gen. bryg.
3.	1957	kpt. pil.	Michalik	Ryszard	gen. dyw.
4.	1961	gen. bryg. pil.	Raczkowski	Jan	gen. dyw.
5.	1964	kpt. pil.	Krawczyc	Tytus	gen. dyw.
6.	1965	mjr pil.	Tenerowicz	Józef	gen. bryg.
7.	1966	płk pil.	Rybacki	Andrzej	gen. bryg.
8.	1967	gen. bryg. pil.	Paździor	Julian	gen. bryg.
9.		płk pil.	Bondzior	Marian	gen. bryg.
10.	1969	ppłk pil.	Zych	Jerzy	gen. bryg.
11.		kpt. pil.	Harmoza	Roman	gen. bryg.
12.	1971	kpt. pil.	Hyra	Edward	gen. bryg.
13.		mjr pil.	Pietrzak	Henryk	gen. dyw.
14.		kpt. pil.	Redwanz	Edward	gen. bryg.
15.		por. pil.	Hermaszewski	Mirosław	gen. bryg.
16.	1973	kpt. pil.	Gotowała	Jerzy	gen. broni
17.		kpt. pil.	Waliszkiewicz	Jan	gen. bryg.
18.	1974	kpt. pil.	Kułaga	Zenon	gen. bryg.
19.	1975	mjr pil.	Dulęba	Andrzej	gen. broni
20.	1976	gen. bryg. pil.	Kowalski	Józef	gen. bryg.
21.		mjr	Żygis	Franciszek	gen. bryg.
22.		mjr	Jemioło	Tadeusz	gen. broni
23.		kpt. pil.	Smolarek	Zbigniew	kontradm.
24.	1977	por. pil.	Olszewski	Ryszard	gen. broni
25.		kpt. pil.	Mikrut	Czesław	gen. dyw.
26.		kpt. pil.	Konieczny	Janusz	gen. bryg.
27.	1978	por. pil.	Kuziora	Tadeusz	gen. bryg.
28.		kpt. pil.	Targosz	Stanisław	gen. bryg.
29.	1979	kpt.	Konopka	Lech	gen. dyw.
30.	1980	kpt.	Kaczmarek	Mieczysław	gen. bryg.
31.	1984	kpt. pil.	Bielewicz	Zbigniew	gen. bryg.
32.	1985	kpt.	Babiak	Stanisław	gen. bryg.
33.	1988	kpt. pil.	Luśnia	Piotr	gen. bryg.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA – ARCHIWUM
Nr 56693
Akademii Obrony Narodowej

Publikacje
Akademii Obrony Narodowej

do nabycia w Wydziale Wydawniczym AON
al. gen. A. Chruściela 103, bl. 2
00-910 Warszawa,
tel. 681 40 55, tel./faks 681 37 52

- S. Bartosiewicz, M. Mróz – **Zaopatrywanie jednostek wojsk lotniczych i obrony powietrznej w techniczne środki materiałowe techniki naziemnej**
- **Bezpieczne niebo.** Materiały z konferencji naukowej
- J. Bieńkowski, R. Stępień (red.) – **Edukacja pedagogiczna w wyższej uczelni wojskowej**
- H. Binkowski (red.) – **OBWE w procesie umacniania bezpieczeństwa europejskiego**
- A. Bujak – **Praca w terenie na szczeblach taktycznych według standardów NATO**
- W. Chojnacki – **Socjologiczne aspekty tendencji instytucjonalno-organizacyjnego rozwoju wojska**
- M. Cieślarczyk, P. Krawczyk, Z. Korulczyk – **Poradnik metodyczny autorów prac kwalifikacyjnych**
- M. Cieślarczyk, M. Chojnacki, A, Radomyski – **Współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC) w siłach zbrojnych (SP) RP**
- M. Cieślarczyk (red.) – **Metody, techniki i narzędzia badawcze oraz elementy statystyki**
- A. Ciupiński (red.) – **Dyplomacja wielostronna**
- A. Ciupiński – **Podstawowe elementy polityki bezpieczeństwa i obrony RP**
- A. Ciupiński, R. Białoskórski – **Wczesne ostrzeganie i zapobieganie współczesnym konfliktom zbrojnym w strategii Sojuszu Północnoatlantyckiego**
- A. Ciupiński, H. Binkowski, A. Legucka – **Bezpieczeństwo w stosunkach międzynarodowych**
- A. Ciupiński, M. Zając (red.) – **Wybrane problemy walki z terroryzmem międzynarodowym**
- T. Compa – **Zarządzanie przestrzenią powietrzną**
- J. Czaja – **Stolica apostolska wobec integracji europejskiej**
- K. Czajka – **Użycie artylerii w obronie oddziału**
- P. Daniluk – **Radiostacje pola walki**
- A. Dawidczyk – **Nowe wyzwania, zagrożenia i szanse dla bezpieczeństwa Polski u progu XXI w.**
- **Dowodzenie lotnictwem sił powietrznych w działaniach wojsk lądowych** (praca zbiorowa)
- W. Drążczyk – **Logistyka sił powietrznych w działaniach wielonarodowych**
- A. Fellner – **Zautomatyzowane systemy kontroli ruchu lotniczego i przestrzeni powietrznej**
- M. Flemming – **Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych**
- P. Gawliczek, J. Pawłowski – **Zagrożenia asymetryczne**
- M. Gąska, A. Ciupiński – **Międzynarodowe prawo humanitarne**
- A. Glen, W. Marud – **Kontrola przestrzeni powietrznej w czasie kryzysu i wojny**
- J. Gotowała – **Lotnictwo XXI wieku**
- J. Groskrejc – **Antropologiczne i aksjologiczne aspekty edukacji oficerów**
- J. Halik – **Metodyka opracowania pracy magisterskiej i studyjnej**
- J. Halik, J. Wołejszo – **Ćwiczenia wojskowe sił zbrojnych RP w aspekcie interoperacyjności w ramach NATO**
- M. Huzarski (red.) – **Taktyka ogólna wojsk lądowych**
- K. Jałoszyński – **Terroryzm antyizraelski**
- K. Jałoszyński – **Terroryzm czy terror kryminalny w Polsce?**
- K. Jałoszyński – **Zagrożenie terroryzmem w wybranych krajach Europy Zachodniej oraz w Stanach Zjednoczonych**
- J. Janczak – **Zakłócanie informacyjne**
- Cz. Jarecki – **Użycie wojsk rakietowych i artylerii w operacji**
- T. Jemioło – **Globalizacja. Szanse i zagrożenia**
- T. Jemioło, K. Malak (red.) – **Bezpieczeństwo zewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej**
- A. Jóźwiak, Cz. Marcinkowski – **Wybrane problemy współczesnych operacji pokojowych**
- L. Kanarski, P. Gawliczek – **Przywództwo w armiach NATO**
- L. Kanarski, B. Rokicki (red.) – **Teoria i praktyka przywództwa wobec wyzwań edukacyjnych**

- J. Kardas, K. Loranty – **Wybrane problemy bezpieczeństwa i obronności państwa w opiniach pracowników administracji publicznej**
- J. Kardas, K. Loranty – **Instytucjonalizacja przygotowania obronnego kadr administracji**
- J. Karpowicz, Z. Chojnacki – **Bezpieczeństwo lotów**
- J. Karpowicz – **Współczesne konstrukcje lotnicze**
- Cz. Kącki – **Siły wielonarodowe do misji pokojowych**
- Cz. Kącki – **Izrael. Jego wpływ na rozwój sytuacji w regionie Bliskiego Wschodu**
- **Kierowanie mobilnymi systemami łączności wojsk lądowych – część I-III** praca zbiorowa)
- W. Kitler (red.) – **Obrona cywilna (niemilitarna) w obronie narodowej III RP**
- W. Kitler – **Obrona narodowa III RP. Pojęcie. Organizacja. System** (rozprawa habilitacyjna)
- W. Kitler – **Obrona narodowa w wybranych państwach demokratycznych**
- Z. Klawitter – **Rola i zadania zespołu wsparcia personalnego na stanowisku dowodzenia BZ/BPanc**
- T. Kochański – **Logistyka międzynarodowa**
- T. Kochański – **Logistyka jako koncepcja zintegrowanego zarządzania**
- M. Koziński – **Umowa offsetowa i inne formy udziału państwa w międzynarodowym obrocie gospodarczym**
- M. Kozub – **Lotnictwo w operacjach połączonych**
- M. Kozub – **Lotnictwo wojsk lądowych w operacjach połączonych**
- M. Kozub – **Lotnictwo w bojowym poszukiwaniu i ratownictwie**
- J. Kręcikij – **Współczesne kierowanie wojskami. proces dowodzenia**
- J. Kręcikij – **Metodyka pracy sekcji dowodzenia oddziału i związku taktycznego**
- R. Kwećka, M. Gryga – **Siły specjalne w kontekście współczesnych zagrożeń**
- K. Kubiak – **Transport wojsk i ładunków wojskowych drogą morską przy użyciu statków handlowych**
- L. Łukaszuk – **Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa**
- L. Łukaszuk – **Europejskie prawo pokoju i bezpieczeństwa**
- L. Łukaszuk – **Dyplomacja współczesna a problemy prawa i bezpieczeństwa międzynarodowego**
- T. Majewski – **Ankieta i wywiad w badaniach wojskowych**
- T. Majewski – **Kierownik – dowódca w organizacji**
- K. Malak – **Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Białorusi**
- J. Marczak (red.) – **Samoorganizacja społeczeństwa na rzecz bezpieczeństwa powszechnego. Samoobrona powszechna III RP**
- M. Marszałek, A. Radomyski – **Metodyka pracy zespołów funkcjonalnych na stanowisku dowodzenia brygady rakietowej sił powietrznych**
- Z. Maślak – **Podstawy teorii informacji obrony powietrznej**
- Z. Maślak (oprac.) – **Informacje w obronie powietrznej – potrzeby, wymagania, zagrożenia.** Materiały z sympozjum naukowego
- M. Michalec (oprac.) – **Kierunki rozwoju rosyjskiej myśli teoretycznej i praktyki w zakresie użycia lotnictwa w walce**
- J. Michniak (red.) – **Projektowanie struktury organizacyjnej dowództwa brygady zmechanizowanej (pancernej)**
- G. Nowacki – **Informacja w walce zbrojnej.** Materiały z sympozjum naukowego
- G. Nowacki – **Strategiczne siły jądrowe wybranych państw**
- G. Nowacki – **Rozpoznanie satelitarne USA i Federacji Rosyjskiej**
- G. Nowacki (red.) – **Militaryzacja kosmosu**
- A. Nowak – **Działalność rozpoznawcza na szczeblach taktycznych**
- E. Nowak – **Gospodarowanie zasobami majątkowymi**
- M. Obrusiewicz – **Wielonarodowe połączone siły zadaniowe CJTF**
- J. Pawłowski, A. Ciupiński (red.) – **Umiędzynarodowiony konflikt wewnętrzny**
- J. Płaczek – **Ewolucja polskiej myśli obronno-ekonomicznej w latach 1976–2000**
- J. Płaczek (red.) – **Gospodarka obronna Polski w końcu lat dziewięćdziesiątych. Szanse i zagrożenia**
- **Podróż studyjna w systemie edukacji oficerów w AON.** Materiały z sympozjum naukowego
- A. Polak – **Wybrane zagadnienia obrony wybrzeża w Polsce (1920–2002)**
- A. Polak – **Teoria grup operacyjnych w polskiej sztuce wojennej okresu międzywojennego**
- **Prawo w stosunkach międzynarodowych. Wybór dokumentów** (praca zbiorowa)
- K. Przeworski – **Ewakuacja jako sposób ochrony ludności**
- **Pułk przeciwlotniczy w działaniach operacyjnych** (praca zbiorowa)
- A. Radomyski – **Metody i treść pracy zespołu OPL na stanowisku dowodzenia dywizji zmechanizowanej**
- A. Skrabacz – **Kobiety w obronie narodowej Polski u progu XXI w.**
- J. Skrzyp (red.) – **Informator geograficzny o państwach kandydujących do Sojuszu Północnoatlantyckiego**
- J. Skrzyp, Z. Lach – **Informator geograficzny. Państwa członkowskie NATO**

- Z. Skwarek – **Powietrzne systemy wczesnego wykrywania i powiadamiania**
- K. Słaboń –**Sytuacja jeńców wojennych w konflikcie iracko-irańskim (1980-1988)**
- **Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego** (praca zbiorowa)
- **Słownik terminów z zakresu psychologii** (praca zbiorowa)
- **Słownik pojęć sojuszniczej obrony powietrznej** – (praca zbiorowa)
- H. Spustek – **Wybrane zagadnienia badań operacyjnych i modelowania liniowego**
- Z. Stachowiak – **Metodyka i metodologia pisania prac kwalifikacyjnych (licencjackich, magisterskich i podyplomowych)**
- Z. Stachowiak, J. Płaczek (red.) – **Wybrane problemy ekonomiki bezpieczeństwa**
- R. Stępień (red.) – **Edukacja w wyższych szkołach wojskowych**
- M. Strzoda (red.) – **Wybrane terminy z zakresu dowodzenia i zarządzania**
- J. Suwart – **Zarys obrony cywilnej w Polsce w latach 1920–1996**
- R. Szpyra – **Powietrzna sztuka operacyjna wybranych państw**
- E.A. Wesołowska, A. Szerauc (red.) – **Patriotyzm – Obronność – Bezpieczeństwo**
- J. Wołejszo – **Wybrane problemy procesu planowania i rozliczania działalności szkoleniowej na szczeblach taktycznych w SZ RP**
- J. Wołejszo – **Trening sztabowy dowództw szczebla taktycznego SZ RP**
- J. Wołejszo – **Wybrane aspekty projektowania struktury organizacyjnej zespołu dowodzenia stanowiska dowodzenia brygady zmechanizowanej**
- J. Wołejszo, Z. Fiołna – **Dowodzenie brygadą zmechanizowaną (pancerną) w obronie**
- J. Wołejszo, Z. Fiołna – **Dowodzenie brygadą zmechanizowaną (pancerną) w marszu**
- **Wojskowe wsparcie władz cywilnych i społeczeństwa.** Materiały z seminarium
- **Wojsko wobec polskiego października'56. Rezolucje, uchwały, listy** (wybór, wstęp i opracowanie: E. J. Nalepa)
- J. Wojtasik (red.) – **Studia z dziejów polskiej techniki wojskowej od XVI do XX wieku**
- J. Wojtasik (red.) – **Od Żółkiewskiego i Kosińskiego do Piłsudskiego i Petlury. z dziejów stosunków polsko-ukraińskich od XVI do XX wieku**
- E. Zabłocki – **Współczesne siły powietrzne**
- S. Zalewski – **Służby specjalne w państwie demokratycznym**
- **Założenia operacyjne do doktryny zasadniczej sił powietrznych** (praca zbiorowa)
- L. Zapała – **W rembertowskiej Alma Mater**
- B. Zdrodowski, M. Marszałek – **Operacje pozawojenne sił powietrznych**
- J. Zieliński (red.) – **Podstawowe założenia dydaktyki sztuki operacyjnej**
- J. Zuziak – **Dzieje Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie 1947–1997**

Zamówienia przyjmujemy telefonicznie lub pisemnie

ISBN 83-89423-10-3

AON Wydział Wydawniczy